7518)

FROM
THE LIBRARY
OF
SIR WILLIAM OSLER, BART.
OXFORD

~~NN.3.10.~~
(vol. 1)
NA.3

BASSET (GILLES).

7518. In Latin, on paper: written in 1743 by J. B. Buron: 9×6¾ and 8¾×6¾ in., iv + 220+356 and ii+700 pages: in contemporary leather bindings with gilt stamps on backs.

'Phisica Data ab ægidio Basset celeberrimo professore in harcurio et scripta a Joanne Baptista Buron in eadem scola auditore anno Domini 1743'; 2 vols. containing lectures on (i) 'Phisica Generalis' and moral philosophy, and (ii) 'Phisica Particularis' (astronomy, physics, anatomy and physiology). There are many illustrations, MS. and engraved. The plates have a Paris imprint, and include title-borders, diagrams, and portraits of saints, philosophers &c. These, and a printed table, appear to have been specially prepared for this course.

Lot 2630 in some catalogue.

The lecturer was probably the Gilles Basset Des Rosiers who is credited with two anon. essays on comets, 1742 and (posthumous, by 'M. D. R.') 1747, in the Bibl. Nationale. The Collège d'Harcourt, now Lycée Saint-Louis, was founded in Paris in 1280.

7518

iv

Paris chez Vallet Graveur du Roy rue S. Jacques, au Buste de Loüis 14.

2

Phisica Generalis

Phisica
Pars quinta Philosophiae

Sicut Metaphisica in Entibus insensibilibus ac Spiritualibus Contemplandis versatur, sic phisica circa huiusce Sensibilia et Corporea tota occupatur: illa Solis ideis et perceptionibus innixa quidquid Sensibile hic respuit; haec itaque ideis et perceptionibus utitur, undique etiam in auxilium vocat ministerium Sensuum, quo quas attentione et reflectione deduxit Conclusiones, Cum phaenomenis et experimentis astruat atque Confirmet.

Itaque Cum haec philosophiae pars, de qua deinceps acturi sumus, universam mundi aspectabilis Compagem suo ambitu Complectatur, patet illam argumenti dignitate et foecunditate Esse jucundissimam atque utilissimam; sed quam plurimis obsidetur difficultatibus, tum propter infinitam rerum, quae in hac tractantur, varietatem; tum propter innumeras longeque discrepantes phorum Sententias: [illegible] quanta sit in rebus phisicis recentiorum et veterum discordia. hinc omnibus phisicae quidquid facit ad rem e nostri eri instituti, illud ea brevitate perstringere studebimus, ut nec Claritati noceatur, nec rerum Copiae quidquam detrahatur.

Quid sit Phisica.

Phisica nomen suum habet a verbo graeco Fusis, quod Significat naturam. hinc a veteribus appellabatur phisica naturalis; apud enim ipsos triplex fuit phia, nimirum dialectica, moralis et naturalis: nomine autem phiae naturalis intelligebant eam phiae partem, quae versatur circa

naturam sensibilem, quamquam vox illa, natura multipliciter sumitur. Sensum enim vero naturae 1.° sumitur aliquando pro ipso Deo authore omnium rerum, in sensu dicitur natura non deficit in necessariis, et tunc vocatur natura naturans. 2.° sumitur pro universa rerum corporearum compage, quo sensu Deus dicitur author naturae, et tunc appellatur natura naturata.

3.° Sumitur pro principio aliquo quod inest unicuique singulis corporibus inesse putatur, quodque a peripateticis definitur principium activum et passivum motus et quietis ejus in quo est 1.° per se et non per accidens, hoc sensu intelligendum est istud adagium, Deus et natura nihil faciunt frustra. 4.° natura sumitur pro essentia in ipsa propositione; homo corpore est ex natura sua cognitionis et amoris. 5.° sumitur etiam pro temperamento, hoc sensu ex hominibus alii dicuntur naturaliter iracundi, alii timidi, alii audaces, alii pigri. nos autem nomine naturae intelligimus universam rerum corporearum compagem.

Phisica definiri debet, ars occupata circa corpus naturale quatenus naturale; quam quidem definitionem legitimam esse probamus subjecta conclusione.

Conclusio 1.a

Phisica est scientia.

Probatur nam illa disciplina est scientia quae est facultas evidenter judicandi de rebus, ut se habent in ordine ad se: atqui phisica est ejusmodi. nam disciplina quae ex principiis evidentibus conclusiones deducit certas, est facultas evidenter judicandi de rebus ut in se sunt: atqui talis est phisica, v.g. ex hoc evidenti principio

quidquid habet partes substantiales illud est divisibile: rite deducitur haec conclusio. Ergo corpora quaelibet sunt divisibilia proindeque &c.

Attamen scientia physica spectatur in homine valde est imperfecta, et secundum plurimas sui partes non scientiae sed opinionis dumtaxat meretur nomen; 1°. quia quam plurima hominem physicum fugiunt ac latent omnino; quis enim nisi naturae auctor dicat quaenam sint 1ae velut rerum stamina, quis contextus et series partium ex quibus corpora sensibilia concrescunt; 2°. quia in assignandis plurimorum corporum proprietatibus non evidenti sed probabili duntaxat motivo nititur physicus.

Solvuntur Objectiones

Obj. 1°. Illa disciplina non debet dici scientia, quae nititur testimonio sensuum: atqui talis est physica; ergo &c.

Dis. maj. quae nititur sensuum testimonio tanquam motivo formali, conc. maj.; tanquam causa occasionali, nego maj. Atq. et sic dis. pariter minorem, nego consequentiam.

Inst. atq. physica nititur testimonio sensuum tanquam motivo; nam in physica sit certus de veritate effectuum naturalium, v.g. de eclipsi lunae, sui utitur sensibus; ergo &c.

Nego subsumptum, ad cujus probationem dis. Ant. sensibus utitur ut sit certus quoad existentiam, conc. ant.; quoad rationem propter quam effectus contingunt, nego ant.

Itaque in physica ut sit certus de veritate effectuum naturalium quoad existentiam relatione sensuum utitur &c. ut certo sciam utrum actu de facto luna patiatur eclipsim sensibus utitur; sed demum de eorundem nulla alia ...

ille Vir naturalis praeter relationem sensuum, sed ratio propter quam lunae debet lucis in parte, cum inter illam et Solem terra interjacet non sensibus habetur sed ex idea et perceptione quae nobis compertum sit corpus opacum dum a sole lucidum ponitur obstare debere ne corporis lucidi lumen longius diffundatur

Obj. 2° illa disciplina scientia dici non debet, cujus objectum certo cognosci non potest: atqui tale sit objectum physicae: nam quod mutationi et corruptioni sit obnoxium, illud certo cognosci non potest: atqui corpus naturale, objectum physicae sit corruptioni et mutationi obnoxium; ergo &c.

Resp. universim ad cujus probationem dis. maj. quod mutationi et corruptioni est obnoxium quoad existentiam conc. maj. quoad existentiam tantum nego maj. atqui & dis. pariter min. nego consequentiam.

itaque corpora naturalia corruptioni et mutationi sunt obnoxia quoad existentiam nam hodie oriuntur et comperiuntur ex ipso illorum essentia sunt necessaria et immutabiles; v.g. quamdiu sit corpus materia quoad existentiam semper conspicitur corpore conveniunt physice ... motus quietis divisibilitatis et figurabilitatis. adde quod corpora saltem universim possunt etiam certo cognosci quoad existentiam, demonstravimus enim infra nos posse fieri philosophice certos de existentia corporum.

Conclusio 2a

Physica vera.

Pr. nam physica sit scientia, ut constat ex superiori conclusione: atqui sit ea quod sit scientia, sequitur quam

hæc quoque artem; nam quadruplex est tantum Scientiæ Species, nimirum intelligentia, Sapientia, prudentia, et ars: atqui physica nec intelligentia nec Sapientia, nec prudentia dici potest: 1°. quidem non est intelligentia, quia non est prompta et expedita facilitas cognoscendi prima principia ex solo terminorum expositione. 2°. non est Sapientia, quia Sapientia est facilitas cognoscendi omnia universalissime per principia universalia: porro talis non est physica, quandoquidem versatur circa corpus naturale quod non est ens universalissimum, sed potius species infima. 3°. denique non est prudentia, quoniam non occupatur circa mores dirigendos; ergo restat ut sit ars.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illa disciplina non est ars cujus objectum non est operabile mediante ipsa: atqui tale est objectum physicæ, nam objectum physicæ est corpus naturale: atqui corpus naturale non est producibile mediante physica, alioquin possent a nobis produci corpora.

Nego minorem utriusque Syllogismi. quod enim fuit productum mediantibus physicis legibus, illud est operabile mediante physica: atqui corpora naturalia producta fuerunt mediantibus physicis legibus, nimirum mediantibus legibus motuum ut dicendis intelligetur; ergo etc.

Nego autem id quod additur in confirmatione posterioris minoris. quemadmodum enim homo podagra laborans aut carens pedibus saltare non potest, quamvis artis saltatoriæ regulas apprime calleat: ita, ut corpora possent a nobis produci, satis non est cognoscere leges secundum quas

producuntur, sed praeterea requireretur ipsa producendi facultatem haberemus: porro impossibilis est in substantia creata ipsa facultas, quia esset potentia producendi materiam et motum, quae a solo deo produci possunt.

Conclusio 3a.

Corpus naturale est objectum materiale physicae.

Est: nam illud est objectum alicujus disciplinae, quod proprie de eo ipso consideratur, et ad quod referuntur caetera quae tractantur in hac disciplina: atqui tale est corpus naturale. 1° quidem corpus naturale proprie consideratur in physica, ut constare debet ex eo quod physica tota sit in investigandis naturae principiis, proprietatibus et speciebus corporis naturalis. 2°: quaecumque tractantur in physica referuntur ad corpus naturale, ut patet ex eo quod sublato corpore naturali, caetera nullatenus considerentur in physica; ergo &c.

Conclusio 4a.

Quatenus naturale dicit esse objectum formale physicae.

Est: nam objectum formale alicujus scientiae est specialis ratio sub qua considerat suum objectum materiale atqui objectum naturale seu naturalitas est specialis ratio sub qua physica considerat suum objectum materiale; siquidem nulla est scientia praeter physicam quae versetur circa corpus naturale sub eo respectu; ergo &c.

Conclusio 5a.

Corpus naturale quatenus naturale est objectum physicae adaequatum.

Est: nam illud est objectum adaequatum alicujus disciplinae, quod constat ex ipso objecto materiali et formali.

atqui illud sic habet corpus naturale quatenus naturale; hyp. &c.

Et certe illud est objectum adaequatum physicae, quod habet conditiones ad totalitatem bene requisitas, nempe communem rationem relationem et distinctionem: atqui tale est corpus naturale quatenus naturale; habet communem rationem, quia nec strictius nec latius patet quam physica; relationem et distinctionem, ut patet ex modo dictis de objecto materiali et formali; ergo &c.

Corpus autem naturale quatenus naturale est totum constans ex materia et forma naturali counitis, id est, hoc nomine intelligitur totum quoddam constans ex materia certaque modificationum congerie prout totum hoc secundum certas leges ordinarias sui compositum et ordinatum.

Solvuntur objectiones

Objicies 1º homo est de objecto materiali physicae: atqui homo non debet dici corpus naturale; ergo &c.

1º resp. neg. maj: quemadmodum enim homo non est de objecto materiali metaphysicae, sed sola ejus anima, sic homo non est de objecto materiali physicae, sed solum ejus corpus.

2º potest subdistingui major: homo ratione sui corporis est de objecto physico conc. maj: ratione sui totius nego maj. atque homo est de objecto physico respectu corporis organici ex quo tanquam ex parte physica componitur: nam ratione sui corporis capax est formarum physicarum, nimirum figurabilitatis divisibilitatis &c: illas autem formas ratione animae suscipere non potest.

Min. atqui anima rationalis est etiam de objecto phisicæ: nam illud est de objecto materiali phisicæ quod in ipsa consideratur: atqui in phisica de functionibus animæ tractatur Ergo &c.

Dist. maj. illud est de objecto phisicæ quod in ipsa consideratur primario et per se Con. maj. secundario et per accidens nego maj. itaque si de quibusdam animæ rationalis functionibus agitur in phisica particulari, id fit per accidens respectu phisicæ. id circo enim ejusmodi functiones considerantur in phisica, quia propter earum dependentiam ab organis corporeis variisque motibus non potuerunt sufficienter explicari in metaphisica cum tum illorum organorum nullam haberetur notitia.

Obj. 2°. tam corpus figurabile vel figurabile deberet assignari pro objecto phisicæ, quam corpus naturale vel naturale; Ergo &c.

Resp. Antecedens nam objectum alicujus disciplinæ adæquatum nec strictius nec latius patere debet, quam ipsa disciplina: atqui corpus figurabile vel figurabile strictius patet quam phisica; sunt enim aliæ rationes aliique respectus sub quibus corpus spectatur a phisica, nimirum quatenus est capax motus, quietis, divisibilitatis &c. illæ autem rationes non continentur sub figurabilitate: porro quando exprimitur objectum adæquatum alicujus disciplinæ, debet afferri ratio generalis, quæ ceteras omnes rationes sub se contineat, sitque illarum fons et origo.

An sit Phisica:

Quaeritur sub hoc titulo utrum existentia phisicae probari possit contra Pirronios quae quaestione solvatur di-

Conclusio:

Existit phisica

Probatur nomine phisicae hic ars occupata circa corpus naturale quatenus naturale, itaque in illius essentiam, causas et proprietates quam plurimas cognoscendas evidenter: atqui existit ars sic occupata, ut patebit ex infra dicendis; ergo &c.

Et certe ideo negant Pirronii ullam existere phisicam, quia contendunt nos non esse certos de existentia corporum: atqui haec ratio falsa est et nulla; 1º. falsa, quia demonstratur existentia corporum; 2º. nulla, quia ad existentiam scientiae generandam non requiritur existentia ipsius objecti: nam ut detur scientia de aliquo objecto satis est quod ipsius objecti essentia et proprietates saltem nonnullae evidenter cognoscantur: atqui ad id necessaria non est objecti existentia, sed sufficit ipsum objectum esse possibile; v.g. etiam si nullus existeret circulus, attamen essentia et proprietates circuli cognoscerentur; ergo &c.

Dices: Ecclesiastes c. 8. v. 17 sic habetur, intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum quae fiunt sub sole, et quanto plus laboraverit ad quaerendum, tanto minus inveniat; ergo &c.

Dis. Antecedens nullam possit homo invenire rationem

horum quæ fiunt sub sole quoad proxima ipsorum principia
et modum quo primario gignuntur et producuntur Con. Ant.
quoad proprietates et affectiones plurimas nego Ant.
Itaque jam concernimus physicam in homine lux
valde imperfectam, sic spectatur integraliter: multa
enim ignorat physicus, nec dicere potest quisnam debeat
hic partium et contextus, et quinam sit ac sitq. quali
tatibus discrepet; quænam partium dispositio et configu
ratio in rosa et Carnatico a Lilio, quave ratione hæc
et alia omnia præsertimque Corpora animata produ
cantur; attamen generatim Ventur et proprietates
Corporum nobis evidenter innotescunt. Sine enim physicus
ignorat quodlibet Corpus naturale Constare plurimis
partibus quæ substantiæ sunt; hincque fieri Corpora
formarum physicarum figurabilitatis divisibilitatis
&c.

Cur de physica

Quæritur hic quænam sint principia physicæ.
principia autem triplicia distinguuntur generis in dixi
nimirum metaphysica principia cognitionis productiones
et compositionis.

Quod attinet ad principia cognitionis ipsius physicæ,
dico 1.° evidentiam hic esse cognitionis physicæ principium
moveris, quia generatim est 1.um principium cujuslibet
cognitionis philosophicæ. dico 2.° varias propositiones
cum per se evidentes cum rite probatas esse principia
cognitionis probantia respectu physicæ: has autem

propositiones non simul sed prout opus erit afferemus.

Quod attinet ad principia productionis physicae, dico 1°. Causam finalem proximam physicae esse cognitionem certam corporum naturalium, quia primario physica sibi proponit adipiscendam cognitionem rerum naturalium et physicarum, sicut omnis habitus primario et proxime refertur ad proprios actus. Dico 2°. Causam finalem remotam esse gloriam Dei; ad Deum enim ut finem ultimum omnia referri debent. Dico 3°. Causam exemplarem physicae habitualis esse ideam divinam, quia solus Deus potest in nobis habitus producere, sicut ostendimus in morali. Causam vero exemplarem physicae actualis esse ideam mentibus nostris impressam.

Dico denique causam efficientem primam physicae actualis Deum esse, qui eam protoparentibus liberaliter infudit: causam autem efficientem 2am esse quemlibet hominem, qui studio et labore eam consequitur. tales fuerunt olim Democritus, Epicurus, Lucretius qui carminibus placita Epicuri et democriti memoriae consecravit. talis fuit plato et aristoteles et superiori saeculo gassendus, cartesius, aliique bene multi.

Quod spectat ad principia compositionis hujus scientiae, dico 1°. materiam ex qua, varias esse partes ex quibus physica componitur. dico 2°. formam physicae esse dispositionem inter illas partes convenienter introducendam.

Subjectum inhaesionis quo physicae est intellectus humanus. Subjectum inhaesionis quod est anima. Subjectum

vero denominationis hic homo qui physicæ denominatur
Physicus

qualis sit physica

Quaeritur quaenam sint physicae proprietates.

Respondeo plurimas hic, 1º ipsa mediante evenimus ad cognitionem Dei et ad ejus amorem, cum enim mirabilem hanc orbis universi structuram detegere non possimus, quin ubique summam opificis summi sapientiam cognoscamus atque miremur; nec attendere possumus ad varias quas ex hoc ordine percipimus utilitates, quin eum amore prosequamur, a quo hæc omnia tam liberaliter tamque magnifice nobis parata sunt. 2º ex physica maxima percipitur voluptas, dum illius studio reserantur naturæ arcana atque miracula, qualia sunt aeris pondus, elaterium, et omnia quæ telescopio in cælestibus spatiis et microscopio in tenuissimis corporum particulis deteguntur. 3º illius auxilio scientiæ et artes promoventur et perficiuntur plurimum, ut superiori sæculo contigit respectu medicinæ astronomiæ mecanicæ opticæ &c.

Quotuplex sit physica

Duplex distinguitur physica historica et scientifica. historica sive ea quæ varias refert philosophorum opiniones circa quæstionem quamlibet, variaque recenset phenomena, sed illorum causas non inquirit. Scientifica quæ etiam Ethiologia dicitur, sive ea quæ ita versatur circa res naturales, ut illarum

Causarum principia investigat rationesque afferens cur hæc vel illa phenomena contingant. hæc quoque iterum duplex nimirum generalis et particularis.

Phisica generalis ea est quæ versatur circa corpus naturale in communi, atque investigat generalia ejus principia et communes affectiones.

Phisica particularis ea est in qua contemplatur corpora naturalia in particulari et eorum prosequitur principia proprietates et affectiones, tales sunt illæ phisicæ partes quæ agunt de cælis terra, corporibus animatis plantis, metallis &c.

Quoniam ratio doctrinæ postulat ut initium fiat a generalioribus, agemus 1° de Phisica generali, 2° de particulari.

Phisica Generalis

Pars 1a Phisicæ

Phisica Generalis ea est, ut modo diximus, quæ versatur circa naturam et proprietates corporis naturalis universim: ut autem nobis innotescant quæ pertinent ad corpus naturale universim, circa ipsum quinque solitas instituemus questiones itaque sit

Quid sit corpus naturale

Quid nomine corporis naturalis intelligi oporteat, non satis inter se conveniunt phisici, idque propter

equivocationem quam patitur illa vox natura, unde venit hic terminus, naturalis. Varias autem illius acceptiones supra retulimus.

Hic nomine corporis naturalis intelligimus totum physicum ex materia et forma naturaliter unitis; sic lapis, lignum, quercus, pullus &c. sunt corpora naturalia. hoc sensu naturale opponitur artificiali. etenim quaedam sunt corpora arte facta quae scilicet humanae artis industria fiunt; talia sunt flores et aves artificiales, quae non internas florum et avium proprietates habent, sed speciem dumtaxat externam referunt: hinc si terrae triticum mandaveris, nascetur triticum, ex glande orietur quercus; secus de arte factis.

An sit corpus naturale

Ad tempora usque Carthesii nemo de corporum existentia dubitaverat, nec cuiquam philosophorum venerat in mentem expendere utrum necessariis et evidentibus rationibus demonstrari posset existere corpora. Verum postquam Carthesius novam philosophandi viam secutus ostendit quemque philosophice agentem debere esse potius certum de existentia suae mentis quam de existentia sui corporis. hinc moveri caepta est haec quaestio in scholis quibus potissimum rationibus demonstrari possit existentia corporum; jam de eo hic quemadmodum et alibi saepe disputant inter se phi-

Epicurei et peripatetici omnium nihil esse certius quam existere corpora, quia palpantur, tanguntur et sentiuntur a sensibus, quos tanquam integros veri nuncios spectare debemus, inquit lucretius libro 4° de rerum natura, qui nisi sint veri, ratio quoque falsa sit omnis.

Malebranchius author libri de inquisitione veritatis et Cordemoy in alio quodam opusculo cui titulus est la distinction du Corps et de l'ame, sentiunt nullo argumento naturali demonstrari posse corporum existentiam, sed eam esse articulum fidei; verum id parum omnino accurate, quia cum fides sit ex auditu, supponit nos habere corpus itaque rejecta sententia authoris libri de inquisitione veritatis et de Cordemoy, Contendimus evidenter existere corpora saltem universim, eamque propositionem, Corpora sunt existentia esse metaphysice certam. sed antequam sententiam nostram proponamus.

Observa 1° propositionem aliquam duobus modis esse posse evidentem per se et per aliud. propositio est evidens per se quando veritas ejus ex solo idearum intuitu nobis innotescit, quod fit quando attributum propositionis sumitur ex idea subjecti, vel ab ipsa excluditur. propositio est evidens per aliud quando veritas ejus nobis innotescit per medium, ab ideis quidem diversum, sed quod deprehenditur infallibilem habere connexionem cum eo de quo agitur.

Observa 2° in ista propositione existunt corpora, attributum non esse de idea subjecti, nec ab ipsa excludi, alioquin corpora necessario existerent, aut nullo modo existere possent,

quod dicimus ... igitur ipsa propositio non potest nobis evi-
dens videri: hinc quaeritur utrum detur aliquod medium
nobis evidenter cognitum et infallibiliter connexum cum ex-
sistentia corporum, et per quod proinde possimus esse certi
metaphysice existere corpora universim

Conclusio 1.a

Certum est metaphysice existere corpora universim.
Ita nam certum est metaphysice existere corpora si judicium
istud existunt corpora, nititur motivo nobis evidenter cognito
et infallibiliter connexo cum corporibus existentibus: atqui res
ita se habet, nam istud judicium nititur omnibus omnino
sensationibus perpetuis atque convenientibus illorumque
relationibus etiam perpetuis et convenientibus, in quovis
loco, quovis tempore et quavis aetate; atqui motivum illud
nobis est evidenter cognitum et infallibiliter connexum cum
corporibus existentibus.

1.o quidem nobis est evidenter cognitum: quod enim nobis
innotescit per conscientiam intimam, illud nobis est evidenter
cognitum: atqui omnes illae sensationes et earum relatio-
nes sunt ejusmodi; quisque enim sibi conscius est se variis
affici sensationibus, ex quibus modo gratis modo molestis,
et illas omnes sensationes et impressiones etiam invito
referri ab animo ad objecta extra nos posita, quae corpora
dicuntur, ac quae spectantur saltem ut occasiones illarum
sensationum et impressionum.

2.o illae sensationes et earum relationes sunt infalli-
biliter connexae cum corporibus existentibus evidenter

2° enim deprehendimus non adesse ipsi non pone: atq. si sensationes animae nostrae et illarum sensationum relationes non essent infallibiliter connexae cum objectis quae corpora dicuntur, Deus nos deciperet; tunc nimirum nos deciperet Deus, quando ipso volente, instituente et ordinante ferremus vel inviti judicia falsa, nec ullo nobis suppeteret via detegendi erroris in quo versaremur: atq. res ita se haberet, si sensationes animae nostrae et illarum sensationum relationes non essent infallibiliter connexae cum corporibus existentibus.

1° quidem Deo volente, instituente et ordinante ferremus vel inviti judicia falsa. Sensationes enim animae nostrae ad objecta extra nos posita quae corpora dicuntur quotidie referimus, et quidem Deo volente, instituente et ordinante, cum id fiat nobis etiam invitis et repugnantibus: atq. si nulla existerent corpora, illae sensationum animae nostrae relationes totidem essent judicia falsa, ipso Deo.

2° nulla nobis suppeteret via detegendi erroris in quo versaremur: nam si qua nobis erroris illius detegendi suppeteret via, foret profecto vel revelatio divina, vel ideae nostrae: atqui neutrum dici potest: non ideae nostrae, nec enim ex illarum intuitu deprehendimus corpora non existere seu repugnare, immo deprehendimus ipsa posse existere cum constent attributis possibilibus: non etiam revelatio divina, tum quia revelatio supponit existentiam corporum, cum fides sit ex auditu, auditus autem per verbum ex apostolo; tum quia nullibi revelavit Deus corpora non

existere; nimirum contrarium certum ex fide, hoc nulla nobis suppeteret via emergendi ex errore, directo versaremur, proindeque nos deciperet Deus, quod dicere, sine fas; igitur sensationes animae nostrae, cum illarum relationes sunt infallibiliter connexae cum existentia corporum, aliunde nobis evidenter innotescunt; hoc &c.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1° sensationes et impressiones animae nostrae non sunt infallibiliter connexae cum existentia corporum, si Deus posset efficere ut sint in nobis nullo existente corpore, atqui res ita se habet; ergo &c.

Dist. maj. si Deus posset efficere ut nullo existente corpore sint in nobis impressiones illae simul cum relationibus et testimoniis animae, conc. maj. sine illis relationibus et testimoniis nego maj. atqui &c. distincta minore nego consequentiam.

Observa enim numquam a me non credi existentiam corporum non solis sensationibus et impressionibus probari, sed praesertim illarum impressionum et sensationum relationibus et testimoniis, quibus impressiones illae referuntur etiam nobis invitis ad corpora extra nos posita.

Inquies 2° sensationes animae nostrae non sunt infallibiliter connexae cum existentia corporum, si Deus posset efficere ut sint in nobis simul cum relationibus nullo existente corpore; atqui vero si Deus posset duntaxat efficere ut sint in nobis sine relationibus: porro hoc ultimum potentiam fieri.

Nos tamen Deus potest in nobis excitare sensationes et impressiones nullo existente corpore, quas consequuntur relationes et animae testimonia, quoniam potest in nobis excitare sensationes odorum, colorum et aliarum qualitatum sensibilium, quas consequuntur relationes et animae testimonia quamvis extra nos non existant odores, colores &c. atqui posterius

hoc fit; ergo potest fieri prius.

Ergo major est paritatem ratio disparitatis in quod, ut supra probavimus, in nullo existente corpore Deus excitaret in nobis sensationes et impressiones, quas subsequerentur omnino relationes et testimonia, Deus nos deciperet; Deum ipso volente instituente et ordinante, in eum errorem induceretur homo, ex quo emergendi nullum ipsi suppeteret medium: res vero longe aliter se habet quando Deus in nobis excitat impressiones qualitatum sensibilium, quas impressiones subsequuntur omnino relationes et testimonia, quia nobis superest medium detegendi erroris qui occurrit in illis relationibus, et aliunde ordinem ratio petita ex bonitate et sapientia Dei, eas res ita fieri et sic ordine fuerint ordinata.

1.º Quidem nobis superest medium detegendi erroris in quem labimur, nimirum attentio et reflexio quarum ope evidenter cognoscimus illas impressiones qualitatum sensibilium mutationes esse intimas animae nostrae modificationes, non vero repraesentationes, proindeque fieri non posse ut in corporibus extra nos positis insit aliquid simile iis impressionibus: unde patet quidquid erroris est in judiciis subsequentibus, illud refundi debere in hominem minime attendentem et reflectentem.

2.º Verò ratio petita ex bonitate et sapientia Dei suas illas relationes et testimonia fieri, nimirum quando Deus hujusmodi animam rationalem cum corpore et corpus eundem diversas in partes et organum diversarum omnino impressionum per cetera corpora quae nos ambiunt forent occasiones illarum impressionum, debuit Deus, si voluit operi sui conservationi prospicere, efficere ut anima facile cognosceret

1°. quaenam Corporis sui partes ab authore naturae destinatae sint ad hanc vel illam impressionem suscipiendam: 2°. quaenam Corpora sibi sint noxia, quaenam commoda et utilia, ut haec prosequatur, illa vero fugiat: atqui hoc utrumque multo tutius, promptius et facilius sic potuit praestare Deus, quam efficiendo in anima suas referri impressiones ad partes sui Corporis tanquam ad organa, et aliquid simile iis impressionibus ad Corpora extra nos posita: sic enim ratione 2°. illius naturae ductu, sine arte et magistro infantes ac senes indocti perinde ac sapientes norunt certissime organa variarum impressionum quae in anima excitantur, illorum organorum curam habent, atque si eorum aliquo morbo tentatum fuerit, huic non alteri remedium applicatur: pariter quisque a 1a. aetate facillime et tutissime distinguit quaenam Corpora noxia sint aut utilia, nec ullus unquam mente captus reperto pane comedit lapidem. Si autem ad haec omnia praestanda expectandus fuisset ratiocinii usus, homo prius interiisset, quam ratiocinii effectu ullam operam praestare potuisset, ut videre est in insipientibus; ergo cum Deus conjunctionem animae cum corpore debuit efficere in anima suas referri impressiones ad partes organicas sui corporis, et aliquid simile iis impressionibus ad Corpora extra nos posita, quae sunt occasiones illarum impressionum; neque circa hoc Deus nos decipit, quamvis corporis nostri partes revera non patiantur, et nihil sit in Corporibus extra nos positis, quod dici possit simile nostris sensationibus.

N. 12. Saepe decipimur relationibus nostrarum impressionum, sic cum rotunda turris refertur ad turrim quadratam;

 Ergo illae relationes non sunt medium quo possit infallibiliter cognosci corporum existentia.

D. 1. Antecedens decipimur nostrorum impressionum relationibus, quando non sunt omnes, nec concordes, nec perpetuae con. antecedens quando sunt omnes perpetuae et concordes nego Antecedens.

Itaque decipimur aliquando relationibus et testimoniis animae nostrae, sed tunc illae relationes non sunt omnes, perpetuae nec concordes; in porta exemplo turris quadratae, quae eminus conspicitur, judicatur rotunda; relationes enim de illa turri rotunda non sunt constanter, sed provariis distantiis mutantur et si propius ad turrim accenerit, non modo exterius, sed etiam interius deprehenditur quadrata. Secus vero de relationibus quae pertinent ad existentiam corporum, siquidem constanter perpetuo et ubique renuntiant existere corpora.

I. 2. atq. quando relationes sunt omnes perpetuae et constantes, per illas decipimur, ut videre est in insane concerrato ubi renuntiantur eaedem omnino constantes et perpetuae omnium sensuum impressiones, quamvis nullus sit panis; ergo etc.

D. 1. Antecedens et tunc adest medium detegendi erroris con. Ant. secus nego Antecedens.

Itaque adest authoritas Dei revelantis nihil amplius ibi panis et vini in Eucharistia, proindeque Deus non decipit nos, cum nobis suppeditet medium detegendi erroris, cujusquidem medii, post habitis omnibus sensuum relationibus, credere possumus.

Ins. potest quis ignorare consecrationem hic peractam in illo pane: atq. respectu illius hominis relationes omnes, perpetuae et constantes possunt esse falsae, nec Deus nos decipiet; ergo etc.

Dist. minorem: relationes omnes de toto corpore et ejus natura atque existentia possunt esse falsae, conc. min. de corpore universim et ejus existentia nego minorem; ergo &c. Distincto consequente nego consequentiam.

Itaque relationes et omnia nostra testimonia sunt nonnullis adeo concerta, ut judicemus de natura et existentia corporum, proindeque sub eo respectu possunt esse falsa, quin Deus nos decipiat. Quamobrem quando ope illorum relationum judicamus de existentia corporum simpliciter, nec ultra progredimur, nunquam decipimur, v.g. in pane consecrato quando homo judicat existere corpus aliquod, non decipitur, quia revera existit nempe corpus Christi; sed tunc decipitur quando judicat corpus illud esse talis vel talis naturae, nec Deus censeri debet nos decipere, quia sensationes et illarum sensationum relationes non sunt medium sufficiens ad judicandum de essentia et proprietatibus corporum.

Obj. 2° haec propositio, existunt corpora, non est metaphysice certa; ergo certum non est metaphysice existere corpora.

Prob. antecedens. Tunc enim propositio est metaphysice certa, quando […]titur motivo evidenter cognito et infallibiliter denotante connexionem attributi cum subjecto; atqui talis non est allata propositio, quia relationes et omnia testimonia quibus nititur nobis per sensum intimum innotescunt et aliunde denotant infallibiliter existentiam corporum, alioquin Deus nos deciperet.

Resp. ut propositio sit metaphysice certa, debet esse vera metaphysice; atqui allata propositio non est metaphysice vera; ergo &c.

26 Dis. maj. in propositio sui metaphisice certa certitudine objecti
conc. maj.; certitudine motivi et subjecti nego maj.; atque sic
concedo minore, et distincto consequente nego consequentiam
Itaque triplex distinguitur certitudo objecti, motivi et sub
jecti, sed has tres iam mira alibi definitiones; convidemus prop
ositio sui metaphisice certa certitudine objecti, debet esse meta
phisice vera, id est, debet esse in materia necessaria; secus
vero in sui metaphisice certa certitudine motivi et subjecti:
nam ad hoc satis est quod detur motivum nobis evidenter
cognitum, quo mens firmiter et laudabiliter innixa pos
sit ferre judicium de re etiam contingenti: atque res
ita se habet, sic certum est certitudine metaphisica moti
vi et subjecti me sentire dolorem: atque tamen ista propositio,
Ego sentio dolorem, non est certa certitudine objecti, quia
est in materia contingenti, cum contingens sit me senti
re dolorem: pariter certum est certitudine motivi et subjecti
Verbum divinum assumpsisse naturam humanam: atque
tamen propositio est in materia contingenti, quia potuit
illam non assumere; ergo etc.
Ad 3. in propositio sui metaphisice certa etiam certitudine
subjecti et motivi, debet esse evidens: atque quae [illegible] evidens
debet esse certa certitudine objecti; ergo etc.
Dis. maj. debet esse evidens vel per se vel per alium conc. maj.
per se semper nego maj.: atque sic distincta pariter min.
nego consequentiam.
Itaque ex patet secunda observatione initio hujusce
disputationis, ista propositio, existunt corpora, non evi
dens

per se, quia habitudo praedicati ad subjectum non solum in idea
subjecti, sed in evidens peculium, nempe per relationem omnium
unanimem testimonium: quod sufficit ut sit metaphysice certa
certitudine subjecti et motivi.

Quaeritur utrum non modo sit certum existere corpus
universim, sed utrum praeterea constet metaphysice dari
corpus quod nostrum sit.

Haec quaestio hos supponit adversarios, quos habuit superior;
contendit enim Cordemoy, nullo argumento metaphysico posse
probari existere corpus quod nostrum sit; contra quem sic statuimus.

Conclusio 1a.

Mihi certum sit me habere corpus universim.

Sic: nam mihi certum est metaphysice me habere corpus
universim, si detur motivum quo movear ad judicium illud
ferendum, et quod per idearum intuitum deprehendatur infalli
bilem habere connexionem cum re de qua agitur: atqui res ita
se habet.

1°. quidem datur motivum metaphysice certum quo movear
ad asserendum me habere corpus universim, dantur enim in me
sensationes constantes et convenientes, quae necessario me repug
nante referuntur ad partes organicas certi cujusdam corporis
quod meum dico: atqui sensationes illae simul cum relationibus
sunt motivum metaphysice certum, quandoquidem per clarum
intuitum uniuntur; ergo etc. [2°. per idearum intuitum
motivum illud infallibilem deprehenditur habere connex
ionem cum existentia corporis mei; ex hoc enim intuitu fit
evidens me non posse a Deo decipi: atqui si sensationes illas
simul cum relationibus sine corpore haberem, Deus animae
meae ingereret illud ens, mendacemque et frustraneae forent

omnes omnino propensiones quibus dum Corporis conservationi et incolumitati perpetuo invigilat. Cui bono Deus concederit si non sit mihi Corpus cibo potuque pascendum? At sui dito acerbo doloris sensu interdum sollicito ad ejus conservationem et remedia sumenda? Cum enim animo pro se ratione dici, nec cibis quibus reficiatur, nec remediis quibus curetur indigeat, frustra mihi sunt commendatae omnes illae propensiones et relationes, si nullum habeo Corpus cujus conservationi prae caeteris incumbere debeam; et consequenter Deus me deciperet quod repugnat; hoc sensatione animae meae simul cum horum relationibus infallibilem haberi cum existentia corporis mei connexionem. Sum autem notitiam metaphysice certam hujus rei.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1º relationes et propensiones animae ad aliquod peculiare Corpus non probant existere Corpus quod nostrum sit, si possint hae ejusmodi relationes et propensiones nullo existente Corpore quod nostrum sit, atque revera se habere; tum enim illae relationes possunt fieri nullo existente Corpore quod nostrum sit, quum possunt fieri ad aliquam nostri Corporis partem minime existentem: atqui id quotidie fit, ut videre est in homine cui pridem manum abscisam fuisse, dum dicit dolorem referre ad manum amputatione ligneam.

Nego minorem ad cujus probationem nego majorem et paritatem. Ratio disparitatis est quod in homine cui manum amputaverunt per sui amputatas relationes non sunt constantes perpetuae et conformes; si quae huic insipienti referuntur, pedem,

alteram totum contrarium renunciare. Secundo quando agitur de existentia alicujus corporis quod nostrum dicimus, omnes enim animae sensationes, relationes et testimonia ab aetate ad ultimum vitae diem perpetuo constanter referunt corpus aliquod hoc quod nostrum dicimus, et sic organum cum illo quo patimur impressionem, et ita ad id tantum unum in quo id tali loco et tempore conspiramus omnes sensationes famis, sitis &c. provenientes et fugae cum relationibus quae Deo volente et ordinante sequuntur omnes, clare in rationes. alia dispositio sive quod in posteriore consideratur de organo toti, in nostro autem conclusione vocatur de organi universim.

Illud autem quod tibiam ligneam dolorem refert, quia membranae et nervuli quibus mediantibus vicinio tus transmittebantur, eodem modo agitantur et punguntur quo agitabantur et pungebantur, dum ad pedem protendebantur antequam fieret amputatio; verum haec clarius intelligentur ex postea dicendis.

Obj. 1.a potest quis constanter perpetuoque existimare se habere corpus insolitae magnitudinis, ut videre licet in quibusdam hominibus mente alienatis; ergo certi non sumus per relationes me habere corpus.

Respondeo 1.o distinguendo consequens certi non sumus per relationes me habere corpus hujus vel illius magnitudinis et determinati loci, concedo consequens, certi non sumus me habere corpus simpliciter et ex substantialiter unitum animae, nego consequentiam.

30° itaque per relationes et sensationes non sumus metaphisice certo de magnitudine determinata corporum, non enim nobis constat quomodo sensationes et relationes in metaphisice judicemus de existentia naturali et extensione absoluta corporum, sed per se metaphisice certi sumus existere corpus aliquod quod nostrum sit qualecumque sit, sive magnum, sive parvum, sive cujuslibet alterius staturae.

2°. Sensationes et relationes quibus judicat quis se habere corpus insolitae magnitudinis, non sunt eadem, constanter et uniformes in quovis statu, loco et tempore; ergo &c.

3°. denique ex objectione ipsa certum est existere corpus quod nostrum sit; quando quidem explicari non potest quomodo quis sibi persuadeat se habere tale corpus, nisi revera corpus aliquod habeat, cui anima ejus unita sit et ad quod deo ordinante tales referantur impressiones.

Obj. 3°. in damnatis reperiuntur impressiones sitis famis doloris &c: atqui impressiones illae non probant damnatos habere corpus; ergo &c.

Dist. maj. in damnatis reperiuntur impressiones sine relationibus con. maj. cum relationibus nego maj.

itaque neque existentia nostri corporis neque existentia corporum universim probatur solis impressionibus, sed praesertim ex relationibus et testimoniis omnium, quae consequuntur illas impressiones.

Quando quidem ex superiori disputatione constat existere corpus naturale, ulterius nobis progrediendum est; non enim corporis naturalis existentiam duntaxat inquirit physicus, sed illius essentiam et proprietates prosequitur. Cum autem utrumque

notitia pendeat ex cognitione eorum principiorum, quae concur-
runt ad productionem corporis naturalis, nunc dicendum.

Quae sint Corporis Naturalis

Hanc quaestionem de principiis corporum naturalium adeo implicuerunt veteres philosophi, ut operosum sit et difficile quaenam eorum fuerit sententia; nulla enim adhibita distinctione modo de internis, modo de externis principiis disputarunt, alii unum, alii plura admittentes.

Retulerunt Parmenides et Melissus unum agnovisse principium, scilicet ipsum ens immobile, ingenerabile et incorruptibile. Illud finitum dicebat Parmenides, id est, perfectum et completum. Melissus autem principium illud vocabat infinitum, id est, nullis perfectionum limitibus circumscriptum.

Ut patet, hos philosophos verbis, non re discrepare. Verisimile etiam hos locutos fuisse de principio externo, nimirum causa efficiente, non de principio interno, quasi voluissent unicum esse principium compositionis corporum naturalium, quemadmodum contendit Aristoteles, qui saepe parum aequus in veteres philosophos eorum detrimento sibi apud posteros nomen facere conatur.

Alii statuerunt corporum naturalium principia esse quatuor elementa, scilicet ignem, aerem, aquam et terram, sic Empedocles. Alii vero unum ex illis admittebant, sic Heraclitus ignem, Anaximenes et Diogenes aerem, Thales aquam, Hesiodus terram. Sed omnes illi philosophi in errore versati sunt, quia illa non debent dici prima corporum naturalium principia, ex quibus omnia corpora naturalia non componuntur, atque hoc, quia ipsa elementa quae sunt corpora naturalia, non

componuntur ex Elementis, sic aqua vero componuntur ex ipsis aquae tanquam ex primis principiis; deinde corpus naturale debet ultimo resolvi in 1.o principia: atqui corpus naturale v. g. lignum ultimo non resolvitur in Elementa, v. g. aerem, aquam &c. quia Elementa ipsa ulterius resolvuntur in materiam et formam tanquam in 1.o principia.

Tradunt Anaxagoras pro 1.o rerum naturalium principio admisisse panspermiam universalem scilicet quoddam seminarium. Volebat enim nihil de novo fieri, nihil etiam desinere, sed species rerum modo apparere, modo delitescere: hinc juxta mentem Anaxagorae omnia inerant in omnibus et singula delitescunt in singulis: hinc ex terra fit herba, ex herba cibus, ex cibo chilus, ex chilo sanguis, ex sanguine semen, ex semine animal, ex animali cadaver, ex cadavere terra, et ex terra redit herba: quo posito omnis generatio perageretur per congregationem partium similium, corruptio autem per segregationem earundem partium: jam vero cum intelligeret Anaxagoras id fieri non posse sine aliqua causa efficiente, admisit mentem quae congregationes et segregationes temperet atque disponat, et eodem tempore solvere quam de caeterum species non appareant, nec omnes confusae lateant, ne suncta [?] in antiquum chaos relabantur. bene de principio effectivo et externo rerum naturalium philosophatus est Anaxagoras, sed non ita accurate de interno; nam illae partes homogeneae sunt tantum principia integrantia, non entia alia, cum ipsae ulterius resolvi possint, nempe in materiam et formam.

Leucippus Democritus et Epicurus, referente Laertio, admiserunt pro 1.o principio atthomos quas dixerunt numero infinitos, omnes ejusdem speciei, sed diversae figurae; aliae enim sunt asperae, aliae leves, aliae rotundae, aliae hamatae &c. has cum autem propter

particularitatem figurarum, antea tenuit cohaerere con
iungi possent, quin aliquid inanitatis eisdem interciperetur,
Epicurei 2.um principium rerum naturalium admiserunt,
nempe inane seu vacuum, per quod athomi temerario fortune
abreptae post varias collisiones orbem universum finxit tandem.
De ipsis athomis dato opera agemus infra.

Stoici admittebant duo principia Corporum naturalium
nempe agens et patiens; nomine agentis intelligebant Deum,
patientis vero materiam, quae patitur suscipiendo omnes formas
physicas.

Pitagorici duo etiam admiserunt principia, nempe par et
impar. nomine paris designabant materiam, quia in
innumeras par divisibiles induxit partes, quae, cum sint numerus
par, possunt adhuc dividi in duas partes ac sic deinceps, itaque
materia semper divisibilis est; nomine autem imparis intellig
ebant formam, quae cum numerus impar indivisibilis est.

Platonici duo admiserunt principia interna rerum natu
ralium nempe parvum et magnum, nomine magni deno
minabatur materia, quia est principium commune rebus omnibus
naturalibus et pertinet ad omnia; nomine parvi intelligebatur
forma, quia forma distinguit res naturales inter se.

Peripatetici admiserunt principia Corporum naturalium
duplicis generis, nimirum generationis et compositionis.

Principia generationis tria ab ipsis numerantur, nempe
materia, forma et privatio, quae dicuntur principia Corporis
naturalis in fieri: duo vero admittunt principia compositionis,
scilicet materiam et formam, quae appellantur ab ipsis prin
cipia Corporis naturalis in facto esse. Sic autem peripatetici
e homines probant sententiam

1.° Vel sunt admittenda principia Corporis naturalis in fieri, quae sunt sine quibus non potest intelligi generatio seu productio alicujus Corporis naturalis: atqui, sine tribus non potest intelligi productio Corporis alicujus naturalis. nam in intelligentia, illa generatio debet concipi transitus a non hoc tali ad hoc tale: atq. ille transitus intelligi non potest sine subjecto quod transeat, scilicet materia, sine termino a quo transeat, scilicet privatio formae, denique sine termino ad quem fiat transitus, scilicet forma hoc &c.

2.° Vel sunt principia Corporis naturalis in facto esse: nam, ex mente peripateticorum, omne Compositum coalescit ex subjecto et forma, seu potentia et actu, & q. compositum metaphysicum constat ex potentia et actu metaphysicis, scilicet genere et differentia; hoc etiam pari compositum physicum scilicet substantia debet constare ex potentia physica et actu substantiali physico, nempe materia et forma; et consequenter materia et forma sunt principia Compositionis Corporis naturalis.

Cartesius Tria etiam admisit principia, scilicet materiam tam subtilem, globosam et ramosam seu striatam, ex qua triplici materia voluit coalescere quaecumque feruntur Corpora. De hac triplici materia dicemus alibi.

Itaque Dictis non immorabimur in recensendis aut refellendis variorum philosophorum placitis circa principia Corporis naturalis; satius fuerit aperire quid hac de re sentire oporteat.

Principia Cognitionis Corporum naturalium, si spectentur quoad essentiam, sunt ideae in mente latentes; si vero spectentur quoad existentiam sunt sensationes et relationes atque animae nostrae testimonium, ut supra probatum est.

Principia generationis seu productionis Corporum natu

ralium

tria sunt, nempe causa finalis, exemplaris, et efficiens. nam tres sunt principia generationis corporum naturalium, quae sunt quae influunt in corpus naturale: atqui tria sunt quae influunt in corpus naturale, scilicet causa finalis quae movet, exemplaris, quae dirigit, et efficiens, quae producit; hae duae priores causae sunt tantum morales, solus enim Deus est causa physica corporum naturalium.

Hinc apparet male ab Aristotele materiam, formam et privationem formae assignari tanquam principia generationis corporum naturalium, quia non influunt in corpus naturale. 1o materia, tum quia est aliquid iners passivumque actionum omnium, tum quia materia juxta peripateticos est principium compositionis corporum naturalium, et proinde non potest esse principium eorum productionis. 2o forma non est principium productivum corporum naturalium, quia effectus non est id quod influit, v.g. forma ignis non influit in generationem ignis, sed ipsa in ignis generatione producitur. 3o denique privatio formae, quia non est ens, nihil est; et sicut absentia a tali loco non est causa cur quis ad locum accedat, sic absentia ignis non est causa cur ignis generetur, nec est quod dicam sine privatione non posse intelligi fieri generationem, tum quia 1ae corporum generationes factae fuerunt absque privationibus formarum veterum; tum quia summum sequeretur tantum privationem esse principium cognitionis, non vero generationis corporum naturalium.

Conclusio.

Duo sunt principia compositionis corporum naturalium, nempe materia et forma.

Probatur: nam ea sunt principia compositionis corporum

naturalium quae sunt sine quibus tanquam partibus intrinsecis et essentialibus corpora naturalia existere et concipi non possunt; atque sine materia et forma tanquam partibus intrinsecis et essentialibus nec existere nec concipi possunt corpora naturalia. 1º sine materia corpus naturale nec existere nec concipi potest, quia non potest existere et concipi sine multis partibus quae sunt substantiae; 2º sine forma, tum quia materia non potest esse sine omnimoda forma seu modificatione; tum quia, cum omnia corpora naturalia conveniant in materia, per solam formam possunt inter se distingui; ergo etc.

Dices principia compositionis non debent componi ex aliis principiis, neque ex se invicem, alioquin non forent principia atqui materia fit ex aliis, quia constat ex infinitis aliis partibus quae ex ordine sumptae sunt adhuc materia; ergo etc.

Dist. maj. principia compositionis non debent componi ex aliis principiis, id est unum esse non debet fieri ex alio, con. maj. id est debent esse adeo simplicia ut nullas habeant partes ex quibus componantur nego maj. atque etc. distincta minore nego consequentiam

Itaque unum principium componens non debet fieri ex alio principio componente v.g. materia non fit ex forma, quia substantia non fit ex modificatione nec vicissim.

Et certe principia compositionis physicae non debent esse magis simplicia quam principia compositionis metaphysicae; porro genus v.g. substantia principium metaphysicum spiritus componitur ex aliis generibus; ergo etc.

Dices iterum principia compositionis corporis naturalis sunt partes essentiales; atqui forma contingens est

materiae propriae

Dis-minorem formam determinatam sustinet etiam in materia convenit formae universim sumptae negative; itaque forma haec vel illa determinate sumpta contingens est materiae, sed forma universim non est contingens corpori, quia necesse est quodlibet his formis donari.

Satis convenit inter philosophos materiam et formam esse partes ex quibus componitur intrinsece corpus naturale: licet enim alii aliter loquantur, si sententiam eorum diligenter expenderis, reperies illos non re, sed verbis tantum inter se dissentire. Verum quid sit materia, quid sit forma, dictu non ita fuit proclive, difficultatemque auxerunt plurimum varia super hac re philosophorum placita: attamen quia ad cognitionem corporum naturalium maxime confert notitia formae et materiae, de utroque distinctis articulis agemus.

Quid sit Materia

Circa genus materiae convenit inter se philosophi fatentur enim ipsam esse substantiam; de ejus autem nonnulli de illius differentia acriter disputant; nos autem ita statuimus.

Conclusio

Materia definiri debet substantia substratum multiplex. Probatur: nam illa definitio debet admitti quae constat genere proximo et differentia specifica: atqui modo allata materiae definitio constat genere ejus proximo et differentia specifica: constat quidem genere proximo, nullum enim genus immediatius praedicari potest de materia quam substantia; constat quoque differentia specifica, si plura aliis partium substantiae cum sit gradu differentialis

materiæ: atq. res ita se habet; illa namque quæ datur hic differentia materiæ specificaq. ei soli materiæ convenit, et hinc fons et origo omnium illius proprietatum: atq. talis hic pluralitas partium substantialium 1.° quidem soli materiæ convenit; quod huic nec spiritibus nec ullis modificationi bus convenire potest, & soli materiæ convenit, siquidem aliæ non sunt huiusmodi species: atq. pluralitas partium substantialium nec spiritibus nec ullis modificationibus convenire potest, spiritus huic secludunt partes substantiales, et modificationes non possunt pro suis partibus habere substantias. Ergo &c. 2.° pluralitas partium substantialium hic fons et origo omnium illius proprietatum; siquidem materia habet a pluralitate partium substantialium quod sit divisibilis, mobilis, figurabilis, fluida, uno verbo capax omnium formarum physicarum; quia habet partes quæ, ut pote totidem substantiæ, possunt a se invicem dividi seu distare, transponi, minui, augeri, seu alio illo modo inter se disponi, huc atq. illuc infinitis motibus agitari, omnes denique formas physicas induere; Ergo &c.

Solvuntur Obiectiones

Obj. 1.° prius est aliquid constitui in sua natura quam fieri multiplex; ergo &c.

Dis. Antecedens si multiplicitas partium non sit de essentia illius de quo agitur, Concedo; secus nego Antecedens. itaque &c. Si ponantur quædam essentiæ quæ includunt in suo conceptu pluralitatem partium ut videre sit in quantitate ut sic et in qualibet quantitatis specie quæ non possunt definiri nisi per aliquam multiplicitatem: hinc quantitas ut sic dicitur amplitudo et capacitas, & recta dicitur positio partium dura-

tionis

extra partem in ratione extensionis: et extensio partium extensionis
extra partes extensionis; cum igitur materia includat in suo
conceptu pluralitatem partium integrantium, prima nostra
etiam constituit in sua natura quoniam hoc multiplicem; proin
de ne &c.

Instabis: definitio materiae deberet convenire composito phy
sico: atqui allata materiae definitio convenit composito physico, nem
pe corpori naturali; ergo &c.

Distinguo maj: definitio materiae deberet convenire composito
physico ratione suarum omnium partium, concedo maj; ratione
ipsius materiae nego maj; atque distincta pariter minore nego cons.

Itaque pluralitas partium substantialium convenit quidem
composito physico ratione materiae non vero ratione earum om
nium partium, formarum quae sunt partes essentialiter non sunt integra
tivae multiplicabiles.

Obj. 2.o Duplex ab Aristotele tradita fuit materiae definitio,
una positiva, qua materia definitur primum subjectum ex quo
insito et permanente fiunt omnia et in quod ultimum re
solvuntur, alia; altera negativa qua materia dicitur id quod
neque est quid neque quantum, neque quale neque quidquam
eorum quibus ens determinatur; hoc nostra non est admittenda.

Ergo consequentiam: definitio namque legitima debet
saltem reverentia Aristoteli debita anteponi definitioni minus
saltem obscuris, atque non explicanti naturam definiti: atqui
nostra definitio legitima est, ut constat ex modo dictis, utraque
vero Aristotelis falsa est, obscura &c. 1.o quidem utraque falsa
est, prima namque in qua materia dicitur primum subjectum ex quo
insito et permanente fiunt omnia: atqui forma non fit ex
materia etiam in mente Aristotelis, docet enim unum
principium non fieri ex alio, prout alterum materia dicitur

ne: neque quanta, neque qualis: atq. ex eo quod ejusmodi Sequitur quodlibet Sit ens in toto et Suas habeat necessario proprietates; Ergo 1°. utraque Sit falsa. 2°. ambae Sunt obscurae, ut constat ex eo quod peripatetici non conveniant inter se circa earum explicationem. 3°. denique neutra definiti materiam explicat; siquidem auditis ejus definitionibus, non venit in mentem quid Sit Essentia materiae, et Semper quaerendum restat quid Sit illud primum Subjectum ex quo insito et permanente fiunt omnia, et quod neque Sit quid, neque quantum, neque quale, neque quidquam Eorum. Ergo Etc.

Obj. Sum. Gassendo materia definiri debet Substantia impenetrabilitate Extensa; Ergo Etc.

Resp. Antecedens non recipiendam illam definitionem, si Extensio et impenetrabilitas non Sint gradus differentiales materiae: atq. res ita se habet; ille namque gradus non debet dici differentialis, qui supponit alium gradum Superiorem, et qui non distinguit materiam a quolibet alio Ente: atqui talis Est extensio impenetrabilis; 1°. quidem Supponit gradum Superiorem a quo fluit, latet. Scilicet atomi, quod Gassendistis Sunt impenetrabiles, quatenus Sunt Simplices et indivisibiles. 2°. non distinguit materiam a quolibet alio ente, quia convenit Spatio non Secus ac materiae: nam ideo athomi dicuntur a Gassendistis impenetrabiles, quia non possunt eundem Simul occupare locum et intra Se invicem consistere: atq. duae partes Spatii illius partes non possunt, cum Sint immobiles et intra se invicem Essentialiter positae. Ergo Etc.

Adde quod impenetrabilitas magis convenit Spatio quam Corpori, quia docent Theologi Corpora posse Saltem divinitus poni intra Se invicem, penetrative, et in eadem parte Spatii;

quod de pluribus partibus partibus dici non potest.

Obj. 4.° Cum extensio materiae definiri debeat substantia extensa; ergo &c.

Nego antecedens nam materia male sic definitur, si extensio non sit gradus differentialis materiae: atqui res ita se habet; quia supponit alium gradum priorem a quo fluit, nec convenit soli materiae. 1.° supponit alium gradum a quo fluit, nimirum pluralitatem partium, prius enim est plures habere partes, quam illas habere extra se invicem positas. 2.° non convenit soli materiae, convenit etiam Deo et motui corporum. 1.° quidem convenit Deo, probavimus enim fieri in metaphysica dari extensionem necessario aeternam, immensam necessario immobilem et indivisibilem, hancque speciem extensionis soli Deo competere posse. 2.° convenit motui corporum, nam convenit sic quod habet partes extra partes simul existentes, ut constat ex hujus definitione: atqui motus corporum habet partes extra partes, ut patet exemplo corporis quod, dum movetur, in duas partes dividitur, nam facta divisione qualibet corporis pars movetur: atqui id fieri non potest, quin motus corporis fuerit divisus ac proinde quin habuerit partes extra partes simul existentes; ergo &c.

Et certe nullum datur corpus necessario aeternum immensum necessario, immobile et indivisibile: atqui si extensio foret gradus materiae differentialis, deberet dari corpus necessarium, immensum necessario, immobile et indivisibile, siquidem datur extensio necessario aeterna, immensa necessario, immobilis et indivisibilis, ut vidimus in metaphysica; ergo &c.

Instabis, illud est gradus differentialis materiae, quod est quid primum in materia: atqui extensio est quid primum in materia; ergo &c.

Dist. mai. quod sit quid unum in materia tanquam gradus speci-
ficus conc. mai. tanquam gradus genericus nego mai. atque sic
distincta pariter minori nego consequentiam.

Itaque gradus genericus non minus ac gradus specifici
sunt quid unum in lite; proinde quoque non sufficit ad rationem
gradus differentialis quod sit quid primum.

Inst. 3. quod est fons et origo omnium materiae proprietatum,
illud est quid primum in materia tanquam gradus specificus;
atqui extensio est fons et origo omnium materiae proprietatum, ex ea enim
fluunt divisibilitas, figurabilitas et aliae materiae pro-
prietates; ergo etc.

Nego minorem. divisibilitatem, figurabilitatem ceteras-
que ejusmodi materiae proprietates fluere ab extensione,
alioquin quidquid est extensum illico deberet esse divisibile,
quod falsum est. pariter in materia datur duritiae, molli-
ties etc. atque dantur alia extensa v. g. spatium, motus
quae non habent illas proprietates. ergo etc.

Inst. 4. illud debet statui pro gradu differentiali materiae
quod remanet in mutationibus; atqui talis est extensio;
ergo etc.

Dist. mai. quod remanet in mutationibus, nec aliis
convenit speciebus entis conc. mai. secus nego mai. atque sic
distincta pariter minori nego consequentiam.

Itaque ad gradum specificum non sufficit quod rema-
neat sublatis mutationibus aliis modificationibus
contingentibus, v. g. fluiditate, duritie etc. quia gradus
genericus etiam remanet; quare praeterea requiritur ut non
conveniat aliis entis speciebus, et sit fons et origo omnium
proprietatum.

Obj. 5. quod nihil aliud sit quam extensio, non debet definiri
substantia entitative multiplex; atqui materia nihil aliud

seu quam extensio; ergo &c.

Resp. nego min. non enim sunt quid unum et idem, quae positive et independenter a mente distinguuntur; atqui materia et extensio positive et independenter a mente distinguuntur. quae enim diversimode concipiuntur, hae distinguuntur positive; atqui materia et extensio diversimode concipiuntur; nam res modificata et modificatio diversimode concipiuntur: atqui materia est res modificata seu substantia. extensio autem est modificatio, ut pote quae sit species quantitatis, hinc in quolibet idiomate exprimatur termino abstracto; ergo &c. Et certe materia non est necessario aeterna, immensa, necessario indivisibilis et immobilis, ut fatentur vel ultimi ex iis quos hoc loci disputamus: atqui si materia esset quid unum cum extensione, deberet esse necessario aeterna, immensa, necessario indivisibilis et immobilis; ergo &c.

Arg. 2. Sunt quid unum et idem quorum una est et eadem idea; atqui extensionis et materiae una est et eadem idea, siquidem non potest concipi materia, quin concipiatur extensio; ergo &c.

Resp. nego minorem. diversa enim est idea substantiae ab idea modificationis: atq. materia est substantia, extensio vero est modificatio; ergo &c. quod autem addit materiam non posse concipi sine extensione esto, sed hinc non sequitur eandem esse ideam materiae et extensionis. corpus enim non potest concipi sine substantia, attamen eadem non est corporis et substantiae idea, quia diversae sunt ideae generum et specierum; pariter relata formaliter sumpta v.g. pater et filius, pater et filius non possunt concipi sine se invicem: atq. tamen non una et-

eadem sit idea patris et filii; hypothesi

Ins. Cum absolute in materia non sit extensio, maxime quia dicitur extensio materiae: atque haec ratio nulla sit, ipsum quando dicitur extensio materiae, id haud si diceretur, extensio quae sit materia, ut cum Gallice dicitur, la ville de Rome, sensus enim est urbs Roma seu quae sit Roma; hypothesi

Ergo minorem ad cujus probationem Respondeo cum dicitur extensio materiae, sensum propositionis esse extensionem pertinere ad materiam a ipso corpori ipsam quando modificationem in subjecto, ut cum dicitur rotunditas cerae sensus est rotunditatem esse modificationem cerae non vero rotunditatem esse ceram. Cum vero cum dicitur extensio materiae si sensus foret extensio quae sit materia, cum dicitur duratio materiae, sensus esset, duratio quae sit materia: atque id absurdum sit: igitur nihil quidquam probat allato exemplo Gallico, licet enim dici possit urbs quae sit Roma, hinc non sequitur urbem romanam esse quidquam idem quod urbs multo latius pateat quam Roma: unde propositio non sit vera, nisi quatenus urbs restringitur per vocem Roma; proindeque idem dici debet de ipsa extensione respectu materiae.

Ins. Mensura vulgo spectatur ut substantia, extensio vero consideratur ut modus: atque in rei veritate ita sint ealtus, ipsa extensio substantia sit, mensura autem sit modus; ergo extensio est ipsa in materia.

Ergo minorem nam illud sit substantiale quod per se subsistit, quod non inhaeret alteri: at de quo dici potest quod sit res habens extensionem, texturam et dispositionem partium: atque id ea omnia dici possunt de mensura, non vero de ipsa extensione; videretur enim qui diceret extensio habet mensuram, licet bene dicatur mensura

habet Extensionem; Ergo &c.

Mi. Quamvis eadem sit relatio Extensionis ad Substantiam, mensuraeque ad modum, si Extensio possit existere sine mensura, mensura vero non possit existere sine Extensione; atqui res ita se habet; Ergo &c.

Dis. maj: Si Extensio tanquam Substantia possit existere sine mensura et mensura tanquam modus non possit existere sine Extensione, Con. maj. Si Extensio tanquam modificatio materiae remanentis destructa mensura possit existere sine mensura, mensura vero tanquam corporis nova possit existere sine Extensione, Neg. maj. atque hac distincta pariter minore, neg. consequentiam.

Itaque in mensura duo distingui debent, nimirum materia et forma, id est, certa quaedam partium modificatio per quam mensura constituitur in ratione mensurae.

Equidem destructa mensura, Extensio remanet ut modificatio materiae, quia per destructionem mensurae non destruitur materia sed tantum forma mensurae; at vero Extensio non remanet ut Substantia et res, quod tamen fieri deberet, ut ex altera Sophisma sumitur consequentia.

Mi. Quamvis magis modo Extensio quid concretum significet, non distinguitur a materia: atqui Extensio significat aliquid concretum; Ergo &c.

Nego minorem, nam si Extensio significaret aliquid concretum, deberet dari illius abstractum: atqui nec magis, nec ullus e Cartesianis assignavit unquam abstractum Extensionis; Ergo &c.

Praeterea non magis Extensio dicit aliquid concretum quam duratio, cum Extensio non sit in rerum speciei quantitatis quam duratio: atqui hominum communi duratio non dicit aliquid concretum; Ergo nec Extensio.

Mi. Sanè eadem ratio quod Concipitur sine relatione ad Subjectum, significat aliquid Concretum: atqui Extensio Concipitur sine relatione ad Subjectum. Ergo &c.

D. (C.) minorem. tum quia Extensio Concipitur cum relatione ad Subjectum nempe rem Extensam, quomodo Duratio Concipitur cum relatione ad rem durantem: atqui Duratio Concipitur cum relatione ad rem durantem; Ergo &c. tum etiam quia Extensio non minus ac ipsa Duratio concipitur in speciem quantitatis: porro species aliqua non potest concipi sine relatione ad Subjectum, quoties illius genus non potest concipi sine relatione ad Subjectum: atqui genus Extensionis, nimirum quantitas non potest concipi sine relatione ad Subjectum, fatentibus adversariis; Ergo nec ipsa Extensio.

Mi. id in quo tanquam in Subjecto inesse concipiuntur longitudo latitudo et profunditas, concipitur sine relatione ad Subjectum: atqui in Extensione tanquam in Subjecto inesse concipiuntur longitudo latitudo et profunditas; Ergo &c.

D. M. maj. id in quo tanquam in Subjecto quod inesse concipiuntur &c. Conc. maj. id tanquam in id in quo tanquam in Subjecto &c. concipiuntur &c. neg. maj. atque &c. distinctae paritate minore nego Consequentiam

Utique ille magnum hic discrimen inter Subjectum inhaesionis quod ac (seu remotum) Subjectum inhaesionis quod sed proximum sicut multoties diximus: ad quod discrimen si attendissent Cartesiani in tam graves Errores non incidissent circa modos sive naturam materiae, et etiam sive animae rationalis Essentiam, ut vidimus quoque in metaphysica.

An Sit Materia

Quoad spectat ad existentiam materiae, fuit supra demonstratum fuerit existere corpora; existentia materiae debet sufficienter demonstrata, quia corpus essentialiter constat ex materia; quare non amplius disputabitur de existentia materiae, sed quaeritur utrum existat per propriam an per alienam existentiam.

Duplex in scholis hac de re extat sententia; prior Thomistarum, posterior Scotistarum. Thomistae volunt materiam non existere per propriam existentiam sed per existentiam formae, quia inquiunt est pura potentia omni actu destituta. Scotistae volunt materiam existere per propriam existentiam, fierique non posse ut res aliqua existat aliena existentia.

Conclusio

Materia existit per propriam existentiam.

Probatur: nam res per se subsistens existit per existentiam sibi propriam; atqui materia est res per se subsistens, siquidem est substantia; ergo etc.

Et certe vel materia existit per existentiam sibi propriam, vel per existentiam formae, ut contendunt Thomistae; atqui posterius nequit dici; si enim existeret per existentiam formae, vel existeret per existentiam formae substantialis dictae, vel per existentiam formae accidentalis: atqui neutrum dici potest; 1° non per existentiam formae accidentalis; ad hoc enim sortis quod per existentiam formae accidentalis supponunt materiam existentem: atque res formae accidentalis ita se habet: subjectum enim praerequiritur ad formam accidentalem. 2° non per existentiam formae substantialis dictae; nam in homine forma substantialis dicta est anima rationalis; atqui corpus humanum non existit per existentiam animae rationalis, cum repugnet materiam existere per existentiam spiritus.

Denique idcirco aiunt Thomistae materiam non existere per propriam existentiam quia scilicet illam esse puram potentiam: atqui per priorem id asseritur; quod huic habere differentiam existentialem, illud non debet dici pura potentia et expers omnis actus metaphysici: atque talis est materia; ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1º datur actus purissimus expers omnis potentiae, nimirum Deus; ergo debet dari potentia purissima expers omnis actus, quae potentia debet esse materia; ergo &c.

1º Retorqueo argumentum, datur actus purissimus ergo datur potentia purissima expers omnis actus tum proprii, tum alieni; proindeque datur materia quae non existit neque per propriam neque per alienam existentiam, quod negant adversarii

2º Nego Antecedens nempe dari actum purissimum, siquidem Deus non est actus purissimus, 1º quia Deus est substantia, 2º quia probatum est in Logica et Metaphysica Deum constare genere et differentia.

Obj. 2º Si materia et forma propriam haberent existentiam Corpus idem plures haberet existentias: atqui id dici nequit; ergo &a.

Dist. majorem corpus idem plures haberet existentias partiales Concedo; totales nego maj: atque &c distincta pariter minore nego consequentiam.

Obj. 3º Si essent multae existentiae in eodem corpore, corpus idem foret multiplex: atqui id repugnat; ergo &c.

Distinguo maj. si essent multae existentiae totales corpus idem foret multiplex Concedo majorem partiales nego majorem; atque sic forma minore et distincta pariter consequente nego consequentiam.

Existentia totalis est ea quae totum ipsum modificat; partialis vero est dicitur quae modificat tantum aliquam totius partem.

non totam existentiae partiales in toto, quot sunt in ipso
partes, quaelibet enim pars debet habere suam existentiam,
sed unica est existentia totalis, quae resultat ex conjunctione
existentiarum partialium; unde compositum non est multiplex.

Obj. 3° Ex pluribus entibus quae propriam habent existentiam
non fit unum per se: atqui ex materia et forma fit ens
unum per se; ergo etc.

Dis. maj. ex pluribus entibus completis quae propriam hab
ent existentiam, non fit ens unum per se, conc. maj. ex pluri
bus entibus incompletis nego maj. atque etc. ~~distincta~~.

Itaque materia et forma sunt entia incompleta pro
inde quamvis propriam habeant existentiam ex illis fit unum
ens per se.

Cur sit materia

Causa finalis proxima materiae est compositio corporum
naturalium; cum quidem pars essentialis totius habet pro fine
proximo compositionem hujus totius; remota est gloria Dei;
causa exemplaris materiae sunt ideae divinae ad quarum
similitudinem producta est. Causa efficiens est solus Deus, quia
solius Dei est creare; materia autem per solam creationem
produci potest.

Dices Substantia quae componitur ex multis partibus
substantialibus producitur per generationem, non vero per
creationem: atqui materia constat ex multis partibus subs
tantialibus; ergo etc.

Dis. maj. Substantia quae componitur ex multis partibus substan
tialibus antea existentibus producitur per generationem, con.
maj. ex multis partibus substantialibus ex nihilo productis
nego maj. atque etc. distincta etc.

Qualitates Materiae

Quod attinet ad proprietates materiae numerantur praesertim capacitas, propensio, ingenerabilitas, incorruptibilitas, inertia.

Capacitas materiae triplex assignatur a peripateticis, 1° in eo quod ex sinu materiae educantur formae substantiales, haec proprietas fictitia est, ut patebit ex dicendis. 2° in quod e sinu materiae educantur formae accidentales, v.g. figura, textura, situs, inaequalibus partium configuratio: haec proprietas bene intellecta potest admitti. 3° in quod ex materia tanquam ex subjecto, seu potius parte componente fiat corpus naturale: admittenda etiam haec materiae proprietas; certum est enim omnia corpora naturalia componi ex materia simul et forma.

Propensio materiae vocatur a peripateticis appetitus quidem innatus quo materia ita prosequitur formas nec earum quas habet sit beneficio, inquit Aristoteles, et quasi sit matrix, ut alias prosequatur et pendeat. haec proprietas debet rejici, quia materia supponitur indifferens ad omnes formas distributive sumptas, nec unam prae ceteris appetit, in qua omnium aequalitas capax; unde si haec forma potius quam illa afficiatur, id non a se, sed aliunde habet.

Ingenerabilitas materiae dicitur negatio generationis. materia dici potest hanc habere proprietatem: cum enim sit substantia, per solam creationem produci potest: quod enim generatur fit ex subjecto praeexistente, sic dum generatur pullus, fit ex ovo.

Incorruptibilitas materiae dicitur negatio corruptionis. materia hanc etiam habet proprietatem, quia cum sit substantia quemadmodum per solam creationem produci potest sic per solam annihilationem potest destrui non vero per

corruptionem ut lignum destruitur quando corrumpitur. Si vero per incorruptibilitatem intelligeretur negatio partium quae poni possent, materia hoc sensu non sit incorruptibilis, quia constat pluribus partibus, quae possunt huc et illuc transponi.

Inertia materiae, seu illa incapacitas ad agendum, materiam inertem esse probari potest, tum ex eo quia motum producere non potest, ut postea videbimus, tum ex eo quia actio sit modificatio indivisibilis, quae proinde convenire non potest substantiae essentialiter divisibili.

Quotuplex sit materia.

Materia duplex a Peripateticis distinguitur 1a. et 2a. materia 1a. est ipsa materia spectata prout in se est sine formis substantialibus, prout est indifferens ad omnes formas, nec per ullam adhuc determinatur. materia 2a. ipsa materia spectata prout determinatur ad aliquam formam, ut quae dicitur corpus naturale tale ut lignum ferrum &c.

Quaeritur 1°. utrum materia sit diversae speciei in diversis corporibus naturalibus.

Certum est Peripateticis dari materiam diversae speciei v.g. materiam ex qua componuntur corpora caelestia, nempe diversae speciei a materia, ex qua corpora sublunaria constant, hancque dicunt esse quintam quamdam materiae essentiam. Verum contra Peripateticos, siquidem materia corporum caelestium ac terrestrium sit ubique ejusdem speciei, unde non dantur species proprie dictae corporum naturalium, et si quae sit diversitas inter caelestia et terrestria, tota repetenda est a diversa dispositione partium materiae; hinc nullum sit corpus quod non possit in aliud converti per solam partium mutationem et transpositionem.

Quaeritur 2°. utrum detur aut dari possit resolutio usque ad materiam primam.

Respondeo negative: quia repugnat dari aliquam materiae portionem quae careat omni forma seu modificatione.

Postquam expendimus essentiam et proprietatem materiae in se spectatae, superest ut agamus de ipsa forma, altera corporis naturalis parte; itaque sit

De Forma.

Corpus naturale constat materia et forma tanquam duobus principiis internis et essentialibus sine quibus nec esse nec concipi potest. igitur ad intelligentiam corporis naturalis, non tantum materiae sed etiam formae requiritur notitia.

Forma definitur a peripateticis alterum corporis naturalis principium, quo materia determinatur, ut sit certum aliquod corpus naturale, v.g. aurum potius quam ferrum.

Duplex ab ipsis distinguitur forma, scilicet substantialis et accidentalis.

Forma accidentalis est modificatio contingens, seu quaedam modifica portionis materiae dispositio quae materia determinatur ad certam aliquam corporis naturalis speciem.

Forma substantialis describitur ab ipsis principium motus et quietis ejus in quo est primo per se et non per accidens: illud autem principium est substantia a materia diversa, quae substantia duplex iterum ab ipsis distinguitur, alia spiritualis, qualis est anima rationalis, alia materialis, qualis est anima belluarum, quae quamvis juxta peripateticos sit substantia a materia diversa, attamen est materialis

Circa existentiam formarum substantialium non conveniunt inter se peripatetici, alii enim volunt illas esse admittendas in hominibus et animalibus seu omnibus corporibus tam animatis, qualia sunt belluae, plantae, tam inanimatis, qualia sunt lapides, ferrum, immo caseus et butyrum. alii contendunt illas admittendas esse tantum in hominibus, belluis et plantis; alii denique illas

admittendam volunt tum in hominibus tum belluis.

Cartesius duplicem partes admisit formam, nempe substantialem et accidentalem, sed apud ipsum unica est forma substantialis spiritualis et a materia omnino distincta, nimirum anima rationalis, quam contendit necessario admittendam esse in homine praeter mechanicam partium dispositionem, qua dispositione corpus humanum fit corpus naturale; in aliis vero corporibus sive animatis, qualia sunt belluae, plantae etc.; sive inanimatis, existimat Cartesius sufficere mechanicam partium dispositionem.

Nos autem sic statuimus.

Conclusio.

In nullo corpore naturali quatenus tali naturali, debet admitti forma substantialis.

Probatur: nam illud in nullo corpore naturali, quatenus est corpus naturale, debet admitti quod est omnino inutile pro eo corpore naturali; atqui forma substantialis in omni corpore naturali, quatenus est naturale, est inutilis omnino; ergo. Probatur minor. Ita est inutilis omnino, si quae omnia deprehenduntur in corpore naturali, quatenus est naturale, possunt intelligi et explicari per mechanicam partium materiae dispositionem, quae per motum quem solus Deus producit: atqui revera ita se habet; si quidem omnia quae pertinent ad naturam ignis, aetheris, aeris, aquae, plantarum etc. possunt explicari posito motu et certa quadam partium materiae mechanica dispositione. Quid enim est ignis, nisi congeries partium materiae nitrosae et sulphureae quae a materia subtilissima quaquaversum rapidissimo motu agitantur? Hinc mutato motu et mechanica partium dispositione novae producuntur rerum corporearum species; v.g. quando in oleum et pinguedinem lactis particulae una cum serosis ac quibusdam permiscentur et conjunguntur tamdiu subsistit integra lactis species; si vero partes oleosae et pingues a serosis separentur et alio modo et ordine disponantur atque conjungantur, tunc interit species lactis et prodire videmus caseum et butyrum; eodem modo possunt

explicari cætera phænomena quæ deprehenduntur in aliis corporibus naturalibus quatenus sunt naturalia; ergo inutilis est forma substantialis

2.° illa forma substantialis in corpore naturali quatenus est naturale provenire ponitur; nam jure merito aliquid latere et ignorari dicitur quando nec illius essentia, nec origo, nec modus agendi cognoscitur: atqui ita se habet respectu illius formæ substantialis. 1.° non cognoscitur illius essentia, fatentur enim peripatetici se eam non cognoscere quoad quæstionem quid sit; hinc multi dicunt illam esse spiritalem alii materialem alii solum convenire mediam inter spiritum et materiam neutram substantiam nec modificationem quæ certe intelligi non possunt; ergo &c. 2.° ignoratur illius origo; alii enim putant eam educi e sinu materiæ, sicut formæ accidentales; alii volunt illam in creatione generali fuisse productam a Deo simul cum materia, cujus varias portiones informat successive, nisi quando e tali corpore in aliud transit [illegible] substantiam nunc adunctum denique existimant illam formam substantialem annihilatum iri post ultimum judicii diem quam autem hæc omnia absurda sint nemo est qui non videat. 3.° modus agendi illius formæ ignoratur, ad hoc satis est quod peripatetici illius formæ patroni explicent sunt eo quod nondum per qualitates quas primas vocant occultas qualitates sunt antiperistasis, sympathia, antipathia et cætera ejusmodi, quibus positis nulla excitatur in mente idea: atqui ita se habet; ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Obj. 1.° homo est corpus naturale, atqui in homine admittenda est forma substantialis; ergo &c.

1.° R. nego maj. non enim homo dici potest corpus naturale, quatenus spiritus; igitur homo compositum est spiritu et corpore naturali, sed non est corpus naturale.

2.° R. minorem equidem fateor admittendam esse in homine substantiam a materia distinctam nimirum illius existentiam probavimus in metaphysica, sed nego substantiam hanc posse dici formam substantialem quia scilicet substantia non potest dici forma quia hinc illa vox forma substantialis est forma quæ substantia

Esse Corporis aliquid repugnans.

R. D. tam homo potest dici Corpus naturale quam brutum: atqui in bruto admittendum est aliquid a materia diversum; Ergo &c.

1° Concedo totum et dico nihil inde sequi contra nostram thesim a parte hac responsione ad minorem nego negatum

2° Ergo maj. quia scilicet in homine praeter Corpus et Corporis modificationes probavimus admittendam esse substantiam spiritualem contra vero in brutis nihil reperitur praeter materiam certa ratione modificatam ut videbimus in physica particulari; Ergo &c.

Obj. 2° ibi debet admitti forma substantialis a materia diversa ubi deprehenditur natura activa, nam materia est iners, atqui saltem in plerisque Corporibus naturalibus deprehenditur natura activa; Ergo &c.

D. maj. ubi deprehenditur natura activa de se et ex sua essentia activa Con. maj. activa a motu quem producit Deus Conc. nego maj: atq; Sic distincta parte minorem nego Conse.

Itaque multa sunt Corpora naturalia in quibus debet admitti motus, sed ille motus non est ab ipsis Corporibus nec ab aliquo principio quod sit eorum forma substantialis cum nullam his creatam posse motum producere nec motus qui in ipso homine deprehenditur venit ab anima rationali tamquam a causa physica sed a solo Deo: igitur motus qui reperitur in Corporibus animatis nihil inservire potest ad probandam existentiam formae substantialis.

R. D. in Corporibus naturalibus, quae sunt naturalia, debet admitti natura: atq; haec natura non est mecanica partium dispositio; Ergo &c.

D. maj. in Corporibus naturalibus debet admitti natura passiva Con. maj. activa de se et ex sua essentia nego maj. atq; Sic patet solutio.

56 Ms de natura cujuslibet corporis naturalis idem fereretur judicium ac de natura plantæ vel arboris: atqui hæc natura non potest intelligi per solam partium dispositionem, nam debet aliquid admitti, quod hos potius exigat motus quam illos hasque potius quam illas naturæ modificationes atque illud debet esse forma substantialis a materia diversa: siquidem materia per se indifferens est ad quamlibet physicam modificationem ac dispositionem. Ergo &c.

R. Ns minorem ac cujus probationem nego iterum minorem nam ut detur aliquid exigens certos quosdam motus et certas quasdam modificationes non necesse est admittere modificatas diversas a materia. Sed satis est quod in seminibus et plantarum rudimentis ab auctore naturæ in prima rerum conditione delineatis sit primaria quædam partium dispositio, quæ succum nutritium ostiola radicum subeuntem determinet ad certos quosdam motus et certas quasdam modificationes, sicut canales et tubuli aquarum in fontibus artificialibus determinant ad certos motus et saltus: porro remitatis habere videbimus ubi de plantis; Ergo &c.

Obj. 3º Corpora naturalia differunt inter se et quidem incredibili diversitate: atqui id non potest explicari sine formis substantialibus; Ergo &c.

R. Ns minorem nam materia quæ constat infinitum ex partibus capax est infinitarum numero figurarum et motuum: unde oritur infinita et incredibilis corporum naturalium diversitas.

Ins. Corpora quæ differunt inter se substantialiter habent formas substantiales a materia diversas: atqui corpora naturalia differunt substantialiter; Ergo &c.

R. Ns minorem nam illa corpora non differunt substantialiter, quæ differunt tantum ratione modificationum contingentium materiæ atqui corpora naturalia sunt ejusmodi. Si aqua distinguitur ab igne ratione motus, figuræ, dispositionis et molis suarum partium: porro ille motus, hæc figura et dispositio non sunt essentiales materiæ ignis et aquæ, siquidem materia aquæ potest omnes

formas habere a aliis accidentibus principiis, sicque corpora natu-
ralia ratione materiae penitus sint sibi invicem similia; unde distinc-
tae sunt substantiae non diversae proprie et accurate loquendo.
Ad 1. ea differunt substantialiter quae differunt essentialiter;
atqui corpora naturalia essentialiter differunt; ergo &c.
Resp. maj. ea differunt substantialiter quae differunt essenti-
aliter stricte et philosophice, conc. maj.; improprie et populariter,
nego maj. atqui sic distincta corpora, nego minorem, nego conseq.
Itaque ea dicuntur differre essentialiter stricte et philosophice,
quorum unum non potest converti in aliud, tales sunt
substantia et modificatio, corpus et spiritus; ea vero dicuntur
differre essentialiter improprie, quae quamvis in se invicem
converti queant, habent tamen modificationes continuanter
specie diversas, v.g. ignis et aqua dicuntur populariter essentialiter
differre, quia habent modificationes specie diversas; verum quia
materia quae his subjectum modificationum ignis fieri potest
subjectum modificationum aquae: unde ignis et aqua nec subs-
tantialiter nec essentialiter differunt nisi improprie et populariter.
Quaeritur 1º quot sint formarum corporis naturalis species.
Respondeo infinitas pene numero diversas species formarum
corporis naturalis, quia sunt infinitae numero modificationes
diversae, v.g. infinitae numero figurae, situs, dispositiones
partium materiae infinito numero graduum diversi motus;
nec id mirum alicui esse videri debet, cum ex viginti quatuor
litteris alphabeti infinita verborum species formari.
Quaer. 2º quaenam sint earum formarum proprietates.
Res. illas nobis cognitum iri ex proprietatibus corporum in
genere et in particulari.
Quaer. 3º quaenam sint causae formarum corporis naturalis.
Res. causa finalis proxima sunt determinatio materiae ad

certam corpori naturali speciem, tamen sub gloria Dei, causa exemplaris sunt ideae divinae, causa efficiens sub solus Deus, qui solus potest producere motum et agere ad libitum.

Ex materia et forma simul naturaliter unitis exurgit corpus naturale, de quo philosophi apud quos nihil intactum relinquitur disputant quid sit ipsa unio.

De Unione formae cum materia

Circa unionem formae cum materia triplex in scholis proponitur quaestio: 1a utrum sit quid positivum et independenter a mente distinctum a materia et forma; 2o an totum quod resultat ex materia et forma distinguatur a partibus unitis collective sumptis; 3o demum an illud totum distinguatur a suis partibus distributive sumptis: quae tria breviter solvemus.

Conclusio 1a.

Unio formae cum materia est quid positivum.

Probatur: tamen illud dici debet quid positivum, quod concipitur per modum quid[dam] reale et intelligibile sub esse: atqui unio formae cum materia concipitur; ergo etc.

Et certe modificatio sub esse: atqui unio formae cum materia est modificatio, concipitur enim ut modificatio circa definitur; ergo etc.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo: si unio quae intercedit materiam inter et formam foret quid positivum, vel foret unica vel duplex: atqui neutrum dici potest; ergo etc.

Respondeo illam esse duplicem, siquidem una est in materia respectu formae, altera in forma respectu materiae: cum enim totuplex admitti debeat unitio determinatio, quotuplex sunt determinationes: atqui in unione materiae cum forma duo sunt determinantia, nempe materia et forma; ergo admittenda est una unio in materia per quam intelligitur unita, et altera in forma per quam dicitur determinata.

Sed unio lucentialiter reperitur inter Deum; ergo non debet dici duplex ubi tantum duo sunt uniti.

Ergo consequentiam: licet enim unio lucentialiter sit saltem duarum, attamen totuplex dici debet, quotuplex sunt per ipsam modificatum et dete unitatum.

Obj. 2a. Si unio foret aliquid positivum, distinctum a materia et forma, necessaria foret alia unio, per quam haec uniretur materiae et formae, et sic deinceps in infinitum: atq. hoc repugnat; ergo etc.

Ergo maj. uniones enim non debent uniri, sed sunt id per quod alia uniuntur.

Obj. 3a. non sunt admittenda tria principia corporis naturalis: atq. si unio sit positivum, jam tria erunt principia corporis naturalis; ergo etc.

Ergo minorem: licet enim in corpore naturali unio sit positivum distinctum a materia et forma, attamen non debet dici principium corporis naturalis, cum unio sit ipsamet compositio siquidem compositio est positio unius cum alio, seu multorum unio.

Conclusio 2a.

Totum non distinguitur a suis partibus collective sumptis.

Pro. nam illa non distinguuntur, quorum una habet eandem ideam: atq. una habet eandem ideam totius atque partium collective sumptarum; dum enim concipitur totum, concipiuntur partes collective et simul sumptae, et vice versa dum concipiuntur partes collective et simul sumptae, concipitur totum; ergo etc.

Dices: unum a multis distinguitur: atq. totum est unum, partes autem collective sumptae sunt multae; ergo etc.

Dist. maj.: unum et multa spectata sub ratione multorum distinguuntur, conc. maj.; unum et multa spectata sub ratione totius et unius, nego maj.; atq. etc. Siquidem partes totius sunt

multa verum quando sumuntur collective non spectantur sub ratione multorum, sed sub ratione totius, et ab eo reipsa non distinguuntur a toto.

Prob. atque unum et multa spectata sub ratione totius positive differunt; ergo &c.

Resp. subsumptum nihil enim est unum quod non est unum unitate compositionis, hoc est, quod non resultet ex aliis, cum totum reperiri non possit sine partibus. quod autem est unum unitate compositionis resultans ex aliis, id est unum haec multa quae considerantur sub ratione totius.

Conclusio 3a.

Totum distinguitur a suis partibus distributive sumptis.

Prob. nam ea distinguuntur quae diverso modo concipiuntur; atque totum et partes distributive sumptae diverso modo concipiuntur; siquidem includens et inclusum diverso modo concipiuntur. atque totum est includens, partes distributive sumptae sunt inclusae; ergo &c.

De proprietatibus corporis naturalis universim.

Ex superiori disputatione patet ex materia et forma naturaliter unitis resultare aliquod totum, quod appellatur corpus naturale; illius partes distributive sumptas tantum spectavimus. nunc juvat expendere proprietates corporis naturalis, et quidquid ad illas cognoscendas potest conferre. porro cum corpus naturale constet materia, et materia plures habeat partes quae sunt totidem substantiae, hinc sequitur corpus naturale esse divisibile; si divisibile ergo mobile; si mobile, potest etiam quiescere; motus autem et quies non possunt intelligi sine loco; si corpus est in loco ergo existit; si existit, durat; quare nobis est agendum de divisibilitate,

ZENON autheur de la Secte des Stoiciens natif de la Ville d'Elée auquel Aristote attribue l'inuention de la Logique ayant Conspiré contre le Tiran Nearque il fut mis a la torture, faignant de luy vouloir parler il luy prit l'oreille auec ces dents qu'il arracha, ayant exorté ces citoiens de secouer le joug de ce Tyran pour ne pas decouurir ses Complices, il se tronconna la langue et la jetta a la face du Tiran.

Paris Chez Vallet

loco, quiete, motu et duratione Corporis naturalis.

Observa ibi nomine proprietatis Corporis naturalis non esse intelligendum id quod convenit omni soli et semper, sed paulo latius sumi debet proprietas, quam dicuntur quaecumque hic numerantur excepta divisibilitate, cum esse possint in Spiritum [illegible] tum, attamen dicuntur physicis proprietates Corporis naturalis, quia praesertim conspiciuntur in Corpore naturali, peculiari modo ipsi conveniunt.

De divisibilitate materiae.

Quando Corpus naturale consideratur in statu naturali, id est, quatenus habet partes quae sunt substantiae extra se invicem positae, appellatur continuum densum. Cum autem continuum concipiatur tanquam constans ex multis partibus, quaerunt physici an illae partes sint numero finitae an infinitae, et consequenter utrum continuum sit divisibile in infinitum necne.

Circa hanc controversiam sic praesertim vix solum numerum duo dantur, quorum referemus habita ratione cum [...], quam habemus inter alia, non temporum quibus fuerunt propagatae.

1.o Sententia est Zenonis qui dicit continuum constare ex punctis numero finitis et inextensis, id est quae omnem omnino excludunt extensionem; haec puncta dicuntur Zenonica seu atomi Zenonicae, vel puncta mathematica.

Ubi observabis puncta Zenonica confundi non debere cum puncto Geometrico, nam punctum Zenonicum est pars extensionis, quae omnem omnino extensionem excludit; punctum vero geometricum est pars extensionis quae abstrahit a sua extensione, sive quae consideratur nulla habita ratione extensionis, atque punctum est inseparabile. Pariter apud geometras Linea est extensio in longum cum exclusione latitudinis et profunditatis; Superficies est extensio in longum et latum cum exclusione profunditatis. Verum geometrae nomine lineae intelligunt extensionem

cum

in longum abstrahendo a latitudine et profunditate, et per superficiem intelligunt extensionem in longum et latum, nulla habita ratione profunditatis a qua tamen inseparabilis est.

2a Sententia est Heberti olim in Collegio Gervasiano matheseos professoris, et postea Causarum patroni in Suprema Parisiensi Curia, qui ex punctis Zenonicis mediis scilicet continuum constare ponit; asserit continuum constare ex punctis inextensis sed numero infinitis, ratus id quod deest ex parte extensionis posse compensari infinito punctorum numero, sed perperam ut infra videbimus.

3a Sententia est quorumdam hominum qui asserunt continuum constare ex punctis realiter indivisibilibus et inextensis, sed virtualiter tamen extensis et divisibilibus; ista autem puncta juxta illorum opinionem ita possunt intumescere et inflari, ut hoc modo majori, modo minori spatio extendantur. Hinc illius opinionis authores dicti sunt inflatores.

4a Sententia est Epicuri et Gassendi qui superiori saeculo renovavit illius antiqui philosophi placita; itaque contendit Gassendus cum Epicuro continuum constare ex punctis extensis, sed tamen ipsi Deo indivisibilibus; hinc negat materiam divisibilem in infinitum.

5a Sententia est Cartesii, qui argumenta quae undique contra alias opiniones proponuntur effugere volens, asserit continuum esse divisibile, non finite, nec in infinitum, sed in indefinitum: unde Cartesiani affirmant partes in continuo non esse numero finitas, nec infinitas, sed indefinitas.

6a Sententia est eorum qui simul cum Aristotele fatentur continuum esse divisibile in infinitum, sed nihilominus negant infinitas esse actu partes in continuo, quia, inquiunt, ante actualem divisionem partes non sunt actu distinctae, nec proinde faciunt numerum, cum numerus sit quantitas discreta, seu sit multitudo partium discretarum seu separatarum;

haec ultima sententia partim a nobis probatur, partim improbatur: itaque sit

Conclusio 1.a

Partes in continuo sunt actu distinctae ante actualem divisionem.

Ita: nam partes continui sunt actu distinctae ante divisionem actualem, si distinctio non pendeat ab actuali divisione, immo a separabilitate: atq. ita se habet: quidem impresupponitur divisioni actuali, atque etiam separabilitati partium, illa non pendet ab actuali divisione, neque a separabilitate, atq. talis distinctio actualis; ad hoc enim satis est quod prius sint partes actu inter se distinctae, quam actu separari et dividi, immo quam sint separabiles: atqui ita se habet. Siquidem sex sunt pedes actu inter se distincti in hexapeda, quam ea hexapeda dividatur actu, immo ponit dividi in sex pedes; ergo si continuum sit divisibile in infinitum ut fuse diximus in physica, sunt in continuo partes numero infinitae actu distinctae.

Et certe absurdum est id quod multiplex non est ratione suarum partium actualium posse fieri multiplex actu secundum duas partes, siquidem multiplicitas non potest stare cum unitate indistinctionis: atq. si partes in continuo non forent actu distinctae et plures ante divisionem quamlibet actualem, continuum quoad rationem harum partium non foret multiplex sed unum unitate indistinctionis, ideo ipsa divisione actuali fieret multiplex secundum suas partes actuales; sicque divisio actualis poneret partes in continuo, quod nullo pacto dici potest. igitur quandoquidem concedit Aristoteles continuum esse divisibile in plures partes, necesse est etiam ut fateatur eas partes esse in continuo, et quidem actu distinctas antequam dividantur, immo antequam designentur, ni vis enim jam erunt exhibere, nec dividi nec designari possunt:

Solvuntur Objectiones

Obj. 1.o quod est unum, non constat partibus actu distinctis;

atqui continuum ante divisionem actualem est unum; ergo etc.

Dis. maj. quod est unum unitate simplici, non constat ex partibus, con. maj. unitate compositionis nego maj. atque etiam dis. pari minorem, nego consequentiam.

Itaque si daretur aliquid unum unitate simplici, illud non constaret partibus actu distinctis, cum nulla haberet partes; sed nihil datur unum hac unitate; igitur continuum est unum unitate compositionis, nam resultat ex multis partibus simul positis; unde sicut divisio actualis non facit distinctionem, ita nec unio actualis destruit distinctionem, et consequenter quamvis illae partes sint conjunctae in continuo, semper remanent actu distinctae.

Ob. 2. Nihil est unum simul ac multiplex; atqui si partes in continuo remanerent semper actu distinctae ante actualem divisionem, continuum esset unum simul ac multiplex; ergo etc.

Dis. maj. nihil est unum simul et multiplex sub eadem ratione, con. maj.; sub diversa ratione nego maj.; atque etiam dis. pariter minorem, nego consequentiam.

Itaque aliquid non potest esse unum simul et multiplex sub eadem ratione, sed potest esse unum ratione totius et multiplex ratione suarum partium: porro hoc sensu continuum dicitur unum et multiplex, nimirum sicut quodlibet totum multis constat partibus, simul est unum et multiplex, quod quidem in ore nihil est absurdi.

Ob. 3. si partes continui ante actualem divisionem forent distinctae, daretur numerus in continuo; atqui non potest dari numerus in partibus continui ante actualem divisionem, quoniam numerus in pote quantitas discreta, non potest reperiri nisi inter partes divisas nulloque communi vinculo connexas; hoc in continuo non est, erunt et consequenter nulla distinctio partium in continuo ante actualem divisionem.

e. Ass. minorem ad luc. probationem: nego numerum non posse dari nisi in illis partibus quae nullo sunt vinculo communi coniunctae, quae sunt divisae: equidem numerus hic quantitas discreta. Sed falsum hic quantitatem discretam non reperiri nisi inter partes divisas nullo vinculo inter se conjunctas, nam in homine corpus et anima sunt duae substantiae, licet autem non sint divisae, indivisis, si licet sacra miscere profanis, personae sanctissimae Trinitatis sunt numero tres, tamen non sunt divisae et separatae, imo sunt indivisibiles et inseparabiles. itaque numerus seu quantitas discreta non modo reperitur inter partes divisas, sed etiam inter partes divisibiles, imo invenitur inter ea quae sunt indivisibilia et inseparabilia; quamobrem quantitas discreta, ut diximus in logica, debet definiri pluralitas seu multiplicitas partium, sive hae partes sint inseparabiles, sive separabiles.

Ib. 2. posita ea opinione ubi foret quantitas continua, ibi etiam reperiretur quantitas discreta; absurdum consequens; ergo et antecedens.

Ass. majorem; nam ubi est totum, ibi sunt partes, ergo ubi hic lapide, ibi sex sunt pedes, nam lapide sex constant pedibus: jam vero totum hic quantitas continua, et partes sunt quantitas discreta; sicque sub diverso respectu quantitas continua et discreta reperiuntur simul.

Obj. 3. illa non distinguuntur, quae non possunt separari actu: atqui omnes continui partes non possunt separari actu; ergo etc.

Dis. maj. illa non distinguuntur, quae distributive et determinate sumpta non possunt separari, transeat maj.; quae collective et indeterminate sumpta non possunt separari, nego maj. atque etiam concedis. mi. min. nego cons. itaque si omnes continui partes collective et indeterminate sumuntur, non possunt actu separari: quaecumque enim fiat separatio et divisio, semper remanebunt infinitae numero partes separandae, cum quaelibet pars separata contineat actu distinctas alias partes; sed si illae partes distributive et determinate sumantur, possunt separari, quoniam nulla

in pars determinata, quae non est substantia separabilis ab alia parte etiam determinata.

Dices: tamen ad 1.um membrum distinctionis falsum enim est illa non distingui actu, quae distributive sumpta non possunt separari actu. Siquidem partes et puncta actu distincta, tamen distributive sumpta non possunt separari: ac si dicas igitur ut alibi probavimus, distinctio actualis non requirit separabilitatem.

Postquam demonstratum est partes continui esse actu distinctas ante actualem divisionem, nunc probandum est sequentia: 1.o in qualibet extensione esse infinitas numero actu extensiones minores et minores in infinitum. 2.o in continuo existere infinitas numero partes quae sunt totidem substantiae, quare sit

Conclusio 2.a

In qualibet extensione dantur infinitae numero actu extensiones minores et minores in infinitum.

Pro. nam in qualibet extensione debent admitti infinitae numero actu extensiones minores et minores in infinitum, si in quavis extensione non possit dari pars quae non habeat aliae extensionis partes minores et minores in infinitum: atqui resistendo haberi deberemus in extensione quavis pars extensionis quaelibet necessario habet extensionis partes minores et alias et alias in infinitum, vel constat ex meris terminis zenonicis: atqui repugnat posterius. nam continuum non constat ex iis quae non possunt facere extensum: atqui puncta zenonica non possunt facere extensum; quae enim sibi addita se penetrarent, non possunt facere extensum; atqui puncta zenonica sibi invicem addita se penetrarent; quae enim se tangerent secundum se tota, illa se se penetrarent: atqui puncta zenonica sibi invicem addita se tangerent secundum se tota; quae enim non haberent partes secundum quas se tangerent, et alias secundum quas non se tangerent, illa secundum se tota se tangerent: atqui puncta zenonica non haberent partes secundum quas se tangerent, et alias secundum quas non se tangerent: quae enim partes habitudinem quaslibet non haberent partes secundum quas se tangerent et alias secundum quas non se

tangeram. atque puncta Zenonica quaelibet excludunt partes; supposita proindeque &c.

Et certe si non posset dari magnitudo omnino minima, deberent admitti in qualibet extensione partes extensionis minores et minores in infinitum: atque dari non potest magnitudo omnino minima; nam si posset dari haec pars extensionis omnino minima, illa finitis vicibus repetita posset metiri quantitates similares, v.g. diagonalem et lateralem ejusdem quadrati: atqui demonstratur in Elementis geometriae diagonalem et lateralem has lineas esse incommensurabiles, id est, nullam dari communem quantitatem, quae certis vicibus repetita illas lineas metiatur; ergo &c.

Demum sint duae lineae parallelae AB et CD in infinitum protensae, inter quas sit perpendicularis EF unius v.g. pedis: tum ex aliquo unius parallelae puncto, v.g. A ducantur lineae rectae ad varia alterius parallelae puncta, scilicet in G H I K L M &c. quae lineae transeant omnes per lineam perpendicularem: his peractis sic instituitur argumentatio: magnitudo quae secari potest in partes minores et minores in infinitum, continet partes minores et minores in infinitum; atqui perpendicularis illa pedalis secari potest in partes minores et minores in infinitum; cum enim in utraque parallela sint ultra perpendicularem infinita numero puncta, ab assumpto puncto A duci possunt lineae rectae ad puncta remotiora et remotiora in infinitum; jam vero hae lineae rectae vel secabunt perpendicularem in partibus distinctis, vel multae transire poterunt per eamdem numero partem hujus perpendicularis: atqui posterius dici non potest; nam omnes istae lineae supponuntur rectae et ab eodem puncto ad distincta puncta ductae; atqui lineae rectae ab eodem puncto ad distincta puncta ductae non possunt concurrere in via, seu in perpendiculari; ergo secare debent perpendicularem in partibus distinctis; proindeque &c.

Solvuntur objectiones

Obj. 1.o repugnat quamlibet magnitudinem esse actu infinitam. atqui si quaevis extensio infinita haberet extensionem minorem et minorem in infinitum, magnitudo quaelibet erit actu infinita; ergo &c.

Dist. maj. repugnat quamlibet magnitudinem esse actu infinitam in extensione, conc. maj.; in numero partium, nego maj.; atque sic distincta paritate minore, nego consequentiam.

Itaque repugnat quamlibet magnitudinem esse infinitam in extensione, concipitur enim magnitudo finita et terminata, v.g. bipedalis, tripedalis &c.; at vero nihil habet absurdi quamlibet magnitudinem esse infinitam in numero partium minorum et minorum in infinitum, tam, licet quodlibet ens esse infinitum in suis perfectionibus repugnet, non repugnat tamen quodlibet ens, si metaphysice spectetur, esse infinitum in numero suarum formalitatum.

Inst. illud est infinitum actu in extensione, quod constat infinito numero partium extensarum: atqui si quaelibet magnitudo constat infinito numero extensionibus, licet minoribus et minoribus in infinitum supponantur, constabit infinito numero partium extensis; ergo &c.

Dist. maj. illud est infinitum in extensione, quod constat infinito numero partium extensarum aliquotarum et aequalibus seu majoribus partibus proportionalibus et inaequalibus, nego maj.; atque sic distincta minore, nego consequentiam.

Itaque partes duplicis generis distinguuntur, nimirum aliquotae seu aequales, et proportionales seu inaequales.

Partes aliquotae sunt partes certae et determinatae magnitudinis, ut pollex, pes, sexpeda, quae aliquoties repetitae totum continuum emensurant, v.g. pes bis repetitus dat bipedem.

Partes proportionales seu inaequales sunt partes incertae et indeterminatae magnitudinis, quae nimirum [illegible]

decrescunt certa proportione tertia, cujus sunt partes v. g. medietas pedis, ejus medietatis medietas, sic ratione se habeat trientis, quadrantis &c.

Equidem quod constat infinito numero partibus extensis aliquotis et aequalibus, illud est infinitum actu in extensione, dico magnitudo quae constaret ex infinitis numero pedibus foret infinita in extensione; secus vero si constet ex infinitis tantum partibus proportionalibus et inaequalibus nam in quantitate pedali sunt infinitae numero partes proportionales, scilicet medietates, medietatum medietates quae sunt minores et minores in infinitum; ergo &c.

Ins. illud est infinitum actu in extensione, quod infinite superat magnitudinem aliquam continuam extensam: atqui magnitudo constans infinitis numero partibus proportionalibus licet minoribus et minoribus in infinitum, superat infinite magnitudinem aliquam; ergo &c.

Dis. maj. quod infinite superat magnitudinem aliquam certae ac determinatae extensionis, conc. maj. incertae et indeterminatae extensionis nego maj. atque sic dis. min. nego conseq.

Itaque magnitudo dicitur certae et determinatae extensionis, quando illius extensio potest designari in certo quodam numero v. g. millesimo magnitudinis finitae.

Magnitudo dicitur incertae et indeterminatae extensionis quando determinari non potest quota sit pars alterius magnitudinis finitae; tales sunt partes proportionales v. g. medietates, trientes, quadrantes &c. his positis patet solutio.

Ins. sicut se habet, ita se habet totum ad aliquam sui partem, sicut numerus ad unitatem: atqui quando numerus infinite superat unitatem, tunc est infinitus; ergo a pari si magnitudo superat infinite aliquam sui partem, debet esse infinita in extensione;

Dis. maj. se habet totum ad aliquam sui partem aliquotam et aequalem, sicut numerus ad unitatem, conc. maj. ad aliquam ,

sui partem proportionalem et inaequalem [illegible]; atque de
conceptu minoris et distincto partium convenientis. Ergo conve
niunt in eo totum habeat ad aliquotam sui partem aliquotam
et determinatam sicut numerus ad unitatem v. g. pes habeat
digitum sicut numerus duodenarius habet ad unitatem, quemad
modum enim unitas continetur duodecies in numero duodena
rio, ita digitus duodecies continetur in pede. Sed totum non se
habet ad suas partes proportionales, sicut numerus ad unitatem,
quia partes proportionales eandem non habent rationem ad totum
quam habent unitates ad numerum.

Dices. tam partes extensionis proportionales constituunt extensio
nem infinitam, quam partes aliquotae: atqui partes aliquotae consti
tuunt extensionem infinitam. Ergo etc.

Resp. neg. disparitatem ratio disparitatis est quod partes aliquo
tae sunt aequales determinatam habeant extensionem partes autem
proportionales non habeant determinatam extensionem. Scilicet clare con
cipimus eam extensionem esse infinitam ratione magnitudinis
quae componitur ex infinitis partibus extensionem determinatam
habentibus v. g. ex infinitis pedibus: aliunde vero clare pariter concipimus
partes minores et minores in infinitum continere non ponere
magnitudinem infinitam, quod exemplo familiari ostendi
potest. Si quis pannum emeret ea lege ut acciperet ultra
[illegible] mediam partem alterius ulnae postea mediam partem
residui et sic in infinitum per omnes dictarum medietates [illegible]
[illegible] plurimum [illegible] duas ulnas [illegible] quia
semper deesset aliquid [illegible] ulnae; ergo [illegible] partes mino
res et minores in infinitum continere non ponere magnitud
inem infinitam.

Inst. ubi sunt partes majores et majores in infinitum ibi est
magnitudo actu infinita: atqui ubi sunt partes minores et mi
nores in infinitum ibi quoque sunt partes majores et majores

in infinitum; ergo &c.
Dis. maj. ubi sunt partes majores et majores in infinitum, quarum datur minima determinatae magnitudinis, ibi sunt partes majores et majores in infinitum, concedo; secus nego maj. itaque ubi sunt infinitae numero partes proportionales, ibi sunt partes majores et majores in infinitum; sed minima illarum partium non datur minima quae sit determinatae magnitudinis; unde crescere non possunt in magnitudinem infinitam in extensione; solae enim partes determinatae magnitudinis id praestare possunt, ut digiti, pedes, orgyiae &c.
Obj. 2.° debet hoc discrimen inter magnitudinem finitam majorem et finitam minorem: atqui, si utraque constat partibus numero infinitis aeque, nullum erit inter illas discrimen; ergo &c.
Dis. maj. inter magnitudinem finitam majorem et finitam minorem debet hoc discrimen ratione partium aliquotarum, con. maj.; ratione partium proportionalium, nego maj.: atqui sic dis. pariter minorem nego consequentiam.
Revera inter magnitudinem finitam majorem et finitam minorem debet hoc discrimen ratione partium aliquotarum, plures enim partes aliquotae reperiuntur in majore quam in minori quantitate, v.g. in orgyia septuaginta duos pollices, quantitas vero pedalis duodecim tantum continet; sed non differunt ratione partium proportionalium, nam sicut orgyia duas habet medietates, quattuor quadrantes, octo semiquadrantes et sic in infinitum, ita et quantitas pedalis duas habet medietates, quattuor quadrantes &c.
Obj. 3.° Si quaelibet magnitudo constaret infinitis numero extensionibus, magnitudo finita non posset percurri nisi in infinito temporis intervallo; atqui hoc repugnat; ergo &c.
Dis. maj. magnitudo finita non posset percurri nisi intervallo temporis infinito ratione partium proportionalium, concedo maj.

ratione partium aliquotarum nego maj. ~~ratione partium~~
Itaque illa ratio mensurandi valet de qualibet duratione sicut de
qualibet magnitudine: unde quemadmodum in quavis mag-
nitudine dantur partes extensionis minores et minores in infinitum
ita et in qualibet duratione dantur partes minores et minores
in infinitum; quidquid non magis in duratione potest continere in
quo est velut in durationem, quam magnitudo potest comprehendi
in quo est velut in extensionem: jam vero ad percurrendam mag-
nitudinem infinitam ratione partium aliquotarum requiri-
tur tempus seu duratio infinita etiam ratione partium aliquo-
tarum; nam inter partium quod percurritur et tempus quod ~~tantum~~
insumitur in illo percurrendo, debet dari proportio: verum
ad percurrendam magnitudinem infinitam ratione partium
proportionalium, id est, minorum et minorum in infinitum,
requiritur dumtaxat tempus infinitum ratione partium
proportionalium.

Inst. absurdum est mobile, quod alterum velocius motum non posse
ipsum assequi, modo minus tardius supponatur aliquo spatio antecedere
velocius: atqui tamen id sequeretur ex nostra sententia: nam supponatur
mobile tardius una leuca velocius antecedere: in hac hypothesi
dum mobile velox percurrit leucam, mobile tardius unam deci-
mam partem 2ae leucae percurret; pariter dum mobile veloci-
us percurrit decimam hanc 2ae leucae partem, mobile tardius percur-
ret unam decimam partem alterius decimae partis 2ae leucae,
et sic in infinitum; ergo etc.

Nego minorem ad cujus probationem nego sequelam in allata
hypothesi mobile velociter agitatum nunquam non assequitur
mobile tardius; ipsum enim assequitur antequam confecerit
2am decimam partem 2ae leucae; ut constat ex eo quod mobilium
illorum translationes supponantur uniformes, et mobile velocius
supponatur percurrere leucam dum mobile tardius percurrit
decimam leucae partem unde dum mobile tardius percurret

2.am decimam partem 2.a eandem mobile velox percurret 2.um [illegible] integram: huius habenda hic ratio partium æqualium durationis, non autem proportionalium, quoniam quidem translatione[m] disponimus uniformem. Conclusio 3.a

Admittendæ sunt in Continuo infinito numero partes quæ substantiæ sui.

Pro: nam ubi sunt infinitæ numero partes extensionis extra se invicem essentialiter positæ, ibi debent esse subjectum seu substantia habens infinitas numero partes quæ substantiæ sint extra se invicem positas, vel esse substantiam debet esse totam substantialiter sub singulis illius extensionis partibus atque per praecedentem conclusionem sunt in Continuo quolibet infinito numero partes extensionis eraliunde fatentur adversarii Continuum non esse totum sub singulis extensionis suæ partibus numero infinitis, ergo &c.

Conclusio 4.a

Continuum divisibile est in infinitum.

Pro: nam Continuum, ex superiori conclusione, constat ex infinitis numero partibus substantialibus: atque quod constat ex infinitis numero partibus substantialibus, illud est in infinitum divisibile; illud enim est in infinitum divisibile, quod habet infinitas numero partes divisibiles et a se invicem separabiles: atque quod constat ex infinitis numero partibus substantialibus, habet infinitas numero partes divisibiles et a se invicem separabiles, nam illæ partes sunt divisibiles et a se invicem separabiles quæ possunt separatim existere: atque partes substantiales possunt separatim existere, illæ namque partes possunt separatim existere, quæ neque ratione sui neque ratione suarum modificationum pendent a se invicem in existendo, atque partes quæ sunt totidem substantiæ neque ratione sui, neque ratione suarum modificationum pendent a se invicem in existendo; 1.o quidem ratione sui, eo enim ipso quod substantia

sunt, pro se subsistunt, neque proinde indigent subjecto cui insint et inhaereant; 2° ratione suarum modificationum, si quidem possunt ab aliis determinate sumptis suas habere modificationes, nempe situm, figuram, motum variasque motus determinationes: hoc partes substantiales neque ratione sui, neque ratione harum modificationum pendent a se invicem in existendo; proindeque &c.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1° absurdum est granum milii in tot superficies posse dividi, ut terraqueum globum obtegeret: atqui si continuum foret in infinitum divisibile, granum milii posset dividi in tot superficies ut terraqueum globum obtegeret. hoc &c.

Resp. neg. maj. nam illud non est absurdum quod cuilibet attendenti et reflectenti patet evidenter: atqui quisquis attendit et reflectit ad naturam continui et illius partium concipit non modo granum milii, sed millesimam illius partem, si divideretur, posse obtegere totam superficiem terrae, solis, lunae et planetarum omnium. cum enim granum milii non possit dividi in superficies quae careant profunditate pars illius millesima in superficies divisa poterit aequare immo superare superficiem omnium planetarum.

Obj. infinitum non potest multiplicari, atqui posita illa suppositione multiplicaretur; hoc &c.

Resp. neg. minorem: tum enim non multiplicatur infinitum quando partes quae sunt in majori proportione materiae, non sunt quid minus ratione numeri, quam partes quae sunt in omnibus materiae portionibus: atqui partes quae reperiuntur in qualibet portione materiae v.g. in grano milii, non sunt quid minus ratione numeri, quam partes quae sunt in globo terraqueo; hinc vero in numero infinito non sunt tantum infinitae unitates, sed etiam infinitae

triades dualitates quaternitates &c.

Inst. hinc sequeretur totidem partes in grano milii, quot sunt in universo orbe: atq. hoc absurdum est; Ergo &c.

1.° Resp. N. maj. nam ut dictum est in metaphysicis, processus ille tot quot non debemus admittere in numero infinito sed finito tantum; quapropter ex nostra responsione sequitur dumtaxat quod cum tot partium quae substantiae sunt in universo orbe nihil haberet determinabile per quod excederet numerum partium quae sunt in grano milii; quod verum est.

2.° Resp. N. minorem ad hoc enim satis est quod universus orbis et granum milii nullo modo differant ratione numeri partium, atq. veritate habet; quemadmodum enim sunt infinito numero partes in orbe universo, ita sunt infinito numero partes in grano milii. in se igitur dumtaxat differunt orbis universus et granum milii quod partes grani milii sint minores, partes vero universi sint majores. Quamvis autem hae ex sensibus et imaginatione aliena a nobis ponere non idcirco negari debent. Plurimis enim saepe probantur exemplis quibus demonstratur infinito hoc numero partes minores et minores in infinitum in corporibus velut minutissimis v.g. microscopii auxilio deteguntur animalcula quae vix millesimam grani milii aequant partem; attamen illa animalcula vitam generant et consequenter humoribus organis necessariis ad vitam et generationem instructa, in ipsis dantur musculi nervi, venae, arteriae, pulmones &c. debent in illis organis perpetuo fluere liquor et succus quo vivant, et crescant et nutriantur necnon modo animalcula, sed etiam ipsa organa. Cubus auri cujusque lineis altus ab artificibus dividitur in ~~partes~~ 600000 et amplius superficies sensibiles basi illius cubi aequales ex Plinio prima parte physicae capite nono. Tertiodecimo hinc patet evidenter necessario admittendas hinc partes quae sint substantiae minores et minores in infinitum

Obj. 2°. Si forent infinitae numero partes in corpore etiam tenuissimo orbis universus nihil adderet v.g. grano milii: atqui id absurdum est; ergo &c.

Dis. maj. orbis universus nihil adderet numero partium grani milii con. maj. magnitudini ejus nego maj. atqui &c. distincta pariter minore nego consequentiam.

Itaque nihil addi potest infinito sub ea ratione sub qua infinitum est, cum igitur, in universo orbe, sicut in grano milii sint infinitae numero partes, nihil potest addi grano milii quod augeat numerum illius partium; sed quia plures sunt partes aliquotae et aequales in universo orbe quam in grano milii, orbis universus aliquid addit grano milii ratione illius extensionis, id est, auget illius extensionem et magnitudinem.

Obj. 3°. quod est in infinitum divisibile potest supponi divisum cum posito possibili in actu nihil sequatur absurdi; atqui quod potest supponi actu divisum constaret ex partibus indivisibilibus extensione, quia si illae partes forent adhuc extensae, non forent actu divisae, quod repugnat hypothesi; ~~quod repugnat~~ ergo &c.

Dis. maj. illud potest supponi divisum quod est in infinitum divisibile divisibilitate consummabili con. maj. inconsummabili nego maj. atqui & dis. par. min. nego con.

Revera illud dicitur divisibile divisibilitate consummabili cujus partes sunt actu finitae, aut si infinitae sint numero, sunt omnes determinatae magnitudinis. illud est divisibile divisibilitate inconsummabili in quo facta quavis divisione superest semper aliquid dividendum. porro continuum divisibile est divisibilitate inconsummabili quaecumque enim fiat divisio illius partibus, non potest pervenire ad partem quae non possit amplius dividi: siquidem nulla est quae sit omnium minima, nec constet aliis partibus. quod autem ait posito possibili in actu nihil sequi absurdi, id verum est quando ponitur in actu eo modo quo possibile est, quare cum divisibi-

citas

continua sit incommensurabilis ipso non potest supponi consumpta
sicut Deus non potest supponi durasse quantum durare potest,
quia ejus duratio est incommensurabilis et interminabilis.

Obj. 4.° Cum Zenone continuum constat ex punctis Zenonicis;
Ergo non est in infinitum divisibile

R.° Neg.° Antecedens nam continuum non constat ex iis quae
non possunt facere extensum: atqui puncta Zenonica extensum
facere nequeunt, ut constat ex dictis ubi probavimus in extenso
necessario admittendas esse infinito numero partes extensionis
minores et minores in infinitum. Et certe continuum non
constat ex punctis Zenonicis, si tria v.g. puncta Zenonica in direc-
tum juxta se invicem immediate posita, non possent constituere
lineam: atqui consequens est falsum; nam ut facerent lineam duo
extrema puncta, unum scilicet et tertium, deberent a se invicem
distare, cum linea finita nec sit, nec concipi possit sine distan-
tia inter duo illius extrema: atqui in sententia Zenonis, unum
et alterum punctum a se invicem non distarent, nam illa dicun-
tur invicem non distare inter quae nullum intercipitur spatium:
atqui inter unum et alterum punctum nullum intercipitur spatium,
siquidem intercipitur dumtaxat medium punctum: atqui
punctum illud non occupat spatium cum sit inextensum
in mente Zenonistarum.

Denique rejicienda haec sententia ex qua sequuntur abs-
urda: atqui plurima sequuntur absurda ex sententia Zenoni-
ana: atqui plurima sequuntur absurda ... an quod non posse
vincere absurdissimum in mobile velocissimum ...
mobile tardissimum per eandem lineam et cum eandem velo-
citatione translatum; absurdum est pariter dari lineam
minorem puncto minorem, et alteram dare ipso minorem: atqui
hoc utrumque sequitur ex sententia Zenonis.

1.° mobile velocissimum nunquam potest assequi mobile
tardissimum per eandem lineam et eandem directionem
tionem -

transcursum. Nam incipiat q. mobile velocissimum percurrere aliquam lineam, postquam ejusdem lineae quatuor aut quinque puncta jam percurrit mobile tardissimum: atqui in hac hypothesi mobile velocissimum nunquam poterit accipere mobile tardissimum; quia dum mobile velocissimum percurrit primum punctum lineae mobile tardissimum quantumvis lente progrediatur, non poterit minus percurrere quam unum datum sic lineae punctum; sumitur illud punctum sexta media aut tertia parte ejus quae jam percurrit a mobili tardissimo. pariter dum mobile velocissimum percurrit secundum punctum lineae mobile tardissimum non poterit minus percurrere quam septimum ejusdem lineae punctum ob eamdem rationem, et dicendum aliis punctis; ergo &c.

2.° Darentur lineae in extensione puncto minores et aliae adhuc minores, quod probatur exemplo sequenti. Sit triangulum isosce~~les cujus basis a b constet~~lis triangulum isoseles cujus basis a b constet duodecim punctis Zenonicis Latera vero ac et bc singula habeant trigenta puncta. ponamus duci lineas a singulis punctis unius lateris ad

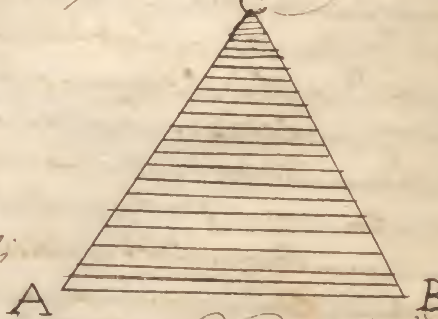

singula alterius lateris puncta ascendendo a basi ad verticem trianguli: atqui in ista hypothesi dabitur linea minor puncto Zenonico, et aliae dabuntur adhuc ipsa minores; cum enim basis supponatur continere duodecim trigenta puncti lineae basi proxima et tamen reducta ab uno latere ad aliud minuit tantum binis punctis, ut potest videri basi propter mutuam laterum ad se invicem inclinationem; 2.a linea ob eamdem rationem decrescit utrum binis punctis et sic deinceps, duodecima vero linea trigesima habebit punctum; decima tertia erit ineccitate puncto minor, et dabuntur aliae adhuc ipsa minores, quod in

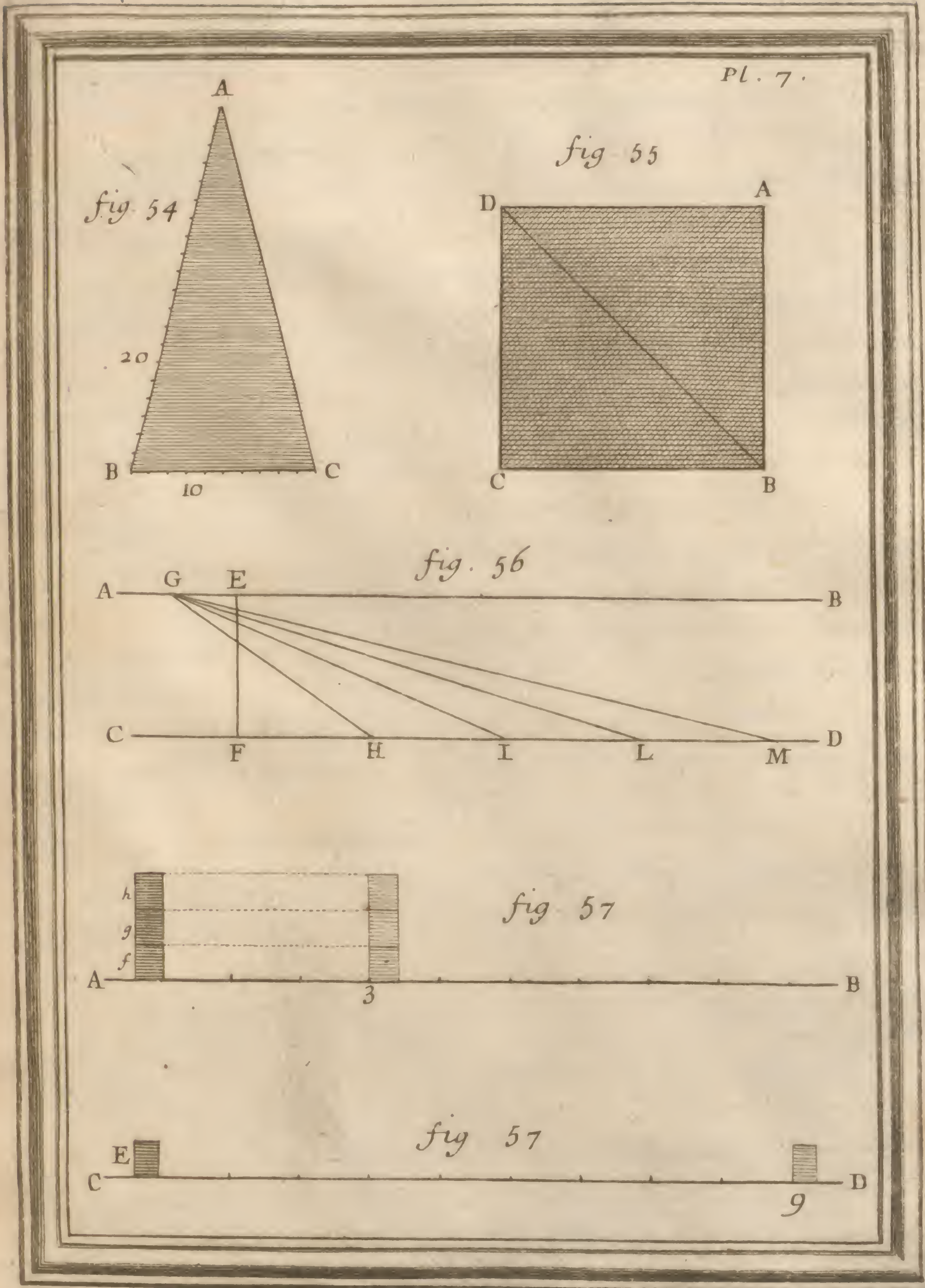

A Paris chez Hecquet ruë St. Jacq. à l'Image St. Maur.

absurdum hypothese

Vel continuum potest constare punctis zenonicis si ex iis
daretur in continuo punctum zenonicum: atqui resultat se haberi;
nam daretur ejusmodi punctum, modo globus perfecte rotundus
imponeretur plano perfecte plano, quippe tangeret in puncto inex-
tenso: atqui resultat se haberi; ergo etc.

Solvo minorem ad cujus probationem dico: modo globus
perfecte rotundus imponitur plano perfecte plano, ipsum
tangeret in puncto inextenso, id est excludente omnem extensionem
[illegible] nego; in puncto inextenso, id est spectato nulla habita ratione
extensionis quae ipsi revera convenit nego mai.; atqui etc. distincta
pariter minore nego consequentiam.

Itaque punctum in quo tangitur planum hinc inextensum
geometrice non vero zenonice, id est spectatum nulla habita ratione
extensionis, quamvis revera extensionem habeat.

Vel atque planum tangitur a globo in puncto revera inextenso.
nam illud punctum concipitur utrumque corporis non tamen revera
inextensum: ex centro globi possent duci ad illud duae lineae rectae
aequales ad illud punctum; atqui geometrae negant id posse fieri;
ergo etc.

Dist. mai.: ex centro globi possent duci extensum duae lineae rectae aequa-
les ad illud punctum physice spectatum conc. mai.; geometrice
spectatum nego mai.; atqui etc. distincta pariter minore nego conseq.

Itaque ut ignoscatur [illegible] punctum contactus globi et plani potest,
duci a globi centrum, spectari physice et geometrice. Spectatur geometrice
quando consideratur nulla habita ratione extensionis quam actu et de facto
habet; consideratur physice, quando habetur ratio illius extensionis.

Equidem si spectatur physice ex centro globi ad illud punctum non
tantum duae sed infinito numero lineae duci possunt, quia illud
hoc respectu habet extensionem atque constat infinitis numero partibus,
ut supra vidimus; contra vero si spectetur geometrice, quoniam

Subjecto respectu nullam habeat extensionem, & ab abstractione mentis geometrae a centro globi ad unum ex iisdem circumferentiae punctum, unam ducit ... lineam.

Obj. cum puncta quoniam licet inextensa possunt facere extensionem, quoniam unitates licet non sint numerus possunt facere numerum; atque unitates licet non sint numerus possunt facere numerum. Ergo &c.

Dist. maj. cum puncta quoniam licet inextensa possunt facere extensionem, quomodo unitates geometricae possunt facere numerum, sub. maj. quam unitates geometricae, nego maj. atque & dicta [illegible] consequentiam.

Solvitur: unitates sicut puncta, aliae dicuntur physicae, aliae geometricae. unitates physicae sunt illae, quae ita sunt simplices, ut ex aliis unitatibus non supponantur, sed excludunt omnem compositionem, ut puncta physica excludunt omnem extensionem. unitates geometricae sunt illae quae licet ex aliis unitatibus componantur, spectantur tamen nulla habita ratione illarum unitatum ex quibus componuntur. igitur sicut puncta physica non possunt constituere extensionem, sic unitates physicae non possunt facere numerum, 1° quia illae unitates et illa puncta repugnant, 2° quia nihil potest fieri [illegible] per ea quae ipsum excludunt; nam unitates physicae excludunt numerum, et puncta physica excludunt extensionem; sicut ex punctis geometricis fit extensio, ita ex unitatibus geometricis potest fieri numerus.

Obj. 2. in omni composito debent admitti quaedam componentia simplicia: atque ... sunt componentia simplicia, [illegible]

Resp. Dist. maj. in omni composito vel metaphysico, vel physico, atque in nostro [illegible] componentia simplicia; in composito metaphysico demonstratum [illegible] nihil esse metaphysice simplex, quia quodlibet metaphysicum continet [illegible] in ipso [illegible] infinito numero formalitates [illegible] proprio [illegible] nullum physicum esse simplex; nego &c.

Dic. 3. M. 2. hucusque ex argumento geometrico à nobis relato nihil probatur contra Zenonem; si argumenta mathematica non debent transferri ad res physicas: atqui ita se habet: namque id fieri non debet, quod in rebus nostris in eam non generaret confusionem: atqui si argumenta mathematica transferrentur ad res physicas, magna in rebus nostris ignorantiae oriretur obscuritas ac confusio, quia, cum una cum alia diversa respiciant scientiae profundi nimirum genius mensurentur; Geometria enim considerat quantitatem in abstracto, Physica vero eandem considerat in concreto: ergo &c.

R. N. minorem. Veritas enim non debet fieri veritati in multo universalitatis scientiae eiusque ad cognitionem alterius. Enimvero tam argumenta Mathesi desumpta possunt transferri ad physicam, quam ad opticam, mecanicam et astronomiam; sunt omnes illae scientiae non nisi quantitatis physicae spectantes quantitatem in concreto, quatenus est materiae: atqui tamen argumenta mathematica optime transferuntur ad opticam, mecanicam et astronomiam, omnia enim principia mecanicae et astronomiae desumuntur ex mathesi; ergo &c. Ad probationem autem nego consequentiam, nam sicut in mente nostra oritur confusio ex eo quod argumenta mathematica transferantur ad res physicas, quatenus mathematici considerant quantitatem in abstracto, physici vero in concreto, sic inde sequeretur cognitionem unius partis nocere cognitioni totius, abstractum enim consistat concreti: absurdum consequens; ergo et antecedens.

Inst.: Si argumenta mathematica transferuntur ad res physicas, a statu ideali et mere intelligibili ad statum realem possibilem quo fieret transitus: atqui id fieri nequit, ergo &c.

R. N. minorem. Ut enim melius vel ut vi fortitudinis philosophicae motivum praelecti demonstremus, profecto a statu ideali et mere intelligibili ad statum realem possibilemque salva

transitus: atque ita se res habet; quidquid huic vel convenienti-
ae sic substantiae ac sic modificationi in sic acceptae superiorita-
te rationi pertinet ad superioritatem, illud potest affirmari
de qualibet ente, de qualibet substantia et qualibet modificatione:
siquidem potest, ut probatum fuit in logica, affirmari sine
ullo fundamento de substantia et modificatione quidquid inclu-
ditur in idea substantiae et modificationis. hinc quia de idea
substantiae simul sit hoc quod est subsistens, de qualibet substan-
tia potest affirmari quod per se subsistat.

Si ex statu ideali et mere intelligibili non liceret concludere
ad statum realem et positivum, omnes scientiae deberent negligere
veritates metaphysicas, utpote ideales et intelligibiles; pariter
quae physice considerant corpora universim et quasi intelligibiliter,
medicus deberet rejicere veritates physicas, nec in sanando medi-
cus ullum ipsi auxilium expectandum esset a physica. Vir politi-
cus in administranda republica et tractandis negotiis deberet sperne-
re et oblivisci regulas morum traditas in morali: atqui haec omnia
repugnant: ergo a statu ideali et mere intelligibili ad statum
realem positivumque potest fieri transitus.

QUOD autem mathematicae conferant ad veritates physicas, ex eo solo
constare debet, quod eo quo tempore mathematicae disciplinae cum physi-
ca coeperunt conjungi, longe plures detectae fuerint veritates intra
sexaginta annos quam detectae fuerant ante duodecim saecula.

SED a statu ideali et mere intelligibili ad statum realem et phy-
sicum nullum potest inferri consilium in praesenti materia; si puncta,
lineae ac superficiae, qualia concipiuntur a mathematicis, existere
non possent a parte rei. atque ita se habet; ergo etc.

RESPONDEO: nam ut puncta, lineae et superficies existant
positive qualia concipiuntur a mathematicis, sufficit quod dimen-
siones longitudinis, latitudinis et profunditatis, quae se invicem positi-
ve determinant, sint inseparabiles. atque ita se habet quam-
vis enim non detur punctum realiter separatum a longitudine,

latitudine et profunditate; quamvis nulla sit linea separata a latitudine et profunditate, nulla denique superficies separata a profunditate; attamen punctum, linea et superficies diversis principiis vel diversis explicantur definitionibus, proindeque sunt haec realiter diversa.

Resp. XCVIII. Haec difficultas quae in nostris principiis facile solvitur, insolubilis manet in sententia eorum qui, rejecta distinctione formali a parte rei, nolunt universalia existere a parte rei formaliter et independenter a mente.

Obj. 4°. Sum. haberet continuum constare punctis Zenoniis alteri numero infinitis; ergo etc.

XCIX. Antecedens nam continuum non constat ex iis quae sibi ad invicem contactum facere nequeunt; atqui puncta Zenoniana etiam in numero infinito contactum facere nequeunt; nam ideo duo puncta Zenoniana nequeunt facere contactum, quia se se penetrarent ejusdem ad invicem posita: non possunt se tangere quin se tangant secundum se tota; atqui idem evidenter de punctis Zenonii numero infinitis; ideo enim duo puncta Zenoniana non possunt se invicem tangere quin se tangant secundum se tota, quia non habent partes quibus se tangant et quibus non se tangant; atqui puncta Zenoniana etiam in numero infinito non partes habent quibus se tangant et alias partes quibus non se tangant; ergo etc.

Et certe in magnitudinibus finitis datur magnitudo major alia magnitudine, v.g. orgyia major est pede; atqui si continuum constaret e punctis Zenoniis numero infinitis, non posset salvari quomodo orgyia sit pede major; nam illa extensio non intelligitur major altera, quae nihil habet pro quo superet aliam magnitudinem; atqui si puncta Zenoniana numero infinitis orgyiam constituerent, nihil haberet pro quo superet pedem, siquidem in sententia adverti

quantitas pedalis non est composita ex contactibus punctis zenonicis numero infinitis.

Secunda: nihil sufficit habentur nec est ... infinita extensionis. Si posita illius opinione continuum deberet constare ex infinitis numero partibus extensis: atqui resultaret habere nam continuatur quantitas pedalis quae v.g. dividatur in duas medietates, quaelibet medietas constabit ex punctis zenonicis numero infinitis, quoniam quidem duo numeri infiniti requirunt numerum constituere infinitum; jam vero quoniam apud adversarium quidquid constat infinitis numero punctis zenonicis extensum, utraque ergo medietas erit extensa; deinde in duas alias medietates dividatur unaquaeque medietas, quaelibet illae novae medietates, ut pote singulae infinitis numero punctis zenonicis, ob rationem mox allatam, constantes, deberent quoque extensae; quod autem dictum de illis medietatibus, illud idem dicendum est de aliis medietatibus in quas fieri potest divisio in infinitum; ergo in qualibet extensione sunt infinitae aliae extensiones.

C. 6. 6º Cum Epicuro et Gassendo continuum constat ex athomis Epicureis; ergo &c.

R. N. Antecedens: nam continuum non constat ex his partibus quae repugnant esse mere fragmenta: atqui athomi Epicureae repugnant esse mere fragmenta; nam athomi Epicureae sunt physicae sunt substantiae materiales tam ipsi dicunt indivisibiles: atqui repugnat hanc substantiam esse; nam in substantia materiali plures habere partes quae substantiae sunt, hac enim solo distinguitur a spiritu: atqui ejusmodi substantia non ... indivisibilis; si quidem una pars determinate sumpta non pendet ab alia parte etiam determinate sumpta, ut fiat ... proindeque potest separari a Deo. deinde ... physica generali pagina 22 quaelibet athomus potest ... figuram et aliam induere,

v. g. ex quadrato fieri triangularis quod conciliari non potest cum atthomorum sui indivisibilitate.

Et certe si darentur atthomi phisicae, vel forent determinatae vel indeterminatae magnitudinis: atqui neutrum dici potest. 1.° non possunt dici determinatae magnitudinis ad locum satis hic quod nulla sit latenus qua minor dari non possit, atque [illegible] habet, siquidem in nullo sit latenus cujus pars sit in alterius in sententia gassendistae et epicurei; ergo data qualibet atthomo determinatae magnitudinis, potest dari alia minor. 2.° athomi non possunt dici indeterminatae magnitudinis: si minores ita se haberet, sicut possunt in ista opinione supponi athomi minores et minores in infinitum, ita possent supponi majores et majores in infinitum: atqui hoc repugnat; tunc enim sequeretur dari posse atthomum globo terraqueo majorem, quae tamen foret adhuc insectilis; quod est absurdum.

Deinde rejiciendae sunt athomi si ab eque [illegible] huic argumento fuerint [illegible] in phisicam [illegible]: atque [illegible] se habet: nam idcirco epicurei et gassendus admiserunt atthomos indivisibiles ne cogerentur agnoscere numerum infinitum actu in quavis portione materiae: atqui admissis atthomis phisicis ex quibus licet indivisibilibus, etiam nolint gassendus et epicurus, debent admittere numerum actu infinitum in singulis athomis: nam si athomi sint extensae, quaelibet athomus duas habet medietates etiam extensas et assignabiles, cum ex sententia gassendistis extensum non possit constare nisi ex extensis; pariter quaelibet medietas duas habet alias medietates etiam extensas propter eandem rationem, et sic in infinitum; ergo &c.

Illud continuum constat ex iis quae sola potuerunt creari: atqui sola athomi phisicae creari potuerunt; nam totum continuum ex pluribus partibus non creatur, sed generatur: atque continuum constat ex multis partibus; ergo &c.

Ego minorem ad cujus probationem dico: totum continuum

90 ex multis partibus non creatur ab eo qui partes [?] productas ac existentes conjungere tantum; at eo qui partes conjunctas producit ergo, atque etc.

Atqui totum quod resultat ex conjunctione multarum partium non potest dici creatum ab eo qui partes productas et existentes tantum conjungit, sic artifex non dicitur creare domum, quia lapides, caementa et caetera non producit sed haec omnia jam existentia conjungit tantum et ordinat; secus vero si partes antea non existentes simul producuntur: porro res ita se habet in productione materiae; convenit pluralitas partium in definitione materiae, deinde materiam creare non potest, quin plures partes simul conjunctas producat.

Nos: dato aliquid impenetrabile, ergo dari debet aliquid indivisibile, minimum minimorum quaedam corpuscula ex quibus majora componuntur. atqui ista corpuscula debent esse aeterna, cum sint in materia et ideo fieri nequeunt; hoc dantur corpora aeterna et indivisibilia, quae sunt athomi physicae.

Nego consequentiam, nimirum dari aliquid indivisibile, si datur aliquid impenetrabile, quia impenetrabilitas non fluit ab indivisibilitate, nec ullam habet cum ea connexionem; 1° quia spatium Epicuri dicitur penetrabile et tamen sit indivisibile; 2° quia materia utpote congeries athomorum in intentione Epicuri censeri debet divisibilis et tamen impenetrabilis; 3° quia divisibilitas oritur ab impenetrabilitate; nam dum una pars materiae quando assumit aliam partem, sicut penetrabilis, necesse est confodi et dividetur; unde in tantum dividitur in quantum penetrabilis non sit.

Nos: 1° principia physica sunt physice indivisibilia; atqui dari debent 1° principia physica; nam quidquid componitur ex multis principiis, debet constare ex aliquibus primis: atqui corpora constant ex multis principiis; ergo etc.

1° Ergo nam omnia principia physica sunt materia et forma;
atqui materia et forma non sunt indivisibiles; 1° materia,
quia constat multis partibus quae sunt eiusdem substantiae;
2° forma, quia consistit in certa partium materiae dispo-
sitione divisibilis ut sunt materia.
2° Ergo minorem nam ibi non debent dari primo principia
ubi sunt infinitae actu partes, atqui in quolibet corpore sunt
infinitae actu partes minores et minores in infinitum: ad mi-
norem distinguo maj. quidquid componitur ex multis prin-
cipiis numero finitis, debet constare ex aliquibus primis prin-
cipiis numero infinitis nego maj. atque hoc distincta parte
minore nego consequentiam.
Itaque in quolibet numero finito est quidem aliquod primum
et aliquid ultimum, v.g. datur primus et ultimus per in corpore, secus
non in numero infinito; porro quodlibet corpus constat ex multis partibus,
sed illae partes sunt numero infinitae, quoniam infinitudo partium
sub-stantiae materiae.
Ins. dantur corpora dura: atqui in illis corporibus duritiem explicare
nisi ubi sunt principia rerum indivisibilia; dura hic non possunt, ubi sunt principia rerum
sunt mollia, duritiem non potest explicari, ut [illegible] sunt ...
sic, ergo.
Ergo minorem, cum corpora dura intelliguntur satis ex
quibus atomis epicureis possent dari partes quae duritiem effi-
ciunt; atque [illegible] habet, ut patebit quando disputabitur de duri-
tie; itaque ad explicandam corporum duritiem suf-
ficit quibusdam partibus quae non sint [illegible], sed in [illegible]
illae partes, necesse non est confugere ad atomos physicos, [illegible]
sed indivisibiles.
Inst. ex quo tempore [illegible] sunt corpora, tam [illegible]
vehemens fuit corporum collisio, ut quidquid in corporibus dividi
potuit, jam sit divisum; ergo superessent nunc atomi physicae
indivisibiles, licet [illegible].
Resp. Antecedens nego consequentiam [illegible] supponeretur
dari minima corpuscula quae [illegible] naturae viribus indi-
visibilia;

 attamen falsum hoc illo non amplius posse dividi etiam divinitus: jam vero si ponam saltem divinitus in alias partes minores secari, poterunt et ipsae rursus dividi in alias minores et sic in infinitum unde partes continui remanebunt saltem divinitus in infinitum divisibiles, quod sufficit ut ex falsa hac sententia Epicureorum et Gassendistarum.

Observa illud ex hoc inimici hic inter Epicurum falsissimi bus ad dictum, a Gassendum sacerdotali dignitate, relligione et pietate commendabilem; nam Epicurus suos atomos aeternas increatas et a se ipsis motas statuit, cuius Gassendus fatetur illas hic contingentes, a Deo creatas et motas, itaque ex iis nunquam mundus coalescere potuisset, nisi Deus illas creator movisset et ordinasset.

Obj. 1º cum Carthesio continuum est indefinitum divisibile, ergo non in infinitum.

Resp. antecedens nam continuum a Carthesio vocatur quidem indefinitum divisibile, et partes continui non debent ab ipso dici in indefinito numero sed potius in infinito. atque ratio est haec; nam ideo Carthesius dicit continuum continere partes sub numero indefinito, quia concipit nullos posse dari limites in partibus continui: atqui si Carthesius concipit nullos posse dari limites in partibus continui jam illas partes non debuit dicere numero indefinitas, sed infinitas. nam et Carthesio ideo perfectiones divinae dici debent in infinito numero, quia concipitur nullos dari posse limites in numero illarum perfectionum; ergo a pari hoc eo quod concipitur nullos hic posse limites in partibus continui debet Carthesius concludere illas partes infinitas hic numero, non autem indefinitas.

Nb. aliquid potest dici indefinitum, quando ignoratur utrum sit actu finitum, an infinitum; sic mundus, juxta mentem Carthesianorum, bene dicitur indefinitus in sua extensione, quia nescitur utrum sit finitus, an infinitus: atqui partes

nescitur utrum partium continui numerus sit finitus, an infinitus; ergo &c.

4 Si numerus partium continui ignoratur utrum aliquid sit finitum an infinitum, quando concipitur repugnare dari in ipso limites, atque Cartesio concipitur repugnare dari limites in numero partium continui; ergo &c.

Quod spectat ad mundum seu materiam quae dici potest inde finita, dum pariter in qua materia non includit limites in sua extensione, hinc potest habere limites vel non habere, et nescitur utrum habeat necne, quod de continuo dici non potest.

Praeterea quod dictum est de numero partium continui, illud urgeri debet adversus Cartesianos de extensione mundi, quam dicunt indefinitam: licet enim in principiis Cartesianorum dici debeat infinita, quia ut eorum fatentur ipse Cartesiani concipere non possumus dari limites in extensione, ultra quos non sit alia extensio; proindeque cum in Cartesio materia et extensio sint quid omnino idem, vel extensio sit ratio differentialis materiae, materia debet etiam dici infinita in illorum principiis.

Quod spectat ad opinionem eorum philosophorum qui dicti sunt inflatores, nihil est quod in illa re debeamus admirari, dativum procedere fallitur: cum enim aliqui philosophi volunt continuum constare ex punctis indivisibilibus et inextensis realiter, sed virtualiter extensis et divisibilibus, 2° aiebant illa puncta aliquando intumescere, aliquando detumescere sine incremento et compressione materiae: atque hoc repugnare ut patet exemplo folliculi, qui numquam intumescit, nisi eo ipsum intromittatur aerem; neque detumescere potest nisi intromissus expellatur aer, quod manifestius appareret ubi agemus in physica particulari de rarefactione et condensatione.

94

De Loco

Esse in loco proprietas est corporis naturalis quam exponunt omnes physici, sed acriter disputant inter se quid sit locus. Cum quo repetenda sit illius immobilitas ad intelligentiam loci sufficiunt abunde quae disputata sunt in metaphysica de spatio, ubi agnovimus dari spatium distinctum a rebus locatis, illudque nihil aliud esse quam divinam immensitatem, si enim quid melius locum ita concipiatur inter cetera naturae motus sine loco vix intelligi queat, physici iterum agunt de loco, sequemur itaque tritam in scholis methodum.

Locus est ex Aristotele libro 4° physicorum Textu 6° est superficies corporis ambientis locatum v. g. locus vini in amphora est superficies interior amphorae ambientis proxime et immediate vinum.

Definitionem Aristotelis amplexi sunt illius discipuli, sed incidunt in varias difficultates, quia motus localis intelligi non potest nisi per aliquod spatium immobile, superficies autem corporum ambientium perpetuo mutatur, sic superficies aquae ambientis piscem in fundo fluminis quiescentem continuo fluendo mutatur, quapropter nonnulli peripateticorum Aristotelicorum immobilitatem loci sunt repetendam a quibusdam mundi punctis quae considerantur ut immota, sunt autem duo puncta sive duo poli, puncta ortus et occasus solis, zenith quod nostris verticibus imminet, et nadir quod nostris pedibus subjacere intelligitur, tunc corpus quiescere dicitur, cum eandem ab illis quinque punctis eandem retinet distantiam, moveri vero dicitur cum haec distantia mutatur.

Duplex a S. Thoma distinguitur locus, externus et internus. locus externus est superficies corporis proxime ambientis rem locatam. Cum autem illa superficies aeque sit mobilis ut ipsum corpus ad quod pertinet, volunt Thomistae aliam habendam esse rationem loci interni ad constituendam loci immobilitatem.

Locus internus est ipsum spatium quod immediate occupatur et penetratur a re locata.

Ille locus est divina immensitas in qua juxta Thomistas plurimae partes non quidem positivae sed virtuales distingui

a rationi repugnare, non autem immensitati divinae. Sic immo-
bilis perstat, et alibi penetrat omnia corpora mobilia, sicut
Thomistae ex ipsorum [illegible] mundum, hic motum localem, atque
quae alibi moveri, quando diversis immensitatis divinae partibus
successive respondet, quiescere vero quando iisdem permanenter
respondere intelligitur.
Cartesius et illius sectatores qui naturam corporis spatio
et extensione confundunt, velut totam solum extensionem in
hic gradum differentialem materiae retinere [illegible]
Aristotelis definitionem, sicque apud Cartesianos locus vere
et proprie dictus est superficies corporum ambientium rem
locatam: hinc reiciunt sententiam Thomistarum rati-
one partes virtuales immensitatis divinae non nihil [illegible] im-
plicitate Dei et spiritualitate repugnare, et quoniam omnia
moventur tam puncta quae nonnulli peripateticorum
finxerunt in caelis nihil non [illegible] Cartesiani ut
loci explicent immobilitatem.
Cartesius 2a parte principiorum numero decimo tertio
fatetur nullum esse permanentem ullius rei locum nisi
quatenus a determinatione nostra determinatur, quo
pacto autem id sit explicare conantur aliqui ex illius disci-
pulis: superficies corporis immediate rem locatam ambien-
tis potest, inquiunt, spectari duplici modo, physice et mathe-
matice; quando spectatur habita ratione extensionis non
vero qualitatum physicarum sensibilium ex eo puncto
solum superficiem illam mathematice spectatam esse
immobilem, licet sit mobilis quando physice consideratur,
quare reputant immobilitatem loci bene repeti ex superficie
corporum immediate rem locatam ambientium, cum
haec superficies mathematice spectatur.
Epicurus et Gassendus rejectis peripateticorum et Carte-
sianorum definitionibus admittunt pro loco [illegible]

ven

36 loco spatium necessarium immensum necessario immobile et indivisibile quod neque sit res neque modificatio, solum quae tali spatio repetendam sit immobilitatem cujuslibet loci particularis.

Quid autem sentiendum sit de spatiis imaginariis modo relatis patebit in solutione objectionum conclusioni subsequenti.

Conclusio

Locus in quo existimari videtur debere motus localis sit divina immensitas in eo quod importat positive formaliter distincta ab alia communiter posita.

Probatur nam locus in quo existimari debet motus localis, debet esse immobilis comparative seu localiter ac permanere sublato mobili atque solo divina immensitas sic ejusmodi: nam solo aeternitas necessario aeterna immensa necessario immobilis, ac indivisibilis est locus immobilis requisitus ante creationem et remanet sublato mobili atque solo aeterna immensa necessario aeterna immensa necessario ubi se ipsa divina immensitas sicut in metaphysica probavimus. Ergo etc.

Et certe ita se habet immensitas divina respectu cujuslibet rei locatae, sicut se habet duratio divina cujuslibet rei durantis: atque duratio divina est prima duratio cui respondent quaecumque durant, ergo a pari immensitas divina est primus locus cui respondent quaecumque sunt in loco quaecumque debent esse in loco imaginario.

Solvuntur objectiones

Obj. 1° Si immensitas divina foret locus in quo motus localis existimandus sit qui cogitat de motu locali deberet cogitare de immensitate divina: falsum consequens.

Dis. maj. qui cogitat de motu locali deberet cogitare de immensitate divina implicite conc. maj. explicite n. maj.

Itaque nemo potest cogitare de motu locali nisi saltem siquidem nemo potest cogitare de motu locali quin cogitet de immutabilitate loci, illa autem immutabilitas supponit aeternitatem quamdam immobilem [illegible] aeterno

immobilis in divino immensitatis, hinc dicitur Deus immobilis
praeter Deum ejusque attributa &c.

Obj. 2.° una magnitudo non potest esse in immensitate
divina; sed haec immensitas habet quamdam magnitudinem
ergo &c. Antecedens nam illud fieri potest quod concipitur atque
concipitur magnitudo membri corporis esse in alia magni-
tudine nempe in spatio, imo in eadem spatii parte ponuntur
hae plurimae magnitudines, hinc magnitudines motus ipsi
actionum simul sunt cum magnitudine subjecti, magnitudo
motus, et magnitudo corporis reperiuntur in eodem loco, hypothe.

Obj. 3.° Corpus non potest moveri in alia magnitudine nisi
ipsam dividat, ergo spatium in quo movetur male dicitur
indivisibile, proindeque &c.

D. Antecedens corpus non potest moveri in alia magnitu-
dine nisi ipsam dividat, si non potest eam penetrare, concedo
antecedens, secus nego antecedens.

Itaque quando mobile non potest penetrare extensionem
in qua movetur illam dividere, sicut piscis natans in flumine
dividit aquam quia illam penetrare non potest, et sic pro-
aerem solum dividit alterum obicem de motu, secus
si vero mobile penetrat extensionem in qua movetur,
visionem ob ipsam penetrationem porro extensio habet respectu
spatii quod penetratur a mobili.

Instabis, quod est immensitas hic in loco nam quidquid hic
in loco hic, hypothe.

Nego ant. quod omnium continentia spatium est
rerum omnium locus illud non debet esse in loco, atque
autem Deus hic locus omnium rerum, hypothe.

Quod autem attinet ad illam propositionem quae affertur
in confirmationem quidquid hic in loco hic debet intelligi
respectu tantum horum quae non sunt

Obj. 4.° ipse locus juxta Aristotelem hic ipsa superficies

98 corporis immediate rem circundantem ambientis; Prob. Ma.

Resp. Sed nam illa non debet admitti pro loco corporum, quo posito plurima sequerentur absurda; atqui plurima sequerentur absurda si locus sit ipsa superficies corporis immediate rem locatam ambientis: absurdum enim sit corpus re vera quiescens moveri, et corpus re vera motum quiescere; atqui res ita se habet si locus sit ipsa superficies corporis immediate ambientis rem locatam; Nam (v.g.) pons lapideus fundo fluminis defixus, fluente aqua, et re vera quiescens, diceretur loco moveri; pariter turris flante vento moveretur. Cum e contra in fundo navis qui per Europam et Asiam circumducitur non moveretur quia superficies corporum quae illum immediate ambiunt non mutatur; atqui haec absurda sunt; ergo falsa est Aristotelis definitio.

Obj. 5a. Cum quibusdam peripateticis immobilitas loci repeti debet a punctis mundi quae perpetuo manent immota; Prob. Ma.

Resp. Sed non immobilitas loci repeti debet ab aliquo quod sit essentialiter immobile; atqui illa mundi puncta qualia sunt zenith et nadir, poli mundi, puncta ortus et occasus non sunt quid essentialiter immobile; sunt enim simpliciter partes materiae et sunt essentialiter mobiles, et in perpetuo motu, ut probabitur in mundi systemate; unde si ipsi adversarii fatentur per imaginationem tantum immota. Prob. Ma.

Obj. 6a. Cum Thomistis locus debet explicari per divinam immensitatem quae nullas partes positivas sed virtuales tantum habeat; Prob. Ma.

Resp. Sed non locus non debet explicari per illud quo posito corpus non moveretur in rei veritate, sed tantum per mentem et dependenter a nobis cogitantibus; atqui si locus sit divina immensitas quae nullas partes positivas sed tantum virtuales, corpus non moveretur in rei veritate

sa tantum per mentem nam in corpus mortalis in rei veritate
debet independenter a mente respondere successive diversis locis parti-
bus atque posita sententia Cartesianorum non id fieri non potest, cum
enim in ista hypothesi immensitas quae a Deo componitur habeat
tantum partes virtuales et dependentes a mente, corpus non
potest respondere successive illis partibus nisi per mentem valde
dependenter a nostris cogitationibus. Ergo etc.

Obj. 7. Cum quibusdam recentioribus, locus est superficies
mathematice spectata; ergo etc.

Resp. Nego: nam locus est id a quo motus localis aestimandus est:
atqui superficies mathematice spectata non est id a quo motus
localis aestimandus est; nam quod positivum est et a mente
et omnino independens non potest aestimari a termino tali
quod non est positivum sed a mente dependens omnino:
atqui motus localis fatentibus adversariis est quid positivum
et a mente independens; superficies autem mathematice
spectata tota est in mente, nec potest extra mentem existere
cum nihil valeat in principiis adversariorum mathematicum
esse nisi in mente.

Enimvero si superficies mathematice spectata esset locus a quo
motus aestimari posset, illa superficies deberet reddi immobilis
per mentem ex mente adversariorum: atqui absurdum est superfi-
ciem quae necessario est mobilis immobilem fieri; immo-
bilem per mentem cum repugnat, sicut eum qui necessario
est mobilis in rotundum fieri per mentem triangulum etc.

Obj. 8. Denique locus a quo aestimandus est motus localis
est spatium Epicuri et Gassendi; ergo etc.

Resp. Nego: nam locus a quo aestimandus est motus localis non
est spatium Epicuri et Gassendi; hoc spatium fingitur a nullis
mere fictitium atque videtur habere omnino solum specifice
simplicium, quod neque est substantia neque modus; igitur
est quid mere fictitium ut diximus in metaphysica: atqui

spatii imaginarii carendi neque substantia neque modificatio; hypothesi.

An et cur sit locus

Ex hac disputatione missio de substantia neque esse causam ipsius loci, siquidem ipsius existentia probata sunt immediate per illius, ubi demonstravimus hunc locum esse immensitatem divinam; sunt autem immensitas Dei sit necessaria, sequitur non esse quaerendam illius loci causam quia necessaria causam non habent.

Qualis sit locus

Circa proprietates loci universim sumpti quaerunt hic peripatetici an corpus idem simul existere possit in multis locis, scilicet an simul existere; 2° an multa corpora possint esse simul praesentia eidem numero loco, seu an se compenetrare possint; 3° an saltem aliquod creatum possit existere ubilibet; 4° an et quomodo spiritus creati sint in loco; 5° denique an Deus sit in loco et an dici possit existere in spatiis imaginariis dictis:

Hae quaestiones pertinent potius ad proprietates substantiarum quam ad proprietates loci. Sic tamen ipsis breviter respondemus.

Ad 1um respondeo lumine naturali demonstrari non posse impossibilitatem existentiae corporis ejusdem in multis ejus locis determinatis, nec possibilitatem hanc; si enim videtur posse quidquid est possibile in se et ex quo omnipotentia divina posse immensitates potentia in ipsi loci parte produci: atque corpus aliquod existens vel ubilibet possibilis sit, nonne ex omnipotentia divina proinde atque etc.

Ad 2um respondeo lumine naturali determinari non posse utrum possibilis an impossibilis sit corporum penetratio; ideo enim impenetrabilitas videtur esse attributum essentiale materiae quia duae materiae portiones nunquam deprehensae fuerunt se compenetrantes; atqui haec ratio non est efficax: siquidem enim omnino rationalis nunquam deprehensa fuerit

Cogitatione quarum destituta; non ideo cogitativi dici potest
sensibilis anima rationalis. praeterea licet quarumdam exten
sionum penetrabilitas non repugnet ut quando extensionem
divinam et extensionem corpoream quae se necessario penetrare
debent, non ideo repugnat inter partes materiae relative ad
se invicem impenetrabiles; sicut enim una pars spatii penetra
bilis est respectu materiae et tamen est impenetrabilis respectu
alterius partis spatii sic unaquaeque materiae pars licet
penetrabilis respectu spatii foret impenetrabilis respectu
alterius materiae partis. Hinc nec possibilem, nec impossibilem
[illegible] impenetrabilitatem partium materiae
relativae ad se invicem.

Ad 3am questionem respondeo fieri non posse ut res crea
tura existat et tamen sit nullibi. Cum enim immensitas divina
sit infinita repugnat sic creaturam extra ipsam existere.

Ad 4am Res. spiritus creatos existere definitive in loco dici totos esse
substantialiter sub singulis extensionis suae partibus ut dixi
mus in metaphysica de Angelis.

Ad 5am Res. 1o Deum stricte loquendo non esse in loco, quia per
suam immensitatem [illegible]. consequenter non est in loco.
Res. 2o Deum non esse in spatiis imaginariis quia hac hypothesi
quod mundus sit in extensione finitus spatia ultra mundana
posita sunt non autem imaginaria seu fictitia quandoquidem
quidem ab immensitate divina sint indistincta.

QUAESTIO [illegible] DE LOCO

Locus vulgo distribuitur in internum et externum. internus
est divina immensitas cujus partibus quaelibet res creata pro modulo
suo correspondet. externus est superficies corporum ambientium.
2o distribuitur in communem et proprium. communis dicitur qui
qui multa continet corpora ut aer respectu piscium et aqua respectu
piscium. proprius vero qui unum tantum continet corpus ut dolium
respectu vini.
3o in totalem et partialem. totalis quod totum continet creaturam
partialis autem qui partem tantum localem continet.
4o in naturalem et violentum. naturalis dicitur qui continens
in dispositione maxime grata ut aqua respectu piscium

Videtur autem quis qui nocere dispositioni mechanicae creaturae
ac respectu spirituum.

7.° denique in plenum et vacuum quod omnino potest intelligi
duobus modis nimirum populariter et philosophice. Locus plenus
populariter est ille qui repletur aliquo corpore sensibili v.g. dolium
dicitur plenum populariter quando repletur aliquo corpore sensibili
sive corpus illud sit vinum sive aqua aut aliud ejusmodi corpus
locus plenus philosophice est ille qui repletur aliquo corpore sive
corpus illud sit sensibile sive non, sic dolium aere plenum
duntaxat refertum philosophice non minus est plenum quam
si vino compleretur.

Locus vacuus populariter est ille in quo nullum continetur
corpus sensibile sic dolium populariter dicitur vacuum in
quo nihil est vini aut aquae aut alterius corporis sensibilis.
Locus vacuus philosophice est ille qui omni corpore tum sen-
sibile tum insensibile destituitur, sic dolium philosophice
vacuum est si non solum vino aut aqua sed etiam omni
aere aut quavis alia materia sit vacuum.

Circa quatuor priores distinctiones ut patet parvi momenti, inter
minus accuratos nulla movetur quaestio sed gravis occurrit difficultas
circa distinctionem ultimam utrum scilicet detur aut dari possit
vacuum philosophice simpliciter. tres sunt sententiae. 1.a est Carthe-
sianorum qui volunt non modo nullum dari vacuum philosophice
sed contendunt illud vacuum esse prorsus impossibile unde in
eorum principiis si deus destrueret aerem cubiculo contentum, parie-
tes ad se invicem accederent, nec mirum siquidem in sententia Carthesii
materia et extensio sint quid unum et idem vel saltem extensio sit
differentia essentialis materiae destructa qualibet materia destruitur
extensio, nec proinde. 2.a sententia est eorum qui volunt vacuum
philosophice simpliciter non esse impossibile unde fatentur
illud extitisse ante orbem conditum et etiam nunc existere
ex hypothesi quod mundus sit in extensione finitus sed negant
illud admittendum esse ad explicanda phenomena quae in

hoc universo orbe comprehenduntur.
3a. Sententia Eorum qui volunt non modo Vacuum philosophicum esse possibile sed contendunt praeterea in re tali Vacuo dari quaedam phaenomena quae nullatenus explicari possunt. Quid autem de hisce sentiamus aperiemus sequentibus Conclusionibus.

Conclusio 1a.

Vacuum philosophice sumptum est possibile.

Probatur nam illud est possibile quod existit ante orbem conditum, quod etiam nunc existit extra mundum ex hypothesi quod mundus sit in extensione finitus, et quod existeret in hac aula si Deus destrueret aerem et caetera corpora quae quae in ipsa continentur. atqui ita se habet vacuum philosophice sumptum 1o. existit ante orbem conditum, nam illud affirmari debet quod concipitur. atqui concipitur vacuum philosophicum existere ante orbem conditum si quidem istud vacuum sit extensio omni corpore destituta atque ejusmodi extensio concipitur existere ante orbem conditum quandoquidem concipitur improducibilis necessario existens nullumque habere initium in sua duratione; illud debuit existere orbe mundano condito atque extensio omni corpore destituta concipitur improducibilis necessario existens nullumque habens initium in sua duratione ut patet ex iis quae disputata sunt in metaphysica.
2o. Vacuum philosophicum existit extra orbem universum ex hypothesi quod mundus sit in extensione finitus demonstravimus enim dari extensionem necessario immensam.
3o. Si Deus destrueret aerem et caetera corpora quae hac in aula continentur daretur in ipsa vacuum philosophicum id est extensio in qua nullum foret corpus, siquidem corporibus hujusce aulae annihilato aere et caeteris corporibus intra ipsos contentis adhuc distarent ab se invicem tantum enim debent distare post annihilationem quantum antea; quia corpora quae sese invicem distant non possunt fieri contigua nisi per motum localem; atqui parietes hujusce aulae ante

annihilationem materiae intra ipsos contentae ad invicem distarent, in annihilatione enim necessario non localiter, cum illorum existentia non pendeat ab existentia corporum interjacentium, ergo destructis illis corporibus adhuc distare deberent ad invicem, et continentes dicerentur in vacuo, scilicet in eo omni corpore destitutae, proindeque &c.

Solvuntur objectiones

Objicies 1° tertia ratione conclusionis nihil probatur si non posse annihilari aer hac aula contentus, quin tota annihiletur aula atque res ita se habet siquidem non potest annihilari una materiae portio [illegible] quin totus destruatur orbis. Ergo &c.

Nego minorem quae falsa est, nam substantiae quarum sua existentia non pendet ab aliis substantiis determinatis ei quae a Deo libere conservantur potest non conservari et annihilari, ceteris substantiis remanentibus atque talia sunt corpora quae hac aula continentur respectu parietum hujusce aulae ut cuilibet attendenti constat.

Instabis: male dicuntur ad invicem distare corpora inter quae nihil interjacet atque in allata hypothesi nihil interjacet inter parietes aulae, ergo &c.

Dist. maj.: male dicuntur ad invicem distare corpora inter quae nihil, id est nullum spatium nullaque extensio interjacet, conc. maj. nihil corporeum, nullaque materia interjacet, nego maj. atque distincta pariter minori nego consequentiam.

Idcirco inter illos parietes in praesenti hypothesi nihil corporis nihilque materiae interjaceret sed semper interjaceret verum distantiae extensio quae extensio a corporibus omnino diversa, ergo a se invicem distarent.

Objicies 2° nihil extensum repugnat atqui illud spatium foret nihil extensum, cum enim spatium [illegible] sumptum quod neque sit substantia neque modificatio substantiae cum nec inveniri nihil, atque spatium illud neque substantia neque substantiae modificatio. Ergo &c.

Resp. 1° minorem 2° ad cujus probationem nego antecedens minorem,

ex dico spatium illud nec substantiae modificationem, sed enim aliquam partem immensitatis divinae; immensitatem autem sub modificatione concipi ... immensitas necessario aeterna necessario indivisibilis et immobilis; Ergo &c.

Ob. 3° parietes hujus aulae non possunt a se invicem distare quin sit inter ipsos extensio in longum latum et profundum atqui dari non potest extensio in longum latum et profundum ubi nullum est corpus; Ergo &c.

Di. maj. quin sit inter ipsos extensio, extensio indivisibilis et immobilis Con. maj. divisibilis nego maj. atque &c. distincta parte minore; nego consequentiam.

Itaque duplex distinguitur extensio ut supra vidimus.

Inst. Si foret extensio indivisibilis et immobilis ubi nihil est materiae Deus foret in nihilo atqui id dici nequit; Ergo &c.

Di. maj. Deus foret in nihilo, id est ubi nullum esset corpus Con. maj. Deus foret in nihilo id est non existeret nego maj. atque &c. itaque Deus potest esse ubi nullum est corpus sicut existebat antequam ulla existerent corpora; sed non vi conditionis ... in nihilo quia necessario est extra nihil.

Ob. 4° illud admitti non debet in philosophia quod ortum habet a praejudicio et delusa imaginatione atqui spatium inter parietes hujus aulae existens annihilatis corporibus omnibus ortum habet a praejudicio et delusa imaginatione tunc enim spatium illud vacuum esse ortum a praejudicio, quo nempe ortum est a praejudicio spatium inter caelum et terram ... vacuum omni corpore exceptis avibus ... atque hoc posterius ortum a delusa imaginatione ... primus.

Ergo nemo non magis ... praejudicium annihilatis corporibus inter illos parietes ... spatium adhuc remanere, spatium ~~quod non~~ praejudicium annihilatis corporibus aliquam adhuc remanere relationem atque hoc ultimum non est praejudicium sed ... primum.

Itaque falsa dici debet minor, ad cujus probationem nego paritatem; ratio disparitatis est, cum judicium quo praedicatur dari vacuum inter lunam et terram, sit illegitimum, cum possit hoc spatium continere praeter aves, muscas et nubes, hoc enim quamvis judicium nullo initium evidentiae sumat, evidenter nec non possit ibi nullo existere corpora, contra evidentiam destructis et annihilatis corporibus adhuc remanere superstes illud spatium quod conditum ab autore hac corpora, si quidem in idea illius spatii includitur existentia, et concipitur nec produci nec destrui posse.

Conclusio 2a.

Admittenda sunt vacuola philosophica inter partes materiae disseminata.

Ita non admittenda sunt ea, sine quibus impossibiles fierent varii motus qui concipiuntur in hoc mundo; atqui sine vacuolis philosophicis impossibiles forent multi motus; nam per illos motus quaedam materiae partes ab invicem separantur secundum determinationes oppositas, sicut contingit in corporum reflectionibus, et ex quo concedendum in omnibus fluidis; atqui sine vacuolis philosophicis impossibiles hujusmodi motus. Dum enim superficies contiguae duarum materiae molecularum ab invicem separantur secundum determinationes oppositas, vel inflectuntur illae superficies vel dividuntur vel manent rigidae; atqui duo priora multis in casibus impossibilia sunt, et ultimum dici non potest quin admittantur vacuola philosophica.

1o quidem, dum superficies illae separantur dici non potest quod semper inflectantur; dum enim corpus aliquod reflectitur in principio adventum per hos meatus illius corporis contrahuntur ex una parte et ex altera dilatantur. atque dum agitantur de moleculis materiae tenuissimae multi dum in illis poris quae contrahuntur ex una parte et dilatantur ex altera fatentibus

ad terminis suae particularum illarum separatio secundum
determinationes oppositas non potest semper fieri per inflexio-
nem.
2.° Dici non potest separationem hanc fieri per subdivisio-
nem partium in alias minores, deinde in subdivisionib-
us difficultas semper redibit eadem, adeoque admittenda
foret infinita particularum illarum subdivisio; atqui haec
infinita subdivisio non potest admitti. Cum enim per
divisiones actuales particulae separatae determinatam
habeant magnitudinem, si partes illae subdividerentur
actu in infinitum, in earum unaquaque cognoscendae
forent infinitae actu partes determinatae magnitudinis.
atqui hoc est impossibile, alioquin particula quaevis dicen-
da foret infinitae rationis extensionis; quod est absurdum,
ergo partes illae non sic in infinitum subdividuntur.
3.° Denique si partes illae supponantur rigidae seu inflex-
ibiles, necesse est ut inter ipsas detur vacuum philosophicum
dum enim superficies perfecte rigidae a se invicem sepa-
rantur secundum determinationes oppositas, quo momento
superficierum contiguarum extremitates incipiunt a se
invicem discedere, partes superficierum illarum mediae
simul a se invicem recedunt, alioqui perfecta non foret
rigiditas; quoniam igitur materia circumstans quantum-
vis mobilis et fluida supponatur, ab extremitati-
bus illarum superficierum pervenire non potest in
instanti minime, successive ad earundem medium,
consequens est in illo medio dari vacuum saltem per
aliquod temporis momentum, quod est; proindeque et
eadem veritas potest hoc modo confirmari. cumulus
eum granorum tritici aut arenularum, talem fluid-
itatis speciem praeseferre, quatenus illae singulares

moleculae reperiuntur interstitiola partibus similibus vacuola licet repleantur cum aere cum materia quadam subtiliori, siquidem singula grana vel singulae arenae cum omnes suas superficies se se tam accurate tangerent ac interiores ejusmodi particularum moleculae se se tangunt ejusmodi corpuscula fluiditatis speciem prae se ferre non possint simili modo aer et aqua nullam haberent verum fluiditatem nisi intra ipsorum corporum particulas adessent interstitiola partibus similibus vacua; cum vero dum agitur de materia omnium subtilissima, non potest pariter intelligi fluida, nisi inter ejus moleculas adsint interstitiola omnino vacua; nec enim datur materia subtiliori subtilissima quae replere valeat haec interstitiola, ergo saltem inter particulas materiae subtilissimae reperiri debent spatiola omnino vacua; proindeque etc.

Obj: Obj:

Objicies 1.° quod supponi non possunt quin subito tollantur non sunt admittenda; atqui posita materiae invisibilitate in infinitum, supponi non possunt vacuola quin subito tollantur; si enim materiae moleculae respicientes vacuola debent inde effluere nec sustinere se se possint, supponi non possunt illa vacuola quin subito tollantur atqui posita materiae divisibilitate in infinitum moleculae materiae respicientes vacuola effluere debent in locum etc.

Transeat major et nego minorem; nemini enim inficiandum vacuolum, dum particulae materiae subtilis ad se invicem disponuntur secundum determinationes oppositas, hae quippe debent vel inflecti vel subdividi quando quidem sunt nimium rigidae necessario vacuolum adesse in medio superficierum quae disponuntur. Falsum consequens, sicut probatum fuit hoc loco. Ad probationem autem nego minorem; partes enim quae vim habent in se invicem recedendi, consequenter cum conatum in vacuola non debent in vacuolum effluere; porro singulae partes fluidum aliquod componentes habent vim in se

invicem recedant alioquin non amplius componerent Corpus fluidum proindeque etc.

Ad majorem autem dicas tantum quod licet vacuola subito tollerentur nihilominus locum admittenda quemadmodum admittenda sunt figurae licet subito tollantur.

Min. partes quae secundum aliquas sui superficies premuntur, nec secundum alias premuntur, debent effluere quae partes non premuntur quandoquidem cum in infinitum divisibiles nec resistunt suae divisioni atqui partes materiae vacuolum aliquod ambientes premuntur secundum eas superficierum suarum partes quae non respiciunt vacuolum, non premuntur autem secundum eas partes quae obvertuntur vacuolo seu vacuolum non premunt.

1º Resp. minorem nam enim partes illae per motum fluiditatis ne invicem recedant, premuntur quoque partes a dorsum alioquin non tam recederent, proindeque premuntur quae partes recipiunt vacuolum non quidem ab aliis vacuolo sed a motu ipsis applicato ne ab invicem recedant.

2º Dist. maj. partes quae secundum aliquas sui superficies premuntur, nec premuntur secundum alias, sive motu generali, sive motu speciali debent effluere quae partes non premuntur Conc. maj.; nec premuntur secundum alias motu generali tantum, Nego maj. et atq. Distinguo min. Nego consequentiam.

Itaque triplex distinguendus est motus in fluidorum particulis generalis scilicet ac specialis. motus generalis ille est quo partes omnes versus eamdem loci partem simul transferuntur qualis est motus quo partes fluidi devolvuntur in mare. Motus specialis ille est quo partes singulae variis ac perturbatis motibus ultro citroque invicem agitantur ita ut aliae sursum aliae deorsum aliae antrorsum aliae retrorsum + et quid ad aliis determinationibus ferantur.
+ dextrorsum aliae sinistrorsum.

Revera partes fluidorum per motum generalem non

non substitui nec sibi invicem accedere, secundum determinatio-
nes oppositas quia per totum motum ferentur eundem in locum partem
trahuntur, sed per motum similitudinis partes quaedam se
invicem accedunt secundum determinationes oppositas
(§. 9). 2° ideo admittuntur vacuola quoniam determinata quia
substantia fluidi potest quaeunque materiae particularum
translatio qualis deprehenditur in hoc mundo etc. hoc fit
nunc substituimus parvula quae transferuntur sive successive
quidem ambientis materiae ita ut qua proportione
pellitur anterior materia eadem proportione pellan-
tur partes laterales et posteriores succedunt in locum relic-
tum a molecula, potest translatio fieri et potest sine vacuolis
disseminatis fieri translatio etc. veritas habet sicuti
experientia deprehenditur in aqua stagnante, dum in
ipsa deambulat homo; hypothesis.
Ergo minorem ob rationes superius allatas ad probationem
autem majoris: et minorem in majorem quidem quia in
fluido plerique partes materiae ex fluido sunt concitati
debent ad invicem separari, secundum determinationes
oppositas ut ad latera mobilis effluant; porro sine vacuolis
non possunt ad invicem separari, ut probatum fuit;
minorem probo quia quandoque moleculae subtilia contigua
praecipsime ad invicem separari secundum determinationes
oppositas nulla materia opus succedendo in medium
partem superficierum quae separantur; proinde ergo.
Error igitur Cartesianorum in supposito quod potest
inter fluidorum particulas idcirco nullum reperiri vacuola
quia datur fluidum aliud cujus partes tenuissimae sunt si-
mobilissimae. Verum si attendimus ipsam materiam subtilissimam
moleculas non posse inter se invicem per tubulos mobiles
agitari, sine vacuolis tum et particula quaedam vacua omni
materia destituta saltem inter partes corporis fluidissimi.

De figura et situ

Figura cujuscumque substantiae undique determinata de spatii figura nomine vocatur ut exemplum in geometria lin- neae vel [illegible] discrimine talis quod physicos figuram interea configurationem, figura nunc nunc pars qua quando agitur de superficie exteriori cujusvis corporis et a nobilioribus tractatur configurationis nomine donatur: de super- ficie interiori molecularum [illegible] particularum numeris [illegible] configuratione mutata figura corporis [illegible] mutata configuratione mutatur ille [illegible] et mutata volum dilatate [illegible] mutatur [illegible]; se dum mutata configuratione molecularum materiae generis mutatur natura generis, [illegible] nova corpora semper [illegible].

Situs in specialis vel particularum alicujus corporis vel multorum corporum [illegible] dispositio specialis dispositio partium alicujus corporis nunquam ita mutatur ut aliud omnino corpus appareat quemadmodum ex diverso caracterum [illegible] situs [illegible] voces objecta plane diversa significantes [illegible] diverso situ harum quatuor litterarum a. r. m. o. [illegible] ex situ [illegible] hae voces amor, roma, mora, maro, armo, oram, ramo [illegible] cumque fuerint observata quae [illegible] figura cum figuratione et situ partium quia omnia fere corporum naturalium phenomena ex his pene [illegible] de his postea.

De motu et quiete universim

Cum a motu pendeant omnia naturae phenomena non negligenter et perfunctorie de motu disputare debemus, ut autem hanc quaestionem quae forte est [illegible] omnium difficillima qua [illegible] diligentia ac perspicuitate discu- tiamus

incipiemus a definitione motus, cui adjungetur definitio quietis
et quae ad eam pertinere ad quietem, quoniam quietis cognitio
plurimum inserviat ad determinandam motus naturam.
Motus definitur ab Aristotele libro 3° physicorum c. 1° actus
entis in potentia quatenus in potentia, quam definitionem
sic explicant interpretes Aristotelis 1° motus dicitur actus,
quia quodcumque ab aliqua virtute fit actus motus enim deinde
a quadam virtute 2° actus non fit mobilis sed alicujus entis
sive mobilis nullo esse cum virtus nullaque perfectio. 3° dicitur
in potentia quia quidquid movetur in partim in actu partim
in potentia in actu quidem quatenus aliqua virtute agitur in
potentia vero quatenus ad ulteriorem terminum tendit 4°
dicitur quatenus in potentia quia ut intelligatur vera mutatio
mobile debet hinc in actuali pendentia ad ulteriorem terminum.
Observa 2° apud Aristotelem duo notanda distinguuntur termini,
nimirum terminus a quo mutatio incipit et terminus ad quem
tendit mutatio, quae ostendit illa desinit.
2° quia motus specificatur a terminis sicut facultas ab objecto
pro diversitate terminorum motus fiunt specifice multiplices
ex diversis nam terminus juxta peripateticos terminus motus vel
est substantia vel quantitas vel qualitas vel ubi sicque datur
motus ad substantiam motus ad quantitatem ad qualitatem,
ad ubi qui omnes specie distinguuntur. motus ad substantiam
vel habet substantiam pro termino ad quem vel privationem
substantiae si prius dicitur generatio, si posterius vocatur corruptio
neutra autem proprie motus appellari debet inquit Aris
toteles, sed mutatio tantum quia utraque perficitur in instanti
motus vero omnis temporalis est Aristotelis mentem successionem
generatio definitur a peripateticis transitus a non esse tali
substantiae ad esse talem substantiam v.g. cum ex ovo fit pullus
generatur in quia materia transit a non esse pullo ad esse pullum.
Corruptio vero definitur transitus ab esse tali substantiae
ad non esse talem substantiam v.g. quando ex carne fiunt vermes
caro corrumpitur et transit ab esse tali substantiae ad non

tur alterius substantiae, unde patet unius corruptionem sequi generationem alterius.

Motus ad quantitatem habet ipsam quantitatem pro termino ad quem; illa autem quantitas vel est major vel est minor; si major motus dicitur accretio, si minor decretio appellatur.

Accretio est motus acquirens quantitatem ad majorem; talis est motus quo infans crescendo fit homo. Decretio est motus quo corpus decrescendo ex majore fit minus, sic corpus humanum senescendo minuitur paulatim et cadit.

Motus ad qualitatem habet pro termino ad quem qualitatem; illa vero qualitas vel est perfectiva sui subjecti vel noxia et destructiva; si primum dicitur alteratio perfectiva, si posterius nomen potius alteratio corruptiva.

Alteratio perfectiva est quaedam substantiae mutatio ratione qualitatum quae sunt ad bonum substantiae et ipsi connaturales; v.g. ex peripateticis dum aqua de calida fit frigida tunc alteratur alteratione perfectiva, quoniam acquirit qualitatem ad bonum aquae et ipsi connaturalem. Alteratio corruptiva est quaedam substantiae mutatio ratione qualitatum quae sunt ad malum substantiae et ipsi noxiae; v.g. juxta peripateticos dum aqua de frigida fit calida, quia calor est qualitas ad malum aquae et ipsi noxia.

Motus ad ubi habet ubi pro termino ad quem; ille autem motus ad ~~ubi habet~~ dicitur a peripateticis talis seu motus localis.

His omnibus praemissis dicere Aristotele quae sunt vel falsa vel obscura vel inutilia propono ad motus fit intelligentiam.

Conclusio 1a.

Unicus est motus nempe localis.

Probatur nam unus localis motus si motus
qui dicitur ad substantiam quantitatem qualitatem
per unum motum localem recte explicari possunt
atque res ita se habet, etsquidem omnia illa phenomena
producuntur, ex solo partium transpositione detractione
aut additione; in his autem omnibus mutationibus
nihil deprehenditur praeter motum localem, ex quo plures
potentia dum variae prosequuntur naturae procreationes.

Conclusio 2a.

Definitio motus ab Aristotele tradita debet rejici.

Probatur nam illa definitio debet rejici quae sit obscura
nec convenit soli definito atqui definitio motus
ab Aristotele tradita est ejusmodi. 1o obscura est
ad hoc enim ut bene intelligatur ipsa definitione primum
intelligendum est quid sit motus quam vocabula atque res ita
se habet; 2o vero definitio non convenit soli definito,
quod huic convenit intellectioni humanae, illa non
soli motui convenit: atqui allata definitio convenit intel-
lectioni humanae, nam intellectio humana est
actus entis in potentia quatenus in potentia seu quatenus
animo tendit ad ulteriorem cogitationem; hoc est.

Itaque praetermissis iis quae Aristoteles circa motum
variasque illius species, suis physicorum libris scripsit
reliquum ulterius nobis superest dicendum, seu videndum
quid de motu continuo sentiendum.

Unanimis fere est Authorum hic nempe philosophorum opinionum sententia; aliter admittendum est hic motum localem, Scoque [illegible] et perfectionem naturae phaenomena Scilicet proceedere ut aliis illius naturae non conveniunt intus, &c.

Ex Carthesio 2a parte principiorum numero vigesimo quinto motus est translatio unius partis materiae, sive unius corporis ex vicinia illorum corporum quae illud immediate contingunt, et tanquam quiescentia spectantur in viciniam aliorum. Ponere quae Carthesius ibidem voluit spectari de eo non ex vulgi usu et opinione, sed ex rei veritate et secundum propriam illius naturam. Verum ab re non erit ipsum audire Carthesium suam definitionem interpretantem numero vigesimo quinto et sequentibus

1º per unum corpus inquit Carthesius, sive per unam materiae partem intelligo id omne quod simul transfertur et sic hoc ipsum constare posse ex multis partibus quae in se alios motus habeant.

2º dixi translationem non vim, vel actionem quae transfert, ut ostendam motum semper esse in mobili non vero in movente.

3º addidit translationem fieri ex vicinia corporum contiguorum in viciniam aliorum, non vero ex uno loco in alium locum quia loci acceptio varia est, et pendet a cogitatione

4º addidit translationem fieri ex vicinia non quorumlibet corporum contiguorum, sed eorum duntaxat quae tanquam quiescentia spectantur, ipsa enim translatio est reciproca nec potest intelligi corpus AB transferri ex vicinia corporis CD quin simul intelligatur corpus CD transferri ex vicinia corporis AB, atque eadem vis et actio requiritur ex una parte atque ex altera; quapropter si omnino proprium et non

ad aliud relatam naturam motui tribuere debemus. cum duo corpora contigua unum in unam aliud in aliam partem transferentur, sive a se invicem separantur, tantundem motus in uno quam in altero esse dicendus est. hoc in summam compendium animum adhibere cum enim dicatur simul esse in terra vel cum quiescentem considerare quamvis aliquas ejus partes aliis minoribus contiguas ab earum vicinia transferri videamus non tamen ignoramus eo moveri putamus hujus rei ratio praecipua est quia Carthesius sic quod motus est translatio unius totius corporis quod movetur respondeo illud intelligi de totius terrae [illegible] translatione quarumdam ejus partium ex vicinia minorum corporum quibus contiguae sunt ... et infra numero trigesimo porro Carthesius sic habet utrimque reciprocum idem quod [illegible] positivum in corporibus quae moventur propterea quod moveri dicuntur, reperiri etiam in aliis ipsorum contiguis quae tamen ut quiescentia tantum spectantur; hucusque Carthesius.

Omnes fere philosophi atque etiam plurimi ~~alii~~ Carthesii discipuli Recenserunt a Carthesio [illegible] naturam motus et quidem merito.

Conclusio 3a.

Rejicienda est motus definitio quam tradidit Cartesius. Probatur nam illa definitio rejicienda est ex qua plurima sequuntur absurda atqui ex definitione motus plurima sequuntur absurda a Carthesio tradita; ad summum enim idem corpus in rei

veritate quiescere simul et moveri, moveri simul versus orientem et occidentem, unum corpus non posse velocius altero corpore moveri. atque ex definitione Carthesii haec sequuntur. 1° quidem idem corpus moveretur et quiesceret in rei veritate. sint enim tria corpora A, B, C. corpus C incipiat moveri versus occidentem, dico juxta mentem Carthesii corpus B medium moveri simul et quiescere. 1° moveretur nam illud corpus movetur quod transfertur e vicinia aliorum corporum contiguorum atqui dum corpus C transfertur e vicinia corporis B corpus B pariter transfertur e vicinia corporis C cum juxta mentem Carthesii translatio sit reciproca et tantumdem habeat motus in uno quam in altero; ergo 1° corpus B moveretur. 2° quiesceret nam non transfertur e vicinia corporis A contigui et juxta ipsum quiescentis hypothesi.

2° idem moveretur versus orientem simul et occidentem nam dum corpus C movetur versus occasum supponatur corpus A moveri versus ortum corpus B medium erit mobilius versus orientem respectu corporis C quod jam occasum et simul mobilius versus occidentem respectu corporis B quod orientem petit.

3° unum corpus non potest moveri velocius altero corpore siquidem ex Carthesio translatio sit reciproca et tantumdem motus in uno corpore quam in alio unde cum emittitur globus ferreus e tormento bellico non minus moveretur tormentum bellicum quam globus ferreus. haec omnia incommoda in causa fuerunt cur omnes fere discipuli Carthesii tam in parte a magistro recessere novamque tradiderint motus definitionem, quas tantum ibi expendemus.

Motus a Sylvano Regis 1a parte physicae libro 1o c. 1o definitur applicatio successiva externi corporis per illud omne quod habet externum ad diversas partes corporum immediate contiguorum; secundum hanc ipse Regis definitionem interpretatur:

1o motus dicitur applicatio, non res applicata in ordine ad motum sive modum corporis moti non vero substantiam 2o dicitur applicatio successiva, ut motus differat a quadam quiete, specie quae hic applicatio permanens iisdem corporibus immediate contiguis.

3o illa applicatio dicitur activa ut motus differat ab alia quiete specie quae hic applicatio successiva, seu passiva, talis hic applicatio navis quae ex opposito propellitur viribus aequalibus ab aqua fluminis ac aere agitato.

4o dicitur secundum illud omne suum corpus habet externum, nam inquit Regis definitio motus corporis integri non autem aliquarum huiusce corporis partium unde suum corpus non applicatur aliis corporibus secundum omnes suas partes exteriores, sed secundum aliquas tantum non motum sed agitatum dici debet

5o dicitur applicatio ad corpora immediate contigua siquidem motus non debet definiri per ordinem ad distantiam quia relatio ad corpora distantia non sit nisi denominatio exterior quae non mutat subjectum in quo spectatur: applicatio autem sit mutatio vera et positiva quae corpori moto advenit quando ex quiescente sit motum sic hanc Regis definitionem exponi

motus definitur ab authore institutionis physicae translatio continua et successiva corporis a loco in locum

parvitas, illi auctores per locum intelligunt spatium seu distantiam, quae quidem distantia corporibus non respondet, sed per modum tantum dumtaxat et mathematice distinguitur, sive intelligunt materiam ipsam et illius partes quae per imaginationem distinguuntur et redduntur immobiles.

Motus definitur a Gallio celeberrimo in universitate Padovana olim philosophiae professore: Contactus corporis successivus cum inaequali; id sic juxta Gallium: tum corpus movetur quando cum suis extremitatibus, hoc est superficiebus, respondet successive aliis extremitatibus majoribus. V.g. cum pila laterali sua superficie respondet successive superficiebus omnium alicujus tabulati pavimentorum, tunc moveri intelligitur, quia omnes illius tabulati pavimentorum superficies sunt majores sola superficie laterali illius pilae. Sic clarum Gallius mentem interpretatur; nunc vero quid sit sentiendum de tribus illis definitionibus declarant tres subjectae conclusiones.

Conclusio 4a.

Motus male definitur a ~~Gassendo~~ Sylvano Regis. Probatur: nam vitiosa est definitio ex qua plura inde consequuntur absurda; atqui talis est definitio motus a Sylvano Regis tradita. Absurdum est enim nullum corpus unquam moveri; corpus mutare locum nec tamen moveri; corpus aliquod dici ponere vicinitatem quamvis non moveatur: atqui haec omnia sequuntur ex definitione mox allata.

1o. sequitur corpus non moveri; ut enim corpus moveatur posita definitione Regis debet applicari variis successive corporibus contiguis, per vicinitatem sibi propriam non vero per vicinitatem alienam; id convenit nunquam

tegis, ventis viribus aequalibus in oppositum partes plura ab aere et aqua non movetur, quia peculiarem virtutem puta venis et aquis depellitur. Contra vero piscis resistendo aquae profluenti in quiete regis movetur, quia propria virtute fertur in montuum partem: ergo nihil propria virtute movetur in Regis ipse fatetur Capite 1º. Ergo &c.

2º. Corpus mutare locum videtur in movetur in eo cum mutet locum, satis est quod vicinarum corporum partiumque mutet quae vicinia, eumdem Regis locus atque potest mutare illam viciniam per applicationem suas istam per vim hoc &c.

3º. Corpus aliquod disponere agitatum et quiescens quod impossibile sunt corpus quiescere non posse et agitari simul. Ergo &c.

Conclusio 2ª.

Admitti non debet definitio motus ab authore institutionis philosophicae tradita.

Probatur. Nam motus definitur ab illo authore translatio continua et successiva corporis a loco in locum atque illa definitio non debet admitti in mente authoris. Ad hoc satis est quod explicet motum per aliquid quod pendet a cogitatione nostra imo ab errore mentis atque ... habet nam explicat motum per locum qui locum in mente autoris nihil aliud quam superficies corporum circumambientium spectata quae videtur immobilis ac fixa per nostram cogitationem atque hujusce modi locus ille superficies immobilis et fixa pendet omnino a cogitatione nostra imo ab errore mentis. Non enim meus quando supponit et spectat ut immobilia corpora quae non modo sunt essentialiter mobilia sed quae etiam perpetuo moventur ad eo quod locum debet existere

a parte rei, ut extrinsecum atque illa superficies in fluminis quantum mathematica tum spectatur ut potest quid universale non potest tribui veritatem tri-tere nam juxta principia authoris universalia existunt duntaxat in mente nec possunt existere a parte rei; ergo motus debet definiri per aliquid aliud quod desinamus independenter.

Dices. Supponatur tum navem altitudine [illegible] Parisios [illegible] flumine delatum, quaerendo videtur id fieri posse atque in illa hypothesi aliquam partem fluminis quae velut immobilis spectatur, potest dici moveri ratione cujus altitudo diversam habere prout superior definitio debet admitti.

Nego minorem nam per aliquam fluminis partem tamquam immobilem consecutam [illegible] determinabis quid altitudo diversam non esse sed potest tantum ostendi aliquam partem spatii unde delatum sit, si quam quae patet in veritate immobilis.

Conclusio 6a

Motus male definitur a Gallio

Probatur nam motus definitur a Gallio contactus corporis inaequalis cum inaequali atque ita sit definitio 1o quia [illegible] videtur sine ulteriori atque nova explicatione indiget manifeste obscurum motus. 2o quia idem Gallius haud tradidit definitionem nec differt a communi quae reperitur in definitione Carthesii: atque Gallius haud definitione hac incommoda non effugit omnia incommoda definitionis Carthesianae de continuitate cum loco quod apud Carthesium superficies corporum ambientium sit vera locus, ergo obtinuri debeat locus atque pariter apud Gallium alius non sit locus. Huic ergo definitioni Gallii perinde ac Carthesii sequitur flumen [illegible] moveri [illegible] ne omnino motus debet esse in ipsa quam in aere cum fieri contactus corporis inaequalis nimirum terrae cum inaequali scilicet aere.

Contra Sententia.

Quaestio [illegible]

Quaeritur 1.° [illegible] in superioribus
definitionibus [illegible] admittere [illegible] aliquam
immobilem distinctam ab ipsis corporibus [illegible]
[illegible] 1.° quia [illegible] philosophi
illam concipiunt. 2.° quia [illegible] sequuntur complura
motum [illegible] absurditates [illegible]
se expedire nequeunt.

Resp. 2.° quando corpus aliquod movetur et transfertur de loco ad locum
duo distinguenda sunt in illa translatione [illegible]
et [illegible] translationis [illegible] virtus motrix [illegible]
[illegible] mobili, quod corpus transfertur de loco in locum [illegible]
[illegible] corpus [illegible] quia
[illegible] virtutis motricis [illegible]
[illegible] moveatur. id autem [illegible] eidem mobili [illegible]
virtus quae [illegible] oppositum [illegible]
[illegible] illud [illegible]
[illegible] translatum [illegible] effectum
virtutis motricis applicatae mobili [illegible] translationem [illegible]
quo [illegible] virtus motrix sustinetur.

[illegible] definitur [illegible] mobilis [illegible] translatio
[illegible] modificatio mobili inhae-
[illegible] mobilis concipitur [illegible] modificatio mobili inhae-
rens quam mobile [illegible] intelligitur fieri [illegible]
[illegible] virtus autem motrix applicata mobili [illegible]
applicatio [illegible] intelligitur
[illegible] immobile [illegible]
[illegible] impellere [illegible]

Notta. De quiete [illegible] huiusce
articuli [illegible] ut [illegible]
[illegible] intelligi [illegible] quod
quibus [illegible] in motu [illegible]
in quiete.

Obs. 1.º corpus quiescens et corpus motum intelliguntur ambo praesentia loco, ita tamen ut corpus motum sit praesens successive, corpus vero quiescens sit praesens permanenter; hinc sequitur praesentiam loco esse gradum genericum respectu motus et quietis; successionem autem et permanentiam esse gradus specificos qui contrahunt gradum genericum praesentiae ad duplicem gradum diversum.

Observa 2.º corpus [illegible] pactum praesens sibi loco permanenter eoque modo corpus quiescens simpliciter. quare addi debet aliquid per quod duo isti status inter se differant; igitur quies prout opponitur motui potentiali [illegible] praesentiae nobilis loco permanens sine impetu [illegible] potentiae [illegible] praesentia mobilis loco permanens cum impetu [illegible]

Obs. 3.º quies potest dupliciter respective considerari, 1.º quatenus opponitur motui, 2.º quatenus opponitur translationi. [illegible] volunt quietem non esse nisi meram privationem; alii vero contendunt quietem esse aliquid positivum, imo habere aliquam virtutem. his positis, sit

Conclusio 1.ª

Quies ut opponitur translationi non est privatio, sed status positivus corporis quiescentis.

Pro. nam quies prout opponitur translationi est praesentia corporis loco permanens; atqui praesentia corporis in loco permanens [illegible] positiva; tum enim praesentia corporis loco permanens debet dici status positivus, quam [illegible] corporis loco successive, atqui haec varia praesentia corporis loco successiva est aliquid positivum, ergo praesentia corporis loco permanens debet quoque dici aliquid positivum.

Et vero quando quantum positivum differentiae sunt positivae, [illegible] species debent dici positivae; atqui genus translationis localis et quietis est aliquid positivum, scilicet praesentia loco; differentiae vero successio et permanentia

cum etiam positiva, nempe quies quae tenet cum la-
titudine illarum differentiarum cum genere absolu-
que; tunc quod positivum primum, ideoque &c.

Coroll.

Quaeres Considerata ratione oppositionis ad impotentiam non sit quid positivum? Resp. non sit quid positivum, quod constituit in ratione: illud non est quid positivum quod constituitur per aliquid privativum: atqui tale habere quies considerata pro oppositione impotentiae: ad hoc enim satis est quod ponatur privatio motus, ponitur impotentia: dictum intelligatur quies ratione oppositionis impotentiae: atqui resistere habet, siquidem posita privatione impotentiae corpus intelligitur praesens loco permanenter in; Videbimus ubi de locis corporis quiescentis, hoc de.

Hinc colligitur 1° si quies spectetur in corpore solitarie sumpto, quale foret corpus quiescens in vacuo, nullam dici virtutem. Si vero spectetur in corpore communicante cum aliis corporibus quibus resistat, dici virtutem sibi adjunctam, ut si duo corpora ad extremitatem recta apparent quiescentia quidem, sed cum virtute nisu, quia alterum alteri resistit.

2° quies ratione sui non suscipit magis aut minus, sed id tantum in corpore majori non sit major intensive, sed tantum extensive, quatenus in corpore mole majore pertinet ad plures partes, quam in corpore mole minori.

3° Si in corpore quiescente sit aliqua virtus ac resistentia, haec non oritur a quiete, sed ab impotentia corporis quiescentis vel existente.

4° denique corpus solitarie sumptum si quiescat, cujuscumque sit molis, potentia violenta moveri motu minore ac minore in infinitum, hanc enim corpus in hac hypothesi permanet indifferens ad terminum vel illum cuivis partem quemcumque dictum supponatur ipsi applicata, de sua quiete retinebit, contra ...

Articulus vero debimus inferendi de legibus motus

Art. I. An detur motus, et an detur quies

Hoc articulo disputabitur de existentia motus atque quietis, variaeque solventur quaestiones quae pertinent ad motum eiusque quietem.

Translatio localis, haec altera effectus motus quatenus sumitur pro impulsu et impetu; si igitur translationem localem existere probaverimus, motum existere [illegible] adversus Zenonem, qui fertur negasse olim existentiam motus, itaque dico

Prop. 1a

Existit translatio localis.

Pr. namque oriuntur in nobis sensationes [illegible] [illegible] relationes ad objecta extra nostrum animum posita [illegible] [illegible] [illegible]; atque [illegible] trans[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] latio localis, qua mediante haec objecta agerent in partes organicas nostri corporis, v. g. Sol in organum [illegible], corpora sonora in organum auditus &c. [illegible] [illegible] [illegible] sensationum relationes nequaquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in anima nostra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] motuum qui sunt in partibus organicis nostri corporis; proindeque &c.

Et certe [illegible] [illegible] negans existentiam translationis localis [illegible] [illegible]; nec enim negare nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; atque nec [illegible] [illegible], nec [illegible] [illegible] possunt absque translatione locali quarumdam materiae partium [illegible] [illegible] attendenti patet; proindeque &c.

Dices 1. si corpus moveretur, vel in loco ubi est, vel in loco ubi non est; atqui neutrum dici potest, nam [illegible]

quia in corpore movetur, debet mutare locum: non autem
quia corpus non potest moveri ubi non est. Ergo &c.
Resp. neg. maj. corpus enim non debet moveri in loco ubi est, nec
in loco ubi non est; sed movetur a loco ubi est, in locum ubi non est.

Obj. 2a.

Existit quies.
Resp. nam existit quies, si plurima dantur corpora, quae ita
quiescant relative ad se invicem, ut sua translatione locali sejungi
[illegible]; atque dantur plurima corpora quae ita conquiescunt relative
ad se invicem, ut a sua translatione locali resistant, et quilibet quidem
[illegible] a terra divellere, et ab uno loco in alium locum transferre
conatur experitur, ei resistentiam opponitur: haec autem resistentia
oritur a compressione generali totius vorticis. Sequitur

Obj. 3a.

In praesenti nostro vortice non datur quies sine motu.
Resp. Si nomine datur quies sine motu, debere dari corpus absolute
nec quiescens, et minime communicans cum aliis corporibus
circumambientibus: atque nullum datur hujusmodi corpus, quia
omnia corpora circulari motu abripiuntur in vorticem, quemadmodum
in physica videbimus.

De Causa Motus

Quaeritur ubi quaenam sint causae motus. Motus autem
[illegible] vel pro ipso impetu et impulsu, vel pro ipsa
translatione de loco in locum, quae necessario sequitur
ex impulsu, quando impulsus non remittitur ad aliam
[illegible] sustinendam.
Causa finalis proxima impetus, ejusque translationis
est perfectio universi et mobilis illius partium, [illegible]
atque dispositio. Causa finalis remota est Deus, ad quem
referuntur omnia. Causa exemplaris in idea ipsius qui motum
decrevit. Causa efficiens translationis est ipse motus
ipse, seu impetus et impulsus.
Sed satis constant; verum difficultas tota causam efficientem
explicationem ipsius impetus seu actionis motricis. Itaque
dico

Conclusio

Solus Deus est causa efficiens impetus.

Sed nonnulla absolute Creaturae efficiens angelus, qui solus potest mobilia transferre localiter: atqui solus Deus id potest: ergo ille solus potest transferre mobilia localiter, qui potest ipsa producere in variis successive loci partibus: atqui solus Deus potest mobilia producere in variis successive loci partibus: nam mobilia producere in variis successive loci partibus, est desinere ipsa creare in uno loco et incipere eadem in alio creare: atqui solus Deus potest creare, ut videmus in metaphysica; ergo etc.

Ut certe vel solus Deus in creaturae efficiens angelus vel spiritus creatus, v.g. anima rationalis habet potentiam motricem proprie dictam: atqui anima rationalis hanc potentiam non habet; nam si hanc haberet anima rationalis, vel haberet ratione sui ipsius, vel ratione sui corporis, vel ratione corporum ambientium: atqui nullum horum dici potest: ergo anima rationalis non habet vim motricem proprie dictam respectu sui ipsius: substantia enim quae non potest physice efficere ut desinat existere in uno loco et ut in alio incipiat existere, non habet vim motricem proprie dictam respectu sui ipsius: atqui anima rationalis non potest id physice efficere: probatur: anima enim nullam substantiam sibi dare potest existentiam, supp. etc.

Praeterea nunquam anima rationalis se transferre potest in uno loco in alium, quam se ipsam ex una parte durationis in sequentem physice transferre: tam enim variae loci sunt animae rationali partes, quam variae durationis partes: atqui anima rationalis non potest se ipsam physice transferre ex una parte durationis in sequentem, ut constat ex dictis de conservatione; ergo etc.

2° anima rationalis non habet vim motricem proprie dictam respectu sui corporis: si quos enim motus in corpore suo physice produceret, hos certe quos libere excitat, v.g. motum linguae, brachiique, pedis etc.: atqui anima rationalis motus ejusmodi non physice producit; nam si eos motus physice produceret, eosdem ad libitum augere posset, quod adversatur experientiae; tum quia si corpus humanum animatum physice transferret, ipsum successive conservaret in variis loci partibus.

quod ex ratione dicitur in solutionibus dictis de conservatione
tum quia anima rationalis ignorat quomodo corporis
sui partes sint jam accrescendae, vel tollendae, postea mercantur
tum denique quia productio motus motus sit invisibilis, quando
quidem sufficiens habet vim quantitas in re tam quoddam [illegible]
tis et aliis corporis humani partibus, in organa transferuntur
ad nutriendum animam; proinde, ergo &c.
3.° Anima rationalis nostra habet virtutem propriè
dictam respective corporum ambientium; sic enim physicè
moveret corpora ambientia hoc pro ratione mediante corporum
suo motu; atqui anima non potest corpus suum physicè movere
in modo nobis dicto; ergo &c. proinde etc. ergo &c.

Solutiones objectionum

Obj. 1.° Cum anima rationalis potens producere
motum, quam cognitiones et volitiones, atqui si nobis physicè
producit cognitiones et volitiones; ergo &c.
Resp. 1.° majorem et paritatem, ratio disparitatis quia
cognitiones et volitiones sunt actiones ad intra quarum
productio non attingit substantiam ipsam; at productio motus
tractat localis quae attingit ipsam substantiam; siquidem motum
producere in substantia in variis locis positibus [illegible]
Obj. 2.° Experientia constat nos movere pedes manus caput &c.
ergo &c.
Resp. 1.° Antecedens continuo tanquam causa occasionalis mov
ere pedes manus &c. [illegible] Ant. tanquam causas efficientes
[illegible] Ant. siquidem nobis attendentibus et reflectentibus
praeterea nullam et inclinationem nostrae voluntatis [illegible]
sequi motum manus aut alterius pedum etc. modo propensio
et inclinatio voluntatis nostrae accedat corporis nostri vires al
vero quantumvis attendamus et reflectamus, nonnunquam
experiamur nos tanquam causas efficientes producere motus
partium nostri corporis, contra experimur et deprehendimus
nos hic [illegible] quam id fieri possit [illegible]
amur
Obj. 3.° [illegible] anima rationalis physicè producit id cujus

in immediate causa: atqui anima rationalis est causa
ad ista [illegible] motuum brachii pedis etc. Ergo etc.
1° Ergo neq. nam anima est immediate causa impres-
sionum sensus sitis et doloris: atqui tamen continuo has impres-
siones physice non producit; Ergo etc.
2° Ergo omnia in eam quia anima est quidem causa intentio-
nis et volitionis, ut brachium et pedes moveantur, sed non
est causa horum motuum, quandoquidem in motu
ignorantur ejusque modificationes. Si igitur anima judica-
verit organa corporea a se moveri, hoc judicium
falsum fuit absque matura reflexione tum in suam
constitutionem tum in ipsius motus naturam: et hoc prejudi-
cium natum est ex eo quod organorum illorum varii motus
semper concomitati fuerint animae impressiones.
3° Si homo peccaret in pluribus motibus: atqui nemo peccare
nisi cognoscens causam efficientem producere ejusmodi motus;
Ergo etc.
4° Ergo nimirum anima homo peccare dicerentur nec
neque illum per se produceret motus quibus peccat, sed solis
illis qui ad nutum et inclinationem illius voluntatis, illi
motus producuntur et communicantur certis quibusdam
illius corporis partibus juxta certas quasdam determina-
tiones &c. atqui id fit; quamvis enim homo non producat
motum attamen ad illius nutum et inclinationem pro-
ducitur atque communicatur motus certis quibusdam
corporis nostri partibus juxta eam quantitatem et deter-
minationem quam homo fugi, modo, ut diximus,
proportionata videtur voluntati nostrae superiori preserventur
machinae corporeae vires.
Adde quod peccatum hominis non oritur a motu produ-
cto aut communicato, sed ab actione voluntatis ad cujus
nutum motus producitur et communicatur, ut probatum
est in metaphysica ubi de concursu, idque probatur

Videre est exemplo belluarum, in quibus sunt omnes ipsis motus productivi communicati, nec tamen illum hi peccatum.

Obj. 3°. Genesis c. 1°. Ita loquuntur producat terra herbam virentem, facientem semen juxta genus suum; pariter produxerunt aquæ pisces maris et cœli: Gen. 1°. c. ergo creatura si non ratione materiæ saltem ratione formæ substantialis producunt motum ergo etc.

Dist. Ant. terra ab ipso Deo mota et in motu conservata produxit herbam conc. Ant. terra per se metipsam producens motum ex quo producta sit herba nego Ant.

Equidem terra populariter assumpta id est quatenus movetur ad loca sua, illius partes in motu conservantur produxit herbam; eodem modo aquæ produxerunt pisces maris et cœli quin inde rerum ipsæ motus necessitatem nec ab aliquo producitur, nec communicatur proprie loquendo in stabiliendis causis de communicatione motus

Quamvis autem anima rationalis non habeat vim motricem proprie dictam, nec tamen ut plurimum loquendi usu receptus, dicimus mentem animam rationalem ex se ipsam, et corpus suum, et corpora quædam ambientia movere: interim recordabitur hæc intelligenda sunt solummodo, quod sit causa occasionalis ejusmodi motuum: eodem modo ratiocinandum est de angelis.

Ex his omnibus sequitur 1° illam solam substantiam physice movere posse quæ sola sit immobilis; 2° Deum quemadmodum esse solum creatorem, ita et solum esse motorem.

Quales sint motus

Quoniam plurimæ numerantur motus proprietates quales sunt quantitas, continuatio, determinatio, communicatio, successio etc. præcipuas solum expendimus, cæteras examinaturi posita in physica particulari

De quantitate motus.

Quantitas generatim in corpore amplitudo dicitur; jam vero sermo hic est de quantitate motus spectatis nempe duratione extensione et intensione. hic non agitur de extensione motus; si enim sumatur pro impetu, quatenus est modificatio causae moventis seu Dei, de eo loquitur philosophorum in scientia de ceteris Dei modificationibus ad mundi creationem pertinentibus; si pro motu sumatur pro translatione, quatenus est modificatio ipsius mobilis, de ipso philosophorum in parte de extensione ipsius mobilis. non agitur etiam hic de duratione motus, de qua dicitur ubi de motus continuatione. Igitur agitur hic de sola motus intensione seu discernimus.

Omissa hic translatione mobilium, in qua non est intensio aut remissio, quia est modificatio mere passiva, solus igitur impetus suscipitur intensionis aut remissionis capax; sumitur enim impetus pro actio causae moventis, et actu ponitur vel intensior vel remissior, ut constat ex actu amoris erga mobilis, impetus ille suscipitur intensionis aut remissionis capax. His positis

Quaeritur utrum certo judicare possimus de quantitate impetus applicati mobili, id est utrum certo determinare possimus quot gradus intensionis impetus cuidam corpori moto fuerint applicati.

Ad 1. haec quaestio multiplicem potest habere sensum, vel enim agitur de quantitate impetus applicata uni corpori solitarie sumpto, vel de quantitate motus applicata uni corpori relative ad quantitatem alteri cuivis corpori applicatam; praeterea haec corpora considerantur vel habita, vel nulla habita ratione fluidi ambientis. His notatis

Res. 1°. certo determinare non possumus quaenam sit quantitas motus applicata corpori solitarie sumpto, quia nullum nobis suppetit medium quo id nobis innotescat.

2.° quantitas absoluta impetus applicati mobilibus sive homogeneis, sive heterogeneis, prorsus nobis ignoratur, quia nihil habemus per quod deveniamus in notitiam unius quantitatis absolutae, immo molem corporum absolute sumptam cognoscere non possumus.

3.° Si duo corpora sint heterogenea, ita ut ignoretur heterogeneitatis discrimen, seu non cognoscatur quanta sit illius moles relative ad molem alterius, tunc determinare non possumus quaenam sit utriusque mobilis quantitas etiam relativa, quia cognosci non potest quantitas relativa motus, nisi cognoscatur quantitas molis, ut patebit ex modo dicendis.

4.° ignoramus pariter quantitatem vel relativam impetuum duobus corporibus homogeneis applicatorum, ubi corpora per fluidum aliquod agitantur, nisi prius certo noscamus fluidum sive aequali, vel facilitate, vel difficultate trajici posse: ratio est quia si fluidum illud difficilius dividi possit in uno loco quam in alio, major requireretur impetus quantitas ad transferendum unum ex illis mobilibus per partem fluidi magis resistentem, quam ad transferendum aequali velocitate corpus aliud aequale per partem fluidi minus resistentem.

5.° quantitas relativa [illegible] corporibus homogeneis applicatorum certo determinari potest, dummodo corpora libere spectentur nulla habita ratione fluidi ambientis, aut dum moventur intra fluidum ejusdem ubique resistentiae [illegible] si corpora sint heterogenea, [illegible] heterogeneitatis.

Igitur 6.° quantitas relativa motus in duobus corporibus homogeneis spectatis nulla habita ratione circumstantis fluidi repetenda est ex mole et velocitate utriusque corporis. Velocitas autem cognoscitur ex spatio decurso, et tempore quod impenditur ad illud decurrendum; id est, si per breve tempus spatium longum decursum fuerit, corpus dicitur velociter motum; si vero per longum temporis intervallum spatium breve percursum fuerit, corpus dicitur minus velociter motum. Quapropter si duo corpora sint mole aequalia et eadem velocitate rapiantur, dicuntur eamdem habere motus quantitatem;

Si vero sint mole inaequalia, licet eadem velocitate rapiantur, inaequalem habent motus quantitatem; et Corpus mole majus majorem, Corpus autem mole minus minorem habebit; v.g. sint duo Corpora A et B, Corpus A duorum pedum, et Corpus B unius pedis tantum; Corpora aequali velocitate moveantur, quantitas motus duplo major erit in Corpore A, quam in Corpore B. Si Corpus A foret trium pedum, quantitas motus in ipso foret triplo major.

Q. 2° quo pacto generaliter determinari possit aequalitas et inaequalitas respectiva motus in duobus Corporibus, quorum moles sunt homogeneae et quae spectantur nulla habita ratione fluidi in quo moventur.

R. Aequalitas et inaequalitas motus in duobus Corporibus certo generatim habetur, si moles cujusque Corporis multiplicetur per suam Velocitatem. Ideo enim multiplicatio dabit duo producta quae si aequalia fuerint quantitas motus erit aequalis in utroque Corpore. Si vero unum productum sit majus altero, licebit contendere quantitatem motus unius Corporis superare molem alterius, ut patebit exemplo. Si moles Corporis A se habeat ut duo, et velocitas qua fertur se habeat ut tria, multiplicata mole per velocitatem vel vicissim habebis sex, quod productum erit quantitas motus Corporis A. Contra si moles Corporis B se habeat ut tria et velocitas qua progreditur se habeat ut duo, multiplicata mole Corporis B per illius velocitatem aut vicissim, habebis sex, quod productum erit quantitas motus in Corpore B; sic ergo constabit quantitatem motus in duobus illis Corporibus esse aequalem. Si vero remanente eadem mole et velocitate in Corpore A augeatur moles in Corpore B ita ut fiat ut sex et duplex illius velocitas remaneat ut duo, tunc multiplicata mole per velocitatem, vel velocitate per molem, multiplicatio dabit duodecim, quod productum erit quantitas motus Corporis B. unde constabit quantitatem motus in Corpore B esse duplo majorem quantitate motus in Corpore A.

Q. 3.a quotuplex tunc possit inequalitas molis et velocitatis respectiva duorum corporum quae inter se conferuntur.

R. duplicem tantum hanc posse inequalitatem unam reciprocam et minime reciprocam.

Inequalitas molis et velocitatis reciproca tunc, quando excessus molis compensat precise defectum velocitatis, vel quando excessus velocitatis precise compensat defectum molis: id autem fit cum excessus molis corporis majoris supra molem corporis minoris tunc aequalis excessui velocitatis corporis mole minoris supra velocitatem corporis mole majoris. v.g. si moles corporis A. se habeat ut quatuor et illius velocitas ut duo, moles vero corporis B. se habeat ut duo et velocitas ejus ut quatuor, inequalitas molis et velocitatis in duobus illis corporibus est reciproca cum tantum reperiatur virtute in uno quam in altero.

Inequalitas molis et velocitatis minime reciproca tunc quando excessus unius non compensat precise defectum alterius, quod fit cum excessus molis corporis majoris supra molem corporis mole minoris, non tunc aequalis excessui velocitatis corporis mole minoris supra velocitatem corporis mole majoris, v.g. si moles corporis A. se habeat ut tria et illius velocitas ut duo; moles vero corporis B. se habeat ut duo et velocitas ut quatuor, inequalitas molis et velocitatis in duobus corporibus non est reciproca, quia major hic excessus velocitatis in corpore B. quam excessus molis in corpore A.

Itaque ut cognoscatur velocitas respectiva duorum corporum, dividenda sunt spatia decursa per tempus intra quod decursa fuerunt: si quoti fuerint aequales velocitates erunt aequales. si inequales fuerint, quotus major dabit majorem velocitatem.

Unde 1.o sive spatia decursa et tempora sunt aequalia, velocitates erunt aequales. 2.o si spatia sint aequalia et tempora inequalia, velocitates erunt reciproce ut tempora. 3.o Si tempora fuerint aequalia et spatia inequalia, velocitates erunt ut spatia. 4.o si tempora et spatia sint inequalia, velocitates erunt ut quotientes spatiorum decursorum per tempora divisorum.

Facile ut supra diximus, habetur quantitas respectiva impetuum in duobus corporibus, quando moles cujusque corporis multiplicatur per ejus velocitatem.

Unde 1.° quando moles et velocitates sunt aequales, vel inaequales inaequalitate reciproca, quantitates impetuum sunt aequales. 2.° quando moles sunt aequales et velocitates inaequales, impetus se habent ut velocitates. 3.° Si velocitates sint aequales et moles inaequales, impetus se habent ut moles. 4.° quando moles et velocitates sunt inaequales inaequalitate minime reciproca, quantitates impetuum sunt inter se ut producta quae fiunt ex multiplicatione cujusque molis per suam velocitatem.

Ex his tanquam ex principio generali pendet mechanica, id est, scientia machinalis, quae occupatur in attollendis movendis et transferendis ponderibus usque ad equilibrium perducendis. Cum autem ab illa parte physices plurimae derivantur utilitates et commoda in vitam humanam, abs re non erit de illa saltem breviter agere. itaque sit

§. Mechanica

Mechanica sumitur hic loci pro ea physicae parte, quae docet quomodo corpora majora vi modica moveri et transferri possint. Duae sunt ejus partes, nimirum statica, quae occupatur in movendis corporibus solidis ac terrestribus, et hydrostatica, quae tractat de liquorum equilibrio.

Generaliora hic tradimus principia quibus haec utraque scientia nititur, praesertim statica, quae est pars praecipua. utitur machinis ut facilius transferat corpora ponderosa. illae autem machinae sunt vectis, gallice le levier; axis in peritrochio, gallice tourniquet, vocatur cabestan quando axis est parallelus horizonti, dicitur vero vindas quando axis est perpendicularis horizonti; trochlea, gallice une poulie; rota dentata, gallice roue à dents; cochlea, gallice une vis; planum inclinatum, gallice plan incliné; cuneus, gallice le coin.

De Vecte

Vectis est quidam palus oblongus ex solido, quo ubi volumus ad onera via pondera facilius movenda. in vecte tria distingui debent, 1. momentum 2. resistentia seu pondus, 3. fulcrum.

Momentum est potentia movens, quae applicatur alicui parti vectis.

Pondus est resistentia seu corpus quod movendum est, quod quae intelligitur alligari alteri parti vectis.

Fulcrum est sustinaculum immotum et fixum intelligitur, a quo ... vectis ... ponderis et potentiae moventur, id est, attolluntur cum ... exprimuntur.

Tres sunt vectis species ex triplici ratione qua fulcrum componi potest cum potentia et pondere; vel enim fulcrum ponitur inter potentiam et pondus ut in prima figura ubi fulcrum f ponitur inter potentiam

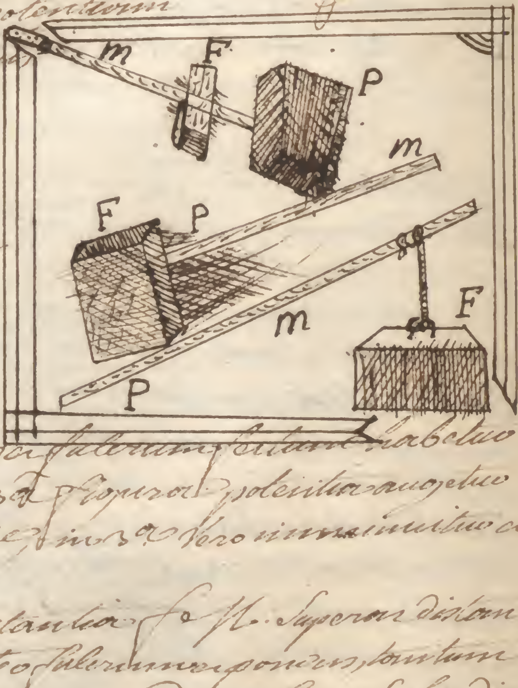

seu momentum m et pondus p, et est prima vectis species; vel fulcrum ponitur in altera parte extrema vectis, et tunc vel pondus p collocatur inter fulcrum f et momentum m, et fit secunda species vectis, ut in 2a figura; vel ipsum momentum m ponitur inter pondus p et fulcrum f, et tunc habetur tertia vectis species, ut in 3a figura. potentia augetur in 1a et secunda vectis specie, in 3a vero imminuitur ac debilitatur.

In 1a specie quantum distantia f m superat distantiam f p quae reperitur inter fulcrum et pondus, tantum potentia m superat et vincit pondus p. hinc si haec distantia f m, quae intercedit inter fulcrum et potentiam sit decies major quam distantia quae reperitur inter fulcrum

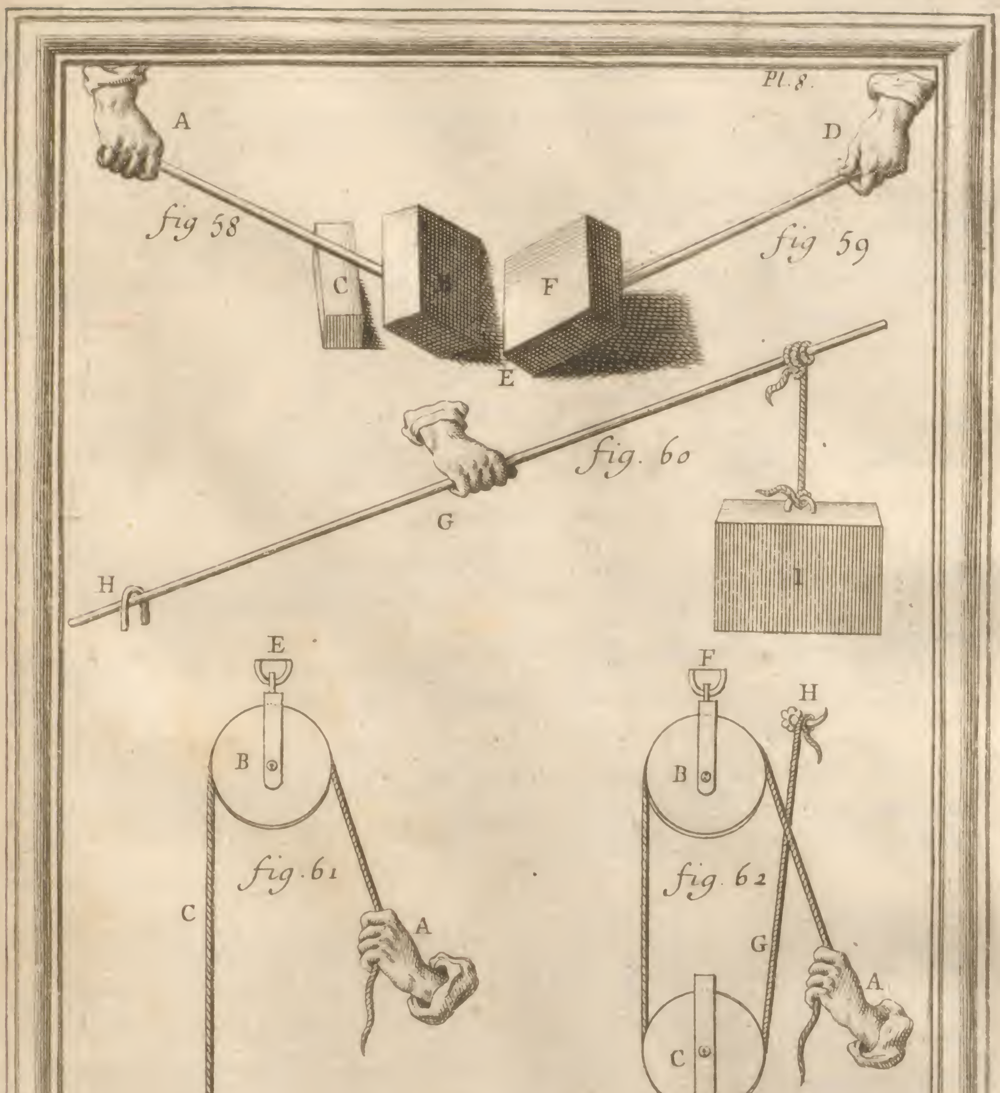

A Paris chez Hecquet rue S.t Jacq. à l'Image S.t Maur.

F. et pondus S, atque pondus sit centum librarum, unde poten-
tia aequivalere decem libris et paulo amplius, ut possit attollere
pondus. potentia enim et pondus ita moventur, ut dum vectis
punctum P, cui alligatum est pondus, unum digitum describit
tum percurrat punctum S cui applicatur potentia motrix
mobilis [illegible] decem digitorum arcum. Nam si puncto
fulcri F describantur duo arcus, alter intervallo FS, quod est
distantia fulcri a potentia, et alter intervallo FP, quod est dis-
tantia fulcri a pondere, constabit evidenter arcum quem describit
punctum S, cui applicatur potentia motrix, fore decies majorem
arcu quem describit [illegible] alligatum pondus P. Sicque terminus
velocitatis potentiae superat velocitatem ponderis, compensabit
defectum molis in potentia; quod si potentia aequivaleret
decem precise libris, tum potentia et pondus remanerent in
aequilibrio, quia forent in ratione reciproca molis et velocitatis.
Ex illa 1a vectis specie facile explicantur quae pertinent ad Stateram
romanam.

In 2a specie vectis, quae exhibetur figura 2a, tanto expeditius
et facilius potentia potest attollere pondus P, quanto major
distantia FS superabit distantiam FP; quo longius enim
potentia recedit a fulcro, eo majus erit illius velocitatis supra
velocitatem ponderis. ad hanc 2am vectis speciem revocari
debet culter quo pistores [illegible] in officinis uti solent ad dividen-
dum [illegible] panem.

In 3a vectis specie, quam exhibet 3a figura, potentia non
redditur efficacior, sed potius debilitatur et vires adimuntur
ponderi; quia, ut patet ex figura, distantia potentiae [illegible]
fulcro F minor est, quam distantia ponderis P ab eodem ful-
cro; proindeque si dictis duae potentia et pondus moveantur, poten-
tia minus debet conficere spatii, quam pondus, proindeque minor
erit velocitas applicatae potentiae quam velocitas applicatae ponderi.

De axe in peritrochio

Axis in peritrochio est machina quae adhibetur ad suble-
vanda, vel trahenda gravia ac pondera. in ipso est cylindrus
quidam seu linea [illegible] [illegible] habens [illegible]
circum positum quod peritrochium vocatur, [illegible]

foraminibus adeo facto sufficientia manubria teretes qui radii vel scytalae appellantur: his baculis applicatur potentia seu vis motrix, quae pro libitu [illegible] funis attollit pondus. [illegible] sub hac figura [illegible]

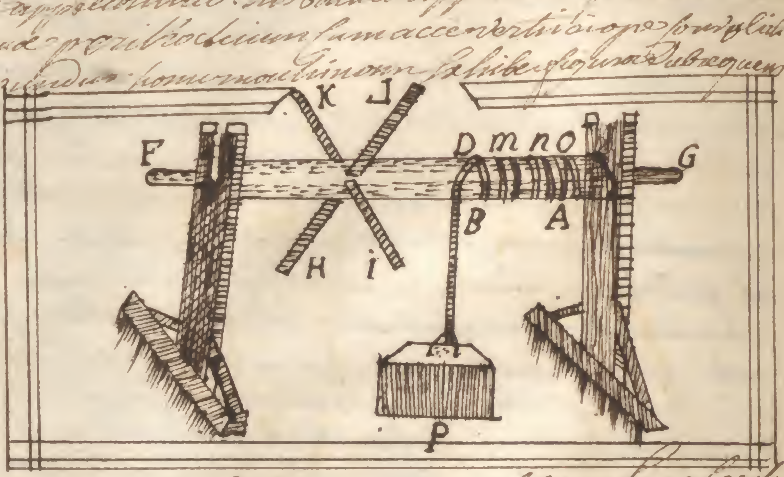

ubi AB est cylindrus, CD tympanum, fulcra FG baculi seu scytalae HIKL, funis convolutus Dmno, pondus attollendum P.

Facile probatur machinam hanc ad primam vectis speciem reducendam. Siquidem fulcrum hic in medio tympani [illegible], ibi enim debet consistere linea [illegible] pertinens tympanum; potentia seu vis motrix applicatur extremitatibus baculorum, unde intelligitur recedere a fulcro tota longitudine baculorum: pondus vero recedit a fulcro sola semidiametro tympani, quia alligatur ad punctum superficiei tympani. Unde quanto longiores sunt baculi seu scytalae eo fortior erit potentia seu vis motrix applicata extremitatibus baculorum; proindeque facilius attolletur pondus. Si extremitatibus baculorum seu radiorum HIKL applicetur circumferentia circuli rota integra, quae a multis hominibus calcando circumvolvatur, tunc habetur vectis continuatus. Hic vectis convenit iis [illegible] quibus [illegible] hominibus [illegible], ut vel trabes ad summa aedificia [illegible] attollant, vel ingentes lapides e fodinis extrahant. Hanc machinam [illegible] appellant [illegible] rotarum [illegible] ingentium [illegible] numeris [illegible] agunt.

De Trochlea

Trochlea hic machina quae uno vel pluribus constat orbiculis sive trochleis volubilibus. auxilio trochleae circumposito fune ductarii impositae attrahuntur pondera. In hac machina unicus aliquando orbiculus, aliquando duo applicantur aliquando tres, aliquando quatuor &c.

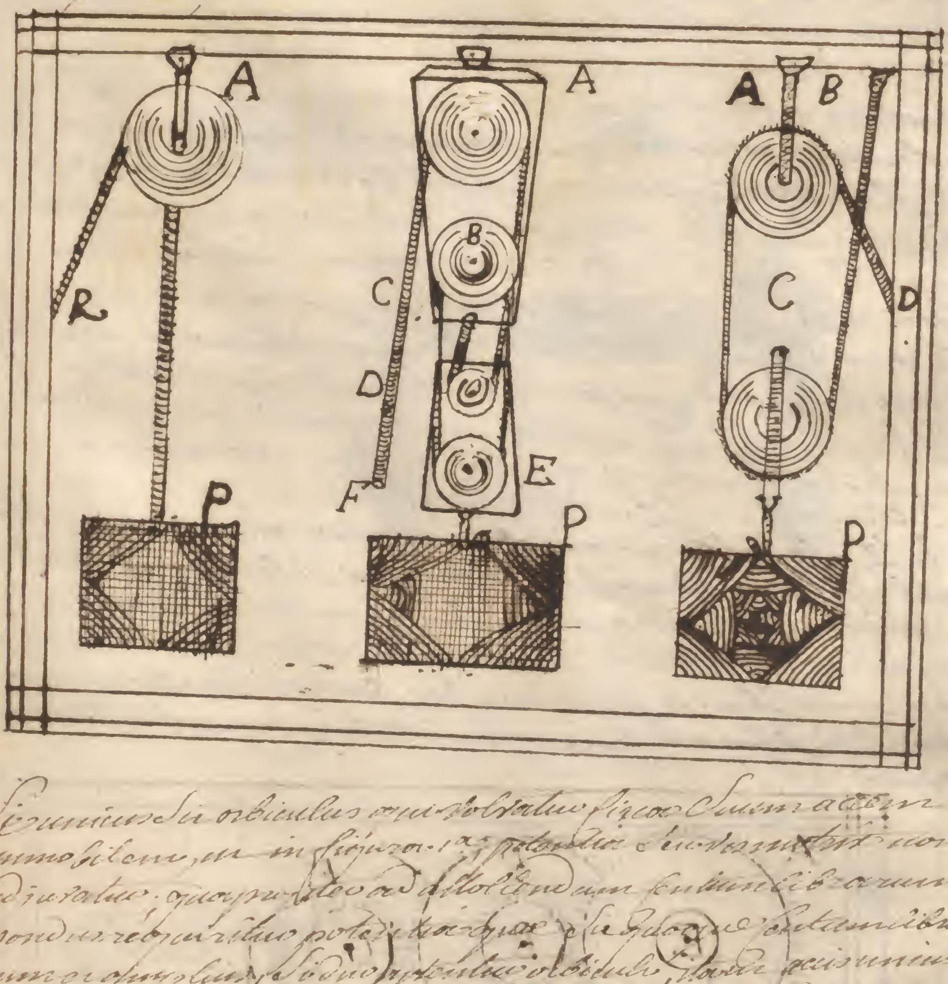

Si unicus sit orbiculus qui volvatur circa axem immobilem, ut in figura 1.a potentia e directum non adiuvatur. quapropter ad attollendum centum librarum pondus requiritur potentia quae sit aequalis centum librarum circiter. Si duo applicantur orbiculi, ita ut axis unius sit immobilis, alterius vero simul cum pondere moveatur atque attollatur, ut in figura 2.a tunc potentia aequivalens quinquaginta libris, et paulo amplius, ratione potentiae pondus centum librarum sustinebit, ita ut potentia ... duplo ... quod a pondere

percurritur, et summa [illegible] potentia supponatur equivalere quadraginta quinque libris et paulo amplius, major sit quantitas motus in potentia, quam in pondere, et consequenter potentia debet vincere resistentiam ponderis.

Jam vero si in trochlea tres sint orbiculi, virtus potentiae triplicatur, et potentia viginti librarum et paulo amplius intelligendum de sexaginta librarum, quia illius valor triplo [illegible] in figura [illegible] ponderis. Si trochlea [illegible] quatuor orbiculis ut in 4a figura, quae explicatur virtus potentiae [illegible] quindecim librarum aequalis amplius [illegible] pondus sexaginta librarum, quod si fuerit trochlea [illegible] fulcrum ex potentia percurrere spatium quatuor pedum, pondus percurrit spatium minus [illegible] [illegible]. Cum autem potentia supponatur viginti quinque librarum et amplius, major sit quantitas motus in potentia, quam in pondere, juxta principium superius constituta.

[illegible] trochleam [illegible] primi generis in quo fulcrum positum inter pondus et potentiam: necessarium orbiculorum [illegible] in fulcrum.

De rotis dentatis.

Rotae [illegible] considerantur: aliae autem plenae [illegible] ex ferro, vel ligno, vel alia quavis materia solida [illegible] in circumferentia aptantur dentes qui [illegible] circumferentiam [illegible] A. et. Si potentia [illegible] libre et paulo amplius, quod intelligatur [illegible] A et ipsius axi conjunctam rotulam [illegible] pinion.

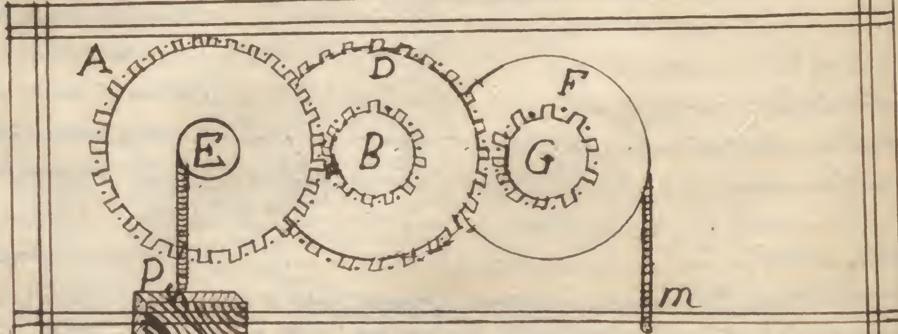

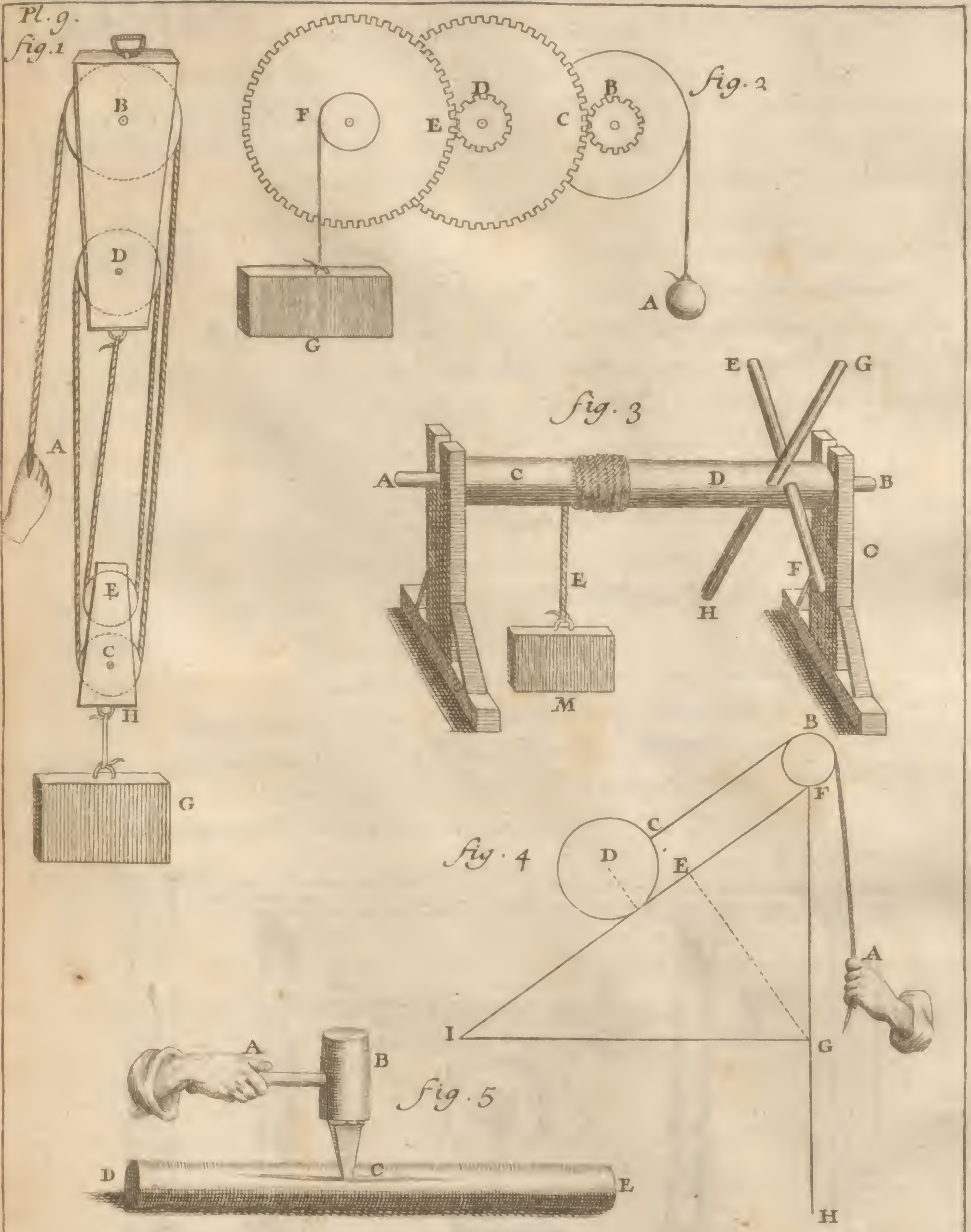

a Paris chez Hecquet sur la Place Cambray a limage St Maur

Si supponantur sic denticuli decem dentes in rotula C et centum in rota D, qui inseruntur dentibus minoris rotae in hoc casu dum minor rota C decem circuitus conficiet, grandior rota D unum duntaxat circuitum absolvet, atque adeo potentia unius librae et paulo amplius movens rotam et simul rotulam C attollit pondus decem librarum alligatum axi rotae D. Si iterum rotae multiplicentur et axi rotae D aptetur alia rotula, quae decem pariter habeat dentes, quibus dentibus aptetur grandior rota in cuius circumferentia sint centum dentes, in isto casu potentia unius librae et paulo amplius in 1a rota attollet pondus centum librarum alligatum tertiae rotae, nam dum potentia premens primae rotae centum pedes spatii conficit, pondus 3ae rotae alligatum absolvet unum duntaxat pedem spatii, quod sequitur evidenter ex principiis supra positis.

Observa in ejusmodi demonstrationibus nullam haberi rationem attritus funium et axium cum rotis, quo attritu plerumque interdum debilitatur actio potentiae seu virtutis motricis.

De Cochlea

Cochlea nihil aliud est quam planum inclinatum circumductum circa cylindrum; quod si cochlea solidos et prominentes habeat spiras, quae inseruntur denticulis alicujus rotae, quibus potest movere rotam sine fine ideoque vocatur Cochlea infinita. id omne intelligitur ex figura.

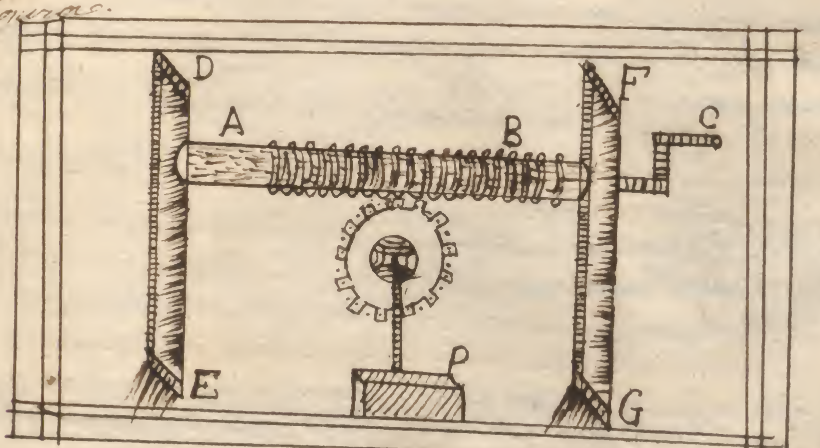

De plano inclinato

planum inclinatum nihil aliud quam superficies quaedam plana quae cum horizonte angulum acutum efficit, seu linea quae cum linea horizontali; v. g. linea FE representat planum inclinatum ad lineam horizontalem DE, cum qua efficit angulum FED, qui dicitur angulus inclinationis. unde quo minor fuerit angulus FED, eo majus planum erit inclinatum. linea FD dicitur altitudo plani. FE vocatur longitudo plani, et linea DE appellatur basis plani.

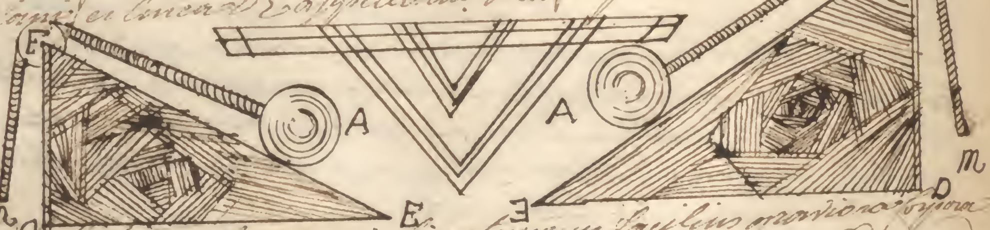

Adhibetur planum inclinatum ut facilius graviora corpora attollantur vel demittantur; v. g. si per lineam FD perpendi-
culariter attollendum foret pondus A, vel demittendum,
tota ejus gravitas deberet sustineri; si vero pondus istud
in directione in plano FE, ejus gravitas minime foret susten-
tanda; si aliunde neque ascendere neque descendere in-
tendat, [illegible] globus ascendat
[illegible] descendere, et quae [illegible] facilius gravitate detrahi-
tur, recte [illegible] plano inclinato [illegible] vi opus erit
[illegible] plano inclinato insistente [illegible] descenderet
[illegible] prohiberetur, quam ascendere promoveatur, quam si deciderent
in libero aere.

Quaeritur quam rationem habeat pondus ad potentiam qua
sustinetur in plano [illegible] non sustinetur, in incli-
Resp. 1°. pondus habere ad potentiam [illegible] perpendicularem horizonti
[illegible] eam rationem [illegible] quam FE ad FD. linea inclinata FE [illegible] perpendicu-
laris FD, totum pondus [illegible] illius virtutis qua sustinetur.
[illegible] proportionaliter [illegible] magnitudinibus
inclinatae [illegible] ad perpendicularem horizonti.
Resp. 2°. pondus [illegible] habet [illegible] quam premit planum inclinatum,

sive ad partem ponderis quae sustinetur, ut inclinatio se habet ad horizontalem, v. g. ut FE ad DE.

R. 3.° potentiae quibus sustinentur eadem pondera supra plana diversimode inclinata, se habent inter se ut sinus angulorum inclinationis ad horizontales se habent inter se, v. g. potentia, quae sustinens pondus A supra planum FE, se habet ad potentiam C, quae sustinet pondus B supra planum BL, ut FL sinus anguli inclinationis FEL ad BL sinum anguli inclinationis BL.

De Cuneo

Cuneus in primis triangulare corpus, cujus duo latera dorsum in commune in lineam recta connexa magnas habent vires, utilitates in findendis corporibus vel dirimendis, in quae intruditur.

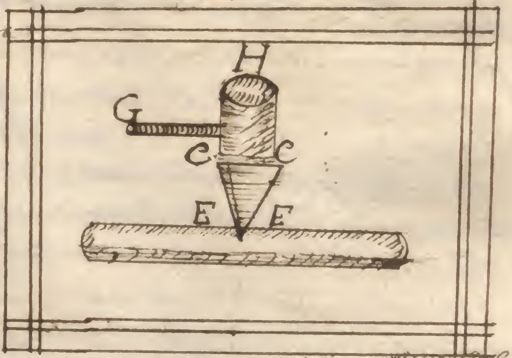

Debet revocari ad planum inclinatum, cum revera constet duplici plano inclinato, nec potest solo intuitu cunei. Quum dum illa plana admiserit in duas partes corporis, quod findendum est, ascendere cogit ut haec nec quod in effectum dividendum corporis, quo majus inclinata sunt plana, eo quidem constat fortius.

Ex his paucis quae diximus, ponere facile sollicitus quae omnia pertinent ad staticam, omnes machinae quae solent adhiberi ad movenda corpora, vecte et plano inclinato explicantur, seu potius hinc quod vectis et planum inclinatum videantur componitur. In his autem omnibus machinis potentia motrix eatenus majorem acquirit vim ad movenda corpora majoris ponderis, quatenus longiori spatio potentia cuique in effectum inclinatione ponderis.

De continuatione motus

Constat experientia corpus semel motum aliquamdiu perseverare in suo motu. Sic lapis projectus, globulus bellicus, in suo motu per notabile tempus intervallum in suo motu perseverat, quamvis nempe causa sua motrix non amplius cum illo corpore perseveret.

Solvere Peripatetici hanc quaestionem tentarunt ...

quando corpus aliquod projicitur, maximum de exteriori premitur
a lateribus et ab aere a tergo occurrit ne remaneat vacuum, ibi
que corpus projectum premit eodem forme modo, quo nucleus cerasi
pressione digitorum impellitur.
Aer vero a tergo recurrens in addicendum vacui declinationem, quae
fiunt ab aere a fronte semper concurrens a tergo reiteratae lateribus
summe exhaurit in corpus projectum.
Carthesius longe aliter sentit; contendit enim inquirendam
non esse causam cur motus perseveret in corpore semel projecto,
sed potius quaerendum esse cur desinat ille motus; quia quippe
lex constans est naturae, ut unaquaeque res in eo statu
in quo semel est posita perseveret nisi ab eo statu dimoveatur
per aliquid extrinsecum. Hinc quando corpus semel motum
moveri desinit, quaerenda est causa quae potuit illius motum
sistere.

Conclusio.

Causa motus continuati, seu translationis localis continuatae,
est impetus corpori primum impressus.
Probatur. Nam causa motus continuati, est impetus corpori
primum impressus. Si impetus semel impressus debeat perseverare
in projecto: atqui res ita se habet; nam impetus ille nihil aliud
est quam applicatio virtutis motricis facta mobili: atqui illa
applicatio debet perseverare in projecto, tamdiu saltem debet per
severare quamdiu non occurrit causa occasionalis quae destruat
quantitatem motus applicatam mobili, et ita communicet aliis
corporibus, ut tandem in eo priori corpore desinat; ergo datur vera
causa cur motus perseveret in corpore projecto; proindeque male
asserit Carthesius adversus peripateticos quaerendam esse potius causam,
cur motus semel impressus desinat ac cesset, quam cur perseveret.
Obs. 1.° principium illud Carthesii unamquamque rem semper in
eo statu manere, in quo semel est posita, non debet extendi ad
spiritus v.g. ad animam rationalem, quae active in ipsam
liberi arbitrii indeterminativa, sed debet de corporibus tantum
intelligi.
2.° principium istud ad corpora restrictum, non debet etiam intel
ligi

de translatione localis, quod dici perpetuam mutationem loci. unde corpus liberè projectum non potest dici in eodem statu remanere quod perpetuo mutet statum secundum [illegible] principium Cartesii præsertim in [illegible] de impetu corporis projecti impresso.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. aeris a tergo recursus et illius collateralium sunt causa motus continuati. Ergo etc.

Resp. Antecedens negando; illud enim si causa motus continuati in corporibus, quo sublato motus continuari deberet cessare. atqui sublatis aeris a tergo recursu et illius collaterio, motus in corporibus continuaretur. nam supponatur corpus moveri in vacuo, ibi nullus foret aeris recursus nullaque collateralium; atqui tamen corpus semel motum in vacuo moveri perseveraret: tunc enim liberum corpus semper moveri, quamdiu nulla sit causa eo demum moveri: atqui in illa hypothesi nulla foret causa eo corpus cessaret moveri; e contrario nihil sit quod potest [illegible] natura præter immensitatem divinam et ipsum corpus quod moveretur. atqui 1° ipsum corpus, in se passive indifferens ad motum et quietem, non potest sua actione [illegible] motus, sicut motum sibi procurare non potest, ita motum sibi semel impressum nequit sistere. 2° immensitas divina non est causa sive motus sive in corpore; quod huic non resistit motui, illud non potest impedire et sistere motum corporum; atqui talis est immensitas divina, ut pote penetrabilis. Ergo etc.

Et certe si recursus aeris a tergo et ejus collateralium forent causa motus continuati, corpora quorum major pro mole foret superficies deberent diutius permanere in motu, quam ea corpora quorum minor pro mole foret superficies, quia aeris a tergo recursus copior major fieret et majus proinde collateralium: atqui plurimis experimentis contrarium probatur; sic globus ligneus ejusdem ponderis cum ferreo et majoris proinde superficiei, minus longius percurrit spatium quam globus ferreus. sagitta etiam tenuior minus projecta minus spatium conficit quam major cuspide dividere aerem. pariter charta projicitur [illegible] multo longius procedit cum oblique et latere libere [illegible] quam [illegible] plana superficie aerem offenderet; Ergo etc.

Imo tam aer a tergo recurrens debet premere corpus projectum et illud impellere, quam videtur exerci pressione digitorum comprimitur et impellitur: atque hoc postremo fit, ergo hoc [illegible] [illegible] partis [illegible] quam quo videtur [illegible] inaequaliter comprimitur digitis, proinde quod debet illa corporis pars quae minus comprimitur; semper dicendum non de aere a tergo recurrente, aer enim anterior, ut potè dividendus, majus resistit, quam premit aer a tergo recurrens.

Hinc motus digitorum quibus premitur videntur esse non [illegible]: contra motus aeris a tergo recurrentis videtur a corpore projecto, sed tamen in aere recurrit a tergo, qua tenuis a fronte pellitur.

Fateor, si aer a tergo recurrens esset causa motus continuati, motus deberet semper perseverare, quia semper adest aer a tergo recurrens.

Denique aer semel a tergo recurrit respectu corporis [illegible] projecti, quam respectu projecti [illegible], [illegible] adjuvare [illegible] gravitas, [illegible] posteriori motui: et tamen impetus corporis levium projecti debilitatur, cum e contrario impetus corporis [illegible]: hoc [illegible] motus continuationis [illegible] aer a tergo recurrens premeret.

De Determinatione motus

[illegible] determinatio [illegible] indifferens [illegible] [illegible], indifferens [illegible] quantitate [illegible] [illegible], [illegible] motus quantitate [illegible] quod [illegible] indifferens ad aliquam formam, [illegible] indifferens ad affectiones illius formae: atque corpus [illegible] indifferens ad motum, quantitatem determinatur [illegible] affectiones motus; [illegible] quantitatem [illegible] determinationem [illegible] ad quantitatem [illegible] determinationem motus.

Determinatio motus [illegible] in directione motus [illegible] [illegible] motus ad determinationem [illegible], [illegible] differunt: 1.° quia [illegible] [illegible], 2.° quia [illegible] motus ad determinationem [illegible] a diversis causis occasionalibus. 3.° quia [illegible] [illegible] eodem motu [illegible] impetu [illegible] mutari determinatio; 4.° quia motus manente eadem determinatione potest augeri vel minui.

Determinatio motus potest [illegible] in uno eodemque corpore, vel in pluribus corporibus [illegible], alia secundum eandem lineam rect am,

aliae cuiusdam lineae curvae.

Determinatio 2a linearum rectarum multiplex est, alia directionum perpendicularis, alia horizontalis, alia diagonalis.

Determinatio 3a linearum curvarum pariter multiplex est, aliae similes circularis, alia elliptica, alia parabolica etc.

Sed determinationes motus spectantur in pluribus corporibus, et sunt etiam multiplices; aliae enim sunt amicae, aliae inimicae, aliae disparatae.

Determinationes amicae sunt directiones mobilium tendentium in unam et eandem loci partem; ejusmodi et eadem parte loci in unam et eandem loci partem; ejusmodi determinationes reperiuntur in corporibus A et B, si ambo ab oriente in occidentem moveantur.

Determinationes inimicae sunt directiones mobilium in partibus loci diametraliter oppositis in eandem loci partem; illae determinationes forent in corporibus A et B, si corpus A ab oriente et corpus B ab occidente profecta sibi invicem occurrerent ad eandem loci partem.

Determinationes disparatae sunt directiones mobilium quae nec amicae nec inimicae sunt; talis determinatio reperitur in corporibus A et B, si corpus A tendens ab oriente occurreret corpori B venienti a septentrione.

Sunt et aliae determinationes motus quae spectantur quasi tum multis aliis compositae, v.g. quando mobile describit 2am diagonalem quadrati, sequitur motus 2am determinationem compositam ex horizontali et ex determinatione ad orientem perpendicularis. pariter circa sequi inveniuntur 2am determinationem compositam ex recta et circulari. Terra in systemate Copernicano, dum motu diurno circa axem suum, et annuo circa solem volvitur, servat 2am determinationem compositam ex duabus circularibus.

Occasione illarum determinationum distributionum duo hic stabiliemus principia generalia maximi momenti in tota physica; primum corpus quod movetur, dum determinate movetur, posterius corpus quod circulariter movetur, singulis momentis nititur recedere a centro sui motus. Tertium principium sequitur ex priori.

Conclusio

Corpus quod movetur, debet recta moveri.

Probatur. nam illud debet recta moveri, quod a recta linea incipit moveri, et quod sibi relictum a linea recta deflectere non potest: atqui sic se habet corpus quod movetur; 1° quidem incipit moveri secundum lineam rectam. nam incipit moveri a puncto ad punctum: atqui 1° duo puncta lineam dumtaxat rectam constituunt; 2° quando corpus movetur a puncto ad punctum, debet moveri via omnium brevissima, cum enim sit de ratione divinae potentiae ne fiant per plura quae fieri possunt et debent per pauciora: atqui linea recta est via omnium brevissima; ergo corpus quod movetur incipit moveri a recta linea.

2° corpus motum secundum lineam rectam, si sibi permittatur, ab illa linea recta deflectere non potest. nam quod sua natura sit indifferens ad quamlibet determinationem et ad unam restrictum, si sibi permittatur ab illa determinatione non deflectet: atqui corpus sua natura indifferens ad quamlibet determinationem, initio sui motus restringitur ad determinationem secundum lineam rectam. ergo si sibi permittatur ab illa linea non deflectet; consequenter corpus recta debet moveri.

Hinc sequitur 1° si corpus describendo lineam aliquam obliquam toties a recto tramite deflectit, tot debent necessario esse obices, quot sunt deflectiones. v.g. corpus non potest describere triangulum nisi ab aliqua causa ter deflectatur; quadratum nisi quater deflectatur; si figuram mille laterum describeret, deberet dari causa extrinseca quae millies mutaret determinationem illius.

Atque cum omnium circulus sit figura constans lateribus numero infinitis, ut corpus circulum describat, debent dari perpetuo obices, quibus illius determinatio continuo mutetur. unde colligimus si illis obicibus tollatur et corpus sibi permittatur, statim [laxat] a circulo per lineam rectam, quae sit tangens circuli quem corpus describebat. id probatur experientia, nam dum funda circumagitatur, ... adolescentes,

eadem circularitate agitur, dimittatur altera funda funiculus
claudit, lineam describit per viam rectam tangentem circuli quem descr-
ibebat. Sit v.g. funda AB,

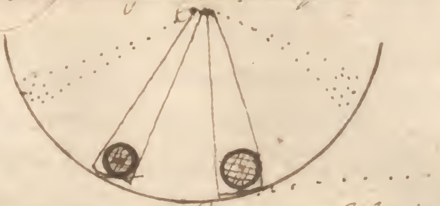

quae rotundum lapidem describens
circulum BC; in puncto B
unus dimittatur funda
funiculus, lapis uno porget
ad punctum C; et describitur linea recta BC, eo quod celerius,
quo vehementius funda torquebatur. Unde confirmatur quod
illud principium de quo supra, nempe corpus quod circulariter
movetur, intuitu singulis momentis recedere a centro circa quod movetur,
et quo vehementius eo fortius agitatur.

Solv. Obj.

Objicies 1º cum Galilaeo: Corpus quod movetur et sibi permitt-
itur non debet moveri juxta lineam quae sit contra ordinem
naturae; atqui linea recta est contra ordinem naturae, nam
contra naturae ordinem est ut corpus recedat a centro suo;
atqui corpus ponitur extra circulum, quando movetur
juxta lineam rectam. Nam tunc inquit Galilaeus, hujus-
modi corpori proprium est illud, in quo corpus nec recedit a centro nec
ad illud accedit. Atqui corpus motum in linea recta a
centro recedit, vel ad illud accedit. Ergo etc.

Observa antequam solvi argumentum de tuo ingenio, cum
Galilaeus loquitur de recedendo a centro vel accedendo ad illud, [illegible]
ob ipso naturam illic [illegible] non [illegible], sed pro
universitate [illegible] corporum [illegible]
Respondeo [illegible] corpus sibi permissum [illegible]
spectatum [illegible] ratione ordinis naturae ac aliorum corpo-
rum, quae requiruntur [illegible] sibi permissum, id est solitarie, simpliciter
recta moveri debere, attamen quando comparatur cum aliis
corporibus motis non debere [illegible] moveri, cum enim in illo statu
[illegible] perpetuo [illegible], consentaneum
sit naturae [illegible] itaque linea
recta [illegible] contra legem naturae et simpliciter [illegible] tra

154 rerum corporearum; at vero non sic contra legem naturae id sic continget, nec a Deo institutam esse motu corporis obliquo ostendit.

Praeterea principium istud Galilaei, quod cuique corpori insit propensio, ut corpus a centro non recedat, neque illud accedat, falsum sit; tum [illegible] non haberet, vita animalium foret impossibilis, quia sanguis illorum a corde per arterias ad extremas corporis partes non deberet fluere, nec ab extremis partibus ad cor per venas refluere; nullae namque possent fieri generationes corporum, succi nutritii non possent intra plantarum corpora humores ascendere, vel descendere; planetae non possent modo accedere ad centrum sui motus, modo ab eodem recedere; quae omnia adversantur experientiae; ergo multo firmius manet ultimo objectio Galilaei.

Resp. 2: corpus semel in aliquo statu positum, debet in illo permanere; atqui corpus motum circulariter in aliquo statu ponitur; ergo non debet ab illo recedere, proindeque ei sibi permittatur, non debet moveri recta.

Resp. Nego minorem, nam illud corpus non debet dici positum in aliquo statu, quod habet perpetuam mutationem determinationis: atqui corpus circulariter motum suam perpetuo mutat determinationem; siquidem singulis momentis deflectit a linea recta quam jubet persequi; unde non in uno, sed in multiplici statu.

Resp. tam motus circularis habet unum eundemque statum, quam motus rectus: atqui motus rectus habet unum eundem statum; ergo et

Resp. Nego paritatem; ratio disparitatis est quod omnis motus incipit a linea recta; siquidem in illum motus in progressum [illegible] a punctum: atque talis progressio circulum [illegible] lineam rectam mutare curvam; nam cum puncta media [illegible] lineam [illegible] rectam efficere [illegible] non [illegible] quam [illegible] requirantur, ut [illegible] per [illegible] elementa geometriae [illegible]

attendemus; igitur in motu circulari determinatio perpetuo mutatur.

Obj. 3°. motus circularis non est minus naturalis quam motus rectus; ergo corpus positum in motu circulari debet ideo perseverare.

R. d. antecedens motus circularis non est minus naturalis quam motus rectus, quatenus eadem causa quae illum producit, intendit determinationem corporis, conc. antec.; eatenus neg. antecedens; ergo [illegible] licet naturalis sit corpus motum et sibi permissum recta moveatur, pariter naturale sit ei conservationem legi bus adeo compatibilis, ut corpus quod 1° recta movetur, toties quam multas determinationes, quoties occurrunt causae ei obices necessario mutare [illegible] pereuntem determinationem, idem [illegible] lineam rectam porro sine hoc in mundo [illegible] plena, perpetuo occurrunt obices ne corpora recto tramite moveantur, proinde [illegible] naturale sit in plurimis sicut motus circulares, minus naturales motu recto quamvis habeant motum circularem adjunctum; et hinc non sequitur corpus motum et sibi permissum tam naturaliter motum circulariter quam recta; [illegible] circulariter movetur debet enim mutare determinationem contra [illegible] in motu recto retinet eandem determinationem quam jam habet.

De communicatione motus

Quando unum corpus motum [illegible] in aliud quiescens, experientia [illegible] ambo postea moveantur, unde creditur aliquid motus e priori corpore transisse in corpus quod antea quiescebat; ille autem transitus vocatur communicatio motus.

Ut autem id recte intelligatur, in memoriam revocanda [illegible] nomine [illegible] dicimus scilicet motus vel sumitur pro impetu corpori impresso, vel pro translatione corporis de loco in locum; si accipitur pro impetu, quoniam [illegible] in corpore, sed in sola causa movente, dico non debere [illegible] transire ex uno corpore in aliud; si vero sumatur pro translatione, quae [illegible] corporum modificatio, evidens [illegible]

 transire non potest de uno corpore in aliud quemadmodum scientia Petri non potest transire in Paulum, rotunditas corporis A in corpus B. quoties igitur dicemus partem motus unius corporis alteri corpori fuisse communicatam, hoc intelligendum tantum est quod Deus qui solus potest movere potest applicuerit corpori B illam partem impetus quae totaliter antea applicabatur corpori A in occursu. quae verba plurimis quae nomina et ipsi nos illam communicationis.

Ut tamen quaestioni satisfiat, duplex distinguenda causa; alia efficiens, alia occasionalis; causa occasionalis haec ea quae proprie non communicat motum, sed haec occasio fuit motus communicati; causa efficiens vero ea quae vere communicat motum: his positis sit

Conclusio 1a.

Solus Deus est causa efficiens communicationis motus.

Probatur: nam ille solus est causa efficiens communicationis motus, qui solus potest communicare motum: atqui solus Deus potest communicare motum; nam communicare motum proprie nihil aliud est quam applicare v.g. corpori B virtutem motricem quae antea applicabatur corpori A. atqui solus Deus id praestare potest; nam solus Deus potest movere, id est conservare corpus in diversis successive locis: atqui applicare corpori B virtutem motricem quae antea applicabatur corpori A, nihil aliud est quam movere et conservare corpus B in diversis successive locis occasione collisionis corporis A; ergo sicut solus Deus potest producere motum ita solus potest motum communicare.

Dices: motus corporis A est modificatio corporis A: atqui modificatio corporis A non potest communicari corpori B; sed tu B. maj.: motus A nempe per translationem localem modificatio corporis A; sed nego maj.: nempe pro ipso impetu seu virtute applicata corpori A nego maj.: atque de concessa minora

ex distincto consequente nego consequentiam.

Itaque translatio localis, cum sit modificatio mobilis, non potest communicari et transire ex uno corpore in aliud; sed impetus qui est in corpore A potest communicari corpori B, id est transire de corpore A in corpus B; nam illum impetum communicari corpori B nihil aliud est quam virtutem motricem applicatam v.g. secundum quatuor gradus uno tantum corporis applicari corpori B et sibi ipsi eidem mobili, reliquos duos gradus remanere applicatos corpori A quod duos alios gradus: atqui id fieri potest ex pluribus argumentis et autem de facto fieri probatur; ergo etc.

Conclusio 2a.

Corpora sunt causa occasionalis communicationis motus.

Probatur: nam illa dicuntur causae occasionales communicationis motus, quae proprie motum non communicant, sed tantum sunt occasio cur motus communicetur: atqui unum corpus proprie non communicat motum alteri, ut patet ex praedictis, sed saepe est occasio cur motus communicetur alteri corpori, v.g. corpus A incurrens in corpus B proprie ei non communicat motum, sed est occasio cur motus communicetur corpori B et conservetur in diversis successive locis.

De collisione corporum.

Quoniam corpora sunt impenetrabilia, non possunt duo in unum [illegible] in aliud per collisionem, occasione illius collisionis motus communicatur, ut diximus in conclusione 2a, quam infra dilucidabimus.

Dividitur autem [illegible] utrum in illa collisione motus augeatur, aut minuatur, non quidem in aliquo speciali corpore, sed totum tamen motum [illegible] in corporibus quae [illegible] opinionis [illegible] controversia, utrum quotiescumque fiat corporum collisio semper remaneat eadem motus quantitas in [illegible], adeo ut nil motus producatur aut pereat, sed quidquid [illegible] in uno corpore transeat et migret in aliud. Circa controversiam [illegible] sententiae diversae.

158 1a. est Sententia eorum qui admittentes formam substantialem in omnibus corporibus etiam ab ipsa forma substantiali motum de novo aliquando produci, aliquando minui, et interdum omnino destrui probabiliter putant per quasdam collisiones in corporibus; sunt peripatetici omnes.

2a. est quorumdam recentiorum qui, quamvis ex placitis rationalibus rejiciunt formas substantiales, ob eamque Deum agnoscunt auctorem motus tum producti tum communicati, contendunt tamen fieri aliquando per certas quasdam corporum collisiones, ut quae post eas motus vel recens producatur, vel minuatur, vel etiam penitus destruatur; sic censent e Parisiensi regia scientiarum societate auctor philosophiae veteris et novae nomine Hamelius de [illegible], atque etiam auctor hujusdam operis cui titulus Voyage du monde de Descartes; hic autem est pater Daniel e societate Jesu.

3a. Sententia est Cartesii qui censet in orbe universo remanere eamdem praecise motus quantitatem quam in principio rerum Deus induxit; hoc autem praecipue argumento nititur Cartesius, quod Deus sit immutabilis, variaret illius sapientia, si motus de novo produceretur aut destrueretur; quod quidem argumentum mihi difficillimum admodum solvi nobis videtur. Itaque contra sit

Conclusio 1a.

Deus non foret mutabilis et inconstans quamvis motum de novo produceret.

Sic talis Deus ille non est mutabilis et inconstans, qui exequitur in tempore quod ab aeterno decrevit; atqui si Deus produceret motum de novo, produceret in tempore quod ab aeterno decrevisset fieri in aliqua temporis differentia; ergo etc. Probo minorem: tam Deus potuit decernere ab aeterno fore ut in tempore motum produceret, quam potuit ab aeterno decernere futuram productionem animae rationalis in tali temporis differentia; atqui hoc posterius potuit Deus; ergo etc.

quapropter re immutabilitati nec inconstantiae Deus obnoxius videatur si motum aut destrueret vel de novo produceret in stupendis plurimis miraculis quae patrata olim, nam cum tres pueri in fornace babilonica illaesi remanserunt, cum uxor Lothi in statuam salis conversa sit, cum aqua in Cana Galileae urbe mutata fuit in vinum: in his enim omnibus Deus executus sit in tempore, quod ab aeterno decreverat: nullum itaque est argumentum quo probari possit hunc motum de novo nec produci nec destrui.

Conclusio 2a.

In collisione corporum motus communis nec augetur, nec minuitur, posito praesenti naturali rerum ordine.

Probatur: nam motus communis non debet dici minui vel augeri in collisione corporum posito praesenti naturali rerum ordine, si nulla sit causa motus imminuti vel aucti: atqui posito praesenti naturali rerum ordine nulla sit causa motus imminuti vel aucti: ergo. Minor: haec causa vel quies, vel corpora collidentia, vel impetus corporibus impressi, vel determinatione illorum impetuum: atqui nullum horum dici potest.

1o quies non potest esse illa causa, quia quod neque impetui neque determinationi resistit, illud non potest esse causa motus imminuti vel aucti: atqui quies non &c. ~~potest esse causa motus imminuti vel aucti~~; siquidem ut videbimus infra, dilute minori et minore in infinitum quies superari potest.

2o non corpora collidentia: quod enim de se et natura sua non modo pariter indifferens ad majorem vel minorem motum, sed etiam ad motum simpliciter et quietem non potest esse causa motus imminuti vel aucti: atqui quodlibet corpus de se et natura sua non

 modo pariter indifferens ad majorem vel minorem motum, sed etiam ad motum simpliciter ac quietem, cum sit quid mere relativum.

3.o Non sunt impetus Corporibus impressus, aliter virtus motrix pateretur destructionem vel augmentum virtutis motricis, quod dici non potest.

4.o Denique determinationes non sunt causa motus, minimentur vel augeantur, quia licet determinationes sibi indi... cerent aliquando opposita, nullo tamen nisi alijs duo opposito impetui qui sit primaria illius causa; hoc ob...

Solvuntur Objectiones

Objicies 1.o Sint tria Corpora aequalia A, B, C; Corpus A quiescens, Corpora B et C vero impingantur simul in corpus A, quodque tum quatuor graduum motus, Corpus A pellatur a corpore B secundum lineam orizontalem AR, a corp. C vero secundum lineam perpendicularem AD, ita tamen ut si a solo corpore B pelleretur, percurreret quatuor minutis lineam AR, et si a solo corpore C impelleretur, deberet etiam percurrere per quatuor minuta lineam perpendicularem AD; Experientia constat corpus A non secundum lineam AR orizontalem, nec secundum lineam AD perpendicularem motum iri, sed per quatuor minuta describere lineam mediam scilicet diagonalem quadrati, Cujus latera sunt linea orizontalis AR et linea perpendicularis AD: id manifestum fiet si linea AR in quatuor partes dividatur in punctis F G H, et linea AD dividatur etiam in quatuor partes in punctis I K L, et linearum quae sunt partes in punctis ... alia minora quadrata; nam Corpus A ... movebitur juxta diagonalem in 1.o minuto ad punctum m, 2.o minuto ad punctum n, 3.o ad punctum o,

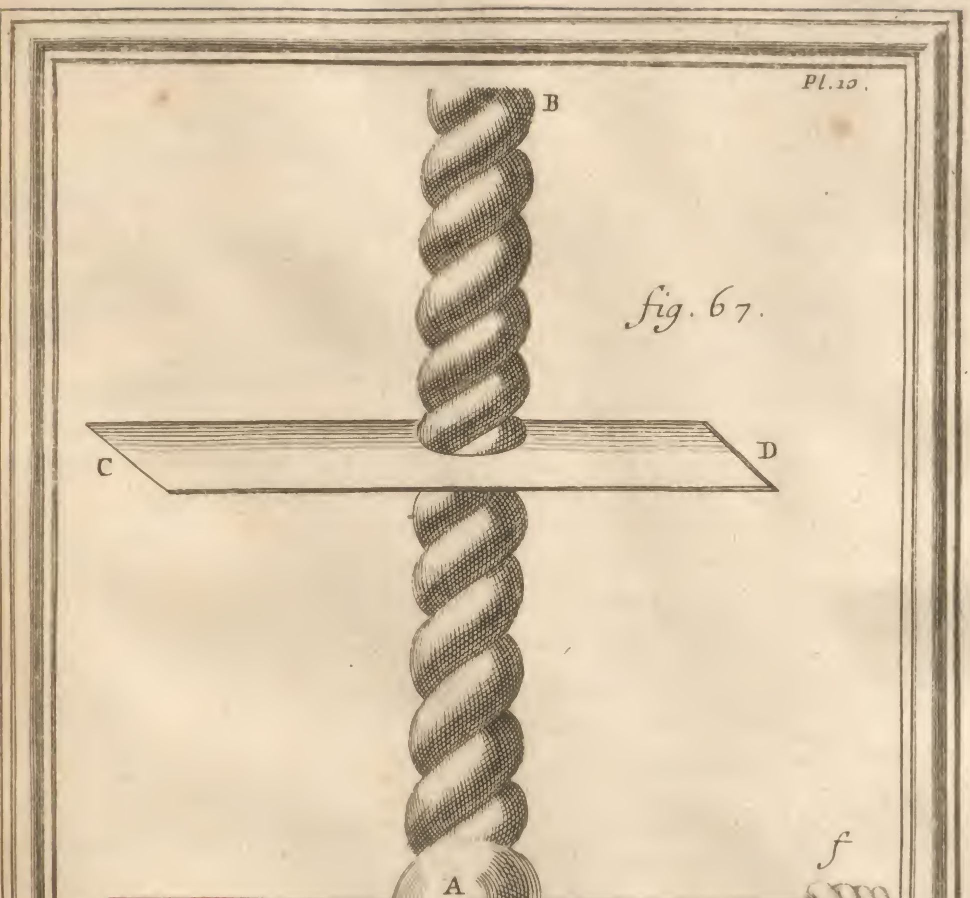

A Paris chez Hecquet rue S.t Jacques a l'Image S.t Maur.

4°. Denique ad punctum D: atq. in ista collisione impetus
fuit minimi motus: nam corpus A per collisionem debuit acquirere
duos gradus ex illo motu qui applicabatur corpori B, et duos alios
gradus ex motu qui impressus fuerat corpori C: atq. tamen non
describit lineam duplum illius quam percurrisset cum duobus
tantum gradibus motus, si impulsum fuisset duntaxat ab altero
utrolibet istis corporibus; quia diagonalis quadrati non est dupla
longior uno latere eiusdem quadrati: Ergo in ista hypotesi
motus minimi minuitur

Respondeo 1°. collisione facta corpus A debet ita moveri ut
eodem 1°. momento veniat ad punctum E, et 2°. ad punctum G,
et sic de aliis, quia debet ita moveri, ut simul satis faciat
duabus determinationibus, nimirum orizontali et perpendicu-
lari, id est debet 1°. momento tantum progredi juxta lineam
orizontalem et perpendicularem simul quantum progressum
fuisset juxta lineam orizontalem, si a solo corpore B motum
accepisset et quantum processisset juxta lineam perpendicula-
rem, si fuisset impulsum a solo corpore C: atq. hinc corpus A
sub finem primi momenti reperietur in puncto intersectionis
E, et sic sub finem secundi momenti in puncto G, et sic de aliis,
tantum progressum dici secundum lineam orizontalem
simul et perpendicularem, quantum progressum fuisset
juxta alterutram, si ab uno tantum ex duobus istis corporibus
motum fuisset ut patet ipsa figura.

2°. Nego minorem ad cujus probationem nego majorem
nempe per collisionem corpus A accepisse duos gradus ex
illo motu qui applicabatur corpori B, et duos gradus ex motu
qui fuerat impressus corpori C: siquidem si duo illa corpora
B et C seorsim incurrissent in corpus A singula ipsi commu-
nicassent duos gradus motus, sed cum simul concurrant, aliter
se habent, quia pars impetus existentis in corpore B destruit
partem impetus existentis in corpore C, et utrumque in integro
et si duo illa corpora incurrissent eodem temporis momento juxta
determinationes directe oppositas in corpus A, nihil motus
ipsi communicassent, et collisione facta corpus A remansisset

involvum; hoc sunt determinationes illae quae occurrunt ipsa cum aliquot cum oppositae corpus B et C simul incurrentia non debent communicare tantum motus corpori A quantum communicarent si separatim impingerent, et consequenter pars impetus existentis in corpore B. inanitur ad destruendam partem impetus existentis in corpore C. proinde quae hac collisionis specie probatur motum eumdem non fuisse imminutum.

Obj. 2°. Si rota quae risum totaliter disponatur ita ut innitatur fulcro in omnes illius radii ita ut remaneat in equilibrio. e tormento bellico emittatur globus ferreus qui impingat in illam rotam, experientia constat globum tum facta collisione tantumdem fere perficere spatii, quantum conficeret, cum a radiis rotae reverberetur; atqui hoc experimento probatur motum communem augeri. Ergo &c.

Resp. neg. minorem. Licet enim in experimento non probatur motum augeri, sed nulla posita fuit causa illius augmentis nullus sit effectus in hac collisione, quae postulet illud augmentum: atqui 1°. nulla potest afferri causa illius augmenti. nam si qua foret ejusmodi causa, vel globus emittens, vel impetus ipsius globi, vel radius rotae impulsus, vel corpora circumstantia: atqui nullum ex his dici potest, non ex ipso globo emisso, nam hic ratione sui quidem est et continens producere potest non hic etiam impetus globo impressus, quia nulla quidem pars impetus seu virtutis motricis applicata totaliter alicui corpori potest applicari alteri, ex altera parte alteri corpori; sed ipsa virtus motrix seu impetus applicatus alicui corpori non potest hic produci ut alterius impetus. pariter radius rotae non potest esse causa illius augmenti, quia sicut corpus non potest sibi communicare motum, ita non potest augere motum sibi communicatum. idem dici debet de corporibus circumstantibus. denique nullus datur effectus qui probet motum fuisse auctum; Ergo &c.

Resp. in hoc experimento dari effectus qui probat motum fuisse auctum, si globus e tormento bellico emissus nihil fere deperdat de suo motu, et rota in quam impingitur, circulariter moveatur per longum temporis intervallum: atqui rota debet habere quod docet experientia. Ergo &c.

Esto major, nullus enim dari effectus qui probet augmentum motus, si possit explicari sine ullo motus augmento; sed globus emissus impingens in rotam nihil fere sensibiliter de suo motu amittit et tamen rota saepius multos absolvit circuitus: atqui id explicari potest; ad hoc enim satis est quod exigua et fere insensibilis quantitas motus rotae communicata a globo sufficiat ut rota plurimos absolvat circuitus, atqui res ita se habet: 1° quia cum rota supponatur in equilibrio posita nullam debet habere rationem oppositionis; quando enim corpora sunt in equilibrio, exigua quantitas motus impetus ipsis communicata; 2° quia cum circumferentia rotae sit continua, minus interrupta fluidum in quo rota movetur minus offert motui rotae; 3° quia motus circularis multo facilius in fluidis absolvitur quam motus rectus, ex ubi minimam resistentiam parere; his observatis bene intelligitur quomodo exigua motus quantitas efficere possit, ut rota plurimos absolvat circuitus et diu perseveret in motu, accepta parva et fere insensibili motus quantitate.

Resp. 3° cum Mariotte, si in duo globi ex argilla siccata conflati, qui ita aptentur quadranti circuli, ut filis appensi prope centrum sint mutuo paralleli, v. g. ad punctum A. filis suspendantur duo globi mole aequales B et C, qui demittantur ex punctis D et E ad punctum S, experientia constat duos illos globos descendere ex punctis D et E

et sibi occurrere in collisione facta nullum resilium: atqui si illa duo corpora minime resiliunt, motus deperditur; Ergo &c.

admissa hypothesi negaretur ex illo experimento sequi motum deperdi: solemne experimentum supponitur fieri in vacuo, vel in pleno: atque sive in vacuo, sive in pleno fiat, semper non sequitur motum deperdi; si enim experimentum fieret in vacuo, ex illo quidem duo corpora post collisionem non amplius moverentur localiter, sed in se invicem laborarentur perpetuo sine ulla diminutione impetus ipsis jam impressi, ut probabitur ubi de legibus motuum; si vero experimentum peractum in pleno sit, quod illi globuli post collisionem resiliant non ideo tamen motus deperditur, sed communicatur aeri et corporibus circumstantibus; ergo illud experimentum non probat motum communicatum perire.

Inst. 2. in illo experimento motus sunt oppositi; ergo debent se destruere.

Nego antecedens quidem determinationes sibi sunt oppositae in hoc experimento: unde perire debent si corpora post collisionem supponantur reflecti: sed falsum hic motus esse sibi oppositos, quia unus motus nunquam opponitur alteri motui, quamdiu res philosophice expenditur.

De legibus collisionum corporum

Specialem hic instituimus articulum de legibus collisionum; cum enim omnia naturae phaenomena producantur motu et communicatione motus corporum, haecque communicatio exequatur ex collisione eorundem corporum, ad explicanda ac prospicienda naturae phaenomena necesse est cognoscere leges secundum quas fit corporum collisio: ut autem leges illas quisque facilius animo comprehendat, agemus 1° de legibus corporis solitarie quiescentis; 2° de legibus motus in corpore solitarie sumpto; 3° de legibus motus in corpore comparato cum alio corpore.

De legibus corporis solitarie quiescentis.

quatuor sunt leges quae pertinent ad corpus solitarie quiescens.

1a Lex.

Corpus solitarie quiescens nullam habet virtutem in sua quiete.

Probatur nam, ille nullam habet virtutem inducendi quietem quod tale minimi motus virtute e sua quiete dimoveri potest: atqui sic se habet corpus solitarie quiescens. Siquidem ille tale minimi motus virtute e sua quiete potest deturbari; et quod posito vel minimo motu debet transferri e loco illo; atqui posito tali minimo motu, corpus solitarie quiescens debet e loco illo transferri. nam posito tali minimo motu in corpore solitarie quiescente, dari debet effectus formalis illius motus seu virtutis motricis applicatae corpori solitarie quiescenti. atqui nullus afferri potest effectus virtutis motricis applicatae corpori solitarie quiescenti praeter translationem localem; tum enim corpus illud ex hypothesi solitarie quiescens nec communicat cum alio, nullus hic impetus sustinendus; proindeque sola translatio localis potest esse effectus virtutis motricis applicatae corpori solitarie quiescenti; Ergo &c.

Adde quod quies brevis quae dicitur major et minus, illius quantitas repeti debere ex mole corporis, nihil enim hic aliud quo quantitas quietis definiri possit; atqui major vel minor moles corporis quietem non vitendi in corpore quiescente, sed tantum id hic, facit ut talis quies ad plures partes pertineat. Solvuntur objectiones

Obj. 1°. quies dicitur esse major et minus, id hic major est in uno corpore quam in alio, si major requiratur virtus ad movendum corpus mole majus, quam ad movendum corpus mole minus. atqui res ita se habet; Ergo &c.

Resp. maj. si major requiratur virtus ad movendum in pleno corpus mole majus nego maj. in vacuo subdistinguo ad movendum corpus mole majus quam ad movendum absolute corpus mole minus conc. maj. ad movendum eadem velocitate nego maj. atqui distincta parte omni nego consequentiam. itaque 1° primo major requiritur virtus ad movendum in pleno corpus mole majus quam ad movendum corpus mole minus, quo enim majus est corpus quiescens in pleno, eo plura sunt ipso circumdantia corpora ambientia quae sunt proinde

quia de hac resistentia, sed non agitur de corpore quiescente
in pleno, disputatur duntaxat de corpore quiescente solitarie
sumpto, ac proinde quiescente in vacuo, vel saltem spectato
nulla habita ratione corporum ambientium: porro major
quidem requiritur virtus ad movendum aequali velocitate
corpus mole majus quiescens in vacuo, quam ad movendum
corpus mole minus, quia in corpore majori plures sunt partes
movendae, proindeque motus debet magis dividi. Sed ad moven-
dum simpliciter corpus mole majus, non requiritur virtus major
quam ad movendum corpus mole minus; nam, ut probatum
est, corpus solitarie quiescens, cujuscumque sit molis, potest vel
minima virtute e suo loco dimoveri.

(76). 2°. quies dicit aliquam virtutem, si ut corpus intelliga-
tur quiescens, requiritur actio aliqua praeter actionem conser-
vationis: atqui res ita se habet; ergo et hoc.

Nego minorem, nam ut corpus intelligatur quiescens
aliud non requiritur actio praeter actionem conservationis; si-
quidem posita sola conservationis actione cum negatione alterius
actionis, corpus intelligitur quiescens, id est in praesenti loco
permanens: atqui res ita se habet; nam posita actione
conservationis cum negatione alterius actionis, corpus
intelligitur existere, et non moveri localiter: atque eo ipso
quo corpus intelligitur existere et non moveri, statim
intelligitur in praesenti loco permanens.

(77). 3°. quoniam datur aliquid commune respectu quietis et
translationis localis, debet aliquid afferri per quod deter-
minetur ad quietem potius quam ad translationem localem:
atqui conservatio communis est translationi et quieti; aliunde
nihil afferri potest, quo conservatio determinetur ad quietem
potius quam ad translationem praeter actionem quae sit
conservationi superaddita; ergo et hoc.

Nego minorem quoad posteriorem partem; semper nihil

assignari potest quod semel ratio determinetur ad quietem praeter actionem conservationis superadditam, quia praesentia corporis loco permanens, quae haec formae quietis constitutiva, determinat conservationem ad quietem, quatenus haec permanentia habet negationem actionis adjunctae conservationi.

2a Lex

Corpus quod quiescit semper quiescit, donec ab alio moveatur.

Prob. nam corpus semel quiescens debet semper quiescere, donec ab alio moveatur, si nullam habeat vim qua possit se transferre de loco in locum: atqui corpus habet &c. ergo, cum sit quid mere otiosum ac passive indifferens ad motum ac quietem, hypothesi.

3a Lex

Corpus quiescens nulli motui determinationi resistit. Haec lex sequitur ac pendet a 1a.

4a Lex

Corpus solitarie quiescens nihil potest in aliud corpus quiescens.

P. nam quae nullam habent virtutem, mere passive se habent, nihil possunt in se invicem: atqui talia corpus solitarie quiescens respectu alterius corporis quiescentis, in natura his superioribus legibus, hypothesi.

De legibus motus in corpore solitarie sumpto.

Motus qui supra dictum est, potest spectari vel in corpore solitarie sumpto, vel in corpore comparato cum alio; si primo, subsequentes habet leges.

1a Lex

Corpus quod movetur, a se non movetur.

Probatur nam corpus quod movetur, a se non movetur, si omne corpus de se passive sit indifferens ad motum, et nullum possit motum producere: atqui res ita se habet, hypothesi.

2a Lex

Corpus quod movetur, de se semper movetur

Pr. nam corpus quod movetur, de se semper movetur si motum sibi impressum sistere non potest atqui resistere se habet; 1° quia corpus quodlibet iners [illegible] motionum; 2° quia sistere motum in illum non amplius producere. Atqui corpus non potest producere motum; hoc [illegible] est 3a Lex

Corpus quod movetur cum certa aliqua velocitate, semper eandem servandam retinet.

Pr. nam servare existo, si corpus non potest motum suum augere vel minuere; atqui id consequitur ex supradictis; hoc si corpus semel motum cum aliqua velocitate incipiat postea moveri cum majori vel minori velocitate, id non fit a se sed ab aliquo causa extrinseca.

4a Lex

Corpus quod movetur potest tardius vel velocius in infinitum moveri remanente semper eadem motus quantitate.

Pr. primo potest tardius moveri, nam si corpus v.g. pedale motum cum quatuor gradibus motus, certe eo minor erit illius velocitas, quo magis augebitur illius moles; igitur si fiat centupedale, illius velocitas erit centies minor, si fiat mille pedum illius velocitas fiet millies minor et sic in infinitum.

2° potest velocius in infinitum moveri remanente eadem quantitate, quia cum moles corporis realis potest augeri, ita potest minui, et major fiat eius illius velocitas, v.g. si moles corporis motu minuatur et fiat dimidi pedalis, duplo major fit illius velocitas, si decrescat ad centesimam usque partem pedis, centies major erit velocitas; si ad millesimam, millies major erit, et sic in infinitum remanente semper eadem quantitate motus; hoc [illegible] hinc sequitur

5a Lex

Corpus unius pedis motum cum duobus gradibus motus, duplo velocius movetur, quam si [illegible] bipedale.

Pr. nam quando duos habet pedes, singuli pede unicum duntaxat habent motus gradum; ubi vero unius est pedis, moles pedalis sola duos habet gradus motus; hoc duplo velocius moveri debet.

De Legibus motus Corporis cum alio comparati

Hactenus tradidimus leges corporis cum quiescentis cum motu solitarie, in quibus assignandis parum fuit difficultatis; at nunc disputatio paulo difficilior traditur quando corpus comparatur cum alio corpore vel comparatur cum alio quiescente, vel cum alio corpore moto. Si autem cum ambo moveantur, vel moventur versus eamdem, vel versus oppositas directiones. quaelibet comparatio suas habebit leges.

Observa 1.º corpora vel supponuntur perfecte dura et nulla habita ratione fluidi in quo moventur, qua liquorem serventur ponuntur, vel supponuntur perfecte elastica et tum consideratur ratione fluidi ambientis in quo moventur.

Corpus perfecte Elasticum est illud, quod vi externa compressum sublata compressione se se in pristinum statum perfecte restituit, talis est Calix, Ebur, folliculus &c.

Corpus perfecte durum est illud, quod nulla vi comprimi potest: unde numquam resilit.

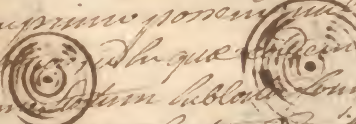

Obs. 2.º nulla sunt corpora perfecte dura, et quae nulla vi comprimi possent; nulla pariter sunt corpora perfecte elastica, id est quae sublata vi qua compressa fuerunt in pristinum statum sublata compressione restituantur; attamen quia tanta sit duritiei, tum solubilis elasticitatis varietas ut nemo possit diversos utriusque definire gradus, satius fuit 1.º supponere corpora perfecte dura, 2.º corpora perfecte elastica. hoc pacto facilius determinabuntur leges collisionis corporum, et postquam innotuerit quid contingere debeat quando corpora perfecte dura vel perfecte elastica inter se colliduntur, tum quo deinde deprehenduntur diversitas in collisione corporum quae nos ambiunt, tum ut facile conjicere licebit quaenam sit illorum duritie, gradus elasticitatis.

De legibus motus corporis perfecte duri incurrentis in aliud corpus perfecte durum et quiescens.

Quidquid pertinet ad corpus perfecte durum quod incurrit in aliud quiescens, et etiam perfecte durum quamvis complectemur lege, quae sic se habet.

Si corpus perfecte durum incurrat in aliud perfecte durum et quiescens, cujuscumque fuerit molis, illud e suo quiete deturbabit, et diviso motu pro ratione molis utriusque pari velocitate movebuntur juxta determinationem incurrentis.

Tres possunt hic casus in illa lege, vel enim corpus quiescens est aequale corpori incurrenti, vel est majus, vel est minus. Id exemplo sit in subsequentibus corporibus. In 1° casu sit corpus A pedale incurrens cum sex gradibus motus in corpus B quiescens et pedale.

In 2° casu sit corpus A pedale incurrens cum sex gradibus motus in corpus B bipedale et quiescens.

In 3° casu sit corpus A bipedale incurrens cum sex gradibus motus in corpus B quiescens et pedale.

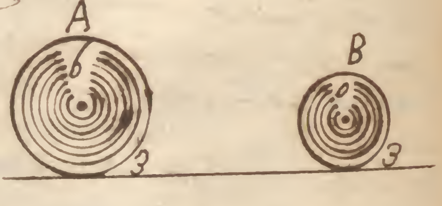

In hoc triplici casu facta collisione duo illa corpora pari velocitate movebuntur versus partem dextram; verum in 1° casu movebuntur singula cum tribus gradibus motus; in 2° casu corpus A movebitur cum duobus tantum gradibus, et corpus B cum quatuor; in 3° denique casu corpus A movebitur cum quatuor gradibus motus, et corpus B cum duobus.

Probatur. Nam collisione facta corpus A movebitur si potest moveri, et quidem juxta eamdem determinationem, ut antequam moveri poterat; ante facta collisione corpus A potest moveri, et quidem juxta priorem determinationem, id est versus dextram partem; nam corpus A facta collisione potest moveri et quidem juxta

priorem suam determinationem, et corpus B quiescens, cujus unoquoque simul sit nec motui, nec determinationi corporis A possit resistere, atque corpus B quiescens nec motui, nec determinationi corporis A renititur, ut constat ex prima et tertia lege de corpore quiescente: jam vero si corpus A mole sua quin priorem suam determinationem, quamvis possit penetrare corpus B obvium, illud e sua quiete deturbabit, et ambo tunc pergent in dextram aequali velocitate movebuntur. velocius enim parti velocitate movebuntur, vel corpus B quod prius quiescebat velocius movebitur, quam corpus A incurrens: atqui neutrum dici potest.

1° quidem corpus B non debet velocius moveri, siquidem in illa collisione nulla potest afferri ratio cur corpus B velocius moveri possit; 2° corpus B non debet tamen tardius progredi quam corpus A; nam si corpus B tardius progrederetur, cum A incederet, pluries in ipsum impingere deberet corpus A, sicque quod potest unica fieri per unam collisionem, fieret per plures, quod repugnat sapientiae divinae quae non facit per plura, quod potest fieri per pauciora: ergo collisione facta corpora A et B pari velocitate movebuntur. jam vero moveri non possunt aequali velocitate, nisi motus distribuatur pro ratione molis corporum eo modo, quo declaravimus in supra lege; brevitate tunc certa illa lex, proinde quoties corpus motum incurrat in aliud quiescens, cujus minor sit moles, illud e sua quiete deturbabit, et diviso motu pro ratione molis utriusque corporis pari velocitate movebuntur juxta determinationem corporis incurrentis.

Dico 3° corpus A incurrens in corpus B non debet illud movere, sed potius reflecti. nam in collisione corporum debet fieri mutatio quam minima potest: atqui reflexione corporis A minor contingente corpore B, minor fit mutatio, quam cum corpus B e sua quiete deturbatur; haec nulla fit ...

174 Ergo Antecedens ad cujus probationem nego minorem: nam ista mutatio ad quam producendam requiritur aliqua virtus determinata certo modo intensa non est minor determinatione ad quam producendam sufficit vel minima virtus atque corpus A reflectatur ei seu in mutationem determinationis requiritur virtus in corpore B debet communicari certo modo intensa quae possit superare 2os gradus motus quidem in corpore A contra ad movendum corpus B ad producendam illius translationem non sufficit vel minima virtus, quia corpus B ex 1ma et 3a lege de corpore quiescente, ut hic motui et determinationi resistit, cum nullam habeat contrarie ad quiescendum; Ergo etc.

De legibus motus in duobus corporibus perfecte duris et motis 2um eamdem determinationem.

1a Lex

Si duo corpora A et B aequali velocitate moveantur 2um eamdem determinationem, servabunt omnia.

Ita nam nulla potest contingere mutatio in motu unius illorum corporum, nisi unum agat in aliud: atqui unum in aliud agere non potest, cum ambo 2um eamdem determinationem et eadem velocitate moveantur.

2a Lex

Si duo corpora A et B 2um eamdem determinationem moveantur, ita ut antecedens velocius moveatur, servabunt omnia et nulla fiet collisio.

Ita nam non potest fieri collisio, nisi corpus A subsequens assequatur corpus B antecedens: cum autem corpus B supponatur moveri velocius, nunquam poterit attingi a corpore A; proindeque nulla fiet collisio.

3a Lex

Si duo corpora A et B juxta determinationem eamdem moveantur, sed inaequali velocitate, ita ut subsequens attingat antecedens, diviso motu in partes aequales deinceps velocitate progredientur.

Haec lex tres potest habere casus: atque in tribus illis casibus eadem probatur veritas, ut patebit in tribus exemplis subsequentibus.

Sit 1um exemplum. Corpus A pedale cum octo gradibus motus incurrat in corpus B bipedale motum cum quatuor gradibus

motus quidem juxta eandem determinationem, si vero corpus A communicaturum esse corpori B quatuor gradus motus.

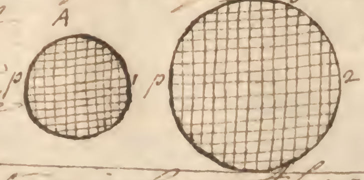

Probatur minor. Si corpus A pedale duos tantum haberet gradus motus, et corpus B bipedale quatuor, pari velocitate moverentur, ut patet ex 1a lege. Igitur quia corpus A sex alios habet gradus motus, se habet cum sex illis gradibus respectu corporis B bipedalis, perinde ac si corpus B quiesceret; atqui si corpus A pedale incurreret cum sex gradibus motus in corpus B bipedale quiescens, ipsi communicaret quatuor gradus motus, retentis duobus aliis, ut postea pari velocitate moverentur, ut patet ex 2a. hac lege corporis incurrentis in corpus quiescens: ergo corpus A pedale incurrens cum octo gradibus motus in corpus B bipedale progrediens cum quatuor gradibus motus, ipsi communicabit quatuor motus gradus. Optime. Si 2um exemplum: corpus A bipedale incurrens cum sex gradibus motus in corpus B pedale progrediens cum duobus duntaxat gradibus; ergo corpus A bipedale communicaturum hic unum duntaxat motus gradum corpori B pedali progredienti cum duobus gradibus motus.

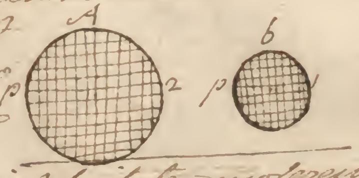

Probatur minor. Si corpus A bipedale incurreret cum quatuor tantum gradibus motus, nulla fieret collisio, nihilque corpori B communicaret, quia pari velocitate moverentur, ut patet ex 1a lege. Itaque quoniam corpus A bipedale tres insuper habet alios gradus motus, se habet cum tribus istis gradibus respectu corporis B pedalis perinde ac si corpus B quiesceret; atqui si corpus A bipedale incurreret cum tribus gradibus motus in corpus B pedale quiescens, ipsi communicaret unum motus gradum, ut postea pari velocitate progrederentur; ergo &c.

176 Ut 2um exemplum corpus A pedale incurrat cum sex gradibus motus in corpus B bipedale progrediens cum novem gradibus, corpus A pedale communicabit corpori B bipedali unum gradum motus.

Probatur, nam si corpus A pedale progrederetur cum quatuor gradibus motus et dimidio, corpus vero B bipedale cum novem,

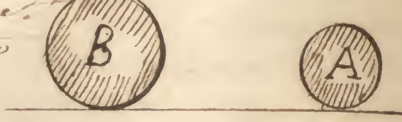

pari velocitate moverentur, nullaque fieret collisio et nulla motus communicatio. hoc quia corpus A pedale praeter quatuor gradus motus cum dimidio, habet insuper unum motus gradum cum dimidio, se habet cum illo excessu respectu corporis B non secus ac si corpus B quiesceret; atqui si corpus A pedale incurreret cum uno gradu motus et dimidio in corpus B bipedale quiescens, ipsi communicaret unum gradum motus, [illegible] post collisionem pari velocitate moverentur, ergo et corpus [illegible]

Dices contra 3um exemplum corpus debilius non agit in fortius: atqui corpus A pedale cum sex gradibus motus debilius est quam corpus B bipedale cum novem gradibus motus; ergo corpus A nihil potest communicare corpori B.

Distinguo majorem: corpus debilius non agit in fortius, quando determinationes sunt oppositae, transeat majorem; quando sunt amicae, nego majorem; atque distinguo minorem, nego consequentiam.

Itaque licet concedam corpus debilius non agere in fortius, quando determinationes sunt oppositae, quia tunc debilius repellitur a fortiori; at vero quando sunt amicae determinationes et velocitas corporis debilioris quod subsequitur, major est quam velocitas corporis fortioris quod antecedit, tunc corpus debilius potest agere in fortius, quia hoc in casu nec virtus nec determinatio corporis fortioris, v.g. B antecedentis, agunt contra virtutem et determinationem corporis debilioris, v.g. A subsequentis.

Dixi tantum ad 1um membrum distinctionis majoris, quia licet determinationes sint oppositae, corpus debilius agit in fortius; ad hoc enim satis est si corpus debilius, dum occurrit fortiori, sustineat partem illius impetus: atque ita se habet, ut patebit ex infra dicendis.

De legibus motus in corporibus perfecte duris, et motis cum determinatione directe opposita

quatuor sunt ibi generales casus, vel enim corpora quae sibi occurrunt moles et velocitates habent aequales; vel moles sunt aequales et velocitates inaequales, vel moles sunt inaequales et velocitates aequales, vel denique moles et velocitates sunt inaequales.

1a Lex

Si duo corpora perfecte dura mole aequalia et pari velocitate mota, sibi invicem directe occurrant, post collisionem remanebunt immota.

Sint duo corpora A et B ambo aequalia, corpus A veniens a sinistra cum tribus gradibus motus, corpus vero B veniens a dextra cum tribus etiam gradibus motus et sibi invicem occurrant in puncto C: facta ibi collisione remanebunt immota.

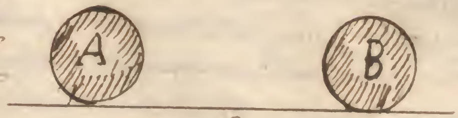

Probatur nam generaliter corpus debet remanere immotum, quando hinc et inde paribus pellitur viribus: atqui corpus A et corpus B facta collisione hinc et inde pelluntur viribus aequalibus: nam corpus A cum tribus gradibus motus pellitur versus dextram, eodem tempore repellitur versus sinistram a tribus gradibus motus corporis B ipsi occurrentis in puncto C; illud idem dici debet de corpore B, ergo corpora A et B sibi occurrentia hinc et inde premuntur viribus aequalibus, et consequenter si est, ita certe illa duo corpora, cum se nequeant penetrare, remanere debent immota, si non possint reflecti: atqui resilire [illegible], nam corpus A v.g. reflecti non potest, nisi alterius causa fortior mutet illius determinationem; atqui in illa collisione non datur illa causa fortior, quia vires in utroque corpore supponuntur aequales.

Denique nullum corpus reflectitur, ut videbimus infra, nisi sit in ipso vis elastica, quae ipsum restituat in pristinum statum: atqui in nobis ipsis corporibus nulla inest vis elastica, tum quia spectantur ut perfecte dura, tum quia nulla habetur ratio fluidi ambientis; ergo si corpora mole et velocitate aequalia sibi

invicem directe occurrant, post collisionem remanebunt immota.

2a Lex

Si duo corpora mole aequalia, sed inaequali velocitate mota sibi invicem directe occurrant, post collisionem movebuntur ambo juxta determinationem corporis quod antea velocius movebatur; sed tunc solo excessu velocitatis unius corporis supra velocitatem alterius, ita ut ille excessus aeque duobus corporibus distribuatur.

Sint duo corpora A et B perfecte dura et ambo unius pedis, corpus A veniat a sinistra cum quinque gradibus motus, corpus B a dextra cum tribus gradibus motus, itaut sibi invicem directe occurrant in puncto C, post collisionem movebuntur ambo versus dextram singula cum uno gradu motus, quoniam illi duo gradus sunt excessus motus corporis A supra motum corporis B.

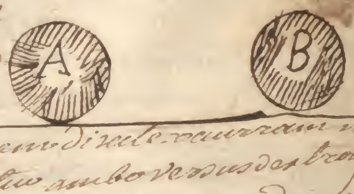

Probatur: nam si corpus A motum fuisset cum tribus gradibus motus et directe occurrisset in puncto C corpori B, quod supponitur venire cum tribus gradibus motus, post collisionem ambo immota remansissent per priorem legem; cum igitur duo remaneant gradus motus in corpore A, quorum alterutrum non potest effectus formalis praeter translationem, facta collisione corpora A et B debent transferri localiter secundum determinationem illorum graduum; atqui illi duo, cum sint in corpore A, tendunt versus dextram; ergo post collisionem corpus A et corpus B debent moveri versus dextram: cum vero illa duo corpora supponantur ambo pedalia, ergo distributio motus hic debet esse aequalis, proindeque singula movebuntur versus dextram partem cum uno gradu motus; ergo lex.

3a Lex

Si duo corpora mole inaequalia et pari velocitate mota sibi invicem directe occurrant, post collisionem movebuntur ambo juxta determinationem corporis mole majoris, sed cum solo excessu motus corporis mole majoris supra motum corporis mole minoris, ita ut ille distribuatur stabili ratione molis utriusque corporis.

Sint duo corpora A et B, corpus A sit bipedale et veniat a sinistra cum duobus gradibus motus, corpus vero B sit pedale

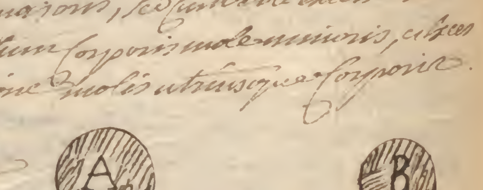

a dextra ad sinistram cum tribus gradibus motus; post collisionem ambo movebuntur versus dextram cum solo defectu velocitatis corporis A mole majoris supra velocitatem corporis B mole minoris, ideoque corpus A communicet duos gradus motus corpori B aequatuor sibi retinens.

Probatur nam si corpus A veniens a sinistra occurrisset cum sex gradibus motus corpori B venienti a dextra cum sex paribus gradibus motus, haec duo corpora mansissent immota in suo loco, quia ex nullo parte movebuntur post collisionem in hac hypothesi, igitur quia post collisionem remanent adhuc in corpore A sex gradus motus, qui nunc sustinentur a corpore B, illi sex gradus debent habere pro effectu translationem localem versus dextram; ergo post collisionem corpora debent moveri versus dextram, corpus A utpote tripedale cum quatuor, et corpus B bipedale cum duobus gradibus motus; ergo etc.

4ta Lex

Si duo corpora mole et velocitate inaequalia, ita ut ubi sit excessus molis, ibi quoque sit excessus velocitatis, sibi invicem directe occurrant, post collisionem movebuntur versus eam partem quo tendebat corpus mole et velocitate majus, simulque motus corporis mole et velocitate majoris simul et motus corporis mole et velocitate minoris, distribuetur ille motus habita ratione molis corporum.

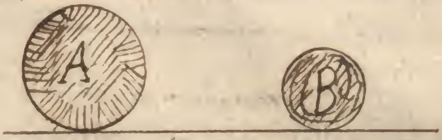

Sint duo corpora A et B corpus A tripedale veniens a sinistra cum novem gradibus motus, corpus vero B bipedale veniens a dextra cum tribus gradibus motus: post collisionem in eo puncto ambo illa corpora movebuntur versus dextram, A cum quatuor, B cum duobus gradibus motus.

Probatur in corpore A ubi est excessus molis, ibi est quoque excessus velocitatis.

Probatur nam dum corpus A occurrit corpori B in collisione tres gradus motus corporis B sustineant tres gradus motus in corpore A, cum igitur remaneant in corpore A sex alii motus gradus, qui nunc sustinentur a corpore B, debent habere effectus formaliter illorum graduum; atqui nullus inter potest

aliis effectus formalis est eorum, quia dum praebet translationem
localem corporum et A et B versus dextram, quo tendebat corpus A fortius.
igitur post collisionem illa duo corpora debent moveri localiter versus
dextram. Corpus A duplum molis corporis B, habet sex gradibus motus
qui residui sunt, nec sustinentur, corpus A debet sibi retinere
quatuor, et communicare duos corpori B, cum post collisionem aequa
velocitate moveantur; ergo et duo corpora mole et velocitate
inaequalia etc.

2a. Lex. Prim.

Si duo corpora mole et velocitate inaequalia, ita tamen ubi
in defectus molis, sibi sit excessus velocitatis, sibi invicem directe
occurrant, post collisionem movebuntur versus eam partem quo
tendebat corpus fortius, cum solo excessu motus corporis fortioris supra
motum corporis debilioris, distributo illo motu in habita ratione
molis corporum.

Sint duo corpora A et B

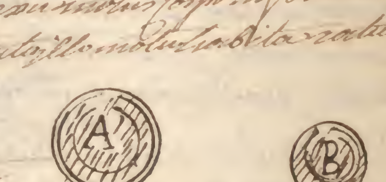

Corpus A duplum molis ad sinistra
cum duodecim gradibus motus,
corpus vero B subduplum cum sex gradibus motus, collisione data
duo illa corpora movebuntur versus dextram. Corpus A cum duobus
gradibus motus, corpus B cum quatuor.

(Pr.) in corpore A, ubi sit defectus molis, ibi est excessum
velocitatis.

Pr. quando corpus A occurrit corpori B, in collisione sex
gradus motus corporis B sustinentur sex gradibus motus in corpore A.
Cum igitur corpus A duodecim habeat, sex ei supersunt remanentque gradus
motus ad translationem localem; ergo corpus A post collisionem
debet transferre secum corpus B versus dextram. Atqui non potest
autem transferre corpus B, nisi corpus B pari velocitate cum
corpore A moveatur, proindeque ex sex gradibus motus qui
residui sunt in corpore A, duo remanebunt in majori mole duplici,
et quatuor alii communicabuntur corpori B in mole subduplici;
et ambo movebuntur versus dextram; ergo duo corpora etc.

De legibus motus pro Corporibus perfecte Elasticis.

Corpora perfecte Elastica, ea dicuntur, quae cum eo quo eadem vi qua compressa fuerunt, in pristinum statum sublata compressione restituuntur. totum hinc Corpus pro Corpore perfecte Elastico, quando cum alio comparatur, quidem fuerunt pro Corpore perfecte duro leges jam traditae de motu Corporis quiescente in mobili, tum de motu communicando cum Corporibus durae elasticis. itaque agemus de legibus Corporis Elastici motu durante, et cum alio comparato: porro vel comparatur cum alio quiescente etiam perfecte Elastico, vel cum alio moto cum eadem vel contraria determinatione, aut secundum determinationem in directum, e directe oppositam.

De legibus Corporis Elastici incurrentis in alium pariter Elasticum et quiescens.

1a Lex

Si Corpus perfecte Elasticum incurrat in aliud Corpus etiam perfecte Elasticum quiescens molis aequalis post collisionem remanebit immotum, et Corpus quod quiescebat movebitur cum quantitate motus aequali quantitati motus Corporis incurrentis.

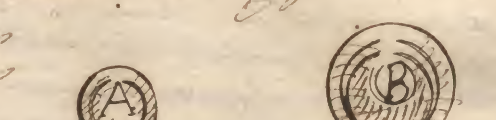

Sint duo Corpora A et B, Corpus A quod incurrat cum tribus gradibus motus in Corpus B pedale quiescens, collisione facta Corpus A manebit immotum et Corpus B movebitur cum tribus gradibus motus.

Pro 1o Corpus A remanere debet immotum post collisionem; nam Corpus quod viribus aequalibus pellitur secundum determinationes directe oppositas, debet remanere immotum atqui Corpus A in collisione premitur viribus aequalibus secundum determinationes directe oppositas; siquidem Corpus A in collisione debet de suo motu unum communicare gradum, seu dimidium Corpori B quiescenti ejusdem molis, aliumque gradum seu dimidium sibi retinere,

nec possit moveri eadem velocitate cum corpore B, ac juxta determina-
tionem eandem: atque corpus A non potest unum corpori B commu-
nicare motus gradum cum dimidio, quin ipsum sciat corpus remu-
2um unum gradum cum dimidio; igitur cum supponatur perfecte
elasticum, debet in pristinum statum restitui per vim elasticam com-
2um unum motus gradum cum dimidio: porro ille gradus motus
cum dimidio habet determinationem directe oppositam priori
gradui cum dimidio: unde sequitur corpus A aequalibus hinc inde
pelli viribus, ac consequenter quiescere debet immotum.

2° Corpus B facta collisione debet moveri cum tribus grad-
ibus motus. nam per communicationem corpus B accepit unum grad-
um motus cum dimidio: atqui non potest accipere unum gradum
motus cum dimidio quin comprimatur 2um eandem quam
itidem; ergo per virtutem elasticam debet eadem vi restitui in
pristinum statum, id est recipere unum alium gradum
cum dimidio; proindeque in ipso tres erunt gradus motus, illi
autem gradus eandem habent determinationem; ergo post
hanc collisionem factam corpus B moveri debet cum tribus gradibus
motus, quantitate scilicet motus aequali quantitati motus corp-
oris A, remanente immoto ipso corpore A. Ergo si corpus perfecte
elasticum incurrat &c.

Obs. CCXI. Hinc colligitur quod quidem pertinet ad omnes
leges quas tradidimus, ne corporibus perfecte elasticis, nimi-
rum corpora perfecte elastica debent accipere gradus motus per virtu-
tem elasticam, quot communicantur in collisione, quia premuntur
2um eos gradus qui communicantur.

Prop. CCX.

Si corpus perfecte elasticum incurrat in aliud quiescens,
sibi inaequale, minus, post collisionem movebitur 2um proprio [illegible]
minutionem, sed cum velocitate motus quae in ipso residuum
fuit per virtutem elasticam; at corpus quod antea quiescebat,
movebitur cum dupla quantitate motus accepti per collisi-
onem. Sint duo corpora A et B

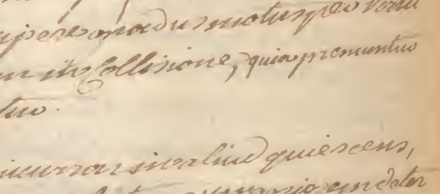

corpus A incurrat cum
novem gradibus motus in corpus
B sibi aequale quiescens, facta collisione
corpus A movebitur cum tribus gradibus motus 2um priorem

determinationem, et corpus B quod prius quiescebat movebitur cum tribus gradibus motus versus eamdem partem.

Prob. Si corpus A bipedale impingat cum sex gradibus motus in corpus B pedale quiescens, et ista duo corpora omni elaterio fuerint destituta, post collisionem corpus A bipedale retinebit tres gradus motus, et alios tres communicabit corpori B pedali, et utrumque movebitur aequali velocitate versus dextram; quamobrem cum in ista collisione tres gradus communicaverit corpori B, corpus A et corpus B comprimerentur juxta tres gradus. Deinde cum corpus B elasticum sit ex supposito, premitur juxta tres gradus, debet per vim elasticam iterum alios accipere gradus; et ille autem sex gradus habent determinationem versus dextram, hoc corpus B debet moveri versus eamdem partem cum sex gradibus motus. Similiter cum corpus A communicando tres gradus motus corpori B, compressum fuerit juxta tres istos gradus, debet per vim elasticam restituere eosdem tres gradus contrariae determinationis, idest, versus sinistram; proindeque ex sex gradibus quos ille retinebat, tres contrarii remanebunt impendendi in determinationem localem, et consequenter corpus A facta collisione movebitur versus dextram tribus gradibus motus, corpus vero B cum sex; ergo in corporibus perfecte elasticis ... Q.E.D.

Si corpus perfecte elasticum incurrat in aliud quiescens aequale sibi, post collisionem corpus incurrens quiescet, cum totum motum acceptum restituat elasticitate suo motum sibi contrarium; corpus vero quod ante quiescebat movebitur cum quantitate motus dupla illius quam accepit in collisionem.

Sint duo corpora A et B.
Corpus A pedale incurrat
cum decem gradibus motus
in corpus B bipedale quiescens;

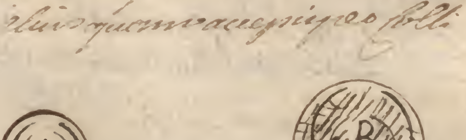

facta collisione corpus B movebitur versus dextram cum octo gradibus motus, corpus vero A reflectet tantum duobus gradibus versus sinistram.

Probatur. Si corpus A perfecte elasticum incurrat cum quatuor gradibus motus in corpus B perfecte elasticum et quiescens, et aequale, illa duo corpora mutuo collisio conveniunt, corpus A in collisione communicabit corpori B aliquatuor gradus motus, [illegible] ita ut ipsum corpus A debeat communicare corpori B quatuor gradus motus; illa duo corpora in collisione fuerunt compressa per quatuor gradus; ergo corpus B utpote elasticum debet restituere per vim elasticam quatuor gradus motus, qui simul cum quatuor aliis acceptis per collisionem tendunt versus dextram; ergo corpus B debet cum motu octo gradibus motus. Porro corpus A communicando corpori B quatuor gradus motus, etiam comprimitur per quatuor illos gradus; ergo debet per vim elasticam restitui per eamdem quantitatem; nec remanere non duo gradus motus versus dexteram, praeterea quatuor quos recepit per vim elasticam, debent remanere impenditur ad tendentiam localem versus sinistram; ergo corpus A post collisionem resilit versus sinistram cum duobus gradibus motus, qui sunt excessus motus accepti a virtute elastica supra motum ipsi residuum. Ergo si corpus perfecte elasticum directe incurrat in aliud quiescens &c.

De legibus motus in duobus corporibus perfecte elasticis secundum eamdem determinationem motis.

1a Lex

Si duo corpora perfecte elastica aequali velocitate moventur secundum eamdem determinationem, servabunt omnia, nulla fiet collisio, nullaque mutatio: haec lex communis est cuilibet corpori, cujuslibet sit qualitatis; illius ratio videtur [illegible] quae dicta sunt ubi de corporibus perfecte duris.

2a Lex

Si duo corpora perfecte elastica secundum eamdem determinationem moventur inaequali velocitate, ita ut antecedens moveatur celerius, servabunt omnia, nulla fiet collisio nullaque mutatio; patet enim ratio illius legis quae communis est quibuslibet corporibus.

3a Lex

Si duo corpora perfecte elastica secundum eamdem determinationem et inaequali velocitate moventur, ita ut sequens attingat antecedens, fiet collisio et varia mutatio pro diversitate molis ~~determinatur~~

velocitatis corporum triplex sequitur.

3ius casus

Si duo corpora A et B perfecte elastica inaequali velocitate et cum eandem determinationem versus dextram ita moveantur, ut corpus A pedale cum octo gradibus, corpus B bipedale cum quatuor tantum gradibus motus progrediantur, facta collisione corpus A movebitur minimum, et corpus B cum duodecim gradibus motus versus dextram.

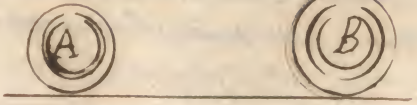

Probatur 1°. quidem corpus B movebitur cum duodecim gradibus motus; nam quando corpus A pedale motum cum octo gradibus assequitur corpus B bipedale progrediens cum tantum quatuor, debet ipsi communicare quatuor alios gradus motus, ut ambo possint eadem velocitate moveri, proindeque corpus B cum jam haberet quatuor gradus versus dextram, tunc habebit octo cum eadem determinatione; jam vero non potuit accipere quatuor illos gradus quin simul pressum fuerit cum illam quantitatem; hoc ideo per vim tum elasticam recipere quatuor alios gradus, cum eadem determinatione; ergo corpus B facta collisione movebitur versus dextram cum duodecim gradibus motus.

2°. Corpus A movebit minimum; item non potuit communicare corpori B quatuor gradus motus, quin simul pressum fuerit cum illam quantitatem; hoc cum sit perfecte elasticum debet recipere quatuor alios gradus, illi gradus sunt versus sinistram, proindeque habent determinationem oppositam determinationi quatuor graduum qui residui erant in corpore A; ergo consequenter corpus A pellitur aequalibus hinc et inde viribus, ergo minimum debet manere; hoc

Si duo corpora perfecte elastica A et B etc.

4us casus

Si duo corpora A et B perfecte elastica inaequali velocitate et cum eandem determinationem versus dextram ita moveantur, ut corpus A bipedale cum septem, et corpus B pedale cum duobus tantum gradibus motus progrediantur, facta collisione

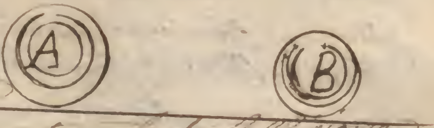

corpus B movebitur cum quatuor gradibus motus versus dex-
tram, et corpus A movebitur versus eamdem partem cum
quinque gradibus motus.

Sol. 1º Corpus B movebitur versus dextram cum quatuor gradibus motus: nam dum corpus A impingit in corpus B, nullo habita ratione elaterii, debet unum ei communicare motus gradum, ut postea ambo possint aequali velocitate moveri: porro corpus B non potest unum motus gradum accipere, quin simul recipiat 2um illam quantitatem; ergo debet per virtutem elasticam unum adhuc accipere motus gradum; ergo quatuor habebit: sunt autem omnes 2um eamdem determinationem, id est versus dextram; ergo collisione facta corpus B bipedale movebitur versus dextram cum quatuor gradibus motus.

2º Corpus A bipedale movebitur versus eamdem partem cum quinque gradibus motus: nam corpus A unum et summum eundem motus gradum corpori B sui corporis 2um illam quantitatem; ergo debet per virtutem elasticam unum accipere motus gradum quo repelletur versus sinistram, proindeque remanebunt corpori quinque duntaxat gradus motus quibus per se moveri versus dextram; ergo si duo corpora.

3us Casus.

Si duo corpora perfecte elastica inaequali velocitate in 2um eamdem determinationem, v.g. versus dextram, ita moveantur, ut corpus A pedale cum quinque gradibus motus, et corpus B bipedale cum uno tantum gradu progrediantur,

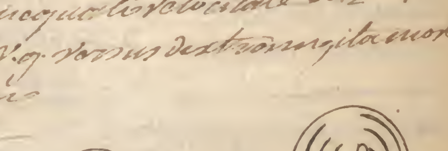

facta collisione corpus B bipedale movebitur versus dextram cum septem gradibus, et corpus A tendet versus sinistram cum uno tantum motus gradu.

Sol. 1º Corpus B bipedale facta collisione movebitur cum septem gradibus motus versus dextram: nam corpus A pedale impingens cum quinque gradibus motus in corpus B

b pedale, debet ipsi communicare tres gradus motus, ex con-
collisionem amittit pari velocitate: porro corpus B
non potuit recipere tres gradus motus quin compressum fue-
rit in collisione secundum eandem quantitatem; ergo debet eadem
virtute restitui et accipere per vim elasticam tres alios
gradus, qui juncti cum tribus acceptis in collisione summam
quam habebat ante collisionem, efficiunt sex: jam
vero sunt omnes versus dextram; ergo corpus B &c.
2.° Corpus A resiliet versus sinistram cum uno tantum
gradu; nam corpus A communicando tres gradus corpori
B compressum fuit secundum eandem quantitatem; ergo
debet eadem virtute restitui et proinde tres accipere gradus
motus per vim elasticam, qui producerunt versus sinistram,
in ipso post collisionem duo remanserunt versus dextram;
ergo e tribus acceptis per vim elasticam duo sunt detrahendi;
et consequenter remanebit unus quo corpus A resiliet versus
sinistram; ergo &c. in corporibus perfecte elasticis aequali
velocitate &c.

De legibus motus in corporibus perfecte Elasticis sibi invicem directe occurrentibus.

1.a Lex

Si duo corpora perfecte elastica mole et velocitate aequalia
sibi invicem directe occurrant, v.g. corpus A pedale veniens a
sinistra cum tribus gradibus motus occurrat corpori B pedali
ex adverso venienti cum tribus
gradibus motus, post
collisionem ambo reflectuntur
versus eandem partem unde

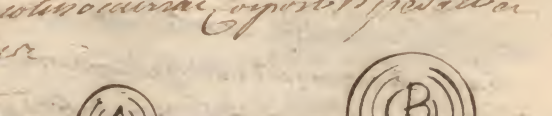

venerunt cum eadem motus quantitate quam modo habuerunt
antea.
Prob. corp. A et corpus B supposita mole et velocitate aequalia,
dum sibi invicem directe occurrunt, se se tribus aequalibus
premunt: nam se invicem premunt secundum omnes gradus

quos habent: atque supponentur sibi invicem occurrere cum tri-
bus gradibus motus: alterum ad alterum perfecte elastica; hoc debent
resilire cum motibus oppositis, his dictis enim perfectae vis elastica
postulat ut corpora eadem virtute restituantur, qua compressa
fuerunt; ergo si duo corpora perfecte elastica etc.

3a. Lex

Si duo corpora perfecte elastica mole aequalia, sed inaequali
velocitate mota, sibi invicem directe occurrant, atque si corpus
A pedale veniens a sinistra

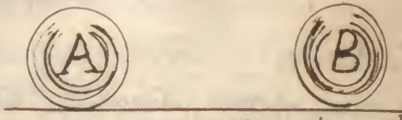

occurrat cum sex gradibus
motus corpori B pedali, veni-
enti cum quatuor gradibus
motus ad dextram, facta collisione corpus B resiliet versus dext-
ram cum sex gradibus motus, corpus vero A resiliet versus
sinistram cum quatuor.

Pro 1o. Corpus B resiliet versus dextram cum sex gradibus
motus. Nam in illa hypothesi juxta leges communicationis corpori
motus, si duo corpora haberent elaterio, post collisionem
ambo mota fuissent versus dextram, singula cum uno motus
gradu; ergo in illa collisione haec duo corpora premuntur 2um
quinque gradus, nempe per 2um quatuor quae erant in corpore B
et 2um unum qui debet communicari eidem corpori B a corpore
A; proinde quia corpus B supponitur perfecte elasticum debet resti-
tuere 2um quinque gradus versus dextram, praeterea unum
recepit gradum a corpore A ergo debet resilire versus de-
xtram cum sex gradibus motus.

2o. Corpus A resiliet versus sinistram cum quatuor gradi-
bus: cum enim impingendo in corpus B compressum fuerit
2um quinque gradus, debet pariter restitui 2um eamdem
quantitatem; sed in ipso remanet unus gradus versus
dextram; ergo debet resilire versus sinistram cum quatuor dum-
taxat gradibus motus; ergo si duo corpora perfecte elastica etc.

3a. Lex

Si duo corpora perfecte elastica mole inaequalia, sed aequali velo-
citate mota, sibi invicem directe occurrant, atque si corpus A
bipedale veniens a sinistra cum duodecim gradibus motus

occurrat corpori B pedali
venienti a dextra cum novem
gradibus, facta collisione

reflectentur ambo, B versus dextram cum decem gradibus,
et A versus sinistram cum quatuor.

Pro 1º corpus B repetet dextram cum decem gradibus; nam si corpus A et corpus B omni elaterio fuissent destituta, post collisionem ambo mota fuissent versus dextram, B cum duobus gradibus motus acceptis a corpore A, et corpus A cum quatuor; ergo corpus B in collisione premitur cum octo gradibus motus, nempe cum septem quos habebat, et duos quos debuit accipere a corpore A; proindeque debet restitui cum octo gradibus et cum duobus quos accepit in collisione; ergo corpus B repetet dextram cum decem gradibus motus.

2º Corpus A reflectetur cum quatuor versus sinistram unde venerat, nam cum octo gradibus motus cum quibus reflecti deberet, in potestate [illegible] cum [illegible] quantitatem in collisione, [illegible] quatuor pro [illegible] quatuor [illegible] residuis [illegible] ut progrederetur versus dextram; [illegible] debet cum quatuor gradibus versus sinistram unde venerat: unde [illegible] corporum perfecte &c.

4a Lex

Si duo corpora perfecte elastica mole et velocitate inaequalia sibi invicem directe occurrant, v. g. si corpus A pedale veniens a sinistra cum tribus gradibus
motus occurrat corpori B bipedali
venienti a dextra cum undecim,

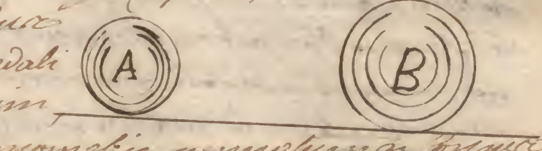

facta collisione corpus B remanebit immotum, corpus A resiliet versus sinistram, cum novem gradibus motus.

Pro 1º corpus B post collisionem remanere debet immotum, nam si duo ista corpora elaterio caruissent, corpus B incurrens in corpus A tres gradus motus ei communicasset, ergo post collisionem ambo mota fuissent versus sinistram, corpus A cum tribus et corpus B cum [illegible] gradibus motus, ut constat ex 4a lege de corporibus duris; ergo cum corpus B [illegible] in collisione

compressum fuit 2um sex gradus nempe 2um tres gradus quos habebat Corpus A ac semel duplices quos Corpori A communicare debet Corpus B. igitur accepto etiam Corpus B restituet atque vim elasticum 2um sex gradus versus dextram, sed in agro superum sex gradus quibus repitur versus sinistram, hoc tamen inde premitur aequalibus viribus, ac consequenter in motum remanere debet.

2º Corpus A debet reflecti versus sinistram cum novem gradibus motus. nam cum reciproce sit compressio corpus B non potuit compressi 2um sex gradus, quin corpus A pariter premeretur 2um eamdem quantitatem; ergo debet restitui ac resilire versus sinistram cum sex gradibus motus: praeterea accepimus collisione a corpore B tres gradus versus eamdem partem; hoc debet repellere sinistram cum novem gradibus motus prout dependet. Duo corpora perfecte elastica sic

4a. Ca.

Si duo corpora perfecte elastica ita sibi occurrant ut corpus A pedale veniat a sinistra cum

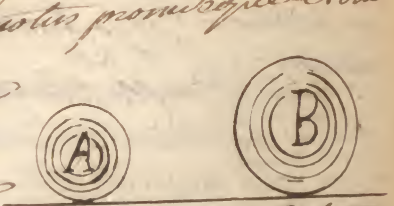

novem gradibus motus et corpus B bipedale ad lateram, facta collisione corpus B reflectetur cum undecim gradibus motus versus dextram et corpus A cum quinque versus sinistram.

Pro 1º corpus B debet reflecti cum undecim gradibus motus. nam si duo ista corpora fuissent omni elaterio destituta, corpus A pedale impingens cum novem gradibus motus in corpus B bipedale ipsi directe occurrens cum tribus gradibus motus, communicasset ipsi quatuor gradus motus et facta collisione ambo fuissent aequali velocitate mota versus dextram; itaque quoniam corpus B est elasticum, debet restitui et moveri cum undecim gradibus versus dextram, nempe cum septem acceptis a virtute elastica et cum quatuor quos ipsi communicare debuit corpus A in collisione.

2º Corpus A debet reflecti cum quinque gradibus motus. siquidem dum corpus B compressum fuit cum septem gradibus motus, pariter corpus A fuit compressum 2um eamdem quantitatem

igitur deberet reflecti cum septem gradibus motus, sed quia incipit e superari duo gradus motus quibus impellitur dexter dextram, idcirco resilit tantum cum quinque gradibus dictum; hoc. Si duo Corpora perfecte Elastica &c.

De Legibus motus in duobus Corporibus perfecte duris, sibi invicem occurrentibus secundum determinationes disparate tantum oppositas

Unica Lex.

Si duo Corpora perfecte Dura, sibi invicem occurrant secundum determinationes disparate tantum oppositas, itaut describant lineas angulum quemlibet constituentes, post collisionem ambo simul movebuntur per diagonalem parallelogrammi, cujus latera designent priores eorum corporum determinationes continuatas, et quae sint ut ipsae velocitates corporum ante collisionem.

Probatur 1.o quidem illa duo corpora post collisionem simul movebuntur, quia nulla in iis actio et reactio invicem exercetur, quandoquidem in iis nulla supponitur vis Elastica. 2.o post collisionem describent diagonalem parallelogrammi cujus latera designent priores illorum corporum determinationes continuatas, et quae sint ut ipsae velocitates corporum ante collisionem; quia nimirum haec sola diagonalis est illa media inter priores illas determinationes quae ipsis satisfaciat, ut jam supra vidimus. 3.o latera parallelogrammi proportionalia sunt velocitatibus illorum corporum, quia designant spatia ab illis mobilibus per priores determinationes percurrenda intra tempus idem, si nulla fuisset collisio: proindeque &c.

Hinc 1.o Si duo Corpora velocitatibus aequalibus sibi occurrant per determinationes angulum rectum constituentes secundum

mole æqualia facta collisione simul movebuntur per diagonalem quadrati.

2°. Si duo corpora viribus inæqualibus sibi occurrant 2 unde determinationes angulum rectum constituentes, post collisionem simul movebuntur per diagonalem rectanguli.

3°. Si duo corpora viribus æqualibus sibi occurrant 2 um. determinationes angulum acutum constituentes, collisione facta simul transferentur per diagonalem rhombi ductam ab angulo acuto ad oppositum acutum.

4°. Si duo corpora viribus inæqualibus sibi occurrant 2 um. determinationes angulum acutum constituentes, collisione facta simul transferentur per diagonalem rhomboidis ductam ab uno angulo acuto ad oppositum acutum.

5°. Si duo corpora viribus æqualibus sibi occurrant secundum determinationes angulum obtusum constituentes, collisione facta simul transferentur per diagonalem rhombi ductam ab uno angulo obtuso ad oppositum obtusum.

6°. Si duo corpora viribus inæqualibus sibi occurrant secundum determinationes angulum obtusum constituentes, facta collisione simul transferentur per diagonalem rhomboidis ab uno angulo obtuso ad oppositum obtusum.

De legibus motus in duobus corporibus perfecte elasticis sibi occurrentibus secundum determinationes disparate tantum oppositas

Unica Lex

Si duo corpora perfecte elastica mole et velocitate æqualia sibi occurrant 2 um. determinationes disparate tantum opposita, ita ut lineæ per eorum centra ductæ se secent et dein angulum quemlibet constituant, facta collisione recipient mutatam determinationem.

Probatur nam si corpora illa essent perfecte dura, pro

Collisionem transibunt simul per diagonalem, seu per lineam mediam inter ipsorum determinationes continuatas, in contra la lege precedenti pro corporibus perfecte duris. quoniam igitur unumquodque L elast. exponitur compressum sui 2.um partem tantum sui motus restitui debet 2.um similem partem, porro si e suis permutatem determinationes, unumquodque restituitur 2.um partem similem ei 2.um quam sui compressum, proindeque &c.

HINC 1.o si corpus A in eadem hypothesi per lineam orizontalem transferatur, et occurrat corpori B per lineam orizonti perpendicularem transeunto, collisione facta corpus A transfertur per perpendicularem, et corpus B per orizontalem; hæ autem lineæ erunt latera quadrati, si vires fuerint æquales; si vero fuerint inæquales, illæ lineæ erunt latera rectanguli.

2.o Si determinationes illorum corporum constituant angulum acutum, et vires supponantur æquales, facta collisione describent latera constituentia angulum acutum rumbi, permutatis suis determinationibus. quod si vires supponantur inæquales, post collisionem describent latera angulum acutum romboidis constituentia, suasque permutabunt determinationes.

3.o denique si determinationes illorum corporum constituant angulum obtusum, post collisionem describent latera [illegible] tum obtusum vel rumbi, vel rumboidis constituentia, prout vires erunt æquales aut inæquales, permutatis semper suis determinationibus.

Hæ sunt generales motus leges, quæ pertinent ad corpora vel perfecte dura, vel perfecte elastica.

OBSERVA autem 1.o quod ii motus, qui tum oriunde esse de sustinent in corporum elasticorum collisionibus, non amplius in his corporibus permanere post collisionem, sed ipso in instanti collisionis communicari fluido ambienti, sicut intelligetur ex dicendis in physica particulari, ubi de virtute elastica.

194 Observa 2º motum sumptum pro impetu, nec augeri, nec minui, in supradictis collisionum speciebus, vel enim impenditur ad translationem, vel unus impenditur ad alterum sustinendum, vel tandem communicatur ambienti fluido.

De legibus motus a Carthesio traditis.

Quanquam Carthesius tradendo motus leges, supponit corpora perfecte dura ac spectata nulla habita ratione fluidi ambientis, leges tamen tradidit a nostris longe diversas septem numero, proposuit circa collisionem corporum 2ª parte principiorum numero 45 et sequentibus: illas breviter hic perstringemus.

1ª Lex Carthesii

Si duo corpora putat B et C exemplo omnino aequalia et aeque velociter moverentur, B quidem a dextra versus sinistram et C illi in rectum a sinistra versus dextram occurreret, post occursum reflecterentur et postea pergerent moveri, B versus dextram et C versus sinistram, nulla parte suae celeritatis amissa.

Falsa est haec lex: namque falsa est illa lex si post collisionem illa duo corpora reflecti non deberent: atqui verito se habet; ubi enim nulla est causa reflectionis, ibi corpora resilire non deberent; atqui corpora B et C qualia supponuntur a Carthesio, nullam habent causam reflectionis. Ad hoc satis est quod in illa collisione nulla sit causa quae possit mutare corporum illorum determinationes: atqui verito se habet; si qua enim esset causa quae mutaret determinationem v.g. corporis B, maxime corpus C; atqui corpus C non potest mutare determinationem corporis B; nam ad hoc deberet esse fortius corpore B: atqui fortius non est, siquidem illa duo corpora supponuntur mole et velocitate perfecte aequalia, ex hypothesi.

Et certe ut dictum est de corporibus perfecte duris, illa corpora non deberent reflecti, sed immota remanere, quae aequalibus hinc et inde premuntur viribus: atqui corpora B et C sic se habent, ergo &c.

Denique debet dari discrimen inter corpora perfecte dura et perfecte elastica: atque hoc ea sit lex Cartesii, nullum inter corpora dura et elastica remanebit discrimen, siquidem utraque aeque reflectionis communem habebunt.

2a Lex

Si B esset tantillo major quam C, caeteris positis ut prius, tunc solum C reflecteretur, et utrumque eadem celeritate versus sinistram moveretur.

Falsa est ipsa lex: namque manifeste constat, post collisionem utraque corpora moveantur versus sinistram eadem velocitate, quae sit composita ex velocitatibus quae inerant corporibus B et C ante collisionem: atque id fieri debet, modo collisione facta corpora B et C moveri debeant versus sinistram cum solo excessu velocitatis corporis mole majoris, nimirum B, supra velocitatem corporis mole minoris, nempe C, atque ita res se habet; nam quidquid motus in corpore B praeter illum excessum diminuitur ad sustinendam aequalem motus quantitatem, quae erat in corpore C, ut probatum fuit in 2a lege de corporibus perfecte duris sibi invicem directe occurrentibus.

3a Lex

Si mole essent aequalia, sed B tantillo celerius moveretur quam C, non tantum ambo pergerent moveri versus sinistram, sed etiam transferretur ex B in C media pars celeritatis qua hoc ab illo excederetur, hoc est, si sex gradus prius celeritatis in B essent, et quatuor tantum in C, post mutuum occursum unumquodque tenderet versus sinistram cum quinque gradibus celeritatis.

Falsa est illa lex: namque fateor quidem ex ista, sive corpora B et C post collisionem debere commoveri versus sinistram unumquodque cum uno duntaxat gradu motus: atque res ita se habet, ut patet ex quinta lege de corporibus duris. Ex illis sex enim gradibus motus, qui sunt in corpore B versus sinistram, quatuor insumuntur ad sustinendos illos quatuor quidem in corpore C versus dextram,

proindeque adeo tantum ~~permanent~~ remanent gradus in corpore B inserviendi ad translationem localem, quorum unus communicatur corpori C, et consequenter corpora movebuntur ambo versus sinistram, unumquodque cum uno tantum motus gradu; ergo falsa est haec tertia lex.

4ae Lex

Si corpus C plane quiesceret, licet quo paulo majus quam B, quacumque cum velocitate moveretur versus C, nunquam ipsum moveret, sed ab eo impelleretur in contrariam partem, quia corpus quiescens magis resistit magnae velocitati quam parvae; idque pro ratione excessus unius supra alterum; et a vero major foret vis semper in C resistendum, quam in B ad impellendum.

Falsa est illa Lex: nam falsa est lex ista, definitio primi ipsius falsa, et omni lex non potest cum definitione motus a Carthesio tradita: atque ut res ita se habet. 1o. multitudo principii falsa, nam supponit corpus quiescens habere vim ad resistendum, et magis resistere magnae velocitati quam parvae: atqui hoc est falsum; patet enim ex supradicto corpus quiescendo suo quiete pene deturbari motu vel minimo, neque ratione sui magis resistere magnae velocitati quam parvae. 2o. lex ista stare non potest cum definitione motus a Carthesio tradita. nam lex ista supponit corpus C remanere immotum, dum corpus B ab eius recedit eademque celeritate, qua in ipsum impegerat: atqui corpus C dici non potest immotum, dum ab eo recedit corpus B, posita definitione motus a Carthesio tradita; cum enim juxta definitionem illam translatio sit reciproca, non potest corpus B recedere a corpore C, quin corpus C censeatur quoque recedere a corpore B, atque adeo dici non possit immotum. Atque ex certius liquet quod illa duo corpora spectentur a Carthesio nulla reddita ratione communem habent singulatim; ergo falsa est 4a haec lex.

5a Lex

Si corpus quiescens sit minus quam B, tunc quantumvis B tardè versus C moveretur, secum illud moveret, partem scilicet sui motus talem transferendo, ut ambo postea aeque celeriter moverentur; nempe si B esset duplo majus quam C, transferret ipsi 3am partem sui motus, quia una illa 3a pars tam celeriter moveret corpus C quam duae aliae residuae corpus B duplo majus, et sic postquam B ipsi C occurrisset, unde 3a parte tardius moveretur quam prius, hoc est tantundem temporis requireretur ut moveretur per spatium duorum pedum quam prius ut moveretur per spatium trium pedum; eodem modo si B esset triplo majus quam C transferret ipsi 4am partem sui motus et sic de caeteris.

FALSA est illa Lex: nam in principiis Cartesianorum in hac lege 5a corpus quiescens habet vim ad resistendum; atqui nullus assignatur effectus hujusmodi resistentiae, et corpus B tantundem sui motus transfert corpori C, quantum transferret si corpus C nullimode resisteret, itaque Lex illa contradicit principiis Cartesii.

Observa tamen istam legem esse veram si spectetur independenter a principiis Cartesii, quemadmodum similiter lex quam dedimus de corpore duro perfecte incurrente in aliud perfecte durum et quiescens.

6a Lex

Si corpus C quiescens esset accuratissime aequale corpori B versus illud moto, partim ab ipso impelleretur, et partim ipsum in contrariam partem repelleret; nempe si B versus C veniret cum quatuor gradibus celeritatis, communicaret ipsi C unum gradum, et cum tribus residuis reflecteretur versus partem adversam.

FALSA est illa Lex: 1o si nulla datur ratio cur corpus B incurrens in corpus C quiescens, et sibi omnino aequale, unicum duntaxat gradum ipsi communicet, et cum tribus post collisionem resiliat; atqui nulla hujusmodi ratio; 2o corpus B secundum debet tardius? quidem si corpus quiescens resistit motui, et corpus C quiescens sit aequale corpori B incurrenti, atqui juxta principia Cartesii

parte ut supponitur. 2.° denique nemo dubitare non debet, an in [illegible]
[illegible] gradus motus corporis C, tantum debere esse motus in corp-
ore C quantum in corpore B: atque res ita se habet apud Carthesium,
siquidem hic post translationem recipere; [illegible]

7.a Reg.

Si B et C versus eandem partem moverentur, C quidem tardius,
B autem insequens celerius, ita ut ipsum tandem attingeret;
essetque C major quam B, sed excessus celeritatis in B major
esset quam excessus magnitudinis in C; tunc B transferret tantum
de suo motu in C, ut ambo postea aeque celeriter et in eandem
partem moverentur. Si autem e contra excessus celeritatis in B
minor esset, quam excessus magnitudinis in C; B in contrariam
partem reflecteretur et motum omnem suum retineret: atque
hi excessus ita computantur, si C esset duplo major quam B,
et B non moveretur duplo celerius quam C, ipsum non pelleret,
sed in contrariam partem reflecteretur; si vero majori quam
duplo celerius moveretur, ipsum pelleret, nempe si C haberet
tantum duos gradus celeritatis et B quinque, deberentur duo
gradus de B, qui translati in C unum tantum gradum efficerent, quia C est duplo major quam B, quo fieret ut duo corpora
B et C cum tribus gradibus celeritatis postea moverentur, et
ita de ceteris est judicandum; nec istas requirit Carthesius, confirmatione
probatione, quia per se sunt manifestae.

Falsa est illa lex: nam lex illa duas habet partes: atqui
utramque falsam. 1.a falsa est, [illegible] partem in
principiis Carthesii: ad hoc enim satis est, si quando excessus
celeritatis in B mole minori sit major quam excessus mag-
nitudinis in C mole majori, C mole majus se habeat respectu
excessus celeritatis corporis B perinde ac si quiesceret et non
quam posset detrahi e sua quiete a corpore B mole minore
quantacumque celeritate in ipsum incurreret; atqui hoc utrumque
verum est. 1.° quidem in illa hypothesi corpus C se habet
respectu excessus celeritatis in corpore B, perinde ac si quiesceret
omnino, quia sub illo respectu nihil habet praeter abundantiam
celeritatis excedentis. 2.° si corpus C se haberet ut quiescens, non

quam

potest deturbari: sic quoque C corpore B, quia juxta 4am regulam Cartesii corpus minus incurrens in corpus majus ac quiescens, quantacumque celeritate moveatur, nunquam ipsum C a sua quiete deturbabit, quoniam corpus quiescens magis resistit majori celeritati quam parvae; ergo 1a pars illius legis falsa est in principiis Cartesii.

2a pars non etiam falsa: si enim ita se habet, si autem e contra excessus celeritatis in B minor sit, quam excessus magnitudinis in C, B in contrariam partem reflectetur, et motum omnem suum retinebit: atqui apparet falsum hoc esse absolute: corpus enim B non debet suam mutare determinationem ac reflecti, quando nulla est causa mutatae determinationis ac reflexionis: atqui praesenti casu nulla est ejusmodi causa: si qua enim esset, maxime corpus C: atqui nihil est in corpore C, quod possit mutare determinationem corporis B: nihil enim est in corpore C praeter illius molem et motum: atqui neque moles, neque motus corporis C possunt mutare determinationem corporis B, et efficere ut reflectatur; non quidem ipsius moles, siquidem ex [illegible] nullo pacto resistere potest priori determinationi corporis B, illamque mutare. 2o non motus qui est in corpore C. nam motus quorum determinationes tam [illegible], id est versus eamdem partem, sibi invicem non obstant; atqui motus corporum B et C supponuntur tendere versus eamdem partem; ergo etc.

Observa 1o partem illius legis, quam diximus esse falsam in principiis Cartesii, veram esse si [illegible] absolute; eadem enim est ac pars exemplum legis 3ae quam tradidimus de corporibus perfecte duris.

De successione motus

Circa motus successionem duae moventur quaestiones. 1a utrum motus localis ita sit successivus, ut nullis interrumpatur morulis.

scilicet solum communem motum localem etc. fieri in mobili
in singulis partibus quae ex eo aliquomodo sunt.

2a Quaestio est utrum motus, seu translatio localis, ut dici
successiva, an in instanti fieri non possit: quibus quaestionibus
in specie satis fit Conclusione 1a.

Translatio localis mobilis interrumpitur moraliter.

Probatur: nam si translatio localis aliquibus interrumpe-
retur moraliter, mobile deberet identidem quiescere: atqui dum
mobile transfertur de loco in locum, non quiescit in sua trans-
latione: de quolibet enim mobili idem sit judicium ac de globo
qui emittitur e tormento bellico: atqui globus ille non quiescit
identidem in sua translatione; nam ut quiesceret, assignanda
foret causa a qua postea moveretur; corpus enim quiescens in
aeternum quiesceret, nisi ab aliqua causa extrinseca ad motum
excitetur, ut patet ex legibus de corpore quiescente: atqui nulla
potest dari causa a qua globus e tormento bellico emissus, si
quiesceret in sua translatione, iterum moveretur; ergo etc.

Dices: tamen mobilium translatio dici potest moraliter interrupta,
quoniam extensio corporis moraliter interrumpitur: atqui non obstante
extensio corporis ad oculos interrumpitur; ergo etc.

Nego minorem et paritatem: ratio disparitatis est, quia datur
causa proxima interruptionem partium extensionis corporis, scilicet
pori, seu partes perturbatae molecularum materiae; at vero nulla re-
peritur causa interruptionis in translatione locali mobilium, imo
datur causa interruptionem hanc impediens, impetus nempe continuo
novo impetus mobilibus applicatur. Si igitur translatio quo-
rundam mobilium deprehenditur moraliter interrupta, id fit
per accidens et oriri debet ab extrinseca causa, quae in eam
debet assignari tamquam impediens et restituens motum interruptum,
sicut contingit in rotis horologii, cujus motus interrumpitur
quibusdam momentis, sed perpetuo restituitur a pondere
aut ab elaterio.

Conclusio 2a.

Translatio localis est essentialiter successiva.

Pro. nam illud est essentialiter successivum quod dicit essentialiter præteritum præsens et futurum: atqui translatio localis quâ corpus intelligitur ab uno loco ad alium transire per interjectum spatium, essentialiter dicit præteritum præsens et futurum. quod enim est essentialiter divisibile in plures partes positive distinctas quarum una est tempore prior altera tempore posterior, illud dicit essentialiter præteritum præsens et futurum: atqui translatio localis est essentialiter divisibilis in plures partes positive distinctas, quarum una est tempore prior, et altera tempore posterior. nam si una pars hujusce translationis non esset tempore posterior altera, corpus transiens posset esse simul et eodem tempore præsens toti spatio per quod transit: atqui id absurdum est; alioquin corpus foret majus se ipso, nam simul et eodem tempore responderet spatio majori se ipso. Ergo &c.

Et certe: si translatio localis non foret successiva et fieret in instanti, mobile deberet esse simul in termino a quo et in termino ad quem: atqui id absurdum est; Ergo &c.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1o. vacuum philosophicum est possibile: atqui in vacuo philosophico translatio localis fit sine successione; Ergo &c.

Respondeo: ibi enim translatio localis non fit sine successione, ubi mobile illud transfertur, in plures spatii partes ab ipso percurruntur aliæ post alias: atqui si corpus moveretur in vacuo philosophico multæ spatii partes ab ipso necessario percurrerentur aliæ post alias, cum enim partes spatii sint extra se invicem necessario positæ, non possunt percurri nisi aliæ post alias.

Inst. illæ partes non debent percurri aliæ post alias, modo mobile ponatur esse in termino a quo, in termino ad quem

ei in toto interjecto medio: atque ita satis liber; ergo &c.
Dis. maj. illae partes non debent aliae post alias percurri, modo
mobile ponitur in termino a quo, et in termino ad quem, et in
toto interjecto medio linea sui reproductione, con. maj. cum ubi
reproductione nego maj. atque facilis patet ex minor.

Itaque docent Theologi corpus posse simul fieri in
eodem tempore per suam reproductionem, in termino a quo
in termino ad quem et in toto interjecto spatio, id quod probant
exemplo corporis Christi. Sed contendimus fieri non posse ut
corpus per motum localem sit praesens simul termino a quo
termino ad quem et toto interjecto spatio, necesse enim est
ut prius deserat terminum a quo, deinde transeat per spati
um interjectum, demumque veniat ad terminum ad quem.

Obj. 2o. translatio luminis a corpore lucido ad nostros usque
oculos est translatio mobilis de loco in locum: atqui illa transla
tio fit sine successione in instanti; ergo &c.

Nego minorem; illa enim translatio non fit sine successione
et in instanti, si ad propagationem luminis, id est luminis
a corpore lucido v. g. sole, usque ad oculos nostros pervenire,
requiratur certum aliquod ac determinatum tempus, ut ostensum
ex illius celeritate, ut probabitur in physica particulari,
quando agetur de lumine.

Quotuplex sit motus.

Motus quadruplex distinguitur a peripateticis, nimirum
ad substantiam, ad quantitatem, ad qualitatem, et ad ubi,
de quibus supra egimus, et tum probavimus unicum esse
motum, scilicet ad ubi, seu motum localem.

Quamvis autem unicus sit motus, nihilominus habita
ratione variorum ejus respectuum, diversimode distribui
solet a physicis, 1o. in rectum, circularem, ellipticum, parabo
licum &c. pro variis lineis quas mobile describit;
2o. in pulsionem, tractionem, flexionem ac volutationem;

Verum tertio, sicuti volutatio luminis veritate totidem pulsiones, nam v.g. si trahatur rheda, volvatur una ejusdem voluta, quia aliquae corporis particulae pelluntur, ut particulae caeterae simul annexae, sicut attendenti patebit.

3.° Motus distribuitur in uniformem ac difformem; in unicum ac multiplicem; 4.° denique in directum ac flexum ac refractum.

Motus dicitur uniformis quando mobile intra partes temporis aequales aequalia percurrit spatia, ita ut per singulas horas percurrat singulas leucas.

Motus dicitur difformis quando mobile intra partes temporis aequales inaequalia percurrit spatia v.g. si singulis minutis primis, aut spatia majora ac majora, aut minora ac minora percurrat: hinc motus difformis vel acceleratur, vel retardatur.

Circa uniformitatem ac difformitatem motus multa hic inquiruntur a physicis; 1.° an projecta moveantur uniformi, an difformi motu; et ex hypothesi quod moveantur motu difformi, siquidem per experientiam compertum sit, quaenam sit hujus difformitatis causa ac quaenam servetur proportio; 2.° quaenam sit causa accelerationis corporum decidentium; 3.° quanam proportione fiat corporum decidentium acceleratio; 4.° an ratione intercedendum motus hos in aeternum omnem accelerantur, an vero tandem redeundo forent ad uniformitatem motus.

Verum quoniam harum quaestionum solutiones eandem cognitionem causae gravitatis supponunt, ideo omnino supersedemus eas in physica particulari, postquam detecta fuerit genuina causa gravitatis inquirimus.

Mobile dicitur habere unitatem motus, quando unica impulsio applicatur seu unicam determinationem, ut si quotlibet gradus motus applicentur mobili, ut per lineam rectam feratur in horizontem.

Mobile dicitur habere multiplicitatem motus, quando multi

204 simul impetus pro suarum applicati 2um determinatione disparate
oppositos, ut si mobile per lineam orizontalem simul expelli
perpendicularem vel sursum vel deorsum pellatur. hinc motus
resolvi dicitur, quoniam assignantur determinationes 2um quas
idem mobile simul pulsum.

Circa multiplicitatem motuum multa hic inquiri solent.

Quaeritur 1° an corpus idem multiplici motu transferri
possit.

Respondeo corpus idem multiplici motu transferri non
posse eo sensu, quod diversas lineas simul describat; sed ipsum
multiplici motu posse moveri eo sensu, quod eamdem describ
endo lineam pellatur 2um determinationes disparate oppositas.
Experientiae quippe constat diagonalem percurrere corpore 2ub.
latera parallelogrammi a duabus causis pulso.

Q. 2°: quomodo determinanda sit linea recta quam descrip
turum sit mobile a multis causis 2um determinationes
disparate oppositas pulsum uni committente.

Res. lineam illam sic esse determinandam, 1° si a duabus
tantum causis pellatur 2um determinationes disparate oppo
sitas, tum inventus lineae quae ex his determinationes continuatae
causarum impellentium ac hae lineae spectantur ut duo latera
parallelogrammi, quae similiter, ac in impetus a causis
communicato. tum absolute parallelogrammo dicatur
diagonalis a puncto sive terminus impetuum ad angulum directe
oppositum; dico diagonalem hanc esse lineam quaesitam,
sicut constat ex dictis de collisionibus corporum.

2° Si mobile pellatur a tribus causis 2um determinationes
disparate oppositas inventa linea quam percurreret
mobile si a duabus tantum causis fuisset pulsum lineam
hanc spectabis ut determinationem unius tantum causae
pellentis: unde inquirenda erit alia diagonalis, alia diago
nalis, quae scilicet media inter illam determinationem et 3ae
causae determinationem, juxta conditiones superius perscriptas.

3°. Si a quatuor causis mobile pellatur, inventa linea

quam describeret, si a tribus tantum impelleretur; primo sumi
debebimus unicam determinationem, unde cum tertio ipsam de-
terminationem 3ae causae describemus aliam diagonalem:
eodem modo procedendum esset, si plures aliae causae simul impel-
lerent idem mobile.

Q. 3o. quamnam lineam descripturum sit mobile, si pellatur
a multis causis quarum determinationes disparatae supponitur; sed ita
ut omnes illae causae difformiter agant, vel quaedam difform-
iter, aliae uniformiter.

Resp. lineas a mobili tunc describendas totidem esse curvas;
naturam autem ac proprietates ejusmodi curvarum difficilioris
ac abstrusioris sunt disquisitionis, quam ut resolvi possint in
cursu philosophico; quarumdam tamen naturam expende-
mus in physica particulari.

Quod spectat ad distributionem motus in directum, reflexum
aut refractum,

Motus directus vocatur ille, quo mobile transfertur secundum pri-
mam determinationem, talis est motus luminis a corpore lucido
versus nostros oculos vibrati.

Motus dicitur reflexus quando mobile transfertur secundum deter-
minationem quam ab occursu corporum obviorum de novo recipit,
talis est motus luminis solaris a planetis, v.g. a luna, versus
oculos nostros remissi.

Motus dicitur refractus quando mobile permeans oblique
ex uno medio in aliud heterogeneum, v.g. ex aere in aquam,
globulus in hoc 2o medio declinat ab ea determinatione,
quam obtinebat in priori medio. De triplici hoc motu dicemus
in physica particulari.

Circa hanc motuum distributionem multa solent hic inquiri;
1o quaenam sit causa reflectionis mobilium; 2o quaenam
sit causa refractionis corporum; 3o utrum mobilia in
reflectionibus aut refractionibus aliquid amittant de suo motu;
4o utrum corpus, quod occursu corporum obviorum reflectitur,

aliquantulum quiescere in puncto reflectionis.

Tres priores quaestiones solventur in physica particulari: hic autem solvimus postremam.

Conclusio.

Nulla datur quies proprie dicta in puncto reflectionis.

Probatur: nam si daretur quies proprie dicta in illo puncto, deberet assignari causa rationabilis motus extincti, et motus postea restituti: atqui nulla potest assignari ejusmodi causa. haec enim esset vel ipsum corpus impingens, vel ejus impetus, vel ejus determinatio, vel denique corpus obvium repellens: atqui nullum horum dici potest; non ipsum corpus impingens, nam corpus ut corpus se habet indifferenter ad motum et quietem: non impetus, nam nullus est effectus cujusvis impetus praeter translationem mobilium, aut sustentationem alterius impetus; non determinatio mobilis, nam cum sit effectus ejus impetus, causam suam nec destruere, nec producere potest; non denique corpus obvium repellens; nam hoc corpus obsistere quidem potest determinationi corporis impingentis, sed hujus impetum nec destruere, nec producere potest; proindeque etc.

Solvuntur objectiones

Objicies primo: tum datur quies in puncto reflectionis, quando inter ascensum et descensum lapidis sursum projecti: atqui hoc in casu datur quies; ubicumque enim vires aequales applicantur eidem mobili secundum determinationes directe oppositas, debet hujusmodi mobile quiescere: atqui inter ascensum et descensum lapidis sursum projecti vires aequales applicantur eidem mobili secundum determinationes directe oppositas, virtus enim qua sursum projicitur fit tandem aequalis virtuti qua deorsum pellitur, alioqui nunquam ad terram relaberetur. Ergo etc.

Nego min. ad cujus probationem dis. maj. mobile quiescere debet quando vires aequales illi applicantur secundum determinationes directe oppositas, si vires aequales sint in hac aequalitate permanentes, transeat major, si diminuantur

æqualitate minime permanentes negamus; atque distincta pariter sunt ... nempe conversione.

Vis itaque applicata mobili in summo conservatur potentia imminuitur hæc eo quod successive communicetur fluido dividendo; adeoque fiet tandem æqualis virtuti qua ab eorum impetu impellitur; sed tendendo vires illas in hac æqualitate permanere non posse, quemadmodum augmento virtus sursum impellens desinit prævalere impulsui eorum, hic incipit ipsi prævalere, quia causa gravitatis novos et novos gradus impetus communicat gravibus, ut clarius intelligetur ex dicendis de gravitate.

Dixi autem transeat, quia quamvis lapis in prædicta hipotesi maneret immotus, non ideo proprie quiesceret sed foret in nisu.

Obj. 2.º dum pila impingit in parietem partes ejus anteriores, seu quæ parietem primo attingunt quiescere debent dum posteriores accedunt; hoc in puncto reflexionis datur quies aliquarum saltem mobilis partium.

R. N. antecedens nam partes quæ vel per motum directum comprimuntur vel per vim elasticam restituuntur, non quiescunt; atque partes anteriores pilæ vel per motum directum comprimuntur, dum nempe complanantur pilæ, vel per vim elasticam restituuntur, unde partes illæ anteriores semper sunt in nisu.

De duratione corporum.

Diximus in metaphysica triplicem esse durationis speciem nempe æternitatem ævum et tempus. æternitas est duratio quæ nullum initium habuit nec finem est habitura, talis est duratio Dei. ævum est duratio quæ initium habuit sed nullum finem est habitura, talis est duratio animæ rationalis. tempus est duratio quæ initium habuit et finem habebit, talis est duratio mundi quia mundus initium habuit et finem habiturus est.

Certum est corpora durare seu perseverare in suo esse; per sensum enim internum conscii sumus sensationis et emotionum quae relationes in nobis durare quod contingere non posset, nisi corpora durarent, ut constat ex dictis de existentia corporum universim; sed illorum duratio non potest revocari neque ad aeternitatem, neque ad aevum; restat ergo ut revocetur ad tempus. enim vero duratio corporum initium habuit et quotidie variis corruptionibus et mutationibus habet finem.

Tempus definitur ab Aristotele mensura motus secundum prius et posterius; verum ista definitio vitiosa est, 1° quia hic mensura motus ad summum est proprietas temporis, non ipsius essentia. 2° quia licet nullus daretur motus in corporibus, attamen tempus existeret; non enim minus durarent corpora etiamsi ea duo perseverarent quiescentia, quam cum moventur. 3° denique quia motus est potius mensura temporis, quam tempus sit mensura motus, v.g. motus solis saltem apparens est mensura diei et anni.

Tempus ab aliis definitur series momentorum quae sibi invicem succedunt: illam autem seriem ac successionem momentorum negant esse positivam, sed purum nomen quod conceptum definitur, ipsi debere esse quid positivum: atque tempus sic definitur, illius idea inest omnibus, doctis simul et indoctis; sic etc.

Itaque dico quod tempus sit series seu successio momentorum, sed ista successio debet dici positiva; quamquam satius est retinere temporis definitionem superius allatam, qua tempus definitur duratio habens initium ac finem.

Quaeritur ex quibus partibus constet tempus.

Quidam volunt tempus constare ex instantibus et momentis minimis successivis, ac ea sententia Zenonistarum: nam ut continuum magnitudine constare ex iis quae sunt minima extensa, ita asserunt tempus componi ex iis quae sunt minime successiva; sed errant Zenonistae: sicut enim probatum est magnitudinem non posse constare ex iis quae extensionem,

ita similiter intenderet tempus, quod sit successivum, non tamen constare ex iis quae dicebamus successionem. quare ex his infertur

Conclusio

Tempus non constat ex durationis partibus, quae non sunt successivae.

Probatur: nam tempus constare debet ex iis durationis partibus quae sibi additae constituunt praesens, praeteritum et futurum; atqui partes durationis minime succedentes non possunt sibi invicem additae constituere praesens, praeteritum et futurum; nam partes quae debent esse totae intra se invicem et quarum una non potest post alteram constituere neque enim praesens, praeteritum et futurum; atqui partes durationis minime succedentes debent esse totae intra se invicem et una non potest post alteram; ergo etc.

Itaque sicut in magnitudine finita sunt infinitae minimae partes semper minores et minores in infinitum, sic in quavis duratione finita minimi temporis plures partes durationum minores et minores in infinitum.

Solvuntur objectiones

Obj. 1. datur instans: atqui instans non est successivum; ergo etc. Resp. dist. minorem: instans quidem non se habet ad durationem, sicut punctum ad magnitudinem: atqui punctum licet sit terminus, quamvis se habet nullam habeat rationem extensionis; ergo et instans non est successivum, licet se habeat nullam habens rationem ipsius successionis.

Obj. 2. instans est tempus praesens: atqui praesens non est successivum; ergo etc.

Resp. dist. minorem: praesens non est successivum formaliter, concedo; fundamentaliter, nego minorem.

Itaque tempus praesens, formaliter ut praesens, non est successivum, quia ratio praesentis non est ratio praeteriti et futuri, sicut ratio longitudinis non est ratio latitudinis et profunditatis; at tempus praesens intelligitur praeteritum, futurum, quatenus est pars durationis, est successivum, quia non potest dari pars durationis quae sit sine successione, sicut non potest dari punctum quod sit sine longitudine, latitudine et profunditate.

Obj. 3. Sequitur tantum praeteritum, futurum praesens ... rationem dimensionis durationis, sicut longitudo latitudo

a profunditas sunt dimensiones magis includunt jam dictae illae dimensiones sint formaliter positivae diversae et tamen simul videntur inseparabiles, sicut partes durationis praesentis, praeteriti et futuri sint positive formaliter diversae et sunt etiam inseparabiles.

Ad 2um praesens non sit indivisibile successivum, si praeteritum et futurum non possunt sine praesenti: atqui realiter etc.

Dist. maj. si praeteritum et futurum non possunt sine praesenti fluendo conc. maj. permanendo nego maj.: atqui etc. distinc. parte minore nego consequentiam.

Itaque praeteritum et futurum non possunt esse sine praesenti permanendo, sed sunt ipsorum fluendo, nam sunt in perpetuo fluxu, unde praesens est medium praeteriti et futuri; porro quamvis medium non consideretur sub ratione divisibilis, attamen in veritate divisibile.

Quaeritur utrum creatio substantiae facta fuerit intra momentum durationis successivum.

Resp. creatio etc. substantiarum facta fuit intra momentum successivum, nam exponunt pars durationis successivae temporis seu momentum plus vel minus indeterminatae magnitudinis. Potest tamen quodam magis quolibet momento determinato, nempe aliud magnitudine brevius, intra quod absolvi potuit creatio. Unde et ergo dici potest creatus 1° mundi anno, primo mense, 1° die, hora prima etc.

Quaestio 16a. De corpore naturali.

Hanc quaestionem solvimus ubi diximus materiam omnium unius ejusdem speciei inveniri in corporibus naturalibus, contra ac censuerunt nonnulli philosophi qui volunt corpora caelestia specie differre a corporibus sublunaribus, quae opinio falsa est; nomine tantum. Specie proprie dicta differunt, quae invicem converti non possunt; sic substantia differunt modificatione spiritus a corpore, quia neque substantiam modificationem neque corpus in spiritum converti possunt; porro corpora ratione materiae communis invicem converti

a vero multa convertuntur in alia sive corpora ipsa qualis
ex [illegible] sanguis in sanguinem caro; ergo etc.
Deinde ista non differunt specie, quia non habent accidenti-
alia per quae differant inter se, ac corpora atque corpora naturalia
ita se habent; nihil enim potest assignari per quod differant
praeter partium dispositionem situm figuram et similia;
quapropter corpora naturalia in particulari possunt dumtaxat
describi non vero definiri; quia eorum differentiae latent, et
sunt difficiles admodum illorum corporum notiones.
Dices: corruptibilia et incorruptibilia specie differunt atqui
corpora terrestria sunt corruptibilia, corpora vero caelestia sunt
incorruptibilia; ergo etc.
Resp. nego: nam tantum corpora caelestia possunt
dici incorruptibilia, quatenus a nulla causa creata possunt
destrui et annihilari; atque pariter corpora terrestria saltem
ratione materiae a nulla causa creata destrui possunt;
sunt enim suis substantiis a Deo solo annihilari possunt
neque fuerunt creata. 2°. Si corpora terrestria dicuntur corrup-
tibilia eodem modo corpora caelestia dicenda sunt corruptioni
obnoxia: ac tamen corpora terrestria possunt corrumpi
quatenus constant ex pluribus partibus substantialibus quae
a se invicem separari possunt; ergo etc.
Ins. multae fiunt generationes, corruptiones, alterationes
in corporibus terrestribus: atqui nihil tale deprehenditur in
corporibus caelestibus; ergo etc.
Resp. nego minorem: constat enim ex physica particulari in
corporibus etiam caelestibus multas fieri mutationes, genera-
tiones, corruptiones: sic cometae concrescunt et dissolvuntur;
in sole plurimae generantur maculae; ergo etc.

Finis Phisicæ

Generalis.

220 (ult)

Paris chez Vallet Graueur du Roy rüe S.t Iacques au Buste de Loüis XIIII.

Ethica seu moralis
Tertia Philosophiae Pars

Huc usque logicam et metaphisicam exposuimus quanta potuimus perspicuitate et diligentia nunc ut voluntati salutaribus praeceptis inflectendae praesto simus, ethicam seu scientiam morum aggredimur.

Haec disciplina in tanto pretio fuit apud veteres ut alias scientias eatenus exponendas existimaverint quatenus ad scientiam morum referrentur idque non immerito, dici enim vix potest quot et quanta sint hominibus collata beneficia siquidem ab hac disciplina quae dispersos homines in unum coegit locum illosque [illegible] a fera agrestique vita ad humanum civilemque deduxit cultum. ab hac quae jura leges et judicia constituendis civitatibus perquam utilia describere docuit. quamobrem operae pretium erit si hanc scientiam, quae circa mores ad honestatis regulas conformandos tota occupatur quam accuratissime tradiderimus; sed pauca prius de ethicae natura pro scholarum more praemittimus; quare si

Quid sit Moralis

Ethica seu moralis definitur scientia practica quae versatur circa actus humanos quatenus ad honestatem dirigibiles.
1.° Dicitur scientia, id est, facultas evidenter judicandi.
2.° Dicitur practica quia versatur circa objectum operabile mediante ipsa; huic non conquiescit in objecti sui autem [con]platione nempe actuum humanorum, sed transit ad opus et ipsos dirigit ad honestatem. 3.° dicitur, quae versatur circa actus humanos, quia in se tota sit moralis in dirigendis actus qui dicuntur humani.

Discrimen autem est inter actum humanum et actum hominis. Actus humanus est ille qui fit ab homine ex advertentia rationis et deliberatione saltem possibili atque debita tale sit judicium. Actus hominis est ille qui fit ab homine sine advertentia rationis et deliberationis saltem possibili atque debita, ut sunt qui intelloquendum movere oculos vel pedem vel manum cum kalpi [illegible].

4.° Denique dicitur circa actus humanos quatenus sunt ad honestatem dirigibiles ut distinguatur ab aliis scientiis quae dirigunt actus humanos ad alium finem quam ad honestatem moralem.

Honestas autem seu bonitas moralis est conformitas cum recta ratione: per rectam rationem intelligitur facultas judicandi de primis et generalibus principiis

quæ respiciunt mores, quale sunt illud alteri ne feceris quod tibi fieri non vis, et hoc alterum neminem falle. Demum verum ut in forma probetur moralem esse Scientiam sit

Conclusio 1.a

Moralis seu ethica est Scientia.

Probatur: nam illa disciplina est Scientia quæ est facultas evidenter judicandi de actibus suis humanis; atqui talis est ethica, nam potest ex illo axiomate quod proximo tuo alteri non sit faciendum quod tibi factum nolis. atqui de fama tua detractum non vis; ergo non debes de fama alterius detrahere. pariter judicamus hominem esse capacem meriti vel demeriti, quia est liber; ergo Ethica est Scientia.

Solvuntur Objectiones

Obj. 1.o illa disciplina non est Scientia quæ non ducit nos mentem ad verum; atqui talis est moralis; ad hoc enim satis est quod in morali plurima tradantur præcepta non modo incerta, sed etiam noxia: atqui in morali passim leguntur ejusmodi præcepta; ergo &c.

Nego minorem et dico nos nulla quidem in quibusdam ethicæ scholasticis reperiri principia seu præcepta quæ non modo sunt incerta, sed etiam moribus perniciosa; verum illa præcepta sunt commenta hominum qui de moribus perniciose senserunt, non autem ipsius ethicæ.

Instabis atqui experimentum in ethica praecepta non modo incerta ~~sed pernitiosa~~ etiam sed etiam falsa quae sunt ipsius ethicae, ergo nulla solutio.

Nego subsumptum nam illa praecepta non sunt incerta quae sunt necessaria et immutabilia atqui ethicae praecepta sunt ejusmodi nam ethicae praecepta sunt ista v. g. unum cole Deum, declina a malo et fac bonum alteri ne feceris quod tibi fieri non vis atqui haec omnia praecepta sunt necessaria et immutabilia, ergo &c.

Inst. inter praecepta moralia numerandi sunt ista colendi sunt parentes suum unicuique reddendum, atqui ista praecepta sunt mutabilia nam illa praecepta certa non sunt et immutabilia si enim non sit reddendus ensis homini furioso nec colendi sunt parentes patriae proditores et hostes religionis: atqui res ita se habet, ergo &c.

Nego minorem ad cujus probationem dis. maj. si sit non sit reddendus furioso homini absolute et quoad debitum conc. maj. si non sit reddendus hic et nunc quoad actum nego maj. atqui &c. distincta pariter minore nego consequentiam itaque furioso homini hic et nunc non sit reddendus ensis sed licet restitutio differatur ad tempus, attamen remanet semper absolute reddendi debitum obligatio unde istud praeceptum suum cuique reddendum sit remanet necessarium et immutabile quod spectat ad alteram partem dico parentes quatenus

parentes semper, ne colendos, licet colendi non sint patriæ proditores et veræ relligionis hostes.

Obj. 2°. Illa disciplina non est scientia cujus objectum pendet a consuetudine hominum: atqui talis est objectum ethicæ; nam objectum ethicæ sunt res morales atqui res morales plerumque pendent ab hominum consuetudine et variæ sunt in variis locis; ergo &c.

R. nego minorem ad cujus probationem dis. maj. objectum Ethicæ sunt res morales quæ continentur lege naturali vel lege positiva relative ad legem naturalem, con. majorem sunt res morales quæ continentur lege positiva, quatenus absolute considerantur et nulla habita ratione legis naturalis nego maj. atqui &c. distinguo minorem res morales quæ continentur lege positiva si absolute considerentur et nulla habita ratione legis naturalis plerumque pendent a consuetudine hominum et variæ sunt in variis locis con. minorem si spectentur relative ad legem naturalem nego minorem ergo &c. nego consequentiam.

Itaque res morales duplicis sunt generis aliæ lege naturali certa et immutabili continentur, nec aliter se habere possunt, v. g. hæc præcepta unum cole deum; declina a malo et fac bonum; honora parentes &c.; aliæ sunt res morales quæ lege positiva libera et mutabili comprehenduntur, v. g. modus specialis colendi Deum honorandi parentes emendi contrahendi et alia ejusmodi quæ ab hominum instituto et consuetudine pendent.

Equidem res morales quae lege positiva immutabili continentur si absolute spectentur et nulla habita ratione legis naturalis pendent a consuetudine hominum et variae sunt in variis locis; sed si considerentur relative ad legem naturalem mutari non possunt quia nunquam debent esse contrariae legi naturali, v. g. specialis modus colendi Deum licet absolute et in se mutari possit, attamen Deus ita debet semper coli, ut supremus cultus ipsi deferatur, non vero creaturae, pariter modus ineundi contrahendi secundum varias sese potest apud varias nationes, sed quo quomodo fiant quisque in ineundo contrahendo secundum illa ita se gerere debet ut nihil unquam committat contra istud legis naturalis praeceptum alteri ne feceris quod tibi fieri non vis. porro res morales quae lege positiva praecipiuntur vel prohibentur non sunt objectum ethicae nisi quatenus spectantur relative ad legem naturalem

Conclusio 2.a

Ethica est prudentia.

Pr. nam prudentia est habitus practicus cum ratione activus circa ea quae sunt homini mala aut bona moraliter. atqui ethica est ejusmodi. 1.o est habitus, quia repetitis actibus comparatur. 2.o est habitus activus, quia dirigit actus humanos ad honestatem per certas regulas et certa praecepta; 3.o versatur circa ea quae sunt homini bona

Vel mala moraliter, id est circa actus humanos, qui omnes sunt boni aut mali moraliter; hoc ordo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1° Si Ethica foret prudentia, philosophi morales qui quod sunt eruditi, forent prudentia praediti et vocarentur prudentes, atqui id dici non potest; Ergo &c.

Dist. maj. phi forent praediti prudentia generali, conc. maj. particulari, simpliciter nego maj. atque sic distincta pariter minore nego consequentiam.

Itaque duplex est prudentia, scilicet generalis et particularis. prudentia generalis est cognitio praeceptorum aequi bonique in genere, unde universim hominibus declarat quid sit agendum quidve fugiendum v.g. reddendum esse unicuique quod suum est, nemini esse faciendam injuriam. prudentia particularis est ea quae factum aliquod singulare aestimat, v.g. quae huic nunc inclinat ad stipem erogandam huic egenti; ad reddendum huic talionem, in hoc aut illa circumstantia, quod suum est. prior dicitur prudentia docens, posterior dicitur prudentia utens.

Prudentia particularis practica rectum mentis judicium et cognitionem praeceptorum naturalium importat, bonam tum in voluntate tum in appetitu sensitivo dispositionem. unde corrumpitur non tantum ignorantia ut prudentia generalis, sed etiam pravis animi affectibus et perturbationibus

Saniorum. qui habet prudentiam particularem habet et generalem sed non vice versa. hinc illa ovidii verba, Video meliora proboque deteriora sequor. his positis patet

Solutio.

Imposita responsione prudentia potest esse in homine improbo atqui id dici non potest. ergo &c.

D. Ima. prudentia generalis quae est tantum cognitio praeceptorum moralium potest esse in homine improbo, con. maj. particularis, quae praeterea dicit in voluntate et appetitu sensitivo facilitatem applicandi haec praecepta nego maj. atqui &c. distincta pariter minore nego conse.

Ins. prudentia est virtus moralis: atqui virtus moralis non reperitur in homine improbo. ergo &c.

D. Ita maj. prudentia completa, id est tum generalis tum particularis est virtus moralis, con. maj. prudentia incompleta, id est, generalis tantum nego maj. atqui &c. concessa minore et distincto consequente ad sensum majoris nego consequentiam.

Itaque prudentia quatenus virtus moralis non tantum dicit cognitionem praeceptorum in intellectu sub quo respectu dicitur virtus intellectualis, sed praeterea importat in voluntate et appetitu sensitivo facilitatem ad illa praecepta applicanda, quia debet reddere hominem bonum simpliciter.

Obj. 2ª multi sunt prudentes sine ethica ergo non debet dici prudentia.

Dis. antecedens multi sunt prudentes sine ethica prudentia empirica et experimentali con. antecedens prudentia scientifica nego et Antecedens et Consequentiam.

Itaque duplex distingui debet prudentia nempe empirica quae per experientiam cognoscit quid sit agendum et illud agit sed praecepta et regulas ignorat vel saltem scientifice non novit; scientifica quae non modo cognoscit quid sit agendum quidve fugiendum, sed illud etiam concludit ex principiis certo et evidenter cognitis. igitur quemadmodum nonnulli sine arte medica videmus facere quamdam medicinam empiricam ita fieri potest ut sine cognitione scientifica praeceptorum moralium habeat prudentiam quamdam experimentalem.

Conclusio 3ª.

Ethica non est ars.

Pro. nam ars est habitus vera cum ratione effectivus seu dirigens effectiones; atqui ethica non dirigit effectiones, sed actiones: nam effectio dicitur quaevis operatio cujus pretium positum est in industria et peritia agentis, actio dicitur operatio cujus dignitas posita est in honestate seu rectitudine morali: atqui Ethica dirigit operationes quarum dignitas posita est in rectitudine morali non in peritia et industria cum instituta sit ut actus humanos conformet honestati; ergo &c.

An Sit Ethica

Conclusio 1a.

Existit Ethica

P. nam ethica est facultas evidenter judicandi de actibus humanis et eos ad honestatem dirigendi moribus dirigendi, virtutem discernendi; uno verbo facultas agendi secundum regulas honestatis: atqui experimur intimo et quotidiana experientia constat comparari ejusmodi facultatem ergo &c.

Quaeritur solo utrum juvenis sit idoneus ethicae auditor.

Aristoteles existimavit ad Ethicae scholas accedendum, quia cum in illis plerumque vigeant et dominentur morbi animi affectus quibus ab honeste agendo retrahi solent, incassum audituri sunt hoc praecepta quorum finis, inquit, non est cognitio tantum, sed actio honesta; contra fetum sit

Conclusio 2a.

Juvenis est idoneus Ethicae auditor.

Pro nam ille idoneus est ethicae auditor, qui potest ejus capere praecepta et ad praxim ea redigere: atqui talis est juvenis; 1o quidem potest capere praecepta moralia tam enim adolescens potest intelligere praecepta moralia quam praecepta aliarum scientiarum; atqui adolescens potest alias discere scientias ergo &c. 2o potest ad eum

ex praxim præcepta redigere, siquidem licet adolescens
inordinatis animi motibus plerumque subjiciatur, attamen potest,
modo velit, se ad meliorem frugem recipere; nemo, ut
facit horatius
,, nemo adeo ferus est, qui non mitescere possit,
,, si modo culturæ patientem accommodet aurem.
Et certe ethica est animi medicina; quemadmodum enim
injustè a pharmaciis et potionibus medicinalibus arcetur ægrotus, ita nec ab ethica arcendus est juvenis; quo enim vehementiores sunt in eo animæ perturbationes, eo magis
indiget auxilio ethicæ ad illas compescendas; ergo adolescens admittendus est inter auditores ethicæ.
Dices: homo podagra laborans non est aptus arti saltatoriæ;
ergo nec juvenis idoneus est disciplinæ moralis.
Nego consequentiam et paritatem; ratio disparitatis est
quod penes hominem podagra laborantem non est hominem sentire consuetudinem; at vero juvenis potest animi
motus moderari juxta illud scripturæ genesis c. 4. versu 7.
sub te erit appetitus tuus et tu dominaberis illius.

Cur sit Ethica.

Causa finalis proxima ethicæ est honestas, seu actio
virtutis, remota est gloria Dei.
Causa exemplaris est lex æterna seu ratio suprema ad
cujus normam omnes leges positivæ constituuntur.
Causa efficiens 1a. Deus est, qui cum protoparentibus infudit

sunt in locum intellectu produxit facilitatem veri, et in locum voluntate facilitatem recti.

Causa efficiens 2ª. sunt ipsi homines qui sibi actionem honestam studio et labore comparant.

Subjectum inhesionis quod Ethicae sunt ipsa anima.

Subjectum inhesionis quo sunt ipsae potentiae planiae scilicet intellectus et voluntas, quorum ope exercentur et eliciuntur actus humani.

Objectum materiale sunt actus humani.

Objectum formale est capacitas honestatis quia est ratio specialis, sub qua considerantur actus humani.

Objectum totale et adequatum sunt actus humani quatenus sunt ad honestatem formale quod ut in forma probetur sit

Conclusio

Objectum Ethicae adequatum sunt actus humani quatenus ad honestatem dirigendi.

Pr. nam illud est objectum adequatum ethicae, quod habet conditiones requisitas ad objectum totale et adequatum. atqui tales sunt actus humani prout ad honestatem dirigendi. nam tres conditiones requiruntur ad objectum adequatum, nimirum commensuratio, relatio, et distinctio: atqui actus humani quatenus habent tres illas conditiones 1º. commensurationem quia nec latius nec strictius patent quam ipsa moralis. 2º. relationem quia

quaecumque tractantur in morali, ad ipsos referuntur; 3.° denique distinctionem habent, quia praeter moralem nulla est disciplina quae versetur circa actus humanos quatenus sunt ad honestatem dirigendi; hoc &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1.° theologia moralis versatur circa actionem humanam prout ad honestatem dirigenda. hoc &c.

Dis. antecedens theologia moralis versatur circa actionem humanam, prout est ad honestatem Christianam et supernaturalem dirigenda, Con. antecedens, prout est dirigenda ad honestatem humanam et pure naturalem nego antecedens hoc &c. dis. consequens actio humana prout est dirigenda ad honestatem Christianam et supernaturalem non est objectum ethicae Con. consequentiam, cum nego consequentiam

Itaque Ethica versatur circa actiones humanas prout sunt dirigendae ad honestatem mere naturalem ex principiis solo lumine naturali cognitis; theologia vero illas actiones spectat in ordine supernaturali et prout sunt dirigendae ad honestatem Christianam ex principiis lumine supernaturali cognitis; proindeque theologia et ethica sub diversa ratione versantur circa actus humanos;

Obj. 2.° beatitudo est objectum Ethicae; hoc non actio humana.

Nego antecedens; nam ethica cum sit scientia practica debet dare praecepta de suo objecto consequendo; atqui plura moralia nulla prodit praecepta de consequenda beatitudine.

Ins. jllud est objectum ethicae ad quod omnia quae tractantur in ethica referuntur, atqui omnia quae tractantur in morali referuntur ad beatitudinem

D. maj. jllud est objectum Ethicae ad quod omnia quae tractantur in Ethica referuntur tanquam ad finem intrinsecum con. maj. tanquam ad finem extrinsecum nego majorem atqui &c. distinctio pariter minorem nego consequentiam

Itaque beatitudo est finis extrinsecus ethicae quamvis enim Ethica primario de beatitudine non agat ad illam tamen consequendam maxime est utilis: cum vero beatitudo se habet respectu Ethicae sicut ceterae scientiae respectu logicae. igitur quemadmodum ceterae scientiae non sunt objectum logicae sed tantum illius finis extrinsecus, ita et beatitudo non est objectum Ethicae sed duntaxat illius finis extrinsecus.

Ins. in disciplina practica finis et objectum idem sunt; ergo si beatitudo sit finis Ethicae est quoque objectum.

D. antecedens in disciplina practica finis internus et objectum idem sunt concedo antecedens finis externus et objectum sunt quid unum et idem nego. d. antecedens ergo &c. distinguo consequens si beatitudo sit finis ethicae internus est quoque ejus objectum con. consequentiam si beatitudo sit finis extrinsecus est quoque ejus objectum nego consequentiam.

Itaque finis disciplinae duplex distingui potest nimirum finis internus seu intrinsecus et externus seu extrinsecus. finis internus alicujus disciplinae est ille, de quo disciplina

primario et per se agit, et ad quem refert quaecunque tractat: tales sunt actus humani ad honestatem directi respectu Ethicae; de illis enim primario et per se agit, et ad illos refert quaecunque tractat: unde finis internus et objectum sunt quidem unum et idem: finis externus vero ille, de quo disciplina primario et per se non agit, sed ad quem consequendum maxime inservit: tales sunt omnes disciplinae respectu logicae; quamvis enim primario logica de illis scientiis non agat, attamen ad eas consequendas est necessaria.

Porro in disciplina practica finis internus et objectum sunt quidem unum et idem; at vero finis externus valde distinguitur ab objecto: finis enim externus proprie loquendo non est finis disciplinae practicae sed potius ipsius hominis, qui incumbit in studium disciplinae practicae.

Obj. 3.° ars medica versatur circa substantiam corporis tamquam objectum adaequatum; ergo a pari Ethica cum sit medicina animae debet versari circa animae substantiam, non vero circa actiones humanas.

Nego consequentiam et paritatem: ratio disparitatis est quod morbi corporis sint in ejus substantia quae caduca est et corruptioni obnoxia: at vero morbi animae utpote spiritualis non sunt in illius substantia, sed in ejus affectionibus et actionibus: quapropter moralis versari debet circa actiones animae non vero circa ejus substantiam; ubi enim est morbus, ibi est adhibenda medicina.

Qualis sit Ethica

Inter praecipuas ethicae proprietates numerantur utilitas et necessitas. fatentur omnes ethicam maxime esse utilem cuilibet homini; cum illius praecepta plurimum conferant ad vitam honeste et laudabiliter traducendam: verum disputant de illius necessitate.

Conclusio 1a.

Ethica est simpliciter necessaria omnibus hominibus collective sumptis.

Pro. nam illud est simpliciter necessarium, sine quo finis obtineri non potest: atqui sine philosophia morali quae habitat in quibusdam hominibus, tota hominum collectio non potest vitam honestam et felicem vivere, siquidem saepe occurrunt difficiliores rerum agendarum casus, in quibus nec naturalis, nec empirica sufficit ethica; sed necesse est adire et consulere viros qui singulari rerum agendarum prudentia instructi sint.

Conclusio 2a.

Ethica non est simpliciter necessaria hominibus distributive sumptis.

Pro. nam Ethica se habet in regendis hominibus sicut medicina in illorum corporibus curandis: atqui hoc posito non est simpliciter necessaria hominibus distributive sumptis. ut enim in civitate satis est quosdam existere medicos, qui

accersantur, et opem ferant iis qui gravissimo morbo tententur, sic satis fuerit si in republica extiterint viri prudentes et in Ethica versatissimi, qui in consilium adhibeantur, cum se dabit difficilis agendi occasio.

Quotuplex sit Ethica

1.° Ethica dividitur in naturalem et artificialem. Ethica naturalis est cognitio quam quisque habet a natura insitam et qua honestum a turpi discernens sibi praescribit quid sit quomodo sit agendum.

Ethica artificialis est cognitio multorum praeceptorum, quibus bene vivendi norma continetur, studio et labore comparata.

2.° Ethica dividitur in empiricam seu experimentalem et scientificam.

Ethica experimentalis est cognitio multorum praeceptorum moralium ex multis experimentis sine probatione collectorum, qualis reperitur in senibus, et in iis qui in rebus agendis sunt versatissimi.

Ethica scientifica est cognitio eadem multorum praeceptorum moralium cum facultate ea probandi atque demonstrandi certis et necessariis rationibus.

3.° Ethica dividitur in universalem et particularem.

Ethica universalis est ea quae ex principiis et effatis generalibus generales deducit conclusiones, quibus universim praescribitur quid sit agendum quidve fugiendum.

unde versatur circa actus humanos in sic communi principio inquirit et tradit praecepta bene vivendi cuilibet statui communia.

Ethica particularis hic ea quae in singulis casibus definit quid hic et nunc sit agendum. unde spectat actus humanos in particulari, tradique praecepta cuilibet statui propria.

4º Denique Ethica dividitur in monasticam oeconomicam et politicam.

Monastica dirigit hominem in ordine ad proprium suum bonum.

Oeconomica seu domestica dirigit hominem prout est membrum familiae in ordine ad bonum ipsius familiae

Politica sive ea, quae dirigit hominem ut membrum reipublicae in ordine ad bonum ipsius reipublicae.

Quaeritur utrum haec ultima divisio sit admittenda.

Res. affirmative quare sit

Conclusio 1ª

Admittenda est divisio Ethicae in monasticam oeconomicam et politicam.

Probatur. nam toti triplex est admittenda plus modis, quotuplex est bonum, quod tenemur procurare: quotuplex est officium, quo tenemur fungi; quotuplex est denique status in quo homo vitam degere potest: atqui: triplex

in bonum quod tenemur procurare, nempe bonum proprium, bonum familiae et bonum reipublicae. 2° triplex officium quod tenemur fungi, nimirum erga nosmetipsos, erga familiam et erga rempublicam. 3° denique triplex est status in quo homo vitam producere potest, vel enim solitarius, vel in familia vel in republica; ergo &c.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1° eadem ars medica curat homines, sive privatos sive in familia sive in civitate degentes; ergo et a pari &c.

Nego consequentiam et paritatem ars enim medica curat homines nulla habita ratione illius status in quo vivunt; at vero moralis dirigit homines habita ratione status in quo degunt et pro diversitate illius status et conditionis diversa tradit praecepta: hinc alia sunt officia hominis privati, alia patris familias, alia denique principis.

Obj. 2° in legitima divisione unum membrum dividens non est pars alterius nec in eo continetur, atqui monastica est pars oeconomicae et oeconomica politicae; ergo &c.

Dist. maj. in legitima divisione unum membrum dividens formaliter sumptum non est pars alterius, concedo majorem; unum membrum materialiter sumptum non est pars alterius, nego maj. et concessa minori distincta minore ad sensum majoris nego consequentiam.

Itaque membrum dividens potest considerari materiali-

ter

et formaliter materialiter spectatur — quando consideratur, sub ea ratione sub qua aliis membris non opponitur formaliter vero quando consideratur quatenus opponitur aliis membris dividentibus.

Equidem in legitima definitione unum membrum formaliter sumptum non debet esse pars alterius; at vero unum membrum materialiter sumptum potest esse pars alterius

Porro esto quod monastica materialiter sumpta sit pars oeconomicae et politicae attamen, si formaliter spectentur una non est pars alterius, habent enim objecta formaliter diversa; cum diversa sint officia hominis privati, patris familias et hominis in republica viventis; igitur optima est divisio Ethicae in monasticam, oeconomicam et politicam. quemadmodum optima est divisio numeri in parem et imparem; quamvis numerus par materialiter spectatus contineatur in numero impari, v.g. binarius in ternario.

Ins. atqui monastica formaliter sumpta continetur in oeconomica et oeconomica in politica: nam ut objectum in objecto sic scientia continetur in scientia: atqui objectum Ethicae continetur in objecto oeconomicae et objectum oeconomicae in objecto politicae; Ergo &c.

Dist. Subsumptum ad cujus probationem dis. maj. ut objectum formaliter sumptum continetur in objecto formaliter sumpto, ita scientia continetur in scientia Nego. maj. ut objectum materialiter sumptum continetur in objecto materialiter sumpto, ita scientia continetur in scientia nego maj. atqui sub distincto pariter min. nego cons.

Objectum considerari potest duobus modis, materialiter et formaliter. Materialiter spectatur, quando consideratur prout est commune pluribus disciplinis. Formaliter vero spectatur, quando consideratur ut proprium alicujus disciplinae.

Equidem ut objectum formaliter sumptum continetur in objecto formaliter sumpto, ita et scientia continetur in scientia; at vero non ita se habet, quando objectum materialiter dumtaxat sumptum continetur in objecto materialiter sumpto, ut patet exemplo physicae et medicinae. Porro objectum monasticae materialiter sumptum continetur quidem in objecto oeconomicae, nam homo privatus continetur in familia; et objectum oeconomicae materialiter sumptum, quod est familia, continetur in objecto politicae, quod est respublica; at vero objectum monasticae formaliter sumptum non continetur in objecto oeconomicae formaliter sumpto, quia privatus ut privatus non pertinet ad familiam, et familia quatenus familia non pertinet ad rempublicam.

Obj. 3° Eadem est scientia quae agit de toto et partibus; atqui homo privatus est pars familiae et familia pars reipublicae; ergo etc.

Dist. maj. eadem est scientia quae agit de toto et partibus, quatenus sunt partes, conc. maj.; de toto et partibus quatenus non sunt partes, nego maj. Atqui sed distinguo minorem: homo privatus, quatenus est membrum familiae, est pars familiae, et familia quatenus membrum reipublicae

Concedo minorem homo privatus ut privatus et familia quatenus familia &c. nego minorem.

Equidem. Si partes considerentur ut partes eadem est scientia quæ tractat de toto et partibus; secus vero si partes non spectentur ut partes. porro homo privatus ut privatus non spectatur tamquam pars familiæ et familia ut familia tamquam pars reipublicæ; ergo &c.

Obj. 4a. monastica et œconomica referuntur ad politicam, ergo ab ea non differunt specie.

Dis. antecedens monastica et œconomica referuntur per accidens ad politicam con. antecedens referuntur per se nego antecedens; ergo &c. nego consequentiam

Itaque monastica et œconomica referuntur per accidens ad politicam sicut dictum est in logica, judicia nostra referri ad demonstrationem.

Ins. familia non differt specie a republica, ergo œconomica non differt specie a politica.

Dis. antecedens familia non differt specie phisica specie phisica a republica con. antecedens specie morali nego antecedens ergo &c. distincto consequente nego consequentiam

Itaque familia et republica non differunt inter se specie phisica quia utraque versatur circa actus humanos ad honestatem moralem dirigendos: at vero differunt specie morali. aliud enim est officium patris familias aliud principis. pater familias ergo filios et domesticos tenetur

educationis tum corporeae tum spiritalis officio non item princeps. aliud pariter est dominium principis in subditos aliud patris familias in filios et domesticos; ergo oeconomica et politica diverso modo hominem respiciunt; proindeque differunt inter se.

Obj. 2o admitti debet specialis scientia quae agat de officio boni civis; ergo &c.

Nego antecedens, siquidem officium viri boni seu civis refertur ad officium hominis publici seu civis in ordine ad bonum publ. cum quatenus is suo publicum alit. Ergo [illegible] civis [illegible] seu [illegible]

Quaeritur quaenam harum ethicae specierum sit nobilior

Conclusio 2a

Politica praestantior est caeteris Ethicae speciebus.

Pro. nam illa disciplina nobilior est quae nobiliorem habet finem: atqui politica nobiliorem habet finem. finis enim politicae est procurare bonum publicum et felicitatem publicam. finis vero monasticae et oeconomicae est felicitas familiae aut alicuius personae privatae: atqui bonum publicum excellentius est bono privato hanc ob rem aliquando procuratur etiam cum dispendio boni privati ut fit in bello et iustitia vindicativa; ergo &c.

Omnes philosophiae moralis partes egregie admodum prosecutus est Aristoteles, sed quia longius foret eas singulas tradere, de sola Ethica generali agemus, ita tamen

 ut ex iisque dicturi sumus quisque colligere possit quae-
cumque pertinent ad Ethicam particularem hanc tracta-
tionem in tres partes distribuemus 1.o hic de principiis
Externis actuum humanorum, 2.o de principiis internis
3.o demum hic de eorumdem actuum proprietatibus et
speciebus.

Prima Pars
Ethicae
De Principiis Externis Actuum humanorum

Tria sunt principia Externa Actuum humanorum nimirum finale, dirigens et efficiens. principium finale est id propter quod fiunt actus humani. principium dirigens est lex ipsa, qua tamquam luce quisque dirigitur in suis actionibus. principium efficiens externum actuum humanorum est id omne quod extra hominem positum physice concurrit ad humanos actus eliciendos [illegible]

Hic de hoc principio non disputamus in moralibus quia explicavimus in metaphysica modum quo Deus et Angeli homines quidem nobiscum operentur. in physica vero agimus de impressionibus et concursu objectorum.

S. AVGVSTINVS.

Fessa quod arrecta nitantur tempora dexterâ,
Difficilis capiti res meditanda meo est.

P. Gallays à St. François de Sales 3

De principio finali.

Principium finale ultimum phænomenorum est id propter quod fiunt actus humani: principium autem istud spectari potest vel ut movens appetitum et dicitur bonum; vel ut terminans et dicitur finis; vel ut appetitum satians, et dicitur beatitudo. hæc igitur disputatio tres habebit articulos, 1us sit de bono, 2us de fine, et 3us de beatitudine

Quid sit Bonum.

Bonum æquivocatione laborat quare dividi debet antequam definiatur. bonum vel absolute, vel relative sumitur. bonum absolute sumptum est illud quod in se integrum et perfectum est, hoc sensu omne ens est bonum. bonum relative sumptum est illud quod est perfectivum alterius et ipsi conveniens. hinc omne bonum absolute sumptum non est bonum relativum respectu cujuslibet, sic æquora bona sunt piscibus ut in eis vivant, non item hominibus. hinc perfectio oritur a bono relative sumpto, id est a perfectivo, non autem a perfecto.

Malum pariter sumi potest absolute et relative. malum absolute sumptum est ipsum impossibile, unde proprie loquendo nullum datur malum absolutum. malum relative sumptum est illud quod alteri nocet. Sic nec

nocet finibus dum in loterantur.

Aristoteles definit bonum relative sumptum id quod omnia appetunt seu id quod movet appetitum hinc quaesitum fuit in scholis utrum Voluntas possit amare malum quâ malum et odisse bonum quâ bonum quod sic intelligitur.

Bonum malum sicut et bonum relative sumptum possunt sumi duobus modis materialiter et formaliter. malum materialiter sumptum est id quod nocivum est alteri sed non spectatur sub ratione mali malum formaliter sumptum est illud quod spectatur sub ratione mali sive sit revera malum necne.

Bonum materialiter sumptum est id quod bonum est alteri ut sentitur, sed non spectatur sub ratione boni. bonum formaliter sumptum est illud quod spectatur sub ratione boni sive sit revera bonum necne.

Constat posse quempiam odisse bonum materialiter sumptum quia potest quis odisse et fugere rem quae ipsi bona est, propter difficultates adjunctas, v.g. scientiam propter laborem et studium. itaque quaestio est utrum quis possit odisse bonum quâ bonum id est spectatum sub ratione boni et amare malum quâ malum, id est spectatum sub ratione; cui quaestioni ut fiat satis esset.

Conclusio 1a

Nemo potest odisse bonum qua bonum.

Pro. nam: nemo potest id odisse, quod non movet ad odium sui: atqui bonum qua bonum non movet ad odium sui: nam; illud non movet ad odium sui, quod per suam praesentiam delectat, et per absentiam sollicitat; atqui bonum qua bonum est ejusmodi; siquidem quamdiu est praesens, sic voluntatem suaviter oblectat, dum vero est absens ad sui desiderium movet et excitat, ergo bonum qua bonum non movet ad sui odium; proindeque nemo potest illud odisse.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1o beatitudo est bonum qua bonum: atqui potest quis odisse beatitudinem, ergo etc.

Dist. maj. beatitudo in communi est bonum qua bonum, conc. maj. in particulari nego maj. atqui sic distincta pariter minore, nego consequentiam.

Beatitudo in communi est bonum indeterminate quod ab omnibus naturaliter expetitur. beatitudo in particulari est Deus ipse, vel etiam aliquod bonum creatum singulare et determinatum, quales sunt honores dignitates divitiae quas quisque pro suo affectu sic ambit et consectatur.

Equidem potest quis odisse beatitudinem in particulari; v.g. Deum atque etiam honores et divitias aut alia

ejusmodi objectum quod antea spectabat tanquam bonum extremum; at vero nemo potest odio habere beatitudinem in communi et ut sic; nullus enim est qui beatus esse nolit et quamvis peccatum, inquit Sanctus Augustinus multo homini damnoc intulerit, non tamen eo usque processit ut desiderium beatitudinis adhibere potuerit.

Obj. 2.° qui liber est circa bonum potest amare et odisse bonum: atqui homo liber est circa bonum: ergo etc.

Dist. maj. qui liber est circa bonum libertate contrarietatis potest amare et odisse bonum concedo maj. qui liber est libertate contradictionis duntaxat nego maj. atqui etc. distincta pariter minore nego consequentiam.

Itaque duplex distinguitur libertas contrarietatis et contradictionis. libertas contrarietatis est ea qua voluntas potest unum agere vel ejus contrarium amare vel odisse libertas contradictionis est ea qua voluntas potest agere vel non agere amare vel non amare.

Equidem qui liber est circa bonum libertate contrarietatis, ille potest amare et odisse bonum quo bonum; secus vero si sit tantum liber libertate contradictionis. porro homo liber duntaxat est libertate contradictionis circa bonum quo bonum. nam bonum quo bonum est bonum amabile seu id quod exhibetur sub ratione boni; atqui voluntas non potest odisse quod ipsi exhibetur sub ratione boni. nulla enim

facultas potest versari circa suum objectum specificativum v. g. intellectus non potest intelligere id quod non sit intelligibile similiter à pari voluntas non potest odire id quod non sit odibile.

In. homo potest mereri et demereri circa bonum sive liberè sit circa illud libertate contrarietatis.

Resp. Consequentiam nam ad merendum aut demerendum non requiritur libertas contrarietatis sed sufficit contradictionis ut alibi dicetur quando agemus de libertate hominis.

Quod spectat ad aliam quaestionis partem utrum malum quà malum possit amari nullum sit dubium quin voluntas humana possit amare malum materialiter sumptum seu rem quae in re volitate malo sit mixtam nempe voluptatem et adjunctam quandam apparentem utilitatem; sed quaestio sit utrum malum formaliter spectatum sub ratione mali possit amari. Nostri nominales malum quà malum amari ponunt contra quos sit

Conclusio 2a.

Malum quà malum amari non potest.

Pro. nam illud tantum potest amari, quod sit amabile, sicut illud duntaxat intelligi potest, quod sit intelligibile; atqui malum quà malum non sit amabile; siquidem illud tantum sit amabile, quod habet convenientiam

voluntatem vel a Deo sui conservationem sic jam ex-
ponitur: atqui malum qua malum non habet vim
alliciendi voluntatem: quod enim nullam habet speciem
boni, illud non habet vim alliciendi voluntatem: atqui
malum qua malum spectatum sub ratione mali nullam
habet speciem boni; ergo non habet vim alliciendi
voluntatem, sed potius avocandi.

Et certe se habet voluntas amans ad objectum amoris,
sicut intellectus assentiens se habet ad objectum assensus;
atqui falsum qua falsum non potest esse objectum intell-
ectus assentientis; ergo &c.

Denique malum qua malum amari non potest,
si voluntas in omnibus suis actibus semper ducatur
specie boni saltem apparentis: atqui voluntas in
omnibus suis actibus etiam iis quibus dicitur sic volo
sic jubeo, sic pro ratione voluntas, ducitur specie boni
saltem apparentis quatenus minimum hac agendi
ratione ad independentiam et supremum in suos actus
dominium aspirat; ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1º: qui vult malum hosti quem odit, ille
appetit malum qua malum: atqui plurimi volunt
malum hostibus; ergo &c.

Nego maj. qui enim vult malum hosti quem odit is
non amat malum qua malum, sed proprium suum
bonum appetit dum vult destructionem hominis

inimicitia quo felicitatem perturbari putat;

Obj. 2º: quidam peccant ex pura malitia atqui isti amant malum qua malum; ergo &c.

Resp. D. minorem: dicuntur homines peccare pura malitia non quod amore mali qua mali ducantur sed quia nullum aut ignorantiae aut infirmitatis excusationem possunt praetexere. Scilicet tribus modis homo peccare potest, nempe ex ignorantia ex infirmitate et ex malitia: porro quando quis nec ignorantia laborat nec abripitur vel tentatione vel metu tunc dicitur peccare ex pura malitia; sed in his peccatis semper aliqua voluptate et consequenter aliqua specie boni saltem apparentis ducitur.

Obj. 3º: testatur Augustinus in libro Confessionum se [illegible] cum similibus poma furto subripuisse nullo compulsum egestate, sed fastidio justitiae, nec eo re voluisse frui, quam furti appetebat, sed ipso furto et peccato: atqui tunc sanctus Augustinus amabat malum qua malum; ergo &c.

Resp. D. minorem: non sanctus Augustinus appetebat furtum sub ratione boni quatenus volebat sociorum suorum audacissimus haberi; pudebat enim, inquit ipse, non esse impudentem: sic quidem apud perditos et nebulones summae gloriae ducitur, si quis omnium impudentissimus videatur. itaque Augustinus furto delectabatur quatenus ipsum apud socios commendabat.

36

Obj. 4a Annihilatio nullam habet rationem boni: atqui demones et damnati annihilationem appetunt; ergo &c.

Dist. maj. Annihilatio absolute sumpta nullam habet rationem boni Con. maj. annihilatio relative sumpta et quatenus finis est miseriarum nego maj. atqui &c. distincta pariter minore nego consequentiam.

Itaque demones et damnati annihilationem appetunt quatenus per ipsam liberarentur suis omnibus miseriis et suppliciis quibus torquentur; proindeque sub eo respectu bona dicitur.

Obj. 5a ille amor malum qua malum, quia appetit quod est oppositum bono atqui homo appetit id quod est oppositum bono; ergo &c.

Dist. maj. ille amor malum qua malum, quia appetit quod est oppositum bono formaliter sumpto, id est, spectato in bono Con. maj. bono materialiter sumpto, id est, quod revera bonum est, sed non spectatur sub ratione boni nego maj.: atqui &c. distincta pariter minore nego conseq.

Itaque homo suis cupiditatibus abreptus appetit id quod revera malum est et oppositum honestati rerum illud non prosequitur sub ratione mali, sed sub ratione boni quatenus prava et corrupta illius voluntas objecto inhonesto delectatur.

Obj. 1. f. illud potest amari, quod judicatur amabile
atqui malum qua malum judicatur amabile semper
ab omnibus, Ergo etc.

Dist. maj. quod judicatur amabile judicio practice pra
ctico conc. maj. [illegible] minime practico sed speculativo nego maj.
atqui etc. distincta pariter minore nego consequentiam.

Itaque duplex distingui debet judicium aliud practice
practicum aliud speculativum judicium practice practicum
est illud quod fertur dum instat agendi occasio et quo
applicamur ad prosecutionem objecti. judicium specula
tivum vero illud quod fertur cum non instat agendi occasio
et quo non applicamur ad prosecutionem objecti

Equidem illud potest amari, quod judicatur amabile
judicio practico practico, quo applicamur ad objectum
prosequendum ac vero illud amari non potest quod
speculative tantum judicatur amabile. porro certo quod
intellectus noster non attenta ratione mali et repugnantia
quae intercedit inter naturam mali quo mali et natu
ram amoris, possit judicare speculative verum esse hanc
propositionem, malum qua malum est amabile, sicut
fortasse non attenta ratione totius et partis potest judicare
totum non esse sua parte majus; at vero intellectus non
potest licet unum sese practice judicare aliquid malum
qua malum, id est, circumvestitum specie saltem
et entitate boni posse amari, ita ut voluntas illud

 amet et prosequatur. dicatur

Ad 2um quod possit negari minor: ut enim objectum aliquod malum qua malum, debet judicari malum atqui si judicatur malum, id hic inconveniens, non potest judicari amabile sub eodem respectu; alioquin judicaretur amabile simul et non amabile: propositiones igitur judicandae nominales sunt: dicunt malum qua malum ~~dici~~ posse amabile ab intellectu judicari.

Obj. 7o. Si voluntas neque possit amare malum qua malum, nec odire bonum qua bonum, jam nulla nobis relinquitur optio in idem objectum amandi vel aversandi nam si objectum repraesentetur ut malum, voluntas odit; si repraesentetur ut bonum, necessario illud amore prosequitur; atqui quodlibet objectum in particulari semper nobis repraesentatur vel ut bonum vel ut malum; ergo &c.

Nego antecedens ad cujus probationem dis. maj. si objectum repraesentetur bonum aut malum distincte illud necessario amamus vel aversamur. si repraesentetur ut bonum et malum conjunctim nego majorem atqui &c. distinctio pariter minore nego consequentiam, itaque si objectum aliquod nobis exhiberetur ita bonum, ut nulla ratione appareret malum, aut ita malum repraesentaretur ut sub nulla ratione videretur bonum illud necessario amaremus aut aversaremur; at vero

Cum nullum sit objectum, saltem tunc in nostrum quod in hac vita statu nobis repraesentetur ita ex omni parte bonum, ut aliquid mali saltem specie tenus illi admixtum non sit, patet voluntatis nullum objectum necessario amari vel odio in particulari.

Obj. 8° illud potest amari quod praecepto divino prohibetur amari: atqui malum qua malum praecepto divino prohibetur amari; ergo &c.

R. nego minorem; siquidem praecepto divino prohibetur ne ametur inhonestum seu turpe; sed turpe et inhonestum videtur gratum et jucundum homini pravis et corruptis moribus; ergo praeceptum divinum non vetat malum qua malum amari quia repugnat.

Ins. interdicitur peccatum: atqui amare malum qua malum est peccatum; ergo &c.

Nego minorem quae est de falso supponente; supponit enim posse amari malum qua malum: porro ostendimus id repugnare; nam illud tantum amari potest, quod habet rationem formalem et motivum amoris: atqui malum qua malum, id est repraesentatum ut malum nullam habet rationem motivam amoris, cum habeat respectum displicentiae voluntati.

Obj. 9° qui eligit minus bonum relicto majori ille amat malum qua malum: atqui homo saepe eligit minus bonum relicto majori; ergo &c.

40 Dist. maj. qui eligit minus bonum formaliter sumptum relicto majori etiam formaliter sumpto, ille amat malum qua malum; Con. maj. qui eligit minus bonum materialiter sumptum nego maj. atque sic distincta pariter minore nego consequentiam.

Equidem qui eligit minus bonum formaliter sumptum relicto majori etiam formaliter sumpto, idest quatenus sit magis conveniens ac magis jucundum, ille amat malum qua malum; at vero qui eligit minus bonum materialiter sumptum, quia magis sit conveniens ei relinquit magis bonum materialiter sumptum, quia minus sit conveniens ei jucundum, ille non amat malum qua malum; porro sic saepe homo aliquando regicit id quod majus sit bonum in se magisque perfectivum hominis, quia sibi minus sit gratum et acceptum, et prosequitur id quod minus sit bonum in se; v. g. homo saepe relinquit Deum in se totum tradat terrenis voluptatibus quia terrenis magis quam coelestibus delectatur bonis; proindeque semper aliqua majoris boni saltem apparentis homo in suis actibus ducitur.

Obj. denuo tam malum potest esse objectum voluntatis quam bonum; ergo tam potest amari quam ipsum bonum.

Dist. Antecedens tam malum potest esse objectum voluntatis aversantis quam bonum sit objectum voluntatis prosequentis Con. antecedens tam malum potest esse objectum voluntatis prosequentis et amantis quam bonum nego Antecedens et Consequentiam.

Itaque duplex est actus voluntatis, primum prosecutio, seu amor, et fuga seu odium: malum est objectum voluntatis fugientis et odio habentis; bonum vero est objectum voluntatis prosequentis et amantis.

Obj. undecimo ex Scriptura Sacra Genesis 8 supra citata: proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua; ergo &c.

Dist. antecedens proni sunt sensus hominis ad malum materialiter sumptum Con. Antecedens ad malum formaliter sumptum nego antecedens.

Obj. duodecimo. Odium Dei non est odium sub malum quam malum: atqui potest quis amare odium Dei, ergo in dei odium; ergo &c.

Nego maj. siquidem odium Dei est malum materialiter sumptum, quia non perficit hominem, imo ipsi plurimum nocet; at vero non est malum formaliter sumptum, quia non consideratur ut malum ab eo qui Deum odit: unde sortitur illud odium speciem boni. v.g. demones qui Deum spectant ut severissimum bonorum suorum ultorem vel vindicem, eum odio habent quia suum bonum amant.

An sit bonum

Datur bonum absolutum et relativum atque in ordine phisico et morali; datur enim aliquid in se perfectum, datur quoque aliquid perfectivum alterius, tum in ordine phisico, v. g. scientia, tum in ordine morali v. g. virtus. non existit malum tum phisicum tum morale formaliter sumptum, nimirum hunc quo huiusmodi absentiae quae sunt vel privationes vel negationes. hinc patet non modo erroneam, sed absurdam fuisse eorum opinionem manichaeorum qui volebant existere summum quoddam malum quod foret substantia et causa effectrix omnium malorum, sibi scilicet in animum sibi induxerant isti heretici admittendam esse hanc veram et positivam causam effectricem malitiae moralis; at vero formaliter moralis non sit nisi absentia et privatio boni non requiritur causa effectrix ad illius productionem.

Summum malum phisicum hic fuerit absentia et summum malum morale exclusio a fine ultimo quies in vita aeterna quam Deus promiserit diligentibus se.

Quae sit bonum

Nulla sit causa boni generatim sumpti alioquin daretur causa boni specifici causa finalis boni specifici sit

ipse Deus: Causa finalis boni moralis est conformitas cum recta ratione. Causa efficiens prima est Deus, sine quo nihil fit. Causa efficiens 2a: sunt creaturae spirituales. Causa finalis mali moralis est manifestatio divinae justitiae aliorumque Dei attributorum Deus enim inquit Augustinus Deus permittit mala ut ex inde majora eliciat bona. Causa efficiens mali proprie nulla est, illud enim quod nihil est nulla debet quaeri.

Cum sit mera privatio et absentia; hoc sic. Causa efficiens mali improprie dicta est voluntas creata quatenus deficiens; hinc augustinus disputans olim adversus manicheos noli inquit quaerere causam efficientem mali non est efficiens sed deficiens. quare cum Deus nullo modo deficere possit, non est causa mali nisi permittens.

Quotuplex sit Bonum.

Prima boni divisio est in bonum verum et apparens. bonum verum est illud, quod tale est in se quale creditur v. g. virtus. bonum apparens est illud quod tale non est in se quale existimatur, v. g. illicita voluptas

2o bonum dividitur in bonum per essentiam et bonum per participationem. bonum per essentiam est illud quod suam bonitatem a nullo acceptam nulli refert talis est solus Deus hoc sensu hoc dictum est a Christo nemo bonus nisi solus Deus. bonum per participationem est illud, quod suam bonitatem ab alio acceptam habet tales sunt

 omnes creaturae.

3° Bonum dividitur in bonum animi, corporis, fortunae. bonum animi est illud quod mentem perficit talis est scientia et virtus; bonum corporis est illud quod perficit corpus talis est sanitas pulchritudo robur. bonum fortunae sunt ea bona quae vulgo dicuntur a fortuna pendere qualia sunt honores divitiae generis nobilitas

4° Bonum dividitur in honestum utile et jucundum. bonum honestum est illud quod conforme est regulis morum, v.g. Justitia observantia in parentes &c. bonum jucundum est illud quod aliquam voluptatem affert talis est cibus respectu hominis qui fame premitur. bonum utile est illud quod inservit ad aliquid obtinendum talis est pecunia ad consequendas dignitates potio amara ad recuperandam sanitatem.

Quaeritur utrum illa bona honestum utile et jucundum possint esse ab invicem separari

R. 1° idem bonum potest esse simul honestum, utile et jucundum; sic actus virtutis honestus est quia conformis est regulis morum; utilis est quia inservit ad beatitudinem consequendam denique jucundus est homini probo quapropter sanctus thomas de hac divisione agens illa enim divisio non est per oppositas res, sed per oppositas rationes.

2° jucundum potest esse sine honesto; sic actus

turpis potentia jucunda: et sic e contra honestum potentia sine jucundo, v.g. voluntaria corporis maceratio est honesta nec tamen jucunda.

3° jucundum potest esse sine utili v.g. actio turpis potest esse jucunda nec tamen utilis: et si communiter utile reperiri potest sine jucundo sic potio amara utilis est ad sanitatem nec jucunda.

4° honestum potest esse sine utili, v.g. in beatis amor Dei est maxime honestus, attamen accurate loquendo dici non debet utilis quia non habet rationem medii cum ipse sit finis ultimus.

Itaque in toto remanet difficultas utrum utile possit esse sine honesto, id est utrum aliquid possit esse revera utile nec tamen honestum quod ex dicendis patebit.

Conclusio.

Utile separari non potest ab honesto.

Probatur nam utile separari non potest ab honesto si separatum ab honesto non amplius dici potest utile: atqui ita se habet; quod enim detrimenti plus affert quam utilitatis, illud non amplius dici potest utile: atqui utile separatum ab honesto plus detrimenti affert quam utilitatis, nam detrimentum vitae, famae, conscientiae perturbatio simul majus constituunt malum quam commoditatis cujuslibet amissio.

voj. lucri temporalis cum momentaneae suspendam voluptatis: atqui actus inhonestus affert detrimentum vitae aeternae famae &c. procurat autem emolumentum alicujus lucri vel voluptatis temporalis hoc &c. quapropter melius inquit Cicero, deterius pestis hominum vitam invadere potuit quam opinio eorum qui honestum ab utili detraxere hinc enim ortae sunt furta latrocinia falsa testimonia et alia id genus crimina.

Solvuntur Objectiones

Obj. actus inhonestus potest esse jucundus simpliciter, ergo et utilis simpliciter.

Resp. Neg. Consequentiam et paritatem cum ratio disparitatis sit quod actus inhonestus majorem potest dare voluptatem quam dolorem praesentem, licet majorem afferat postea dolorem; at vero actus inhonestus majus semper affert detrimentum quam praesens emolumentum; proinde nequaquam est utilis simpliciter.

Inst. quod confert ad manifestationem justitiae divinae, illud est utile simpliciter: atqui actus inhonestus confert ad manifestationem justitiae divinae ergo &c.

Dist. maj. quod confert ad manifestationem justitiae divinae, illud est utile simpliciter respectu Dei et proximi concedo majorem respectu illius hominis qui inhonestum actum exercet nego maj. itaque adeo potens est Deus, ut de malo sciat elicere bonum, hic quae actus inhonestus utilis est respectu justitiae divinae quam manifestat atque etiam respectu proximi qui alterius exemplo

monitus dicere potens justitiam Dei et se ad meliorem frugem reci. nere

ac vero actus inhonestus utilis sit non potest simpliciter respectu illius qui hunc actum exercet.

R. S. atqui actus inhonestus aliquando sit maxime utilis respectu illius qui hunc producit actum, juxta illud, utile est superbis cadere ut humiliores resurgant; ergo &c.

D. M. maj. utilis sit per accidens et praeter hominis naturam Con. maj. per se et sua natura sua neg. maj. itaque superbis utile est cadere ut humiliores resurgant, et eo sensu actus inhonestus seu peccatum utile dicitur; sed illud fit per accidens et praeter naturam peccati, et in omnibus id utilitatis non habet, in omnibus vero per se habet detrimentum virtutis probitatis et gratiae; proindeque actus inhonestus semper est sed magis sit noxius quam utilis.

Haec veritas ita per se lucet ut eam agnoverint ethnici pagani; hinc Tullius in officiis declarat non esse utile eripere tabulam cum naufrago ad vitae suae conservationem quia non est honestum eripere, sed quam quod honestum sit non esse etiam utile mercatori rem vendenti de vitium occultare ad lucrum faciendum, quia turpe est alium decipere lucri causa, non vero pulchre habet idem Tullius si alter spoliet aut violet alterum, necesse est ut dirumpat eam quae maxime est secundum naturam generis humani societatem; ut sit unumquodque proprium bonum hunc habeat in possessione, et valere si proximi valetudinem ad se traxisset debilitari et interire totum

Corporis necessi sit. Ex quo concludimus inquit Cicero inter falsam ~~ver~~ utilitatem quae tanto detrimento comparatur quanta est mentis sibi bene consciae et tranquillae jactura: hanc ~~tranquillitatem~~ veritatem in animo humano Dei omnipotentis inscriptam legit Cicero, sed eandem in Sacris Scripturis legere potuisset; sic enim habet Sapiens, noli laborare ut diteris, sed prudentiae tuae pone modum: melius est parum cum justitia quam multi fructus cum iniquitate; pariter Christus in Evangelio quid prodest homini si totum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur: igitur non vera, sed fucata est utilitas quae non est cum ~~utilitate~~ honestate conjuncta.

Quaeres utrum bona fortunae et corporis sint vera bona in ordine morali.

Conclusio 2a.

Bona corporis et fortunae in ordine morali spectata proprie loquendo nec bona nec mala sunt.

Pro. nam in ordine morali non est proprie bonum quod est indifferens ad esse bonum actu aut malum actu in ordine eodem; atqui bona corporis et fortunae ita se habent, quod hinc bonum evadit in homine probo et malum in improbo; illud est indifferens ad esse bonum actu et malum actu in ordine eodem: atqui sic se habent bona corporis et fortunae; siquidem bona sunt si bene, mala vero si male iis utamur. idem dicendum est de malis

naturae et fortunae minimum ut similitate seu deformitate corporis, paupertate et ignominia, quorum omnium malitia et bonitas in ordine morali pendent a nobis.

Quid sit finis

Finis in moralibus est id quod movet et terminat appetitum. finis est id quod primum in intentione et ultimum in executione.

Finem existere nullum est dubium, siquidem omnia agunt vel aguntur propter finem, cum nihil temere et fortuito contingat; sed aliquid fieri potest propter finem duobus modis materialiter et formaliter.

Illud fit propter finem materialiter quod fit ab eo qui non cognoscit rationem finis et proportionem et proportionem mediorum ad finem sic fluvius dum labitur in mare agit propter finem materialiter, quia fluvius nec finem novit nec proportionem mediorum ad finem. Illud fit propter finem formaliter quod fit ab eo qui potest cognoscere finem et proportionem mediorum ad finem tales sunt actiones hominis.

Quaeritur hic a plerisque theologorum et philosophorum parte quomodo belluae agant propter finem an materialiter an formaliter; sed quaestionem hanc silentio praetermittimus hic tum quia a rebus moralibus

aliena nobis videtur tum quia solvi non potest nisi prius perspecta fuerit natura et crudelitas belluarum, hoc ipsum tradere et explicare non moralis sed physici est.

Praeterea aliquid fieri potest propter finem formaliter duobus modis, nempe implicite et explicite. Illud fit propter finem formaliter explicite quod fit ab eo qui inter agendum actu et distincte cogitat de fine v. g. ille agit propter finem formaliter explicite, qui dum interest sacris de Deo actu cogitat et de Christi sacrificio quod pro nobis in cruce fuit oblatum. Illud fit propter finem formaliter implicite ab eo qui inter agendum de fine non cogitat. Id autem tribus modis fieri potest implicite virtualiter, implicite habitualiter et implicite interpretative.

Aliquis dicitur agere propter finem implicite virtualiter, quando aliquid agit non quidem actu cogitans de fine, sed virtute praecedentis cogitationis et actus quia adhuc censetur perseverare hoc modo agit viator, licet non cogitet singulis momentis de loco quo tendit.

Aliquis agit propter finem implicite habitualiter quando inter agendum nec cogitat de fine nec agit ex ... sed duntaxat virtute cujusdam consuetudinis, sic plerumque dormientes et amentes agunt.

aliquis dicitur agere propter finem implicite interpretative, quando opus agit ita supponitur affectus, ut si finem ultimum cognosceret, ad ipsum hanc actionem referret.

Observa, ut actio dicatur bona moraliter satis non esse agere propter finem implicite habitualiter nec interpretative sed requiritur saltem modus agendi implicite virtualiter.

Quotuplex sit finis

Duplex distinguitur finis, finis qui seu finis cujus gratia et finis cui.

Finis cujus gratia qui et dicitur objectivus est illud bonum cujus gratia aliquid fit, talis sanitas propter quam sumitur medicina.

Finis cui qui et dicitur subjectivus est persona ipsa in cujus commodum aliquid vergit; sic homo aegrotans est finis cui remediorum, quia in illius utilitatem praeparantur remedia.

Finis objectivus duplex distinguitur, nempe intermedius et ultimus. Finis intermedius est ille ad quem aliqua referuntur ita ut ipse ulterius referatur, tale est lucrum respectu artificis, talis sanitas respectu aegrotantis. Finis ultimus est ille ad quem omnia in omni genere et sub quolibet respectu referuntur: et iterum duplex est nimirum ex natura rei et ex intentione operantis.

52 Finis ultimus ex natura rei hic ille ad quem omnia referuntur sive cogites sive non cogites; talis hic solus Deus. Finis ultimus ex intentione operantis est ille ad quem omnia referuntur ex intentione et beneplacito operantis; tales sunt v.g. divitiae respectu avari, et honores respectu ambitiosi, et talis hic Deus respectu hominis veri Christiani.

Quaeritur hic utrum homo agat propter finem formaliter deinde utrum inter agendum possit sibi proponere fines ultimos. Conclusio 1a.

Homo agit propter finem formaliter.

Probatur nam ille agit propter finem formaliter, qui dum agit cognoscit finem et proportionem mediorum cum fine atqui homo dum agit cognoscit finem et proportionem mediorum cum fine; homo enim, inter agendum, ex attentione et reflexione seu sumit media quae apparent efficaciora magis ad finem consequendum existimat. Ergo &c.

Conclusio 2a.

Homo non potest sibi proponere plures fines ultimos totales.

Pro. nam finis ultimus totalis est ille ad quem omnia in quolibet genere referuntur nec ipse refertur ulterius atqui homo dum agit non potest duos ejusmodi fines sibi proponere nam si homo sibi proponeret duos ejusmodi fines bonum simul ultima

et non tamen finem ex hyppotesi non autem finem in rei veritate siquidem ille finis ultimus nomen, ad quem omnia referuntur atqui ad neutrum ex illis finibus omnia referentur. D° 9. Si supponatur aliquis sibi praestituere honores et divitias separatim tanquam ad duos fines ultimos neque honores neque divitiae sunt finis simpliciter ultimus quia scilicet in illa hyppothesi neque honores ad divitias neque divitiae ad honorem referuntur Ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1° pagani colebant plures deos atqui illi Dii plures erant fines ultimi Ergo &c.

Resp. enim vero siquidem plures illi Dii quos pagani colebant non erant respectu illorum fines ultimi totales sed tantum partiales quidam fines atque etiam intermedii, quia namque inter illos Deos inaequalitatem honoris et potestatis admittebant et unum quemque Deum singularis cujusdam boni authorem nonnullorum bonorum finem et largitorem admittebant hinc Cererem segetibus plutonem inferis praeficiebant quae quidem agendi ratione omnem naturae divinae cognitionem pervertebant siquidem in idea entis summe perfecti qualis est Deus continetur in illud quod solum et unicum omnia bona nobis largiri et desideria omnia nostra complere possit.

Obj. 2° potest quis supponi ita ambitiosus simul et avarus ut non minus sibi ambitiosus et nonnimis avarus quam si tunc ambitiosus tantum et non avarus atqui homo ille

sibi proponere duos fines ultimos nempe honores et divitias ergo &c.

Dist. majorem, sibi proponere honores et divitias tanquam duos fines ultimos et partiales concedo minorem totales nego minorem ergo &c.

Itaque duplex solet distingui potest finis ultimus totalis et partialis finis ultimus totalis est complexio bonorum omnium bonorum, quae propter se expetuntur et ad quae omnia referuntur tanquam ad finem ultimum talis foret honores simul et divitiae respectu hominis illius qui supponitur tam ambitiosus quam avarus

finis ultimus partialis est pars finis totalis tales forent v.g. divitiae solae vel soli honores respectu hominis illius qui atque ambitiosus dictus ac avarus.

Equidem in ista hypothesi homo ambitiosus atque avarus duos sibi proponeret fines ultimos, sed partiales tantum, non totales; quia honores et divitiae simul et aequo constituunt finem ultimum illius hominis ambitiosi et avari. unde sequitur honores et divitias posse dumtaxat dici finem ultimum, quando conjunctim sumuntur non divisim

adde quod posset absolute negari major, vix enim fieri potest ut quis aeque sit avarus ac ambitiosus, ita ut nec avaritia ambitionem nec ambitio avaritiam vincat.

Quid sit beatitudo

Beatitudo dicitur status quo aliquis ita bene est, ut ipse non possit esse melius; quapropter vocatur finis ultimus, summum bonum, humana perfectio. hinc definitur finis a Boetio status omnium bonorum aggregatione perfectus.

Beatitudinem possibilem esse convincit vehementissimo beatitudinis desiderio quod ab auctore naturae singulis hominibus inditum fuit. nullus enim est tam ferus tamque barbarus, qui a primo vitae momento ad beatitudinem totis viribus non contendat; quod quidem desiderium cum frustraneum esse non possit, non debet nos impellere ad objectum impossibile.

Tria sunt in beatitudine distinguenda, subjectum beatitudinis, objectum et actio objecti possessiva. subjectum beatitudinis est ipse homo qui beatus efficitur. objectum beatitudinis est id quod nos beatos sui possessione efficit, et illud vocatur beatitudo objectiva. actio objecti possessiva, qua possidemus objectum quo beati efficimur, dicitur beatitudo formalis.

Duplex distinguitur beatitudo supernaturalis et naturalis. supernaturalis est ea quae convenit homini supra naturam suam elevato, et ad quam consequendam homo indiget supernaturali auxilio. beatitudo naturalis est ea quae convenit homini secundum naturam spectato

56 quomque propriis viribus obtinere posset sine auxilio supernaturali

Veteres philosophi ac Doctoribus supernaturalibus destituti, nec promissionis spem habentes hanc solam beatitudinem naturalem exquisierunt, sed evanescentes in suis cogitationibus in tot errores prolapsi sunt, ut teste Aug ultimus be Varrone 286 de illorum beatitudine Opiniones collegerit: alii enim in divitiis alii in gloria ac potestate alii in Corporis bonis nempe valetudine et robore illam posuerunt: quinet nonnulli eorum quales Aristippus in illicitis Corporis voluptatibus quo nihil turpius beatitudinem illam sitam esse senserunt alii propius ad veritatem accedentes, quales fuerunt Aristoteles, Plato et Stoici, in mentis contemplatione animi tranquillitate voluptatum moderatione, veritatis cognitione et exercitio virtutis, omnem omnino hominis felicitatem collocarunt. verum et nostra Conclusione refellantur omnium illorum philosophorum sententiae. Sit

Conclusio 1a.

Nulla est hic in terris beatitudo

Probatur nam beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: atqui hoc posito quisque propria experientia compertum habet nullum esse hujus vitae statum qui sibi beatitudinis nomen ac rationem vindicare possit; nam nulla intelligitur esse beatitudo ubi num

ipsius objicitur nequius nimirum morti aegritudini doloribus fami siti et caetera omnia atqui nullus est hujusce vitae status, in quo omnes has saltem ex parte non patiatur homo. hinc illud Solonis Croesum alloquentis, nemo ante obitum felix habendus est; ergo &c.

Et certe ibi nulla est admittenda beatitudo, ubi sapientissimus quisque infelicem se profitetur: atqui hic in terris infelicem sapientissimus quisque se profitetur. 1° propter fomitem concupiscibilis carnis quae a Sancto Augustino vocatur seminarium miseriarum; hinc Apostolus infelix ego homo quis me liberabit de corpore? 2° quia quo quis sanctior est eo magis ipsum praesentis vitae taedet. hinc idem Apostolus desiderium dissolvi et esse cum Christo. 3° denique quia felicitas in pace posita est sed in perpetuum adversus nosmetipsos in bello; unde Job vita hominis militia est super terram; ergo &c.

Conclusio 2a

Si qua foret beatitudo naturalis, ea reponenda non esset in bonis creatis, quales sunt v.g. divitiae et honores.

Pro. nam beatitudo debet esse constans et perpetua, solis convenire probis, hominem satiare et omnes excludere miserias: atqui bona creata, quales sunt v.g. divitiae et honores id praestare non possunt; 1° quia nihil est magis inconstans quam opes et divitiae; hinc illud Scripturae psalmo 36. vidi impium exaltatum sicut

cedros Libani, et transivi et ecce non erat, et quaesivi
eum et non est inventus locus ejus. 2° Comparatum saepius
in probis, unde Psaltes agens de improbis Capite 142
promptuaria eorum plena oves eorum foetosae abun-
dantes in egressibus suis boves eorum crassae. 3° non
excludunt miserias; quod enim [illegible],
sollicitudines, molestiae, lites, rixae, discrimina; hinc
illud Sapientis Ec. 5° v. 9° avarus non implebitur pecu-
nia, et qui amat divitias fructum non capiet ex eis
hoc ergo &c.

DEINDE nulla quoque reponenda est beatitudo
in honoribus, id est, in potestate, nobilitate, laude, fama
et claritate, quae omnia honoris nomine continentur.
nam beatitudo talis esse debet, ut ejus possessione homo
satietur, et illa adepta nullum bonum necessarium
ipsi desit: atqui honorum possessione irritatur potius
appetitus hominis, quam satietur, et adeptis honori-
bus multa bona homini necessaria deesse possunt v.g.
scientia, virtus, sapientia &c. ergo nulla beatitudo repo-
nenda in bonis creatis.

QUOD spectat ad Aristippum, qui fertur in illicitis
corporis voluptatibus (beatitudinem) foelicitatem collocare: indigna
est haec opinio quae serio repellatur itaque melius repon-
enda est hominis beatitudo quam in solo Deo: unde illud
Augustini, fecisti nos ad te Domine, et inquietum est
cor nostrum donec requiescat in te.

tria in beatitudine dicimus hic distinguendo objectum subjectum et objecti possessionem de subjecto beatitudinis e svela hic difficultas hic consensu omnium est ipse homo cum qualibet alia substantia cognitionis particeps igitur agendum hic 1.° de beatitudine objectiva 2.° de beatitudine formali

De Beatitudine objectiva.

Beatitudo objectiva est ipsum objectum cujus possessione beati efficimur

Conclusio

Solus Deus est beatitudo objectiva hominis

Probatur nam beatitudo objectiva hominis est bonum perfectissimum expetibile propter se ad quod omnia referuntur et perfecte satians facultates hominis: atqui solus Deus est ejusmodi; 1.° hic bonum perfectissimum, siquidem nihil perfectius aut melius Deo excogitari potest cum sit substantia infinite perfecta. 2.° hic expetibilis propter se, quia hic finis ultimus, convenimus sic independens nullam habeat causam, ad aliud referri non debet. 3.° ad Deum referuntur omnia, siquidem illud habet ratione finis ultimi 4.° denique perfecte satiat hominis facultates nimirum intellectum et voluntatem, suprema enim veritas et suprema bonitas debent satiare intellectum et voluntatem hominis.

 atqui Deus complectitur in se supremam veritatem et
supremam bonitatem in sensu tradito quae disputata
sunt in metaphysica circa naturam Dei.

Et certe Deus est beatitudo objectiva hominis vel res creata
atqui est probatum res creatas non esse beatitudo objectiva
hominis; siquidem illum felicem efficere nequeunt.
unde Sanctus Bernardus anima rationalis ad imaginem
Dei creata caeteris rebus occupari potest, nunquam
vero satiari. et Augustinus fecisti nos ad te Domine
et inquietum &c.

Denique homo satiari tantum et beari potest a
Deo, qui potest in omnium nostrarum animae quae
facultates physice agere; atqui solus Deus id potest quem
admodum docet metaphysica; ergo &c.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1º in eo sita non est beatitudo hominis quod
ab homine possideri non potest: atqui Deus non potest
ab homine possideri; ergo &c.

Dist. maj. in eo sita non est beatitudo hominis quod ab
ipso non potest possideri possessione vitali et objectiva
Conc. maj. civili et juridica nego maj. atqui &c.

Itaque duplex distinguitur possessio, nempe
civilis et juridica, et possessio vitalis atque objectiva.
possessio civilis et juridica est legitima qua jus habemus ad

dominium in rem possessam. talis haec possessio agni-
possessio vitalis et objectiva, quae etiam dicitur physica, est
actio qua facultas circa suum objectum versatur, v. g.
visus circa colores, auris circa sonos, intellectus circa
intelligibile et voluntas circa amabile.

Equidem beatitudo in coelo non est quod non potest
ab homine possideri possessione vitali et objectiva, at
vero reponi potest in eo quod liberi nequit possessione
civili et juridica: porro Deus non potest quidem possi-
deri ab homine possessione civili et juridica, quia
homo nullum habet jus et dominium in Deum; at vero
Deus potest ab homine possideri possessione vitali et
objectiva, quia homo intellectu et voluntate circa
Deum summe versari potest et illo frui.

N. 2. ut Deus possideretur ab homine possessione vitali
et physica deberet haec proportio quaedam Deum inter
et mentem humanam atqui Deum inter et mentem
humanam nulla reperitur proportio quia ~~in~~finito
ad infinitum nulla est proportio. Ergo &c.

Dist. maj. deberet haec proportio objectiva et habitudinis
conc. maj. entitatis nego maj. et min. atqui &c.

Itaque duplex distinguitur proportio nimirum
entitatis et habitudinis proportio entitatis est proportio
rei ad rem est similitudo entitatis et naturae proportio

habitudinis seu ordo potentiae ad objectum et objecti ad potentiam seu continentiae alicujus intra limites objecti specificativi potentiae.

Equidem cum Deus possit possideri ab homine debere quod omnino sit proportio habitudinis et objectiva Deum inter et mentem humanam; at vero non debet sit proportio Entitatis: porro nulla sit quidem proportio Entitatis, id est similitudo Entitatis et naturae Deum inter et mentem humanam Sed datur proportio habitudinis et objectiva: nam ibi sit proportio habitudinis ubi sit ordo potentiae ad objectum et objecti ad potentiam: atqui Deum inter et mentem humanam datur ejusmodi ordo; siquidem mens humana sit intellectiva et amativa; Deus vero sit summe intelligibilis quia sit maxime verus, et summe amabilis, utpote nobis maxime conveniens; Ergo etc.

Ob. 1. atqui Deum inter et mentem humanam nulla sit proportio habitudinis: nam proportio habitudinis fundatur in proportione Entitatis: atqui ex concessis nulla sit proportio Entitatis inter Deum et mentem humanam; Ergo etc.

Resp. subsumptum ad cujus probationem nego majorem illa enim proportio fundatur quidem in entitate quatenus habet vim intelligendi et amandi non vero in proportione Entitatis: igitur fundatur duntaxat in proportione potentiae ad objectum, et objecti ad potentiam.

Ns melior hic proportio habitudinis sive proportione entitatis; atqui D. ec Rogo &c

Dis. maj. sive proportione aliqua et remota entitatis con. maj. proxima et omnimoda nego maj. atqui Deus distincta pariter minore nego consequentiam

Itaque inter deum et mentem humanam non sit proxima et omnimoda proportio entitatis, siquidem natura seu entitas Dei longe differt ab entitate et natura mentis humanae, sed datur aliqua proportio entitatis saltem remota, 1° quia Deus et mens humana conveniunt in ratione entis; 2° in ratione substantiae; 3° in ratione spiritus.

Ns licet auditus sit sensitivus et color sensibilis, non datur proportio inter auditum et colores; ergo licet intellectus sit intellectivus et Deus intelligibilis, non ideirco datur proportio Deum inter et intellectum.

Nego consequentiam et paritatem ratio disparitatis est quod auditus sit facultas limitata et restricta ad illud tantum sensibile cujus impressionem cadunt in ipsius organum: atvero intellectus sit facultas universalis nullo restricta organo; ergo licet auditus non possit versari circa omne sensibile, attamen intellectus potest versari circa omne intelligibile, et voluntas circa omne amabile.

Obj. 2° objectum infinitum non potest attingi a facultate finita: atqui Deus est objectum infinitum; facultatem

 nostræ finitæ sunt; Ergo &c.

D. M. maj. objectum infinitum non potest attingi a facultate finita adequate et modo infinito Con. maj. inadequate et modo finito nego majorem atque &c. Concesa minore et distincto pariter consequente nego Consequentiam.

Itaque Deus est totum infinitum, facultates vero nostræ sunt finitæ, proindeque Deus non potest attingi adequate et modo infinito a mente humana, quia hoc modo solus Deus seipsum Cognoscit; unde dicitur incomprehensibilis et habitare lucem inaccessibilem; at vero Deus potest inadequate et modo finito Cognosci a mente humana.

Nos tamen repugnat potentiam finitam, quales sunt intellectus et voluntas posse versari circa objectum infinitum nam Causam finitam posse producere effectum infinitum atque &c. Ergo &c.

Nego maj. et paritatem ratio disparitatis est quia Causa debet Continere perfectiones sui effectus, si quidem debet habere altem æque perfecta ac ipse effectus, proindeque si effectus habet infinitum, Causa deberet esse infinita; at vero potentia Cognoscens et potentia amans non debent Continere totam objecti Cogniti et amati perfectionem; V.g. potentia visiva non Continet perfectiones objectivini, proindeque quamvis objectum sit infinitum potest Cognosci a potentia finita.

Adde quod effectus infinitus in suis perfectionibus

repugnat omnino, unde major supponit falsum.
Nos. facultas specificatur ab objecto, hoc sic intellectus versatur circa objectum infinitum, ergo debet esse infinitus.

D[isting]uo. Antecedens facultas specificatur extrinsece ab objecto con[cedo] antecedens intrinsece nego Antecedens dis[tinguo] etiam consequens si objectum sit infinitum intellectus debet dici infinitus extrinsece ex ratione objecti con[cedo] consequentiam intrinsece ex ratione sui nego consequentiam

Itaque facultas specificatur tantum extrinsece ab objecto proindeque si illius objectum sit infinitum ipsa dici potest infinita intrinsece ex parte objecti. Non vero non specificatur ab objecto intrinsece, quia tunc non constat tanquam ex parte intrinseca ei essentiali, et consequenter licet objectum sit infinitum, potentia semper remanet finita ratione sui entitative et intrinsece

Obj. 3.º illud non est beatitudo hominis quod ab homine non appetitur naturaliter atqui Deus non ab homine appetitur naturaliter, illud enim duntaxat naturaliter appetitur quod naturae viribus obtineri potest: atqui Deus naturae viribus ab homine nequit obtineri, ergo &c.

Nego minorem nam illud naturaliter appetitur ab homine quod illius naturae maxime congruit: atqui Deus hominis naturae maxime congruit, siquidem homo ad imaginem et similitudinem Dei fuit efformatus

ad Deum sapientem: innocuamondum unde dicitur quietus Deus beatitas: Augustinus fecisti nos ad te Domine et irrequietum est cor nostrum: &c.

Ad 3. Ad probationem minoris negatae nego majorem. Tunc enim aliquid a nobis naturaliter appetatur, satis est quod sit nostrum bonum et naturae nostrae conveniens quocumque tandem modo illud obtineri possit: atqui Deus est nostrum summum bonum cum solus possit satiare et explere facultates mentis humanae.

Inst.: nullus est a natura concessus appetitus ad impossibile: atqui quod naturae viribus obtineri non potest illud est impossibile; ergo &c.

R. maj. nullus est a natura concessus appetitus ad id quod est impossibile simpliciter et absolute, conc. maj. naturae tantum viribus nego maj. atqui &c. distinctio pariter minore nego consequentiam.

itaque nullus datur appetitus ad id quod est absolute et simpliciter impossibile, sed dari potest appetitus ad id quod est impossibile sub aliquo tantum respectu modo sit conveniens naturae humanae; porro beatitudo seu felicitas aeterna impossibilis quidem est viribus naturae humanae, sed fit possibilis per gratiam Domini nostri Jesu Christi.

Et certe datur appetitus naturalis ad id cujus habendi sumus naturaliter capaces quocumque modo illud obtineatur: atqui felicitatis aeternae quamvis per gratiam

tantum optinentur, Sumus naturaliter capaces non tamen ab ipsius gratiae naturaliter Capaces sumus animae, juxta illud S. Augustini posse habere fidem, sicut posse habere Charitatem, naturae est hominum; habere autem fidem, sicut habere Charitatem est gratiae fidelium; Ergo &c.

Obj. 4°. Summum sensibile puta Sol non potest oculis directe conspici; Ergo a pari summum intelligibile et summum amabile qualis est deus, non potest intuitive attingi a facultatibus mentis humanae, nimirum intellectu et voluntate.

Nego Consequentiam et paritatem ratio disparitatis est quod oculus est facultas Corporea quae Constituitur certo quodam motu et certa quadam mechanica partium dispositione quam solvit destruit nimia Commotio et vehementior motus radiorum Solis; at vero facultates mentis humanae nimirum intellectus et voluntas sunt omnino Spirituales unde nulla est paritas inter oculum et facultates mentis.

Obj. 5°. illud non satiat appetitum hominis quo obtento restat aliquid obtinendum: atqui obtento deo aliquid superest obtinendum; licet enim beatae mentes deo fruantur attamen primo appetunt conjunctionem cum suis Corporibus 2°. desiderant omnium hominum salutem; Ergo &c.

Dis. maj. illud non satiat appetitum hominis, quo obtento restat aliquid optandum cum anxietate et sollicitudine, seu non sine anxietate et sollicitudine. Neque adeo atqui ideo.

Itaque Dum beatae mentes Deo fruuntur appetitum adhuc conjunctionem cum suis corporibus et desiderant salutem omnium hominum; Deo illud fit sine ulla anxietate et sollicitudine; cum per possessionem Dei summa voluptate perfunduntur juxta hoc scripturae verba inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos.

Ob. j. 1°. bona creata possunt satiare appetitum hominis; ergo non solus Deus est beatitudo objectiva hominis. Neg. antecedens. nam bona finita caduca et mutabilia non possunt hominis satiare appetitum; atqui bona creata fragilia sunt et immutabilia unde illud ordinis

" Jussit en subito, qui modo creaverat.

Praeterea quo quis magis abundat, eo majori sollicitudine et cura agitatur: unde hora tuis, crescentem sequitur cura pecuniam, majorumque fames. quare legitur in Scriptura sacra sic habet avarus non implebitur pecunia, et qui amat divitias fructum non capiet ex iis: hinc etiam Amos propheta: Vae qui opulenti estis in Sion.

Inst. 2. bona finita possunt satiare appetitum finitum

atque appetitus hominis sunt finitus ergo &c.

Ergo majus nam bona finita sunt bona creata, atqui bona creata non possunt satiare facultates mentis humanae siquidem bona quae non possunt agere in animam nostram non possunt satiare facultatem mentis humanae atqui bona creata non possunt agere in animas nostras velenim sunt corpora vel spiritus si corpora sunt enim passiva sunt et cujuslibet actionis incapacia si spiritus, possunt ad intra tantum agere quamob rem solo objecto infinito satiari possunt mentis humanae facultates, quo fit ut in possessione omnium bonorum creatorum semper sit aliquid homini expetendum; quod et ipsi agnoverunt pagani in umbra mortis sedentes hinc illa horatii verba

,, non domus et fundus, non aeris acervus et auri

,, aegroto domini deduxit corpore febres

,, non animo curas.

Obj. 7.° summum malum consistit in doloribus; ergo summum bonum consistit in voluptatibus.

Dist. Antecedens summum malum consistit in doloribus animae con. antecedens corporis nego antecedens ergo &c.

utique non corporis sed animi dolores et cruciatus miserrime efficiunt hominem; ita e diverso non corporis, sed animi voluptates ipsum beatum et felicem possunt efficere hinc legimus quod saepe visi sunt martyres medios inter cruciatus frui summa pace et animi tranquillitate. praeterea agitur ibi de.

beatitudine objectiva, id est, de eo objecto cujus possessione homo fit beatus: porro tale non sunt voluptates corporis; proinde quaestio &c.

Obj. 8° illud est beatitudo objectiva hominis, quod reddit hominem Deo similem: atqui potestas et dominium reddit hominem Deo similem, ergo in potestate et dominio est hominis beatitudo objectiva hominis.

respondeo est beatitudo objectiva hominis.

Dis. maj. illud est hominis objectiva beatitudo, quod reddit hominem similem Deo beato con. maj. Deo est supremo omnium domino nego maj. atqui &c.

Itaque potentia et dominio homo accedit ad Dei similitudinem quatenus Deus est supremus omnium dominus, non vero quatenus est beatus; siquidem Deus non est beatus precise quia supremum habet in res creatas dominium sed quia se ipsum cognoscit et amat suisque suis perfectionibus delectatur. pariter homo non fit beatus potentia et dominio imo saepe eo infelicior est quo in majori potentiae et dignitatis authoritatis gradu constitutus est unde illud juvenalis satira decima de Alexandro qui devicta armis tota Asia et in suam potestatem redacta flevisse fertur cum audivisset alium ultra mare existere orbem.

„ unus pellaeo juveni non sufficit orbis

„ aestuat infelix angusto limite mundi.

De beatitudine formali.

Beatitudo formalis hic dicitur, seu actio qua possidemus objectum quo beati efficimur, quae quidem actio nihil aliud est quam fruitio Dei possessio per quam homo summe et perfecte adhaeresit Deo tamquam fini ultimo. jam vero duplici facultate nimirum intellectu et voluntate potest homo Deo frui et illi adhaerere; nam caeterae facultates seu potentiae sensitivae hominis circa corporea et sensibilia objecta versantur; quapropter beatitudo formalis necessario collocanda est in actione intellectus aut voluntatis, aut utriusque simul.

Duae sunt actiones quibus illae facultates possunt versari circa Deum et illi intime conjungi, nimirum cognitio et amor.

Cognitio duplex solet distingui, nempe abstractiva et intuitiva; Cognitio Dei abstractiva est ea quae in statu viatoris habetur, de ea Cognitione loquitur Apostolus dum dicit, invisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur. vocatur etiam visio per speculum et in enigmate. Cognitio Dei intuitiva est ea quae per ipsam met Dei essentiam immediate et per sensum intimum fit in nobis. de ea Cognitione loquitur Joannes cum ait, tunc ei similes erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.

aliter dicitur visio Dei a facie ad faciem ibi quaestio non est de cognitione abstractiva sed intuitiva.

Duplex pariter distinguitur amor nimirum concupiscentiae et amicitiae. amor concupiscentiae is est, quo aliquid amamus propter commodum nostrum seu lucrum nostrum; de illo amore non agitur quia Deum ad nos tanquam ad finem referre et terminare non licet, quo fini ultimo et immutabili bono adhaeremus. amor amicitiae seu benevolentiae est ille, quo aliquid amamus propter intrinsecam illius bonitatem absolute sumptam et nulla habita ratione nostri commodi. amor amicitiae dicitur amor complacentiae. ex amore nascitur gaudium quod duplex in beatis distinguitur nempe directum et reflexum. Gaudium directum dicitur illud quod in Deum dirigitur et quo beati Deum suaviter degustant, ipso fruuntur in eo gaudent et quiescunt. gaudium reflexum est illud, quo beati de sua felicitate laetantur, dum in eam animum convertunt seu reflectunt. a nonnullis dicitur gaudium de gaudio et possessione. quemadmodum enim intellectus habet cognitiones reflexas quibus alias perfectiones percipit, voluntas non tantum amat bonum sed etiam amorem amat, nec tantum gaudet seu conquiescit in bono sed etiam gaudet de illo priori gaudio seu de fruitiva Dei possessione.

Certum est beatitudinem formalem non esse in gaudio reflexo seu in illa delectatione quæ consequitur ex fruitiva Dei possessione eo quod non habeat Deum ipsum pro objecto, sed potius possessionem seu amorem quo beatæ mentes in Deum feruntur quare ibi non disputatur de gaudio et delectatione quæ nascitur in beatis mentibus ex possessione Dei, sed quæritur duntaxat quanam actione debeat possideri Deus ut beatus fiat homo. triplex est sententia.

1a. Est Thomistarum qui volunt beatitudinem formalem in sola visione seu cognitione Dei intuitiva esse reponendam 2a est Scotistarum qui contendunt consistere in solo amore 3a denique est eorum qui collocant beatitudinem formalem in cognitione simul et amore huic sententiæ quæ est Sancti Bonaventuræ subscribimus quare sit

Conclusio.

Beatitudo formalis ponenda est in cognitione Dei intuitiva simul et amore fruitivo.

Probatur nam in iis sita est beatitudo formalis, sine quibus nec esse nec concipi potest summi et immutabilis boni fruitiva possessio qua homo fiat beatus: atqui sine cognitione et amore fruitivo nec esse nec concipi potest summi et immutabilis boni fruitiva possessio quâ homo fiat beatus. 1o. sublata cognitione non amplius homo intelligitur beatus cum ipse beatus dici nequeat qui ignorat illud objectum cujus præsentia beari possit. 2o. homo non intelligitur

ctionis beatus sine amore fruitivo: siquidem amor ille nihil aliud est quam actus quo beatorum mentes summo et immutabili bono suavissime adhaerent, et quidquid in se voluptatis est summo pro modulo suo summa jucunditate degustant atqui sine ejusmodi amore quispiam beatus fieri non potest quomodo enim quis seu esse beatus, qui non amat quod cognoscit et intuetur. quapropter sanctus Augustinus de moribus Ecclesiae capite 3.° de beatitudine agens sic habet, beatus ille dici non potest, qui non habet quod amat, quale unque sit; neque qui non amat quod habet etsi sit optimum. nam qui appetit quod adipisci non potest, cruciatur, et qui non appetit quod appetendum est, fallitur. nihil autem horum animae contingit sine summa miseria; ergo beata vita est deum quod homini optimum est, et habetur et amatur.

Et certe ut homo sit beatus, Deus ab ipso possideri debet ut prima veritas et ut 1.a Bonitas: atqui, per cognitionem possidetur ut 1.a veritas et per amorem ut 1.a Bonitas, ergo Etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1.° illud solum reponendum est beatitudo formalis quod est quid primum in ipsa: atqui cognitio intuitiva est quid primum in beatitudine amor vero est quid posterius, prius enim est aliquid cognosci quam amari, ergo Etc.

Dist. maj. illud solo reponenda est beatitudo formalis, quod est quid primum in ipsa et tota illius essentia, concedo major

a parte tantum, illius nego maj: atqui et de distincta parte minore nego consequentiam

Itaque cognitio est quid primo in beatitudine, sed non est tota illius essentia, sicut substantia non est tota essentia spiritus, licet sit quid primum in ipso; quia propter praeter cognitionem requiritur amor ad beatitudinem quamvis enim mens humana cognoscat Deum attamen illi jucunde non adhaeret nisi per amorem fruitivum seu complacentiae; porro nemo intelligitur beatus, nisi summo bono quod cognoscit suavissime et jucundissime per amorem adhaereat.

Ins. Cognitio debet spectari tanquam tota essentia beatitudinis, si amor sit proprietas cognitionis: atqui res ita est; quia summum bonum qualis est Deus non potest cognosci quin ametur.

Nego minorem, nimirum quod amor sit proprietas cognitionis, nam proprietas entis cujuscumque ab eo sic fluit ut maneat necessario tanquam a principio et fonte: atqui amor non profluit a cognitione tanquam a principio cum cognitio possit non semper producere amorem, sed sit tantum conditio sine qua non sit amor.

Ins. Beatitudo formalis est possessio Dei: atqui Deus per cognitionem possidetur, ergo &c.

Dis maj. beatitudo formalis est possessio dei fruitiva quatenus est prima veritas et prima bonitas sed sic maj. possessio dei qualiscumque nego maj. atqui sic distincta pariter minore nego consequentiam.

Utroque beatitudo formalis non est qualiscumque Dei possessio, sed possessio Dei ut est 1a veritas et 1a bonitas: porro per solam cognitionem Deus possidetur ut 1a veritas, non autem ut 1a bonitas; ergo praeter cognitionem requiritur amor.

Inst. miseria damnatorum oritur ex sola privatione visionis Dei. ergo a contrario foelicitas Beatorum oriri debet a sola visione, id est cognitione Dei intuitiva.

Nego antecedens. si enim miseria damnatorum oriretur a sola privatione visionis seu cognitionis intuitivae Dei, omnes damnati forent aequaliter infoelices, quia aequaliter privantur visione Dei intuitiva; atqui damnati non sunt aequaliter infoelices, ut patet ex illis scripturae verbis Matthaei Capite 11 versu 22 verumtamen dico vobis Tyro et Sidoni remissius erit in die judicii quam vobis.

Obj. 2a. nihil reponendum est beatitudo formalis in quo reponitur a Scriptura Sacra: atqui beatitudo in sola visione reponitur a Scriptura Sacra, S. Joannes in Evangelio sic habet haec est vita aeterna ut cognos

cum te solum Deum verum, et quem misisti Jesum
Christum; pariter Joannes C. 14 de sola visione
loquitur, ostende inquit philippus Christum alloquens,
patrem tuum et sufficit nobis. item david in psalmis;
ostende faciem tuam et salvi erimus; ergo &c.

Nego minorem; equidem in locis quae laudantur
fit mentio visionis seu cognitionis dei intuitivae; at
vero sunt alii loci bene multi in quibus Scriptura
loquitur de solo amore et gaudio, ut videre est in
istis, v.g. apud matthaeum intra in gaudium domini
tui et psalmo trigesimo quinto inebriabuntur ab ubertate
domus tuae et torrente voluptatis tuae potabis eos.
igitur Scriptura non agit de praecise in quo consistit
beatitudo formalis, sed prout se dat occasio facit men
tionem eorum omnium quae in beatitudine reperi
untur sive beatitudini praemittantur sive eam
subsequantur tamquam appendices sive denique
eam formaliter constituant; quare indifferenter
loquitur modo de visione, modo de amore et gaudio,
idque eo magis quod visio Dei intuitiva numquam
separatur sine amore et gaudio caeterisque omnibus
quae instar appendicis sequuntur beatitudinem.

Obj. 3.o beatitudo consistit in eo, quod reddit objectum
praesens atqui visio reddit objectum praesens, ergo &c.

Dis. maj. beatitudo consistit in eo quod reddit objectum præsens
intentionaliter et affective con. maj. intentionaliter tantum
nego maj. atqui &c. distinctio pariter minore nego consequen.

Itaque aliquid potest fieri præsens duplici præsentia nim.
irum affectiva et intentionali illud dicitur præsens
affective quod conjungitur per amorem vel affectum
quod fit per propensionem voluntatis in rem amatam.
illud fit præsens intentionaliter quod alteri conjungitur
per cognitionem. Sic objectum fit præsens menti dum
cognoscitur, sive illa cognitio fiat per attentionem ad
ideam repræsentativam objecti vel ad inspectionem per
illud objectum in mente excitatam.

Equidem beatitudo formalis consistit in eo quod reddit
objectum præsens affective simul et intentionaliter
non vero intentionaliter tantum. Siquidem ille beatus dici
non potest qui non amat quod videt et cognoscit, porro
per cognitionem objectum redditur præsens intenti
onaliter tantum ut patet; quapropter requiritur
præterea amor, quo voluntas in objectum feratur illi
que jucunde et suavissime adhæreat

Obj. 4°. quod abstrahit a præsente et absente, illud
non reddit objectum præsens: atqui amor abstrahit
a præsente et absente. Ergo &c.

Dis. minorem amor generice sumptus abstrahit
a præsente et absente con. minorem amor specifice

sumptus, id hic fruitivus nego minorem ergo &c.

itaque amor generice sumptus abstrahit a presente et absente siquidem fertur in res absentes aeque ac presentes; at vero amor fruitivus postulat objectum praesens; hoc enim amore voluntas cum objecto intime conjungitur et ipsi quasi inhaeret quod fieri nequit nisi sit objectum praesens: hinc Sanctus Thomas de hoc amore respondit intellectum animae, quia intellectu objecta ad nos rapimus et adducimus; voluntatem vero hic pedem animae, quia voluntate currimus ad objecta.

Ins. si per amorem possideretur Deus et fieret praesens justi in hac vita forent beati. atqui id dici non potest; ergo &c.

D. maj. si per amorem viae et desiderii possideretur Deus et fieret praesens, justi hominis in vita forent beati con. maj. si per amorem patriae et fruitivum duntaxat nego maj. atqui &c. distincta pariter min. nego consequentiam.

itaque licet per amorem viae quae etiam caritas viae dicitur, deum possidere incipiat homo in spe et voto, attamen per solum patriae amorem, ut pote fruitivum, intime Deo conjungimur et summa ab ipso perfusi divina voluptate.

Ins. atqui beatitudo consistere non potest in amore fruitivo. nam amor ille in complacentia et quies

quædam voluntatis in bono possesso atqui beatitudo formalis
non est quies; nam beatitudo formalis consistit in actione perfec
tissima. atqui quies non est actio sed cessatio ab omni
actione; Ergo &c.

Dist. minorem ultimi syllogismi quies sumpta
pro termino motus localis seu motus corporum est
cessatio ab omni actione concedo ma; quies sumpta
pro termino actionum voluntatis nego minorem
Ergo &c.

Itaque amor fruitivus et complacentia volun
tatis in bono possesso potest appellari quies metaphori
dicta a quiete corporum, quia habet aliquid quo
convenit cum quiete corporum; sicut enim corpus
quod movetur, quando pervenit ad terminum ultra
non movetur, ita quando voluntas finem sibi prop
ositum assecuta est non amplius movetur in finem
motu desiderii nec ultra ad libet media ad finem con
sequendum: porro ultra non ad libere media aliquo
sensu quiescere; verum ista animi voluptatis quies
in eo differt a quiete corporum quod postquam anima
summum adepta est bonum circa illud pergat agere multis
modis, nimirum illo fruendo et illius charitatem deg
ustando; hic autem ultimus actus, qui jucundius est
animæ jucundissimus, quies appellatur.

O. 4°. si beatitudo formalis consisteret in amore fruitivo,

unde necessario consequitur gaudium tristitia tollere beatitudinem: atqui id falsum est; nam Christus dum versaretur inter homines, fuit beatus: attamen tempore passionis dixit ipse: tristis est anima mea usque ad mortem; ergo &c.

Dist. maj. si beatitudo formalis consistere in amore fruitivo unde necessario consequitur gaudium tristitia de privatione visionis Dei destrueret beatitudinem, con. maj. tristitia de ingratitudine et peccatis hominum nego maj. atqui &c. distincta pariter min. nego conse.

Itaque sicut duplex distinguitur gaudium alterum de Deo quem possidemus et alterum de possessione bonorum creatorum ita duplex distingui potest tristitia altera de Deo perdito seu de privatione visionis Dei altera de jactura bonorum creatorum. equidem tristitia de privatione visionis Dei tollit beatitudinem non vero de jactura bonorum creatorum, quia tollit duntaxat gaudium de bonis a Deo distinctis in quorum possessione non est beatitudo: porro tristitia Dei spectabat peccata et ingratitudinem hominum.

Praeterea dici potest illam tristitiam quam praecise ativ Christus dominus licet comprehensor dum degebat in terris qualiscumque fuerit in appetitu sensitivo seu in parte hominis inferiori fuisse positam, dum

102 gaudium in voluntate, seu in parte animæ superi
ori regrederetur, quod quidem sine singulari miraculo
et dispensatione divina fieri non potuit.

Adde quod non ita certum sit Christum ante mortem
fuisse beatum et comprehensorem; non multi enim
Theologi aliter sentiunt, quorum sententiæ oppi
nioni favent illa verba Christi discipulos alloquentis
Luc. Capite 24 versu 25 O stulti et tardi corde ad
credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ!
nonne hæc oportuit pati Christum et ita intrare in
gloriam suam?

Ins. si beatitudo consisteret in amore unde cum quilibet
gaudium cum isto gaudium sit quædam satietas omnis desiderii
beati forent ex æquo felices nam illi sunt æqualiter feli
ces qui sunt æqualiter satiati atqui beati forent æqualiter
satiati ergo &c.

Dis. maj. illi sunt æqualiter felices, qui sunt æqualiter
satiati positive con. maj. negative nego maj. atqui &c.
distincta pariter minore nego consequentiam

Itaque duplex distingui potest satietas positiva et nega
tiva: satietas positiva sita, quæ posita est in sensu cum
is expleti desiderii sive in sensu quo quisque sentit sibi
bene esse ut non possit esse melius. satietas negativa
posita est in privatione omnis inquietis desiderii

Equidem satietas negativa æqualis est in omnibus beatis
quia nullus eorum est anxius et inquietus; at vero sat
ietas

positiva non sit aequalis in omnibus beatis siquidem haec
satietas oritur ex cognitione Dei intuitiva et amore fruitivo.
quo enim perfectiores sunt isti duo actus in beatis, eo perfec
tior est in ipsis satietas positiva; illud a non nullis theolo
gis explicatur exemplo duorum hominum qui cibum
eundem capiunt et quorum quisque pro sua fame
et stomachi capacitate cibum sumit ad satietatem;
ita tamen ut his cujus perfectior est gustus, stomachus
que capacior perfectius sibi suavitatem percipiat et deg
ustet; alter vero cujus gustus obtusior et stomachus
angustior, quamvis nec tantam quantam prior, volu
ptatem sentiat nec tantam ciborum copiam sumat
attamen ita satiatur ut alteri non invideat et sit
sua sorte contentus.

Quaeritur quaenam sint beatitudinis proprietates.

Res. praecipuas beatitudinis proprietates esse immuni
tatem ab omni peccato et miseria, summam animi
tranquillitatem partam et gaudium de Deo cognito et amato sine
ullo ejus amittendi metu nam ex dictis initio hujusce
disputationis beatitudo est status omnium bonorum
aggregatione perfectus quo ita bene est homini, ut ipsi
non possit esse melius: atqui ex ipso statu oriuntur
omnes illae quas enumeravi proprietates; si enim
quaedam deessent jam non amplius foret status
quo homini ita bene est ut non possit ipsi esse melius.

De Principio directivo Actuum humanorum seu de Legibus

Principium dirigens actuum humanorum est lex qua Deus dirigit nos in iis quae ipsi sunt agenda: agemus primo De natura legis, secundo de ejus proprietatibus, 3º de illius speciebus

De natura legis

Lex dicitur vel a ligando, quia ligat et obligat; vel a legendo, quia debet legi et promulgari iis quibus imponitur.

Lex generatim dicitur regula quaedam agendorum et omittendorum. unde duplicis sunt generis praecepta legis alia quae bonum imperant et vocantur positiva atque affirmativa qualia sunt istud, diliges dominum tuum ex toto corde tuo ex tota anima tua et ex totis viribus tuis; proximum autem sicut te ipsum alia sunt praecepta quae malum prohibent et vocantur negativa talia sunt ista non occides non furaberis; haec praecepta tum affirmativa tum negativa his verbis comprehenduntur declina a malo et fac bonum

Lex definitur a Sancto Thoma ordinatio rationis ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis promulgata. 1º lex dicitur ordinatio rationis

quia res injusta et indecora non debent lege sanciri. 2.° dicitur ab eo qui curam habet communitatis, quia solius est principis et eorum qui illius nomine caeteris praesunt leges imponere. 3.° denique dicitur promulgata quia lex debet innotescere iis quos obligat: atqui sola promulgatione lex innotescit; ergo &c.

Quaeritur utrum lex sit actus intellectus aut voluntatis.

Res. legem esse simul actum intellectus et voluntatis; quia duo sunt munera legis; 1.° debet eos quibus imponitur dirigere in iis quae sunt agenda et omittenda. 2.° debet astringere; alioquin nullum esset discrimen inter consilium et praeceptum seu legem: atqui actus quo homines diriguntur ad id quod bonum est pertinet ad intellectum, siquidem solius est rationis, inquit Sanctus Thomas, ordinare in finem; deinde actus quo homines astringuntur ad id quod bonum est pertinet ad voluntatem: nam lex eodem Sancto Thoma teste obtinet vim movendi a voluntate; ergo lex duos dicit actus, nempe judicium rectum de rebus agendis et voluntatem astringendi subditos.

Q. 2.° utrum promulgatio sit de ratione legis.

R. affirmative, nam lex est regula agendorum et omittendorum; igitur illa regula debet applicari: porro sola promulgatione lex applicari potest. 1.° quia lex ordinem habet ad communitatem cui proinde scripto vel voce manifestari

patet 2º quia lex est praeceptum, sed praeceptum ut obliget debet iis denunciari quibus imponitur alioquin possent ignorantiam praetexere.

Dices lex naturalis non indiget promulgari ergo &c.

Nego Antecedens lex enim naturalis promulgata fuit quando Deus eam inscripsit in mentibus omnium hominum.

Quaeritur 3º utrum lex referatur necessario ad bonum commune.

Res. ita sane id patet ex definitione legis, ubi dicitur ordinatio rationis ad bonum commune. deinde bona particularia referuntur ad bonum commune et ipsi postponi debent; quare si lex aliqua detrimento boni communis astrueret bonum particulare, injusta censeretur.

De proprietatibus legis

Proprietates legis vulgo numerantur obligatio, mutatio, interpretatio, promulgatio et acceptatio.

Obligatio legis est moralis necessitas agendi id quod imperatur, et omittendi id quod prohibetur, ita ut subditus, si legi adversetur, reus fiat.

Mutatio legis, quae tamen omni legi non convenit, duplex distinguitur, altera qua lex omnino tollitur, altera qua lex abollitur ex parte.

Prior duplex est scilicet irritatio et abrogatio. irritatio est mutatio qua lex tollitur antequam obligare caeperit, ...

si lex quae per tres menses obligaturus erat, ante tempus illud revocetur.

Abrogatio est mutatio qua lex, quae prius obligabat, tollitur omnino, quae vim amittit.

Posterior mutatio, qua lex ex parte tantum tollitur, quadruplex vulgo numeratur, nimirum derogatio, dispensatio, suspensio et privilegium.

Derogatio est mutatio qua lex ex parte tollitur, v.g. si lex quae praecipit abstinentiam et ieiunium, desinat obligare quoad ieiunium, retinendo vim suam quantum ad abstinentiam. Dispensatio est legis relaxatio, qua quis solvitur ab obligatione legis, dum robur adhuc suum retinet respectu aliorum hominum.

Suspensio legis est mutatio, qua eius obligatio tollitur per aliquod tempus postea illud reditura v.g. si obligatio solvendi vectigalis ad aliquos annos tolleretur.

Privilegium est lex favorabilis alicui contra ius commune, v.g. si princeps aliquem faceret immunem a tributo solvendo.

Interpretatio legis duplex est, alia quae dicitur explicatio legis propter verborum obscuritatem, qua declaratur quaenam fuit mens legislatoris in condenda lege; altera legis interpretatio dicitur correctio qua declaratur legem non obligare in aliquo casu particulari v.g. si a principe prohibitum fuisset gestare arma noctu et forte occurreret quaedam arma gestandi necessitas v.g.

aia meniibus repelleretur hostis, tunc declarari potest legislatorem abstringere noluisse subditos in talibus circumstantiis

Promulgatio legis est publica legis declaratio, qua lex innotescit illis hominibus quos debet obligatura lex

Acceptatio denique seu legis proprietas, quae definitur consensus datus a subditis legis, seu consensus praestitus ad legem observandam.

Quaeritur utrum subditorum acceptatio requiratur ut lex sit valida.

Res. Si legislator supremum habet dominium independenter a populo, tunc potest validas ferre leges sine subditorum acceptatione; si vero populus objiciens quid sibi retinuerit, nec condi possint leges extra suum consensum, tunc legislator non potest constituere leges quae obligent ante subditorum acceptationem.

De variis legis speciebus.

Triplex distinguitur lex, aeterna, naturalis et positiva.

De lege aeterna.

Lex aeterna est summa ratio divinae mentis, qua quae facienda vel omittenda sunt immutabiliter continentur, sive ut habet sanctus Augustinus, est summa ratio cui obtemperandum est.

Quaeritur utrum admittenda sit lex aeterna in Deo

Res. affirmative 1º quia sapientia et providentia in Deo

debet ad nutum subjectorum omnia in fines suos dirigere. 2°:
quia homines tot indigent directione ad finem destina-
tum perveniendum, alioquin minus ipsis consultum fuisset quam
rebus inanimatis quae suos a Deo fines restitutos habent.
3° quia leges humanae cum per se mutabiles et imperfectae
debent supponere certam aliquam et invariabilem in
Deo legem, cujus participatione reddantur perfectae.

Dices 1°: ubi non est subditus, ibi non est lex; atqui ab
aeterno non fuit subditus qui obligaretur; ergo non fuit
lex, proindeque nulla lex dici debet aeterna.

Distinguo maj.: ubi non est subditus, ibi non est lex in subdito,
concedo maj.; in legislatore nego maj.; atqui &c. Concedo
minorem et distincto consequente nego consequentiam.

Inst.: ubi non est obligatio, ibi non est lex, ne quidem ex
parte legislatoris: atqui ab aeterno nulla fuit obligatio;
ergo &c.

Dist. maj.: ubi non est obligatio activa aut potentia
obligandi, ibi non est lex ex parte legislatoris, concedo maj.;
ubi non est obligatio passiva, nego maj.; atqui &c. distincta
pariter minore nego consequentiam.

Quidem enim ab aeterno non fuit obligatio passiva quia non
fuerunt homines qui obligarentur, at semper fuit
in Deo obligatio activa seu potentia obligandi, ut hic ratio divinae
sapientiae directiva rerum profutura.

Quaeres 2°: utrum lex aeterna in tempore promulgata
fuerit

110 Res: affirmative; nam lex aeterna dici debet promulgata
in tempore; sic promulgata fuerit hominibus praesertim
Adamo, atque necessitas habet ad hoc, satis sit quod sit in homi
nibus quaedam illius legis irradiatio et participatio; atqui
inest omnibus hominibus quaedam aeternae legis irradia
tio et participatio; siquidem quisque hominum innota
sunt primaria recte vivendi principia; hinc illa verba
Jo: illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum
Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, quamvis
a peccato primi parentis obtusa illa, quae remanet
sit nobis difficultas veri et recti.

Quae. 3: utrum lex aeterna sit fons et origo aliarum
legum.

Res: ita sane; nam illa lex est fons et origo aliarum
legum, quae dat caeteris legibus vim et obligandi potesta
tem; atqui talis est lex aeterna; quod enim est primum
movens, dat vim motricem secundariis moventibus,
sicut princeps, qui est primum movens in suo regno, dat suis
ministris vim et potestatem gubernandi subditos juxta
ordinem rationis: atqui lex aeterna est in suo
genere et primum movens, leges vero caeterae sunt moventia
secunda; hinc illud Sapientiae capite octavo versu
decimo quinto, per me reges regnant, et legum condi
tores justa decernunt.

De Lege Naturali

Lex naturalis dicitur lumen naturale ex recta ratio- definiri. ole. dictamen recte rationis praecipiens quae prosequenda et vitanda quae per se mala hic naturaliter cognita . hinc sup ponit plurendo quarum auxilio primaria et generalia ma- rum principia nobis innotescunt.

Praecepta legis naturalis duplicis sunt generis, alia positiva quae praecipiunt id quod per se bonum est, alia negativa quae prohibent id quod per se malum est quae omnia genera tim continentur hoc principio declina a malo et fac bonum. quod quidem principium spectari debet tanquam primum prae ceptum legis naturalis fons et origo omnium aliarum legum quia hic ultima ratio quae afferri potest ab homine inter rogato cur hoc vel illud faciat, hoc vel illud fugiat. Ex isto praecepto immediate sequitur illud diliges Deum ex toto corde tuo et tota mente tua et ex totis viribus tuis proximum autem sicut te ipsum. in isto autem consistit amor Dei colendus propter se diligatur alter vero diligatur prop ter Deum.

Quaeritur utrum praecepta legis naturalis invicte possint ignorari.

Observa praecepta legis naturae duplicis sunt generis alia quae dicuntur primaria alia quae vocantur secunda ria. primaria sunt quae cum primis rectae rationis princi piis ita connexa sunt ut eorum connexio attendenti facile pateat. Secundaria sunt remotiora quaedam

conclusiones quae majorem longioremque attentionem deducuntur ex primis legis naturalis principiis. his positis sit

Conclusio 1a.

Primaria legis naturalis praecepta invincibiliter ignorari non possunt.

Probatur. nam ea invincibiliter ignorari non possunt quae nulla attentione aut tenui indigent ut cognoscantur: atqui primaria legis naturalis praecepta sunt ejusmodi. nemo enim vel leviter attendens potest ignorare alteri non esse faciendum quod sibi fieri non vult: unde sequitur videri etc. non esse furandum, occidendum etc. quamobrem, inquit Sanctus Augustinus in cordibus nostris inscriptum habetur: ne feceris quod tibi fieri non vis; hoc ignorare nemo permittitur etiam antequam lex daretur.

Et certe ignorantia haec invincibilis excusat a peccato, sed quivis rationis compos agens contra jus naturale si non levi patitur peccato: illius actio non solum est contra rationem sed etiam deum offendit et in materia gravi ejusmodi actio dissolvit poenamque meretur aeternam.

Dices latrocinia sunt contra legem naturalem, atqui ex Caesare in suis commentariis germani putabant latrocinia non esse in gentia illicita. ergo etc.

Dist. minorem germani crediderunt latrocinia non esse in gentia illicita ob illorum naturae corruptelam et quia nec invincibiliter nec minimam

attentionem adhibere: & haec una ad legem naturalem scriptam in cordibus omnium, sive minorem sive majorem; ergo &c.

Itaque haec scientia ignorantia quae supponitur in Germanis sive Calvinistis non esset invincibilis, cum tam tempore in se redierint ac attentionem ad lumen naturae adhibere voluerint, statim reprehenderent alteri non faciendum quod nobis fieri nolumus, prout demonstrat Scriptura, sicut hac Isaiae Capite quadragesimo sexto v. 8: redite praevaricatores ad cor:

Quaeritur utrum Deus a lege naturali dispensare possit seu tollere obligationem quae oritur ex parte legis naturalis. Cui quaestioni ut fiat satis sit

Conclusio 2.a

Deus dispensare non potest obligationem quae oritur ex parte legis naturalis.

Pr. nam obligatio necessaria et essentialis nequiquam a Deo tolli potest; atqui obligatio quae oritur ex parte legis naturalis necessaria est et essentialis. nam lex naturalis versatur circa ea quae sunt essentialiter bona aut essentialiter mala: atqui Deus non potest tollere legem qua homo obligatur ad facienda quae sunt essentialiter bona et fugienda quae sunt essentialiter mala, alioquin Deus posset dare licentiam faciendi quod per se malum est,

 quod absit in Deo; deo cogitamus; ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Obj. 1.° polygamia est iure naturali prohibita; atqui data ab Deo dispensatio in vetere testamento; ergo &c.

Resp. neg. maj. licet enim polygamia sit contra religionem Christianorum, atque etiam contra legem latam a Deo in creatione, quatenus masculum unum et feminam unam fecit ut duo forent in una carne; illud tamen non est contra legem naturalem, quia nullum in polygamia violatur naturae praeceptum; proinde quod Deus potuit aliter instituere in veteri testamento.

Obj. 2.° bonorum communio est de lege naturali; atqui haec communio sublata est legibus posterioribus; ergo &c.

Resp. neg. maj. nam illud non est de lege naturali, ad quod lex naturalis non obligat; atqui ad communionem bonorum lex naturalis non obligat, sed eam tantum permittit, modo nihil obstet; deinde nullum jus proprie loquendo habemus in bona terrestria; nam omnia sunt Dei, qui ea his vel illis hominibus ad libitum largiri potest.

Objicies 3.° independentia unius hominis

ab alio homine sic de lege naturali: atqui haec independentia destruitur saepe per leges positivas ergo &c.

Resp. neg. min. potest quidem homo fieri independens ab alio homine; sed illud accidentaliter non mutatur nec lex est de se essentialiter homini ita enim contra eum sic in volumine ex lege naturali homo in quibusdam circumstantiis pendet ab alio homine sic filius pendet a patre a quo generatur et nutritur, aegrotus a medico a quo curatur et sanatur, denique discipulus a magistro a quo instituitur et docetur.

Obj. 4°. praecepta Dei de non occidendo homine de non furando, et non solvendo matrimonio sunt praecepta legis naturalis: atqui Deus olim dispensavit de illis praeceptis; 1° quando praecepit Abraham occidere filium suum Isaac innocentem; 2° quando jussit Judaeis auferre vasa aegyptiorum; 3° quando iisdem Judaeis permisit dare suis uxoribus libellum repudii; ergo &c.

Resp. neg. min. in exemplis enim allatis Deus proprie non solvit obligationem legis naturae sed materiam transtulit

1° quando praecepit Abrahamo ut filium suum occideret, non inde sequitur Deum concurrere in homicidium quod lege naturali prohibetur nullum enim homicidium sit cum debitum sit aliquem occidi: atqui

propter mandatum dei debitum hor occidit, quia Deus
hic res vitae et necis dominus, nec ullus innocens est
coram ipso, ne quidem infans unius diei, et ratione
habetur peccati originalis a quo nemo noscitur imm-
unis
2.º Deus non permisit furtum quando illo jubente
judaei abstulerunt vasa Egyptiorum, is enim non furatur
qui id sibi tantum vindicat in quod jus et dominium
habet, atqui tales fuerunt judaei quando abstulerunt
Egyptiorum vasa; Deus enim ipsis contulerat jus et
dominium in Egyptiorum bona, quod a Deo fieri posse
nemo negabit, cum sit universorum dominus et
possit cuilibet homini omnia auferre et cui voluerit
dare.
3.º libello repudii Deus non dispensavit a lege natu-
rali; Deus enim non tradidit praeceptum quo dispensa-
retur judaeis a lege et hinc dissolvendi matrimonii, sed
tantum minus permisit malum, scilicet ut a
judicibus saecularibus animadverteretur in eos qui dar-
ent uxoribus suis libellum repudii, ut majori malo
nempe uxoricidio obviam iretur. haec responsio appr-
ime congruit cum iis christi domini verbis apud matt-
haeum capite 19 moises, inquit christus, ad duritiem
cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab
initio autem non fuit sic.

De lege Positiva

Lex positiva est ea quae pendet ex libera legislatoris voluntate, in quo differt a lege naturali, quae ea quae essentialiter bona sunt aut mala, ea pertinent ad legem naturalem, quae vero sunt indifferentia pertinent ad legem positivam.

Lex positiva praecipit, permittit et vetat: praecipiendo reddit bonum, permittendo relinquit indifferentem, vetando reddit malum; quapropter potest quis propter justam causam petere dispensari a lege positiva.

Cum lex positiva pendeat ex libera legislatoris voluntate, et legislator sit vel Deus vel homo; hinc duplex noscitur lex positiva, nimirum divina et humana.

De lege Positiva Divina

Lex positiva divina est ea, quae data est ab ipso Deo ad dirigendos homines: jam vero ex Apostolo Cap. 1 primae Epistolae ad hebreos, multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit saecula. hinc lex divina duplex, alia vetus seu mosaica, quam Deus dedit per servos; alia nova seu Christi, quam filius dedit per filium. prior continetur in libris veteris

testamenti posterior in novo testamento

Quaeritur ibi 1º utrum lex vetus revera fuerit a Deo

Resp. 1º quosdam olim fuisse haereticos nomine Mani-
chaeos, qui asseruerunt malam fuisse legem veterem, ac
a malo genio originem traxisse; sed impia sententia haec opinio
et solis digna manichaeis, qui duo admittebant principia
aeterna, alterum boni et alterum mali.

2º Lex vetus, licet imperfecta, attamen bona fuit et
a Deo profecta est, 1º quia fuit non solum testimonium,
sed etiam praeparatio Christi venturi; 2º quia Christus
eam implevit dum inter homines versaretur: unde suo
more debet potius dici veterem perfecisse legem quam
destruxisse juxta illa scripturae verba: non veni legem
solvere, sed adimplere.

Q. 2º quo tempore lex vetus desierit.

R. legem veterem cessasse eo temporis momento, quo
Christus expiravit, quia ex apostolo ad hebraeos translato
sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat: atqui quando
Christus expiravit translatum est sacerdotium, siquidem
Christus moriens tanquam sacerdos secundum ordinem Melch-
isedec se ipsum pro peccatis nostris inquit Apostolus
hostiam patri obtulit, et una oblatione consummavit
in aeternum sanctificatos. Deinde lex vetus desiit quando
nova vigere coepit: atqui statim a morte Christi nova

cœpit vigere, quia novum testamentum, hoc est Christi debuit vim habere statim atque mors testatoris intercessit, siquidem testamentum in mortuis confirmatur.

Observa tamen hinc non esse inferendum statim à morte Christi legem veterem mortiferam fuisse, id est, non potuisse observari sine peccato; nam, ut recte probat Augustinus adversus hieronimum debuit aliquantulum temporis intercedere ad promulgationem Evangelii; quo quidem tempore potuit lex vetus sine peccato observari, hac quippe, inquit Augustinus, cum honore sepelienda Sinagoga.

Dices: lex vetus non desiit antequam opus redemptionis nostræ fuit absolutum: atqui ante resurrectionem Christi opus redemptionis nostræ non fuit absolutum, si quidem, ex apostolo, resurrexit Christus propter justificationem nostram; Ergo &c.

Nego minorem, nam, illa Apostoli verba non sunt in eo sensu intelligenda, quasi Christus resurgendo aliquid pro nobis meritus sit, sed quia resurrectio à morte ad vitam fuit exemplum nostræ resurrectionis a peccato ad gratiam, juxta illud ejusdem Apostoli, ut sicut Christus resurrexit a mortuis per gloriam patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. præterea ex conditione viatoris, quæ necessaria est ad merendum, constat Christum nihil promeritum fuisse post mortem.

Q. 3.ª quænam sint veteris legis præcepta.

R. triplicis generis hic praecepta legis veteris, moralia, ceremonialia et judicialia.

Praecepta moralia sunt ea quae spectant ad mores, nempe nostrum erga Deum et homines officium; haec quae numerantur decem versibus compraehensa.

,, unum crede Deum, nec jures vana per ipsum;
,, sabbata sanctifices. habeas in honore parentes.
,, non interfector sis, fur, moechus, neque mendax,
,, alterius sponsam nec rem cupias alienam.

Enim vero obligamur deo et hominibus: Deo autem debemus 1° fidelitatem, hinc unum crede Deum; 2° reverentiam, hinc nec jures vana per ipsum; 3° obsequium, hinc sabbata sanctifices. hominibus etiam debemus aliquid sive particulari quodam titulo hinc 4° habeas in honore parentes; sive generali, nempe omnibus hominibus, quibus ne fas sit nocere opere, verbo et cogitatione: opere quidem non licet alteri nocere, neque quoad ejus personam, hinc 5° non interfector sis; neque quoad ejus uxorem hinc 6° moechus; neque quoad ejus opes, hinc 7° fur; pariter verbo non licet alteri nocendum, hinc est 8° mendax. denique cogitatione nemo debet alteri injuriam facere, hinc 9° alterius sponsam et denique nec rem cupias alienam.

Observa haec praecepta sic disponi, ut quo propius ab ultimis ad 1um acceditur, eo peccatum quo violantur

ceteris paribus operatius denotatur: hinc infidelitas, quae contra primum praeceptum militat, est omnium peccatorum gravissimum.

Praecepta ceremonialia sunt ea quae docent quomodo colendus sit Deus per festa, sacrificia et altaria.

Judicialia sunt ea quae docebant formam judiciorum a Judaeis observandam.

Praecepta tum judicialia tum ceremonialia, quae nimirum ad solos Judaeos pertinebant, abrogata fuerunt per novam legem, quae umbras et figuras veteris testamenti destruxit; secus sentiendum est de praeceptis moralibus.

Quod spectat ad legem novam seu evangelicam, haec lex dicitur, quae continetur novo testamento, et quam Deus dedit filiis per filium.

Lex nova seu evangelica pluribus titulis praestat veteri legi; 1° quia auctorem habet Christum, qui per se ipsum dignatus est noster esse legislator, cum per Angelos Deus veterem legem tradidisset juxta illa Apostoli verba ad Hebraeos supra relata, multifariam multisque modis &c. 2° ratione victimae; in veteri enim lege animalia duntaxat offerebantur, in nova Christus seipsum pro peccatis nostris hostiam patri offert, ut habet Apostolus; 3° quia lex vetus terrena tantum

polliciabatur bona; 4.º quia exteriores tantum actus dirigebat, interiores vero non attingebat; at vero lex nova æternam promittit felicitatem, et homines non exterius modo, sed etiam interius ad præceptorum observationem disponit: denique lex nova tota amor fuit, scriptura et spiritus: lex autem vetus littera etiam juxta, illud Apostoli 2.ª ad Corinthios capite 3.º versu 6.º idoneos nos fecit ministros novi testamenti non littera, sed spiritu; littera enim occidit, spiritus autem vivificat; unde Augustinus differentia legis et Evangelii timor et amor.

De lege humana.

Lex humana est lex quæ sancitur ab hominibus, et duplex est, nimirum civilis et ecclesiastica.

Lex ecclesiastica est lex quæ pertinet ad administrationem reipublicæ christianæ, continetur quæ sacris conciliorum præsertim generalium canonibus, sanctorum patrum sententiis, et romanorum pontificum decretis, constitutionibus, seu romanis decretalibus.

Lex civilis est ea, quæ res civiles et temporales spectat, fertur ab imperatoribus, regibus et aliis omnibus qui cæteris præsunt et imperant. Variæ solent afferri legis positivæ mutationes, quarum præcipuæ sunt abrogatio, derogatio, et cæteræ de quibus diximus

Nunc agebatur de proprietatibus legis generatim.

Quaeritur 1º utrum leges humanae obligent in conscientia

Res. affirmative tum quoad leges Ecclesiasticas tum quoad leges Civiles, ut patet ex his Apostoli verbis ad romanos Capite decimo tertio: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi a Deo... itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt... ideo necessitate subditi estote, non tantum propter iram sed propter Conscientiam. iterum probatur de legibus ecclesiasticis Deuteronomii Capite decimo 7º qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur homo ille, et auferes malum de Israel; illud idem probant ~~[illegible]~~ Christi ~~tibi~~ verba ad apostolos Lucae Capite decimo v. decimo sexto, qui vos audit me audit, et qui vos spernit, me spernit: et Matthaei Capite 18 v. 17, si autem Ecclesiam non audierit sit tibi sicut Ethnicus et publicanus.

Q. 2º utrum legislator suis teneatur legibus.

R. negative. ratio est quia duo in lege sunt observanda, vis Coactiva et vis directiva. 1º legislator non tenetur suis legibus quoad vim Coactivam; nemo enim potest

legem cogere cum coactio fieri debeat repugnante voluntate: porro si legislator teneretur legibus quoad vim coactivam, deberet legem ipsum cogere, quoniam lex ei penes ipsius arbitrium. 2.° non tenetur suis legibus quoad vim directivam, cum enim possit a lege sua dispensare si contra eam agat, censetur legem ipsum dispensare.

Dices: Legislator peccat non servando suam legem ergo sua lege tenetur.

Resp. Antecedens peccat contra legem naturalem qua princeps tenetur subditis praeire exemplo conc. Antecedens peccat praecise contra suam legem nego antecedens hypot.

Finis.

S. GREGORIVS.

Hinc CRVCE tergeminâ sacer, triplici inde CORONA.
Recte habet, hoc penait, CRVX ITERATA lucrum.

P. Gallays a S.t François de Sales. 4

Pars Secunda Ethicæ

De Principiis actuum humanorum internis

Principia interna actuum humanorum dicuntur ea quæ sunt intra nos posita et duplicis vulgo distinguuntur generis nimirum congenita et acquisita. congenita sunt facultates generales. acquisita sunt habitus proprio labore comparati, quamquam tamen possunt dari habitus congeniti, ut diximus de physica respectu Adami agendum est 1° de principiis congenitis postea dicemus de acquisitis.

De principiis congenitis actuum humanorum.

Principia actuum humanorum congenita sunt ea quæ nobis a natura inesse intelliguntur, solentque appellari facultates morales, quia spectantur prout concurrunt ad actiones bonas et malas moraliter. illæ facultates quatuor generatim numerantur intellectus, voluntas, imaginatio et appetitus sensitivus.

Intellectus consideratur hic quatenus est facultas animæ rationalis, qua cognoscuntur regulæ actuum humanorum et proponitur voluntati bonum intelligibile quod amet,

animalium pariter sensibile quod advertitur. ad intellectum revocantur Synderesis prudentia et conscientia.

Synderesis sumi potest vel pro habitu, vel pro actu. Si pro habitu, est facilitas cognoscendi primaria principia morum; si pro actu, est actualis eorum principiorum cognitio.

Prudentia sumi etiam potest, vel pro habitu, vel pro actu; si pro habitu, dicitur facilitas deducendi conclusiones ex primis principiis moralibus; si pro actu, est actualis cognitio earum conclusionum, quae ex primis principiis morum deducuntur.

Conscientia est intimus quidam animae sensus, qui consequitur cognitionem eorum quae sunt agenda vel fugienda.

Conscientia dividi solet in veram, erroneam et dubiam.

Conscientia vera est intimus animae sensus consequens veram et certam cognitionem eorum, quae sunt agenda vel omittenda.

Conscientia erronea seu falsa est intimus animae sensus qui consequitur ex cognitione falsa, quae tamen spectatur ut vera, circa ea quae sunt agenda vel omittenda.

Conscientia dubia est intimus animae sensus consequens cognitionem dumtaxat probabilem eorum quae sunt agenda vel fugienda. haec autem cognitio licet probabilis tantum et incerta, spectatur ut vera.

Voluntas est facultas animae rationalis qua bonum

Insensile sibi ab intellectu propositum prosequitur, malum insensile aversatur.

Imaginatio est facultas partis inferioris hominis quae repraesentat bonum aut malum sensile.

Appetitus sensitivus est facultas partis inferioris hominis quae prosequitur bonum et aversatur malum sensile.

Observa duplicem ibi in homine distingui partem nempe superiorem et inferiorem; in superiori residem[t] intellectus et voluntas, in inferiori vero remanere intelliguntur imaginatio et appetitus sensiens, quae tamen duae ultimae facultates nihil aliud sunt quam intellectus et voluntas quatenus versantur circa objecta sensibilia.

Praeter quatuor istas facultates generales, variae in anima agnoscendae sunt potentiae suscipiendi diversas impressiones, quae sunt vel sensus intimi vel sensationes vel ideae.

Quando motus appetitus sensitivi conjunguntur cum vehementi sanguinis commotione, aut alia quavis modificatione corporis satis insigni, vocantur passiones seu pathemata; secus retinent nomen sensationum. Passionibus homo maxime occupatur circa sensibilia.

Sensus intimus, sensationes, passiones et ideas varias subsequuntur judicia: 1° judicium speculativum, 2° practicum seu generale, 3° practice practicum.

Judicium speculativum est illud quo animus de-

13° alio dicitur sine ulla cognoscendi intentione data sic hoc exemplum totum sua parte majus.

Judicium practicum seu generale est illud quo generatim judicatur aliquid esse agendum vel non agendum talia sunt illa Deus est amandus non est alteri nocendum

Judicium practice practicum est illud quo judicamus hic et nunc simpliciter et absolute aliquid agendum esse vel non agendum ita ut applicemus ad actionem v.g. cum quis caritate misericordiae commotus hic et nunc judicat stipem pauperibus esse largiendam et statim largitur

Intellectus et imaginatio sunt principia actuum humanorum quatenus repraesentant voluntati et appetitui sensitivo bonum quod prosequuntur et malum quod aversantur.

Voluntas et appetitus sensitivus sunt principia actuum humanorum quatenus bonum prosequuntur et malum aversantur: jam vero qualiter illae facultates alternis vicibus se invicem movent

Observa 1° facultatem variis modis posse moveri; 1° moveri potest vel ad speciem vel ad intentionem vel ad exercitium. tunc facultas movetur ad speciem quando movetur ad actum unius potius quam alterius speciei v.g. ad amorem potius quam ad odium. tunc movetur ad intentionem, quando movetur ad actum hujus potius

quam alterius intentionis. tunc movetur ad exercitium, quando movetur ad agendum potius quam non agendum. 2.° facultas potest moveri politice, vel despotice, ut aiunt. tunc facultas movetur despotice, quando resistere non potest, sic voluntas beatorum in caelis movetur ad amandum Deum. tunc movetur politice, quando motioni resistere potest, sic auditor movetur ab oratore. 3.° facultas moveri potest vel indirecte, vel directe. tunc movetur directe, quando immediate movetur. tunc movetur indirecte, quando movetur altero mediante.

Observa 2.° impressiones et judicia quae subsequuntur, movent voluntatem non tantum quoad speciem et intentionem, sed etiam quoad exercitium. ad hoc enim vel satis li quod voluntas agere non possit sine praeviis impressionibus et judiciis. atqui res ita se habet, siquidem ignoti nulla est cupido, et nihil est volitum, nisi prius sit cognitum, vel saltem cognitum videatur.

Observa 3.° Si excipiatur impressio qua in nobis habemus beatitudinem in communi, quam voluntas necessario amat et prosequitur, omnes aliae impressiones et judicia, quamdiu his in terris degimus, movent voluntatem politice, quia voluntas huic motioni resistere potest; nam unusquisque tentatur quidem a concupiscentia sua abstractus, inquit Jacobus capite 1.° versu 14. sed voluntas potest illis motibus non obtemperare.

Observa 4°. Voluntas intellectum imaginationem et appetitum sensitivum diversimode movet et illis imperat saltem ad aliquos actus. 1° imperat intellectui et imaginationi, quatenus per voluntatem homo vult mentem animumque adjungere ad aliquod objectum, ut hoc potius quam aliud meditetur et cogitet. 2° imperat appetitui sensitivo juxta illud Scripturae sacrae sub te erit appetitus tuus et tu dominaberis illius. licet enim, ut dictum est supra, caro concupiscat adversus spiritum, licet lex carnis repugnet legi mentis, potest tamen voluntas non consentire, imo sedare et coercere motus illos, se avertendo ab iis objectis quae sunt occasiones illorum motuum et se convertendo ad alia.

Observa denique 1° voluntas imperat politice intellectui imaginationi et appetitui sensitivo, quia illae facultates saepe resistunt imperio voluntatis; 2° despotice imperat facultatibus corporeis nimirum oculis manibus pedibus &c. quia illae facultates non resistunt, modo adsit requisita mecanica partium dispositio.

Agemus hic praesertim de voluntate, quia potiores partes obtinet in productione actuum humanorum. Voluntas est facultas animae rationalis, qua volumus vel nolumus id quod judicatum fuit bonum vel malum.

jam vero voluntas spectari potest vel quatenus est voluntas vel quatenus est libera.

De voluntate quatenus est voluntas

Quod fit a voluntate quatenus est voluntas dicitur voluntarium.

Voluntarium autem definitur ab Aristotele id quod fit a principio intrinseco cognoscente singula in quibus est actio.

1.° dicitur a principio intrinseco, ut distinguatur a violento, quod fit a principio externo cogente, ut cum quis trahitur in carcerem.

2.° dicitur cognoscente, quia ad voluntarium requiritur aliqua cognitio, si non praesens, saltem possibilis et debita.

3.° dicitur singula in quibus est actio, id est, objectum, finem, circumstantias et caetera ejusmodi quae hoc versiculo continentur.

"quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando."

Quis denotat personam, ut pater, filius, rex, subditus.

quid designat speciem actionis, ut furtum aut homicidium.

Ubi designat locum, ut sacrum, aut profanum.

quibus auxiliis designat socios et complices actionis.

Cur denotat motivum actionis an occiderit propter pecuniam an propter vitam tuendam

Quomodo designat modum quo actio perpetratur sive v.g. an quis alterum occiderit sicariorum more, an vim vi repellendo.

Quando significat tempus actionis, an die, an nocte, die festo an similii.

Observa: quamvis dicatur in definitione voluntarii a principio cognoscente singula in quibus est actio, attamen necesse non est ut 1° qui agit actu cognoscat, satis est ut potuerit et debuerit cognoscere; 2° sufficit quod cognoscat objectum et praecipuas actionis circumstantias ut actio censeatur voluntaria.

Voluntarium duplex distinguitur, objectivum et formale. Objectivum seu objectum voluntatis et duplex iterum distinguitur, directum et indirectum. Voluntarium directum est illud quod in se praecise volitum est, v.g. ebrietas quam vult intemperans. Voluntarium indirectum est illud quod non est in se praecise volitum, sed in sua causa; v.g. qui scit se, cum ebrius est, solere rixari et blasphemias evomere, si ebrietatem intendit, censetur indirecte intendere rixas et blasphemias; quapropter qui in proximis occasionibus versantur voluntarie, ii dicuntur peccatum intendere indirecte.

Voluntarium formale est ignorantia voluntaria; et subdistribuitur in imperatum et elicitum. Voluntarium imperatum est actio quae non immediate proficiscitur a voluntate, sed ab alia facultate ex imperio voluntatis: talis est motus linguae manus et pedum, quando fiunt ad imperium voluntatis. Voluntarium elicitum est actio quae immediate proficiscitur a voluntate, talis est amor et odium. Voluntarium elicitum subdistribuitur in liberum et necessarium. Voluntarium elicitum liberum est actio quae immediate proficiscitur a voluntate se libere determinante; talis est amor alicujus objecti determinate sumpti. Voluntarium elicitum necessarium est actio quae fit a voluntate immediate, sed se necessario determinante; talis est amor quo quis diligit bonum in se, talis est etiam amor quo beati in coelis Deum amant.

Involuntarium opponitur voluntario et triplex vulgo distinguitur, per vim, per ignorantiam, et secundum quid.

Involuntarium per vim est illud quod oritur a principio externo cogente: talis est motus pedum, cum quis invitus truditur in carcerem; talis motus manus cum quis occidit hominem, quia alter manum ejus armatam in ipsum impellit: illud involuntarium dicitur etiam involuntarium positive, formaliter et simpliciter.

Involuntarium per ignorantiam est illud quod
fit a principio interno, sed non ex praevia cognitione, ut
fuit quis interveniendum occidit amicum, putans
occidere ferum;
Involuntarium secundum quid est illud quod fit
a principio intrinseco cum praevia cognitione sed cum
aliqua displicentia, talis est projectio mercium in
mare fugiente tempestate: quaeritur utrum voluntas
cogi possit quae quaestio ut solvatur.
Observa 1°: aliud est voluntatem cogi, aliud volun
tatem necessitari: ut voluntas necessitetur satis est
quod sit antecedenter determinata, etiamsi non reluc
tetur; ut vero voluntas cogi dicatur, aliquid fieri
debet ipsâ reluctante, v.g. voluntas beatorum in
coelis necessitatur ad amorem Dei, sed non cogitur.
2°. Duplicis generis distingui debent actus volun
tatis, eliciti et imperati, ut jam supra dictum est.
Dico falsum voluntatem cogi posse etiam in
iis actibus, qui ab ipsa immediate proficiscuntur, ita
ut homo agitetur a Deo, quemadmodum equus a ses
sore calcaribus admotis; imo asserunt haeretici, illi non
esse in nobis proprie voluntatem, quia quicquid boni
homo est quid mereatur alicui Deus quae agit omnia

in nobis sine nobis. hanc eandem sententiam docuerat Lutherus, sed eam postea revocavit contra hos ereticos &c.

Conclusio 1a

Voluntas non potest cogi quoad actus elicitos.

Pro. nam voluntas cogi non potest nisi quoad actus qui fieri possunt ipsa invita: atqui nullus actus elicitus fieri potest invita voluntate, quod enim semper fit juxta inclinationem voluntatis, illud fieri non potest ipsa invita: atqui omnis actus elicitus semper fit juxta inclinationem voluntatis cum sit formaliter ipsa voluntatis inclinatio et volitio; ergo &c.

Solvuntur objectiones

Obj. amor est actus elicitus voluntatis. atqui voluntas potest cogi quoad amorem; nam voluntas potest cogi quoad amorem, quando potest amare contra inclinationem suam; atqui Deus facere potest ut voluntas amet contra inclinationem suam. v.g. potest efficere ut quis amet inimicum suum; ergo &c.

Dist. maj. ultimi syllogismi voluntas potest cogi quoad amorem, quando potest amare contra inclinationem suam actualem et praesentem; con. maj. habitualem et praeteritam nego maj. atqui &c. distincta pariter minore nego consequentiam.

itaque Deus efficere potest ut quis omnes inimicum
suum id quod quotidie facit non ipsam voluntatem cogendo sed
ipsam mutando ipse, tum enim ut habet apostolus qui dat
velle et perficere pro bona voluntate sua, qui nos
facit ex nolentibus volentes et ex repugnantibus con-
sentientes; quia cor Regis in manu Dei, ut inquit Aug.
animus et quocumque voluerit vertet illud non quidem
ferreis vinculis alligando sed intus movendo et cor durum
pressime molliendo, cujus rei luculentissimum habemus
exemplum in paulo, qui, dum persequeretur hebraeum
Dei et damascum proficisceretur spirans minarum statim
cepit christum amare, sed tunc voluntas non cogitur
nec agit contra praesentem et actualem inclinationem
agit tantum contra inclinationem praeteritam aut habitualem
Verum id impedit quominus actio voluntatis sit volun-
taria et solita.

Inst. atqui voluntas potest aliquid agere contra praesen-
tem et actualem inclinationem; nam ex q. mercator
metu periculi projicit merces in mare; atqui id fit
contra praesentem et actualem illius voluntatis prop-
ensionem, hoc ergo &c.

Dist. minorem id fit contra inclinationem actualem
minus praecipuam et minus efficacem con. minorem
praecipuam et efficacem, nego minorem.

itaque mercator qui naufragii metu suas projicit in mare merces agit quidem contra propensionem ~~et~~ ~~inclinationem~~ naturalem quam habet conservandi suas merces, sed haec propensio licet maneat inefficax sive est minus praevalens, adest enim efficacior et magis praecipua secundum quam agit, nimirum inclinatio conservandae vitae, quam conservari non posse putat, nisi projiciantur merces, quare ipse eligit vitae conservationem, et haec actio voluntaria est.

Ins. Sequeretur probare voluntatem non posse cogi quoad actus elicitos maxime, quia idem objectum odisse simul et amare atqui voluntas id potest; ergo &c.

Resp. maj. non potest simul odisse et amare sub uno et eodem respectu conc. maj. sub diverso respectu nego maj.: atqui &c. distinguo pariter minorem nego consequentiam.

Conclusio 2a.

Voluntas potest cogi quoad actus imperatos.

Pr. nam voluntas potest cogi quoad illos actus, qui possunt fieri invita et reluctante voluntate: atqui actus qui dicuntur imperati, possunt fieri invita et reluctante voluntate. nam actus imperati sunt illi qui non exercentur immediate a voluntate, sed a potentiis

quae subjacent imperio voluntatis, qualis est motio pedum
et manuum: atqui, illi actus aliquando fiunt invita et
reluctante voluntate ut contingit in homine qui
truditur in carcerem; ergo &c.

Dices: actus imperatus est ille qui fit ad nutum et impe-
rium voluntatis: atqui repugnat voluntatem cogi
quoad illos actus qui producuntur ad illius nutum et
imperium; ergo &c.

Nego maj. nam actus imperati dicuntur ii non qui
imperantur a voluntate, sed qui subordinantur fieri
deberent ad imperium voluntatis ut motio pedum et
manuum. quo posito statim intelligitur voluntatem
posse cogi quoad illos actus; ergo &c.

Quaeritur secundum dantur quaedam voluntarii
impedimenta quibus positis tollatur ratio voluntarii.

Resp. itaque: haec autem impedimenta tria vulgo
enumerantur ignorantia metus et concupiscentia
de quibus seorsim agemus.

De ignorantia

Ignorantia generatim est absentia cognitionis
et multiplex distinguitur 1º ignorantia ratione
subjecti quadruplex en negativa et privativa, vincibilis
et invincibilis. ignorantia negativa est carentia

cognitionis non debitae ut ignorantia juris civilis in rustico homine. ignorantia privativa est carentia cognitionis debitae ut ignorantia juris in magistratu. prior culpa vacat secus posterior.

Ignorantia vincibilis est ea quae adhibita diligentia moraliter possibili superari potest. ignorantia invincibilis est ea quae adhibita diligentia moraliter possibili superari non potest.

2.° ignorantia ratione objecti duplex distinguitur juris et facti. ignorantia juris est ignorantia legis latae et aliquid praecipientis vel prohibentis, v.g. venationem in aliquo loco. ignorantia facti est ignorantia rei quae vetita est vel agitur, ut ignorantia homicidii cum perpetratum fuit aut perpetratur.

3.° ignorantia ratione actus triplex distinguitur antecedens, concomitans et subsequens.

ignorantia antecedens est ea quae non est voluntaria et est causa facti talis est ignorantia hominis qui amicum in venatione occidit putans occidere feram

Ignorantia concomitans est ea quae neque voluntaria est neque causa facti, ut cum quis inimicum occidit putans occidere feram.

Ignorantia subsequens est ea quae voluntaria est indire

sit scito tamen, ita non sit ea duplex sit alia affectata et alia crassa.

ignorantia affectata sit ea quae formaliter et explicite volita sit, ut cum quis non vult discere quae sunt sui officii, ne ea adimplere teneatur.

ignorantia crassa sit ea, qua quis veterno quodam torpens negligit discere et audire quae sunt sui officii.

his praemissis sit Conclusio 1a

Ignorantia invincibilis excusat a peccato.

Pro. nam ignorantia invincibilis sit ea quae adhibita diligentia moraliter possibili vinci non potest: atqui ejusmodi ignorantia excusat a peccato, ad hoc patet quod nullus teneatur peccare in eo quod vitare non potest atqui ratio est cum nemo ad impossibile teneatur. hinc dum quis inter venandum suum amicum occidit in dumis latitantem putans occidere feram non peccat quia tunc laborat ignorantia quae diligentia moraliter possibili vinci non potuit.

quod spectat ad ignorantiam vincibilem propter oppositas rationes non excusat a peccato.

Conclusio 2a.

Non datur ignorantia invincibilis juris naturalis

Pro. nam jus naturale sit illud ad quod omnes

natura duce tenemur, et quod quisque scire debet; quale sunt istud alteri ne feceris quod tibi fieri non vis: unde sequitur non esse occidendum neque furandum neque alteri mentiendum. atqui vero de altera igno rantia invincibilis ad quod natura duce tenemur et quod quisque scire debet: nam si daretur hujusmodi ignorantia, Deus impossibilia juberet: atqui id dici non potest in poster textus concilii tridentini verbis, Deus impossibilia non jubet sed jubendo monet facere quod possis et petere quod non possis, et adjuvat ut possis; hoc dico:

Conclusio 3.a

Ignorantia antecedens et concomitans tollunt voluntarium.

Pro. nam ignorantia tum antecedens tum concomitans sunt ea quae adhibita diligentia morali, non potest vinci et eorum quae non debemus scire: atqui ignorantia eorum quae non debemus scire, et quae adhibita diligentia morali vinci non potest, tollit voluntarium; nam ibi nullum est voluntarium ubi nulla est cognitio actualis aut possibilis et debita; hoc dico.

C. breviter illud discrimen est inter ignorantiam antecedentem et ignorantiam concomitantem quod

qui laborat ignorantia antecedente post rem factam accedente cognitione dolent de facto: unde ex in actione et post actionem excusatur a peccato: videre licet in homine qui venationi indulgens hominem amicum occidit putans occidere feram. Contra qui laborat ignorantia concomitante post rem factam accedente cognitione gaudet et laetatur de commissa unde licet in actione excusetur a peccato attamen post actionem accedente cognitione peccat, ut constat exemplo hominis qui intenderat eundem occidere si fuis inimicum hostem putans occidere feram.

Conclusio 4.a

Ignorantia consequens non tollit voluntarium. Pr. nam illud non tollit voluntarium quod non impedit quominus actio sit saltem indirecte volita: atqui ignorantia consequens non impedit quominus actio sit saltem indirecte volita.

Minor. ignorantia consequens ea qua quis non vult aut saltem negligit scire quae sunt sui officii ne la adimplere tenetur, talis lex ignorantia illius qui non vult aut saltem negligit docere legem qua pro ipsi jejunium ne tenetur a cibis abstinere; atqui haec ignorantia non impedit quominus actio sit volita

saltim vel indirecte, ut patet; propter quae fuit ex
ista ignorantia non impedit quominus actio sit volita
non excusantur a peccato, sed reputantur ad culpam et poenam
hujusmodi. Solvuntur Objectiones

Obj. illud non debet dici voluntarium quod non est voli-
tum atqui quod fit ex ignorantia consequente non est volitum ergo &c.
Dist. maj. illud non debet dici voluntarium, quod non est
volitum, neque in se, neque in sua causa, con. maj. in se
tantum nego maj. atqui vel distincta pariter minore
nego consequentiam.
Itaque potest aliquid esse volitum duobus modis in se
vel in sua causa
Illud est volitum in se quod praecise et expresse intendi-
tur a voluntate v.g. sanitas in se et praecise volita est, quia
expresse intenditur ab homine aegrotante.
Illud est volitum in sua causa quod in se praecise et
proprie non intenditur, sed in alio ex quo sequitur.
Equidem illud non debet dici voluntarium, quod
neque directe neque indirecte id est neque in se neque
in sua causa volitum est at vero illud debet dici volun-
tarium quod licet in se et directe non sit volitum attamen
indirecte volitum est ei in sua causa; nunc quod fit ex
ignorantia consequente non est quidem in se directe

volitum quia non sit in se cognitum; an vero volitum sit
indirecte et in sua causa v.g. qui non vult audire saltem
negligit audire missam parochialem et postea legem abstinentiae
violat, is censetur velle saltem indirecte violationem legis
abstinentiae quia qui vult causam censetur velle effectum.
R. Atqui licet voluntas velit et intendat causam quod
sequitur ex causa non debet dici volitum, nequidem indire-
cte; nam supponatur Petrus occidisse in venatione hominem
in vepribus latentem dum volebat feram occidere, in hac
hypothesi Petrus vult et intendit causam occisionis illius
hominis, nimirum emissionem glandis plumbeae, attamen
non censetur velle mortem hominis.
Ergo subsumptum. Ad cujus probationem dis. maj. Petrus
vult et intendit causam occisionis illius hominis nimi-
rum emissionem glandis plumbeae, nec praevidet nec prae-
videre debet inde secuturam esse mortem illius hominis,
con. maj. secus nego maj. Atqui ita se habent in nostro
distincto consequente. Licet quis velit et intendat causam
quod ex causa sequitur non debet dici volitum nequidem
indirecte si qui agit nec debuit nec potuit praevidere
id eventurum esse, concedo consequentiam, secus nego
consequentiam.
Itaque illud discrimen sit inter Petrum qui venando
occidit hominem in sylva latentem putans feram

videre; et cum qui dixit se [illegible] 1° quod is noluit aut neglexit interesse concioni parochiali, 2° quod interesse debuit adeoque potuit et debuit suam expellere ignorantiam unde haec ignorantia crassa est et affectata. Contra secus nec debuit nec potuit eam quam ignorabat ignorantiam tollere.

De Metu

Metus est trepidatio mentis propter imminens malum. Duplex distinguitur metus gravis et levis.

Metus levis est ille qui non cadit in virum fortem qualis est metus levioris mali.

Metus gravis est ille qui cadit in virum fortem et cum que percellit talis est metus mutilationis et hic iterum iterum duplex: alter ita vehemens ut tollat omnem rationis usum alter vero non ita vehemens quin relinquat rationis usum.

Obj. ibi aliud est agere cum metu aliud agere ex metu fit enim quis agere dicitur ex metu, quando metus est causa actionis, ita ut sublato metu actio non amplius fieret; sic mercator ex metu naufragii projicit suas merces in mare. Tunc quis agit cum metu quando metus comitatur quidem actionem, sed non est causa actionis sic fur dum metu furatur cum metu non agit ut ibi de actione quae fit cum metu sed ex metu.

Conclusio 1.a

Metus gravis nec relinquens rationis usum tollit voluntarium.

Pr. nam tunc tollitur voluntarium quando nulla sit cognitio actualis et possibilis, at ingruente metu nullum relinquente rationis usum nulla remanet cognitio actualis et possibilis, ut patet; ergo nullum sit voluntarium.

Conclusio 2.a

Metus gravis sed relinquens rationis usum non tollit voluntarium.

Pr. nam illud non tollit voluntarium quod non impedit quominus actio sit simpliciter voluntaria, atqui metus gravis relinquens rationis usum non impedit quominus actio ~~sit tantum~~ simpliciter necessario; quod enim non impedit quominus actio oriatur a voluntate cum sufficiente cognitione imo cum electione non impedit quominus actio sit voluntaria simpliciter, atqui metus gravis relinquens rationis usum non impedit quominus actio oriatur a voluntate cum sufficienti cognitione imo cum electione ut patet in mercatore qui metu vitae amittendae suas merces in mare projicit; ille enim homo habet cognitionem finis et circumstantiarum; imo propria voluntate se determinat ad projiciendas merces; ergo etc.

Solvuntur Objectiones

Obj. 1° quod fit ex ignorantia invincibili, illud non est voluntarium atqui quod fit ex metu, fit ex ignorantia invincibili v.g. mercator non projiceret suas merces in mare si sciret se posse aliter effugere naufragium, ergo &c.

R. D. minorem: ignorantia quae non est causa projectionis mercium, sed metus periculi et amor vitae, quo fit ut mercator suam mercibus anteponat salutem, C. min. vero si mercator certo sciret se non posse aliter effugere naufragium nihilominus suas projiceret merces, nec ulla tamen laboraret ignorantia, igitur mercator projicit quidem merces cum ignorantia, sed non ex ignorantia.

Obj. 2° quod fit cum repugnantia, illud non est voluntarium atqui quod fit ex metu fit cum repugnantia, ergo &c.

Dist. maj. quod fit cum repugnantia absoluta, illud non est voluntarium conc. maj. conditionata nego maj. atqui &c. distincta pariter minore nego conseq.

itaque quod fit cum absoluta repugnantia, illud non est voluntarium, sic conjectio hominis in carcerem non est voluntaria, quia fit cum absoluta et actuali repugnantia voluntatis, at vero illud est voluntarium

150 quod fit cum repugnantia conditionata tantum porro quod fit ex metu fit dumtaxat cum repugnantia conditionata. V.g. mercator suas projiciens merces in mare non dicit absolute nolo projicere merces sed dicit tantum nollem projicere merces si naufragii metus abesset, sed quia ingruit tempestas et imminet periculum vitae, vult efficaciter merces projicere, adeo que haec projectio sit secundum suam absolutam voluntatis inclinationem et consequenter debet dici simpliciter voluntaria.

Ins. mercator suas projicit merces invitus; ergo illa projectio censeri debet involuntaria simpliciter.

Dis. Antecedens mercator projicit suas merces invitus quoad causam occasionalem projectionis con. Antecedens quoad projectionem ipsam nego Antecedens ergo illa projectio debet dici involuntaria quoad causam occasionalem con. conse. quoad ipsam nego consequentiam.

Itaque causa occasionalis et extrinseca illius projectionis est omnino involuntaria; haec enim causa sunt tempestas et periculum vitae quae accidunt invito et repugnante mercatore, sed positis illis causis extrinsecis et occasionalibus mercator vult suas projicere merces.

Ins. quod est voluntarium in causa ~~extrinseca et occasionali~~ est etiam simpliciter voluntarium ergo quod est involuntarium in causa extrinseca et occasionali

censeri debet simpliciter involuntarium.

Nego consequentiam et paritatem, ratio disparitatis est quod causa voluntaria pendeat a nobis, causa autem involuntaria extrinseca et occasionalis licet a nobis non pendeat, attamen supposita, illius effectus a nobis pendet, et illum volumus.

Obj. 3o Contractus qui fiunt ex metu non obbligant ergo sunt voluntarii et consequenter metus reddit actionem involuntariam.

Nego consequentiam siquidem contractus facti ex metu irriti habentur et non obbligant non quod sint voluntarii sed quia leges illos irritant causa publicae securitatis ut praecludatur via violentiae et potentiae magnatum qui sua authoritate abutentes possint ejusmodi contractus ab inferioribus, et plebeis hominibus extorquere.

Observa tamen non quolibet graviori metu personam fieri inhabilem ad contrahendum aut contractum irritari, sed id tantum contingere quando metus ab extrinseco principio injuste incutitur. 1o quidem si metus gravis ab intrinseco principio oriatur, non reddit contractum invalidum, quapropter valet matrimonium contractum a viro ex metu ne a muliere in sua infirmitate deseratur. 2o contractus non redditur invalidus quando metus juste incutitur etiam a principio extrinseco hinc valet matrimonium quod

contrahitur cum virgine rapta ex metu mortis aut plagis
tractu proposita.

Quaeritur an metus gravis relinquens rationis usum excuset a peccato.

Respondeo in his quae ex natura sua non sunt mala sed tantum ex lege humana sive civili sive ecclesiastica metus excusat a peccato unde is non peccat qui die domi nica metu mortis sacro non interesset; in his vero quae ex natura sua mala sunt ac vetantur lege humana et divina qualis blasphemia fidei ejuratio et c. metus non excusat a peccato. ratio est quia quod ex natura sua est malum non potest unquam fieri licitum.

De concupiscentia

Concupiscentia est motus vehemens appetitus sensitivi circa bonum sensibile et duplex est, antecedens et consequens.

Concupiscentia consequens est ea quae cognitionem deliberationem et consensum voluntatis permittit et subsequitur.

Concupiscentia antecedens est ea quae cognitionem deliberationem et consensum voluntatis antecedit, haec duplex distinguitur alia ita vehemens ut tollat omnem rationis usum, id est nec deliberationem nec cognitionem ~~nec consensum~~ ullo modo permittat

tatis hic vix in furorem conversa illa permittit cogni
tionem sed non deliberationem non permittit.

Observa 1.º non agitur de concupiscentia consequente
quae enim finis sit haec concupiscentia non modo volun
taria sunt sed etiam perfecte libera.

Observa 2.º non agitur de concupiscentia antecedente
omnem rationis usum tollente, idest quae nec deliberatio
nem nec cognitionem ullo modo permittit quia ibi nulla
sit cognitio nec actualis nec possibilis, ubi nullum sit volun
tarium.

Itaque agitur de concupiscentia antecedente quae
licet permittat cognitionem, attamen non permittit
deliberationem his positis sit

Conclusio

Concupiscentia antecedens quae permittit
cognitionem licet non permittat deliberationem non
tollit voluntarium.

Probatur nam illud non tollit voluntarium quod
non impedit quominus actio sit volita, atqui concupiscen
tia quae permittit cognitionem, licet non permittat deli
berationem, non impedit quominus actio sit voluntaria
quemadmodum delectatio quae afficiuntur beati in
coelis dum vident Deum intuitive non permittit

deliberationem, sicco omnem Dei a tamen non nisi de ejusmodi actus quo beati in deum feruntur sit maxime voluntarius hoge &c.

Et. Certe voluntaria est actio quae sequitur sive juxta maximam voluntatis inclinationem atqui talis est actio quae fit ex concupiscentia antecedente permittente cognitionem, non vero deliberationem, quandoquidem in hanc actionem totis viribus suis ipsa voluntas.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1.º quod minus peccatum minus voluntarium atqui concupiscentia antecedens minuit peccatum hoge minuit et voluntarium

Dist. maj. quod minuit peccatum minuit voluntarium specifice sumptum conc. maj. minuit voluntarium generice sumptum nego maj. atqui &c. distincta pariter minore nego con.

Itaque concupiscentia minuit voluntarium specifice sumptum id est sumptum pro libero; sed non minuit voluntarium generice sumptum, id est, pro actione, quae fit secundum inclinationem voluntatis, imo ipsum auget, quia relinquit cognitionem et auget inclinationem voluntatis.

Inst. quod minuit cognitionem minuit voluntarium etiam generice sumptum; atqui concupiscentia antecedens minuit cognitionem hoge &c.

Dist. maj. quod minuit cognitionem bonorum quae agnoscuntur et ad agendum impellunt, minuit voluntarium generice sumptum conc. maj. quod minuit cognitionem bonorum quae ab agendo revocare possunt, minuit voluntarium generice sumptum nego maj. atque sic.

Itaque voluntarium postulat tantum cognitionem bonorumque agnoscuntur et ad agendum impellunt, id est bonorum in quibus fit actio: porro concupiscentia minuit quidem cognitionem bonorum quae ab agendo deterrere possunt, aut vero non minuit, quin potius auget cognitionem bonorum quae agnoscuntur et ad agendum impellunt, nimirum voluptatis ceterorumque omnium quibus concupiscentia potest voluptatem in suas partes trahere.

Obj. 2°: quod fit cum aliqua repugnantia, illud minuit voluntarium atqui quod fit ex concupiscentia antecedente fit cum aliqua repugnantia; inventi enim sunt sibi displicent et dolent de concupiscentiae vehementia, nec prius tamen admiserunt quam fortiter ipsos peniteat.

Dist. maj. quod fit cum aliqua repugnantia concomitante et permanente in ipso actus exercitio, illud minuit voluntarium conc. maj. cum aliqua repugnantia antecedente et subsequente tantum nego maj. Minorem

156. Itaque quae fiunt ex concupiscentia antecedente saepe fiunt cum aliqua repugnantia antecedente, sed consequente, sed non fiunt cum aliqua repugnantia concomitante et permanente in ipso actus exercicio, hinc et ea quae fiunt secundum inclinationem praesentem voluntatis illa non fiunt cum repugnantia concomitante et permanente in ipso actus exercicio, ac quicquid fiunt ex concupiscentia, ac peraguntur secundum praesentem voluntatis inclinationem in contrarium experientia.

Instabis: saepe incontinentes mediis in epulis et voluptatibus dolent et contristantur, ergo quae fiunt ex concupiscentia antecedente fiunt cum repugnantia concomitante et permanente.

Dis. antecedens incontinentes contristantur et dolent mediis in epulis et voluptatibus de effectu actionis quae fit ex concupiscentia, con. Antecedens de ipsa actione quae fit ex concupiscentia, nego antecedens ergo etc.

Itaque saepe numero incontinentes contristantur et dolent mediis in epulis et voluptatibus, sed haec tristitia et dolor non fit de actione incontinentiae sed potius de incommodis aut poenis concupiscentiam consequentibus, unde quae fiunt ex concupiscentia antecedente

sint quidem cum e pronuntiatio concomitante de ipso effectu incontinentiae non vero de actione.

De Libertate

Quadruplex praesertim sententia circa libertatem numerari potest.

1a. Est Lutheri et Calvini qui liberum arbitrium sustulerunt omnino, asserentes hominem inseparabili quadam necessitate determinari et ad malum et ad bonum sive juxta istos hereticos liberum arbitrium in hominibus titulus est sine re; attamen ne odium bonorum omnium sibi conflarent retinentes liberi arbitrii nomen dixerunt illud esse posse cum caeca necessitate, id est quae non oritur ex cognitione, et quo quidem sententia actiones brutorum et actus nostri indeliberati v.g. motus primo primi qui nullam praesupponunt deliberationem et cognitionem sunt liberi. hos errores damnavit synodus tridentina sessione sexta canone quinto his verbis: si quis liberum hominis arbitrium post Adae peccatum amissum aut extinctum dixerit, aut rem esse de solo titulo immo titulum sine re, figmentum denique a Satana invectum in Ecclesiam anathema sit.

2a. Est non nullorum qui liberum et spontaneum

promiscue sumunt, docentque cum libero arbitrio stare posse necessitatem qua se cognitione actus quosdam amorum actus vel necessarios qui oriuntur ex cognitione, vel liberos qualis est actus quo beatus in cœlis deum amant, ita quo simul cum filio producit producit Spiritum Sanctum, qualis est etiam amor quo deus suam bonitatem amat.

3.a Est eorum qui definiunt liberum arbitrium facultatem qua positis omnibus ad agendum requisitis possumus agere vel non agere unde juxta illam opinionem libertas liberi arbitrii consistit in differentia activa absoluta, et æquilibrii in utramque partem secrescibili quæ absolute ordine finis minime temperetur.

4.a Est Sancti Thomæ apud quem liberum arbitrium definitur facultas electiva mediorum servato ordine finis.

Quod spectat ad opinionem Lutheri et Calvini non modo falsa est, sed etiam heretica, ut videbitur infra.

Conclusio 1.a

Libertas non consistit in solo voluntario

Probatur nam si libertas consisteret in solo voluntario omnis actus voluntarius foret liber et ipse amor

actus voluntarius liber non sit: nam actus quo quisque
hominum cupit beatus esse voluntarius est, actus quo pater
aeternus generat filium et actus quo pater et filius produ
cunt Spiritum Sanctum sunt voluntarii atque non tamen
liberi: nam illi actus liberi dici non possunt qui necessa
rio fiunt atque ejusmodi actus sunt necessarii, siquidem
fieri non potest ut aliquis homo non velit esse beatus,
pater aeternus non generet filium, pater et filius non
producant Spiritum; ergo &c.
Et certe si libertas posita foret in solo voluntario qui
negarunt libertatem negassent et voluntarium atqui
plurimi negarunt ~~voluntarium~~ liberum arbitrium
numquam vero negarunt voluntarium: tales fuerunt
Stoici qui fingebant hominis voluntatem subjici fato,
et necessitati cuidam inevitabili a profluente a multa
siderum virtute et efficacia; pariter Manichaei negarunt
libertatem dum statuerunt voluntatem hominis rapi
in quodam motu inelutabiliter determinari ad bonum
et malum: ad bonum quidem a 1.o principio omnium
bonorum ad malum vero a 1.o principio omnium
malorum; illi inquam, negarunt liberum arbitrium,
atque tamen non negarunt voluntarium, ~~siquidem~~
siquidem omnes adhuc fatebantur nos sponte et volun
tarie agere non vero coacte, cum inclinatione non cum

et repugnantia; Ergo &c.

Denique Si voluntarium et liberum sunt quid unum et idem sicut libertas sufficit ad merendum et demeren dum ita sufficere voluntarium, atqui id dici non poten ut patet Ex tertia quinque famosarum propositionum his verbis concepta ad merendum aut demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione; quæ propositio a centro Concurru Ecclesiæ imo postulante Clero Gallicano damnata fuit a Summis pontificibus innocentio 10 et alexandro Septimo; Ergo &c.

Obj. 1.o Ex Sancto Augustino ubi voluntas ibi libertas Ergo liberum et voluntarium sunt quid unum et idem.

Respondeo 1.o Dis. Antecedens: ubi voluntas ibi libertas a coactione et necessitate cæca Con. Antecedens ubi voluntas ibi libertas a necessitate non cæca et naturali sed nego Antecedens Ergo &c. distinguo consequentiam liberum a coactione cæca et necessaria duntaxat et voluntarium sunt quid unum et idem Concedo Consequentiam secus ergo Conc.

Itaque Licet fateamur ubi est voluntas, ut habet S. Augustinus, ibi esse libertatem a coactione et necessitate cæca qualis reperitur in brutis animantibus, attamen non inde sequitur ubi est voluntas ibi esse libertatem a necessitate non cæca et naturali quæ

oritur ex cognitione; quia amor quo beati in Caelis sunt amant est maxime voluntarius attamen non est liber a necessitate, nam causa sunt necessario oritur ex cognitione Dei.

Res. 2° con. Ante. nego consequentiam nam ubi intellectus ibi voluntas; attamen intellectus et voluntas non sunt quid unum et idem quare propter haec verba Augustini ubi voluntas ibi libertas non significant voluntatem et libertatem esse quid unum et idem, vel actum liberum et voluntarium non distingui, sed declarant duntaxat libertatem et voluntatem esse facultates inseparabiles sicut intellectus et voluntas separari nequeunt; igitur quemadmodum ex inseparabilitate intellectus et voluntatis non sequitur 1° intellectum et voluntatem esse quid unum et idem ~~aut actum liberum et voluntarium~~ 2° intellectionem et volitionem non posse separari aut esse quid unum et idem, ita ex inseparabilitate voluntatis et libertatis non sequitur voluntatem et libertatem esse quid unum et idem aut actum liberum et voluntarium non posse distingui; enim vero facultates sunt essentiales substantiae spirituali cui tanquam alicui tertio essentialiter conjunguntur; at vero functiones sunt aliquando contingentes, proinde quamvis facultates sint inseparabiles, non ideo sequitur functiones esse

etiam inseparabiles, ergo quamvis libertas sit insepa-
rabilis a voluntate attamen actus voluntatis separari
potest ab actu libertatis nec sunt quid unum et idem.

Obj. 2°. illud est liberum quod est in nostra potestate
atqui omnis actus libertatis est in nostra potestate
Ergo &c.

Resp. neg. minorem, illud enim non est in nostra potestate
cujus non sumus domini atqui non sumus
domini omnium actuum nostrae voluntatis, si
quidem non sumus domini illorum actuum qui
inclinatione naturali vel objecti impressioni omnino
subjiciuntur, atqui tales sunt plurimi actus nostrae
voluntatis, sic in homine amor beatitudinis
subjicitur inclinationi naturali, amor dei in beatis
mentibus subjicitur impressioni divinae ergo &c.

Inst. illud liberum quod agimus quando volum-
us, et quod non agimus quando nolumus atqui
quidquid est voluntarium id agimus quando volumus
et illud non agimus quando nolumus ergo &c.

Dist. maj. illud vere liberum et in nostra potestate
quod agimus quando volumus, et quod non agimus
quando nolumus voluntate in se indifferenti, libera
et suorum actuum domina Con. maj. voluntate

in indeterminata neque majorem

Equidem quod agimus voluntate libera et domina suorum actuum, illud sic liberum et in nostra potestate; sed quod agimus voluntate in indeterminata, illud non sic liberum et in nostra potestate porro multi sunt actus nostrae voluntatis qui quae abyssu non possunt ... pro in determinatae sic qualis sic amor beatitudinis ut sic in homine et amor Dei in beatis mentibus ut necessario ortus ex cognitione Dei intuitiva.

Ad 1. 3o. voluntarium et liberum sunt quidem unum et idem si necessitas simplex non tollat liberum arbitrium, atqui simplex necessitas non tollit liberum arbitrium nam in Sancto Augustino libro 5o. de Civitate Dei capite decimo si ea definitur necessitas secundum quam dicimus necesse esse ut ita sit aliquid vel ita fiat; nescio cur eam timeamus ne nobis auferat libertatem voluntatis nam Deum necessario vivere dicimus, et cuncta praescire, nec tamen minus liberum intelligimus.

Dist. maj. voluntarium et liberum sunt quidem unum et idem si necessitas simplex respective minore ejusdem objecti non tollat liberum arbitrium respectu

~~aliorum~~ ejusdem objecti Conc. maj. Si non tollit respectu aliorum objectorum nego maj. atqui &c. distinguo minorem necessitas simplex respectu unius objecti non tollit libertatem respectu aliorum objectorum concedo minorem respectu ejusdem objecti nego minorem Ergo &c.

Itaque simplex necessitas respectu unius objecti non tollit libertatem arbitrium respectu aliorum objectorum v. g. necessitas respectu finis ultimi, non tollit libertatem respectu mediorum pariter Deus necessario vivit, et tamen libere operatur ad extra at vero necessitas unius tollit libertatem respectu ejusdem, id hic non potest dari libertas et necessitas respectu unius et ejusdem objecti: illud enim non debet dici liberum ad opus quis non potest abstinere ab; ut habet S. Augustinus hinc Deus necessario vivit non vero libere.

Obj. 4° Ex Sancto Thoma sicut sola coactio opponitur voluntario ita et sola coactio opponitur libero; Ergo &c.

Dis. Antecedens sicut sola coactio generice et late sumpta pro qualibet necessitate sive extrinseca sive intrinseca, opponitur voluntario, ita et opponitur libero Conc. Antecedens sicut sola coactio stricte sumpta pro v. g. necessitate extrinseca tantum opponitur voluntario, ita opponitur libero nego Antecedens Ergo &c.

Itaque si nomine coactionis intelligatur qualibet necessitas sive sit extrinseca, sive intrinseca, sola coactio

opponitur voluntario et libero, quando vero si nomine coactionis intelligatur, ut saepe solet intelligi necessitas tantum extrinseca non sola coactio opponitur libero, sed praeterea opponitur illi necessitas naturalis, qua necessario et antecedenter voluntas determinatur ad aliquid ut videre est in homine qui quamvis beatitudinem voluntarie amet, eam tamen non libere amat; pariter amor Dei in beatis mentibus est pariter voluntarius non vero liber, quia ab eo abstinere non possunt. Ex iis quae dicta sunt de voluntario patet quandam indifferentiam esse de ratione libertatis; quapropter de indifferentia nobis est agendum.

De indifferentia

Indifferentia generatim definiri potest formaliter quâ aliquid sit capax hujus vel alterius formae sive oppositae sive disparatae.

Duplex distinguitur indifferentia, nimirum activa et passiva.

Indifferentia passiva est ea quae non habet vim sui ipsius determinatricem, sed est tantum determinabilitas ab alio; talis est indifferentia in materia ad omnes formas recipiendas.

Indifferentia activa est ea quae habet vim sui ipsius determinatricem seu est vis sui ipsius determinatrix et duplex distinguitur nimirum positiva et negativa.

168 Indifferentia activa negativa est negatio omnis plane determinationis seu quaedam animi suspensio qua quis manet incertus, de eo quod agat.

Indifferentia activa positiva est ea qua quis ex praevia electione se ipse determinat ad unum potius quam ad aliud, et haec triplex distinguitur nempe indifferentia contrarietatis seu specificationis, indifferentia disparitatis et indifferentia contradictionis.

Indifferentia contrarietatis seu specificationis est vis eligendi unum actum vel ejus contrarium v.g. amandi vel odio habendi, bene vel male habendi.

Indifferentia disparitatis ~~contrarietatis seu specificationis~~ est vis eligendi plurimos actus disparatos, v.g. sobrietatis liberalitatis justitiae etc.

Indifferentia contradictionis seu exercitii est vis agendi vel non agendi, amandi vel non amandi, his positis sit

Conclusio 1a.

Indifferentia negativa est de ratione libertatis.

Probatur nam indifferentia negativa est negatio omnis plane determinationis et quaedam animi suspensio qua quis est omnino incertus de eo quod agere debet; atqui haec privatio determinationis seu animi suspensio non est de ratione libertatis: nam Deus in productione creaturarum fuit liber atqui tamen ab aeterno fuit determinatus ad eas producendas, nec unquam habuit plane animi suspensionem, pariter Christus fuit liber usque ad mortem et mortis

circumstantiis attamen nunquam reperitur in suspensionem et incertitudinem animi circa mortem subeundam ergo &c.

Et certe si indifferentia negativa foret de ratione libertatis quo quid minuis illam indifferentiam minueret libertatem, et consequenter meritum et demeritum atqui id dici non potest alioquin justi in suis actibus minus mererentur, et improbi minus peccarent, quia scilicet in bono hi in malo homines animi suspensionem et incertitudinem non patiuntur ergo &c.

Conclusio 2a.

Indifferentia activa positiva est de ratione libertatis

Pro. nam indifferentia activa positiva est vis seu capacitas, amplitudo et superioritas potentiae spiritualis qua sibi invicem inter se comparatis relicto uno ad aliud se determinat, atqui capacitas superioritas est de ratione libertatis quippe reperitur in quovis ente libero, et quo indifferentia perfectior est libertas quia eo perfectior est sic libertas ergo &c.

Conclusio 3a.

Indifferentia contrarietatis ad malum et bonum non est de essentia libertatis.

Pro. nam deficere posse non est de essentia illius facultatis, sic sentire posse non est de ratione virtutis ~~intellectivae~~ visivae, a fallere posse non est de ratione virtutis intellectivae: atqui peccare est multo magis deficere quam sentire; ergo illa potentia seu habere indifferentiam ad bonum et ad malum non est de ratione libertatis, quod propter Deus, Christus, Angeli qui perfecta pollent libertate nullam tamen habent indifferentiam ad bonum et malum ergo &c.

Dices Scriptura et patres saepe explicant liberum arbitrium per electionem boni et mali ergo &c.

Dist. Antecedens explicant liberum arbitrium per electionem boni et mali tanquam per aliquid, quod ei conjunctum est in hac vita Conc. Antecedens tanquam per aliquid ipsi essentiale nego antecedens ergo &c.

Itaque patres explicant liberum arbitrium per potentiam peccandi sicut et desiderium finiunt hominem per mortalitatem quamvis apprime conveniat ad hominis perfectionem et perfectione non pertinere quod sit mortalis; ergo &c.

Conclusio 4a.

Indifferentia contradictionis est de ratione libertatis.

Pro. nam illud est de ratione libertatis, quod nullam dicit imperfectionem, et per quod homo concipitur habere jus et dominium in suos actus: atqui indifferentia contradictionis seu ejusmodi 1o nullam dicit imperfectionem, ut patet, quia reperitur circa media non vero finem ultimum 2o per illam homo concipitur habere jus et dominium in suos actus: tunc enim homo jus et dominium habet in suos actus, quando potest illos ponere vel non ponere ad libitum: atqui per indifferentiam actuum contradictionis homo concipitur habere potentiam ponendi vel non ponendi suos

actus ad libitum: nam homo habet potentiam ponendi vel non ponendi suos actus ad libitum quando agere et non agere est in illius potestate: atqui per indifferentiam contradictionis utrumque agere et non agere est in potestate hominis, cum haec indifferentia nihil aliud sit quam vis et potestas qua homo potest agere vel non agere; Ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1.º illud non est de ratione libertatis, quod dicit defectum et imperfectionem: atqui indifferentia contradictionis est ejusmodi. nam dicit potentiam non agendi: atqui potentia non agendi est imperfectio Ergo &c.

Nego minorem, ad cujus probationem dis. maj. dicit potentiam non agendi quae oritur ex jure et dominio animae in suos actus et quae conjuncta est cum potentia agendi Con. maj. dicit potentiam non agendi ortam ex indigentia alicujus ad agendum requisiti quae non sit conjuncta cum potentia agendi nego maj. atqui &c. distincta pariter minore nego conse.

Itaque indifferentia contradictionis dicit potentiam non agendi quae conjuncta est cum potentia agendi et quae proinde nullam dicit imperfectionem cum oriatur ex jure et dominio animae in suos

actus quo sine ponit illos ponere vel non ponere ad libitum.

Min. atqui potentia non agendi etiam orta ex pure ex dominio animae in suos actus est imperfectio, nam posse carere perfectione est imperfectio; atqui potentia non agendi est posse carere perfectione, ergo &c.

Nego subsumptum ad cujus probationem dist. minorem potentia non agendi circa finem ultimum est posse carere perfectione conc. minorem potentia non agendi circa bona particularia est posse carere perfectione nego minorem ergo &c. distinguo consequens potentia non agendi circa finem ultimum est imperfectio conc. consequentiam circa bona particularia nego consequentiam.

Itaque posse non agere circa finem ultimum est imperfectio, quia circa finem ultimum, id est bonitatem summam et supremam praestat agere quam non agere, cum in amore finis ultimi, id est Dei qui est summa bonitas, consistat maxima hominis perfectio, at vero posse non agere circa bona particularia non semper est imperfectio quia aliquando satius est ea non agere, quam agere circa bona ejusmodi, quae saepe sunt fucata et caementita in quorum proinde amore posita non est maxima

summus perfectio, porro potentia non ergo unde de qua disputamus respicit tantum bona particularia non finem ultimum unde libertas definitur Vis electiva mediorum servato ordine finis.

Obj. 2° Deus fuit liber circa mundum producendum atqui numquam fuit indifferens ad mundi productionem: ergo. Ille numquam fuit indifferens qui fuit ab aeterno determinatus ad mundi productionem hoje (atque adeo [illegible]) &c.

Ergo minorem ad cujus probationem dis. maj. Ille numquam fuit indifferens qui abaeterno determinatus fuit determinatione antecedente, con. maj. determinatione consequente nego majorem atqui &c distincta pariter minore nego consequentiam.

Itaque duplex distinguitur determinatio Antecedens et consequens.

Determinatio Antecedens est ea quae antecedit consensum voluntatis et quae ita oritur abExtrinseco ut sit in nobis et non a nobis talis est determinatio voluntatis ad bonum in [illegible].

Determinatio consequens est ea quae subsequitur consensum liberum voluntatis estque illius Effectus.

172 Equidem ille nunquam fuit indifferens quia ab aeterno determinatus fuit determinatione Antecedente; at vero ille fuit indifferens qui ab aeterno determinatus fuit determinatione Consequente porro Deus determinatus fuit determinatione Consequente ab aeterno ad mundum producendum; id est dependente a libero suae voluntatis Concursu quae determinatio non excludit indifferentiam activam; sed deus nunquam fuit determinatus determinatione Antecedente quia se ex se ab aeterno libere determinavit ad producendum mundum nec ab alio determinatus est quo propter ab aeterno fuit simul indifferens antecedenter et determinatus Consequenter. 1º fuit Antecedenter indifferens siquidem cum sit independens omnibus entibus superior et sibi sufficientissimus Creaturis non indiget nec proinde invitus aut necessario ex se naturae suae Conditione has produxit 2º ab aeterno fuit determinatus Consequenter quia nullum fuit instans quo Deus suspensus haeserit Circa mundi productionem.

D. 123. ille non fuit indifferens, qui non potuit non facere id quod fuit optimum et perfectissimum;

atqui talis fuit Deus; ergo &c.

Dis. maj. ille non fuit indifferens, qui non potuit non facere id quod erat optimum et perfectissimum quoad utilitatem conc. maj. quoad habitudinem ad finem nego. Subs. atqui &c.

Itaque Deus pro infinita sua sapientia in productione creaturarum non potuit non producere id quod hoc optimum et perfectissimum secundum habitudinem ad finem quem sibi proposuerat cum sapientia eluceat in ordinatione eorum quae sunt ad finem; sed Deus potuit non producere ~~in rerum~~ non produxit id quod hoc ~~optimum et perfectissimum~~ secundum utilitatem, ~~siquidem absolute~~ potuit producere mundum ~~perfectiorem~~, in ratione infinitae et inexhaustae illius potentiae sic ut pro ullo quocumque opere aliud perfectius producere possit, et isto aliud iterum perfectius in infinitum.

Obj. 3.° Christus fuit liber circa mortem subeundam; atqui Christus numquam fuit indifferens circa mortem; ergo &c.

Dis. minorem Christus numquam fuit indifferens indifferentia negativa ad mortem conc. minorem positiva et activa nego minorem. Ergo dis. Consequens

174 indifferentia negativa ac aequilibrii non est de rati-
one libertatis Con. Consequentiam indifferentia positiva
activa electionis nego Consequentiam.

Itaque duplex ut supra diximus distinguenda est indifferentia nimirum negativa et positiva.

Indifferentia negativa est negatio plane determinationis, seu quaedam animi suspensio qua quis manet incertus quod agere debeat.

Indifferentia positiva est vis qua voluntas ad unum se determinat.

Equidem ~~Christus~~ numquam fuit indifferens ~~indifferentia negativa~~ circa mortem subeundam, quia ~~numquam~~ dubius et incertus circa illam; at vero indifferens fuit indifferentia positiva, quia se ad mortem libere determinavit.

Inst. ille non fuit indifferens indifferentia positiva circa mortem qui illam necessario passus: atqui Christus necessario mortem subiit; ergo &c.

Dist. maj. qui illam necessario passus est necessitate antecedenti Con. maj. necessitate consequente nego maj. atque &c.

Itaque duplex est necessitas antecedens et consequens. Necessitas antecedens est ea quae ita antecedit consensum nostrum, ut sine nobis vel in nobis, talis est necessitas

moriendi in homine.

Recentiores Consequens hic ea quae consequitur ex Consensu voluntatis quam sibi imponi eligens; unde hic in nobis a nobis. Equidem, ille non sunt indifferentiae indifferentiae positivae circa mortem quisquam quamvis necessario necessitate antecedente, quia illa necessitas tollit electionem et consequenter indifferentiam positivam: at vero ille sunt liberi circa mortem qui eam patiuntur necessario necessitate consequente porro Christus debuit pati mortem necessitate consequente non vero antecedente. nam qui debuit subire mortem quia hanc necessitatem sibi imponere ille non patitur hic mortem ex necessitate antecedente: atqui ideo Christus debuit subire mortem quia hanc necessitatem sibi imponerat. Primo vero Christus hic persona divina sive natura humana hic hypostatice unita: atqui persona divina sive natura humana hypostatice conjungitur sibi ne imponit necessitatem moriendi. Siquidem persona divina libere sibi naturam humanam quia Verbum libere caro factum sit et habitavit in nobis. unde haec persona alioqui non habuit necessitatem circa mortem, quam habet Deus circa promissa sua: atqui Deus necessario sequitur promissa sua, non quod nobis debitor sit, sed quia fidelis sit et potens reddere ea quae repromisit diligentibus se: unde Verbum quia hanc

necessitatem sibi libere imponit.

Quaeritur iv. utrum Christus unctionem quatenus homo fuerit indifferens indifferentia positiva ad vitam sive mortem subeundam ex illius circumstantiis, ita ut ab omni necessitate fuerit immunis.

Respondent nonnulli: in Christo duae sunt voluntates, divina et humana, quemadmodum definitum fuit adversus monothelitas. Voluntas divina, inquiunt, fuit indifferens circa mortem subeundam ex illius circumstantiis, non ita voluntas humana, quod non impedit, quominus Christus unctionem ut homo fuerit liber circa mortem subeundam: nam illae duae voluntates sunt facultates unius ejusdem suppositi: porro quando adsunt facultates unius ejusdem suppositi, licet una ex illis facultatibus non sit ratione sui praecise indifferens, attamen illius actio censeri debet indifferens, libera et meritoria, dummodo fiat ex exercitio ad nutum et imperium facultatis liberae ejusdem suppositi: quod quidem patet, inquiunt, in puro homine v.g. in nobis intellectus ratione sui praecise non sit indifferens et liber, attamen illius actio censeri debet indifferens, libera et meritoria, modo fiat ad nutum et arbitrium libertatis: Pariter in Christo licet voluntas humana ratione sui

praecise non fuerit indifferens circa praeceptum a Patre impositum attamen illius actio seu obedientia circa mortem mortisque circumstancias censeri debet indifferens libera et meritoria: nam actio illa fiebat et exercebatur ad nutum et arbitrium voluntatis: jam vero divina voluntas hoc facultas indifferens et libera ejusdem suppositi nimirum Christi: ergo mors Christi et illius obedientia censeri debent actiones indifferentes, liberae et meritoriae.

Denique volunt hinc non sequi Christum nimis meritum fuisse, imo inquiunt, infinite meritum hi, quia obedientia et caeterae illius actiones fiebant et exercebantur ad nutum et arbitrium voluntatis divinae quae erat facultas indifferens et libera ejusdem suppositi: hac ratione dicunt impeccabilitatem Christi conciliari posse cum ejus libertate sic etiam explicant quomodo singulae illius actiones humanae quae fiebant ad nutum et arbitrium divinae voluntatis fuerint infiniti valoris et pretii

Alii respondent et quidem efficacius atque tutius voluntatem humanam prorsus in Christo indifferentem fuisse circa redemptionem generis humani mortem et omnes mortis circumstantias in se ipsis spectatas, et ad eas nulla vi nullaque antecedente necessitate

impulsu, sed sola charitate in patrem suum habuit illam indifferentiam, qua potuit rebus a patre imperatis abstinere, si ipse in se ipso esset spectatus; sed haec indifferentia charitati et obedientiae ita erat addicta ut peccandi potestatem omnino tolleret atque adeo longe diversa fuit ab indifferentia caeterorum viatorum; quapropter consensus humanae voluntatis fuit liber et indifferens ad haec omnia per se spectata unde illa Scripturae verba: nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam a me ipso et potestatem habeo ponendi eam: unde praedictum fuerat de ipso, oblatus est, quia ipse voluit.

(C. C.) 4°. si indifferentia esset de ratione libertatis, quo major foret indifferentia, eo major foret libertas; et quo minor esset indifferentia, eo minor pariter esset libertas: atqui id dici non potest, alioquin scelerati esset libertas qui ex habitudine peccant minus peccarent, utpote qui ex habitudine peccant minus indifferenter; et justi qui ex habitu bene agunt minus merentur; ergo &c.

Dist. maj. si indifferentia negativa et aequilibrii esset de ratione libertatis, quo major foret ~~libertas~~ indifferentia negativa et aequilibrii, eo major foret libertas conc. maj. si indifferentia positiva esset de ratione libertatis quo

major foret indifferentia negativa æquilibrii, eo major foret libertas nego maj.; atqui &c. distinguo minorem quo major est indifferentia negativa, non eo major est libertas conc. min. quo major est indifferentia positiva, non eo major est libertas nego minorem; Ergo &c.

Itaque ut supra dictum est, libertas non consistit in indifferentia negativa æquilibrii, qua scilicet voluntas supponitur manere instar bilancis hinc et inde æqualibus libratæ ponderibus sed consistit in indifferentia positiva electionis, quæ est vis, qua voluntas potens est ad unum potius quam ad aliud determinare: porro licet habitus, tum boni, tum pravi, tollunt indifferentiam negativam et æquilibrii qua voluntas supponitur instar bilancis æqualibus ~~ponderis~~ libratæ ponderibus quæ inclinant voluntatem in unam potius quam in aliam partem, attamen non tollunt indifferentiam positivam electionis: siquidem unusquisque in se ipso experitur sive ex bono habitu agat, sive ex pravo, sive ex conscientia, sive ex gratia, sive ad agendum aut non agendum velle tum ad contrarium se se determinare, cum sint quam careant rationibus ad utrumlibet inclinantibus. quapropter ex nostra sententia nihil quidquam potest inferri quod minuat meritum in justis et peccatum in improbis.

Instabis non videntur potentiam: atqui si indifferentia esset de ratione libertatis, alterutra destrueret

potentiam atq.
atqui determinatio destruit indifferentiam; ergo &c
Resp. minorem ad cujus probationem dis. maj. determi-
natio destruit indifferentiam negativam
et aequilibrii positivam et electionis nego minorem;
ergo &c distinguo consequens libertas non consistit in
indifferentia negativa et aequilibrii concedo conseq-
uentiam in indifferentia positiva et electionis nego
consequentiam
Ex his omnibus sequitur libertatem facultatem esse
non vero habitum, nam habitus quilibet supponit
facultatem cujus sit habitus: porro libertas seu liberum
arbitrium nullam supponit facultatem cujus sit
habitus. quare libertas non debet dici habitus sed
facultas et principium eorum actuum qui reperiun-
tur in agente libero quatenus liberum est.

Quaeritur quomodo definienda sit libertas.

Conclusio 5a

Libertas definiri debet facultas electiva medio-
rum servato ordine finis
Pro. nam libertas sic definiri debet si haec definitio
sit legitima atqui recta est haec nam illa definitio
legitima est in qua actus proprius facultatis et objectum
exprimuntur; cum enim facultates specificentur
ab objectis in earum definitione exprimi debet objectum

actio qua facultates versantur circa objectum: atqui in ista definitione reperitur 1° objectum liberi arbitrii, puta media, in media sunt. 2° reperitur actio liberi arbitrii propria, et unicum electio; ergo &c.

Et certe hoc definitio caeteris est anteponenda, quam tradidit Sanctus Thomas: atqui hanc verbatim definitionem proponit Sanctus Thomas quaestione 13 primae partis Articulo 3° his verbis dicendum quod principium liberi arbitrii est electio. id hoc enim liberi arbitrii esse dicimus, quod possumus accipere unum alio recusato, quod est eligere, et ideo naturam liberi arbitrii ex electione considerare oportet.

In hac definitione ponuntur haec verba ex errato ordine finis, quia libertas ex natura sua non versatur circa finem ultimum sed circa ea quae media sunt in ordine ad ipsum finem. hinc est Aristotele electio est tantum eorum, quae sunt ad finem deinde Deus Christus et beati sunt liberi: atqui Deus non est liber circa se ipsum amandum; libertas Christi temperabatur per ordinem ad finem; beati non sunt liberi in amore quo Deum prosequuntur. pariter nostra libertas non versatur circa finem ultimum puta beatitudinem in se quam necessario appetimus.

Hinc sequitur 1° minus accuratam esse definitionem libertatis quae dicitur facultas qua positis omnibus

ad agendum prærequisitis ponimus agere vel non agere. 1.º quia nullo fit mentio objecti libertatis, siquidem nihil dicitur de mediis aut fine; 2.º quia indifferentia qualis exprimitur hac definitione, nempe a fine ordine ad finem ultimum, est defectus libertatis, non libertas.

2.º Sequitur rejiciendam hanc definitionem qua liberum arbitrium dicitur potentia vivendi ut velis; 1.º quia posita illa definitione voluntarium cum libero possent confundi, v. g. actus versus finem ultimum qui voluntarius tantum est posset dici liber, quia fit ut velis. 2.º in hac definitione nulla fit mentio de objecto libertatis.

3.º Sequitur minus legitimam esse illam alteram definitionem qua libertas definitur a nonnullis firma adhesio ipsi Deo vel independentia a rebus creatis; 1.º quia videtur excludere potentiam peccandi, quæ in homine viatore reperitur juncta cum libero arbitrio; 2.º quia dicit potius actum libertatis, quam ipsam libertatem; 3.º quia electio, propria libertatis actio non exprimitur.

De Subjecto Libertatis

Quaeritur in quonam subjecto residere possit libertas.

Respondeo 1.° libertatem non habere subjectum quo, quia cum sit facultas debet recipi immediate in substantia.

Res: 2.° libertatem residere tantum posse in substantia spirituali; quare sit

Conclusio 1.a

Libertas potest tantum residere in substantia spirituali.

Probatur nam libertas potest tantum residere in ea substantia, quae potest eligere media servato ordine finis: atqui sola substantia spiritualis potest eligere media servato ordine finis; nam sola substantia potest sola eligere media servato ordine finis, quae sola potest intelligere quid sit medium, quid finis, quid proportio mediorum cum fine: atq sola substantia spiritualis potest intelligere quid sit medium, quid finis, quid proportio mediorum cum fine, quandoquidem haec sola substantia capax est perceptionis et judicii, Ergo &c.

Hinc sequitur 1.° materiam non esse liberam quia

omni cognitione destituta sit 2°. belluas non esse libertatis capaces, quia in illis nulla etiam est perceptio, nullum judicium, proindeque nulla electio, sine qua tamen libertas stare non potest. 3°. sequitur Deum, Christum, Angelos et ipsum hominem libertate pollere. cum Deus, Angeli et mens humana sint substantiae spirituales et consequenter perceptionis atque electionis capaces; sed hoc in forma probari debent itaque sit

Conclusio 2ª.

Deus perfectissima libertate gaudet in suis actibus transeuntibus et ad extra.

Pro. nam actus transeuntes et ad extra respectu Dei sunt v. g. creatio, conservatio, praemotio, concursus etc. atqui Deus perfectissima libertate gaudet in ejusmodi actibus. quia enim nulla necessitate neque extrinseca neque intrinseca adduci potuit ut mundum produceret, perfectissima libertate gaudet in creatione caeterisque actibus subsequentibus creationem: atqui Deus nulla necessitate neque extrinseca neque intrinseca adduci potuit ut mundum produceret. 1°. nullam habuit necessitatem intrinsecam, cum enim sibi sit sufficientissimus creaturis non indiget, nec proinde necesse ei fuit ex natura sua conditione eas producere; 2°.

nullam habuit necessitatem extrinsecam, tum quia hic omnino independens tum quia nullam habuit aequo determinaretur ad productionem mundi; Ergo &c.

Solvuntur objec.

Obj. 1.° modus agendi sequitur modum essendi: atqui Deus necessario existit; Ergo &c.

Dis. maj. modus agendi sequitur quoad aliqua modum essendi Con. maj. quoad omnia Nego maj.

Itaque modus agendi sequitur modum essendi quoad aliqua, v. g. si substantia agens sit finita in suis perfectionibus, ejus actiones erunt etiam finitae; verum modus agendi non sequitur modum essendi quoad omnia; alioqui quemadmodum agens est substantia ita actio deberet esse substantia quod est absurdum.

Obj. 2.° qui determinatus fuit ab aeterno ad mundi productionem, ille non fruitur perfectissima libertate circa mundi productionem: atqui Deus ab aeterno determinatus fuit ad mundi productionem; Ergo &c.

Dis. maj. qui determinatus fuit determinatione antecedente ab aeterno Con. maj. determinatione consequente Nego maj. atque id Dis. min. Nego conse.

parte. Solutio ex dictis circa libertatis licentiam.

Obj. omnis causa libera debet esse indifferens: atqui Deus determinatus fuit ab aeterno nunquam fuit indifferens ergo Deus &c.

Resp. maj. omnis causa libera debet esse indifferentia negativa Con. maj. positiva nego maj.

itaque duplex est indifferentia ut jam saepe diximus, nimirum negativa, quae est negatio omnis supplens determinationis seu quaedam animi suspensio aequaequilibrium et incertus de eo quod agere debet; et positiva, quae est vis qua agens se ex se determinat ad unum potius quam ad aliud. haec posterior requiritur ad libertatem non vero prior ut ostendimus ubi de libertatis licentia.

Inst. atqui causa libera debet permanere indifferens indifferentia negativa antequam agat; ergo Deus

Dist. subsumptum, causa libera et creata, finita quae in suis cognitionibus transeat, incerta et finita in suis cognitionibus nego subsumptum

utique enim causa libera creata finita et in suis cognitionibus limitata, non detegit rationes agendi et non agendi: unde aliquando indiget discursu et

nulla attentione ut videar quid sit agendum vel
omittendum; quo fit ut per aliquod tempus remaneam
suspensus hic antequam me determinem. Verum
ex solito et haberi quando agitur de summa re, quod
cum sit infinite intelligens et nihil quidquam
ignoret in rebus agendis suspensio concipi nequit
et non potest circa ea quae sunt agenda vel non
agenda.

Dixi tamen quod summa libera creata debeat
remanere suspensa antequam se de
determinet, id huic non semper contingit, nec
summa creata semper experimur hanc animi sus
pensionem et vacillationem; indifferentia hinc
negativa et aequilibrii non sunt contra libertatis
creatae ut diximus.

Conclusio 3a.

Deus non est liber in actibus qui proprie
dicuntur immanenter.

Pro. nam illi dicuntur sunt ii actus quibus Deus
se ipsum cognoscit et amat quibus producit filium
et Spiritum Sanctum: atqui Deus non est liber circa
ejusmodi actus. Nam Deus non est liber circa eos
actus, qui in ipso essentialiter et necessario reperiuntur:
atqui tales sunt actus supra dicti; Deus enim

necessario ex suppositione et etiam non necessario producit filium et Spiritum Sanctum; ergo Deus est liber.

Conclusio 4.a

Homo est liber.

Probatur: nam ille est liber, qui dominus est suorum actuum et illos potest ad libitum ponere vel non ponere: atqui homo est suorum actuum dominus et illos ponit vel non ponit ad libitum; ille enim dominus est suorum actuum, qui de illis ponendis aut non ponendis, quolibet die deliberat et consultat: atqui homo quotidie consultat et deliberat de suis actibus; ergo etc. hinc praemia virtutibus, vitiis supplicia decernuntur.

Et certe ille liber censeri debet, qui nec a natura impetu fertur in objecta instar belluae, nec turbulentis et rationis usum impedientibus motibus abripitur, ut phrenetici, amentes et quotquot mobilibus primis primis acquisitae, cujus denique capacitas impressione objecti non ita expletur ut felicitati suae adaequatricem summum bonum, cujus sola fruitione beari potest: atqui talis est homo, ut quisque propria experientia compertum habet; ergo etc.

Denique ille liber habendus est quem Sacri Codices passim et ubique liberum esse declarant; atqui Sacri Codices hominem esse liberum ubique declarant. Geneseos C. 4°. Sub te erit appetitus tuus et tu dominaberis illius. Deuteronomii C. 30. V. 19. Testes invoco hodie Caelum et terram quod proposuerim vobis vitam et mortem benedictionem et maledictionem; elige ergo vitam ut et tu vivas et semen tuum. Et Apostolo 1a ad Corinthios C. 7°. Versu trigesimo septimo qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem potestatem autem habens suae voluntatis: quae quidem omnia satis firmant dum et arbitrium hominis voluntatem. Ergo homo est liber.

Solvuntur Objectiones

Objices: ille non est liber qui peccando perdidit suum liberum arbitrium: atqui, ex Sancto Augustino homo peccando perdidit et se ipsum et liberum arbitrium. Ergo &c.

D(istinguo) maj. liber non est qui peccando perdidit liberum arbitrium, simpliciter et quoad essentiam, con(cedo) maj. secundum quid tantum et quoad complementum nego majorem; atqui distincta pariter minore nego consequentiam.

itaque homo peccando perdidit liberum arbitrium secundum quid, quoad complementum, quia per peccatum perdidit gratiosa auxilia supernaturalia, unde sequebatur summa facilitas recte intellectu perfecte et recte in voluntate perfectumque dominium in motus partis inferioris; at vero non perdidit liberum arbitrium simpliciter et quoad substantiam; si enim sumatur pro facultate expeditiva electiva mediorum in ordine ad finem, facultates impotentia ... anullimum possunt; si vero sumatur pro actu, cum homo lapsus remaneat capax meriti et demeriti laudis et vituperii, necesse est ut retineat dominium in suos actus, ita ut possit illos ponere vel non ponere ad libitum.

Ins: ille perdidit liberum arbitrium absolute, qui gravi necessitate peccat: atqui teste eodem Augustino homo lapsus sub gravi necessitate peccat; ergo

Dico:

Dist. maj. qui gravi necessitate physica peccat, conc. maj. qui peccat sub gravi necessitate morali, nego maj. atqui Sed dis. pariter minorem, nego conse.

itaque ex quo tempore homo peccavit, damni... tamquam habebat facilitatem recti in voluntate ...

intellectu: unde Caps. sopiri necessitatem moralem pecc-
andi, id est magnam difficultatem abstinendi a peccato, non
vero necessitatem physicam et absolutam cui non possit
absolute resistere [qualis est necessitas] qua homo traditur in Concertu vel qua
impellitur ad bonum &c.

Ob. 2°. ille liber dici non debet qui non facit quod vult;
atqui homo non facit quod vult, nam teste Apostolo Roma-
norum C. 7° v. 19. non enim quod volo bonum hoc
facio; sed quod nolo malum, hoc ago; Ergo &c.

Dis. maj. ille liber dici non debet, qui non facit quod
vult efficaciter, Con. maj.; quod vult inefficaciter, nego maj.
atque &c.

Itaque in homine duplex voluntas seu potius
volitio distingui debet, altera efficax qua homo ita
se determinat ad aliquid agendum vel non agendum;
altera inefficax qua per cognitionem novit quid sit agendum
vel omittendum, illud tamen non praestat, sed deserit
rationis dictamen, nec illud sequitur. Scilicet ex impres-
sionibus objectorum sensibilium plurimae fiunt
in nobis cusationes quidem [obbianche] obsequentium propen-
siones versus objecta sensibilia. pariter ex intuitu
ideorum et ex reflexione atque attentione ad praecepta
divina, dantur in nobis quaedam propensiones versus
objecta spiritualia; jam vero ex hac duplici propen-
sionum specie nascitur in nobis quoddam bellum

ut testimonium de quo Apostolus his verbis loquitur, sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meae: hinc non facit homo quod vult, licet non sequitur dictamen rectae rationis, nihilominus inter agendum sentit et percipit se in sua semper manere potestate ut sequatur, vel non dictamen rectae rationis.

Quod spectat ad locum Apostoli debet intelligi de primis concupiscentiae motibus, non vero de actibus humanis, ut patet ex eo quod Apostolus addit versu 20: si autem quod nolo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod in me habitat peccatum. Concupiscentia colore vocatur peccatum, quia ad peccatum inclinat, ut explicat Tridentina Synodus, 2° quia a peccato 1i parentis traxit originem: jam vero 1i concupiscentiae motus liberi non sunt nec imputantur homini ad peccatum, quia supponuntur excitari in nobis praeter et contra voluntatis inclinationem.

Obj. 3° ille non est liber, qui non habet sua consilia in sua potestate: atqui homo est hujusmodi; nam proverbiorum [illegible] consilia hominis sunt in manu Dei, et Jeremiae c. 13, non est hominis dirigere vias suas; ergo etc.

Dist. maj. ille non est liber qui consilia sua non

habet in sua potestate quoquomodo ad propositum et
Electionem Conc. maj. quoad actum et ~~propositionem~~ eventum
nego maj.
Itaque homo consilio suo non habet in sua
potestate quantum ad exitum et eventum, sed est
in manu Dei, quia Deus a fine ad finem omnia
attingit fortiter, ac suaviter, omnes hominum
actiones dirigit ad certos fines, et potest impedire atque
etiam saepe impedit ne homo suscepto consilio adeptam
laeve finem perducat; at vero consilium hominis est
hujusmodi in sua potestate quantum ad electionem
et propositum.
Ob. 4° ex Apostolo Romanorum c. 9. v. 17 igitur
non volentis neque currentis, sed miserentis est
Dei; Ergo &c.
D. maj. neque est currentis, neque volentis ex solis
naturae viribus Conc. Antecedens ex gratia Christi
nego Antecedens; Ergo &c
Itaque licet homo sine auxilio Dei nihil possit,
attamen omnia potest in eo qui ipsum confortat.
praeterea agitur de ipsis actibus, quibus meremur
vitam aeternam. hinc apostolus dicit ipsos ex solis
Dei miserentis, quia necesse sit ut Deus praeveniat
voluntatem humanam, verum semper velle igitur

homini libertas ad conveniendum gratiæ

Adde quod Apostolus post Cajetanum pulat ibi agi de prædestinatione et electione hominum ad salutem, quo posito locus iste non pertinet ad liberum Arbitrium.

Obj. 5.º si homo sit liber vel antequam agat, vel dum agit vel postquam egit: atqui nullum dici potest; hypothese!

R. Conc. majorem, quod minor illius partes, siquidem homo 1.º liber est ante operationem, quia habet dominium sui se determinandi et libere se determinat ad hunc et unum agendum; 2.º liber est dum agit, quia potest quando libuerit ab agendo abstinere; 3.º denique liber est postquam egit, quia actionem libere reliquit.

Obj. 6.º in homo non est liber, si aliquando ejus voluntas necessario sequatur ultimum judicium intellectus, et ipse intellectus necessario judicat hoc aut illud bonum esse alteri anteponendum, atqui intellectus necessario judicat hoc vel illud bonum esse alteri anteponendum, pro ut scilicet hoc vel illo objecto fortius et validius animus percellitur; ipsa vero voluntas necessario sequitur judicium ultimum intellectus. Ergo in homine nulla est libertas.

Ad maj. prioris Syllogismi: Satis ergo quod intellectus necessario judicet hoc vel illud bonum hic et alteri praeferendum, si ad illud judicium libere non determinetur conc. maj. Si ad illud judicium libere determinetur nego maj. atqui &c.

Itaque intellectus necessario judicat hoc objectum hic alteri praeferendum sed ad id libere determinatur a voluntate non determinatur juxta affectionem quae in voluntate dominatur atqui affectiones sunt liberae nisi versentur circa bonum ut sic aut circa aliquid cujus impressione tota animae capacitas expleatur, qualis est solus Deus intuitive cognitus; ergo &c.

Quamquam homo sit liber in suis actibus et eos ponat ad libitum, attamen inter agendum id semper eligit quod videtur melius. itaque sit

Conclusio. 5a

Voluntas semper eligit id quod videtur melius

Pro. enim quidquid habet rationem boni prae alio, illud habet rationem melioris seu majoris boni: atqui voluntas semper eligit id quod habet rationem boni prae alio. Eligere enim hic plus aut majori amore; Ergo sicut voluntas non amat nisi id quod habet rationem boni, ita non magis amat nisi id quod habet rationem majoris boni saltem apparentis; Ergo voluntas

semper Eligit id quod melius videtur.

Solvuntur objectiones

Obj. Si Electio sit semper melioris, frustra diu deliberatur; Ergo &c.

Dis. Antecedens Si Electio sit semper melioris ex parte rei seu objecti, frustra diu deliberatur Con. Antecedens Si Electio sit semper melioris specietenus seu apparenter nego Antecedens; Ergo &c.

itaque Electio semper sit melioris specietenus et apparenter id est semper Eligitur id quod nobis videtur melius relative ad nos; sed saepe mens decipitur et non semper Eligit id quod melius sit absolute et in se; quapropter deliberatur et proponuntur consilia ut mens humana cauta praejudicet id quod revera melius sit Eligat.

Ins. potest supponi fieri Electionem inter bona aequalia: atqui hac in hypotesi non Eligeretur id quod melius sit; Ergo &c.

Dis. maj. potest supponi fieri Electio inter bona aequalia absolute Con. maj. relative nego maj. atqui &c distinguo pariter minorem non Eligeretur id quod melius sit absolute Con. minorem quod melius sit relative nego minorem Ergo &c.

itaque possumus supponi duo bona aequalia

Sed interim ideo nulla fiet electio donec accesserit aliqua
electio saltem apparens quae removeat aequalitatem
atque adeo unum objectum fiat respectu nostri melius
altero, quod quidem in nobis facta attentione quotidie
experimur.

Obj. 2°: Si voluntas semper eligit id quod melius
videtur, talis electioni nostrae necessitas imponitur,
qualis amori beatorum in visione beatifica atqui
id dici non potest; ergo &c.

Resp. neg. maj. et paritatem ratio disparitatis est 1° quod
visio beatifica sit objecti cujus impressione tota satia-
tur et impletur omnis capacitas; 2° quod sit constans
et perennis, nec possit beati voluntatem sic hanc
impressionem mutare aliò et convertere. Contra
nullum sit objectum hic in terris, cujus impressione
tota repleatur mentis humanae capacitas: hinc
quod nobis videtur melius hac in vita per judicium
ipsum quo id tale judicatur ad arbitrium hominis
continuo mutatur propter vicissitudinem nostrarum
cogitationum et limitationem bonorum circa quae
occupamur unde fit quod bonum modo videbatur
paulo post malum judicetur.

Inst. illud judicium ad arbitrium hominis non
mutatur, quod permanente eadem objecti impres-
sione

ex perseverante eadem Corporis dispositione nunquam mutatur. atqui tale est judicium quo aliquid melius judicatur quia varia nostra judicia oriuntur ex variis objectorum impressionibus et ex varia Corporis nostri Constitutione proindeque dissimilitudo nostrorum judiciorum non libertatem in homine, sed inconstantiam impressionum et Constitutionis temperamento varietatem arguit itaque animo objectorum impressionibus et dispositioni Corporis subjici non dominari videtur.

Nego minorem nam illud judicium ad arbitrium hominis mutatur, quod pendet a libera attentione et reflectione ad impressionem quae fiunt in nobis occasione objectorum: atqui judicia quae feruntur ab homine sui in terris posito pendent a libera reflexione et attentione ad impressionem quae fiunt in nobis occasione objectorum; semper hinc est in potestate hominis attendere ad rationes et motiva aliter judicandi etiam permanente eadem objecti impressione et perseverante eadem Corporis dispositione; 1.o quia in actibus humanis in objecto impressione quantumvis sit vehemens et valida non tollitur usus rationis et cognitio, ut fit in motibus primis;

2° quia tota non impletur animae capacitas, ut contingit in visione beatifica; quamobrem animae deerit non adesse summum illud bonum, cujus possessione perfecte satiari possit, et consequenter habet simul rationem amandi et non amandi: hinc fit quod semper remaneat libera.

Quaeritur 1° unde libertas suam ducat originem.

Conclusio 6a

Libertas oritur tanquam ex fonte et radice ab ipsa natura spiritali animae, et amplitudine utriusque illius facultatis, nimirum intellectus et voluntatis. Pr. nam ab eo tanquam ex fonte oritur libertas, unde anima habet ut soli bono universim addicta sit, nulliusque boni particularis impressioni penitus subjiciatur: atqui anima habet a sua spiritalitate et amplitudine tum intellectus tum voluntatis ut soli bono universim addicta sit nulliusque boni particularis impressioni penitus subjiciatur. nam eo ipso quo anima est spiritalis, statim intelligitur nulli addicta organo et sui ipsius reflexiva: hinc fit quod 1° cujuslibet objecti tum cognoscendi, tum appetendi sit capax; 2° quod ratione intellectus ad objectum infiniti cognitionem et ratione voluntatis ad ejusdem objecti possessionem perpetuo nititur; Ergo &c.

Q. 2.ᵃ utrum libertas versetur circa finem, ac tantum circa media quæ conducunt ad finem.

Conclusio 7.ª

Libertas non versatur circa finem ultimum simpliciter.

P. 1.º nam libertas non versatur circa illud, circa quod nulla est virtus electiva: atqui circa finem simpliciter ultimum, id est, circa bonum in summum nulla est virtus electiva. Electio enim est assumptio medii ad finem, hoc est, boni particularis ad bonum universale: atqui finis ultimus simpliciter non est medium, ac bonum universale non est particulare; Ergo &c.

P. 2.º certe libertas non versatur circa illud, cui necessario addictus homo: atqui homo necessario addictus bono in summum, nemo enim est qui non velit beatus; Ergo &c.

Dices, ex doctrina S. Thomæ voluntas libere appetit felicitatem universim; Ergo libertas versatur circa finem ultimum simpliciter ac universim sumptum.

Dist. Antecedens voluntas libere appetit felicitatem universim libertate a coactione, con. Antecedens libertate a necessitate, nego Antecedens potest absolute.

Itaque voluntas libera est a summa sua propensione, amore ac appetitu felicitatem universim sumptam: unde in illius prosecutione immunis sit a coactione; sed non sit immunis a necessitate, quia phisice et antecedenter ad hunc amorem determinatur.

Hinc sequitur 1.° primum voluntatis actum non esse liberum, sed omnino necessarium: nam in ordine naturæ amor finis ultimi et boni generatim sumpti est primus voluntatis actus in quo cæteri omnes fundantur: atqui ex superiori conclusione amor finis ultimi non est liber sed necessarius est, quo ipsius animæ impetus a quo abstinere non possumus.

2.° Sequitur finem ut finem non esse objectum libertatis, quia objectum libertatis debet esse bonum eligibile seu appetibile cum indifferentia: atqui finis ut finis non est ejusmodi, ut patet, cum præsupponatur ante omnem electionem, et sit id propter quod eligitur, atque fundamentum cujuslibet electionis, uno verbo id quod movet agentem ad eligendum.

Quotuplex sit Libertas

Nomine libertatis intelligitur quædam immunitas, hinc in scholis multiplex generatim distinguitur

libertas civilis a miseria a peccato a coactione et a necessitate.

Libertas civilis facit hominem immunem a dominio alterius hominis.

Libertas a miseria quae et gloriae dicitur efficit hominem beatum, haecque datur duntaxat in coelis.

Libertas a peccato, quae et gratiae dicitur reddit hominem justum eumque eximit a servitute daemonis.

Libertas a coactione facit ut homo voluntarie et libenter agat.

Libertas a necessitate quae et naturae dicitur facit ut agens libere et cum indifferentia agat et vocatur libertas arbitrii ~~et voluntas~~ Dei facultas de vis electiva.

Libertas arbitrii duplex distinguitur libertas scilicet contrarietatis et contradictionis.

Libertas contrarietatis est libertas actuum v.g. amoris vel odii habendi bene vel male agendi, dicitur etiam libertas specificationis.

Libertas contradictionis est libertas electiva actuum contradicentium v.g. amandi vel non amandi, vocatur alio nomine libertas exercitii.

Quod fit cum libertate appellatur liberum; porro

liberum multiplex sit ut supra diximus. hic autem duplex praesertim distinguitur nempe positivum et privativum.

Liberum positivum nihil aliud est quam positivus actus libertatis, v.g. amor Dei ~~liber~~.

Liberum privativum est ~~omiss~~io actus positivi imperati v.g. omissio actus amoris Dei quo tempore imperatur actus ille.

Omissio duplex distinguitur pura et non pura.

Omissio pura est ea quae non adjunctum habet aliquem actum, per quem voluntas velit omissionem saltem indirecte.

Omissio non pura haec quae adjunctum habet aliquem actum, per quem voluntas velit omissionem.

Quaeritur ibi utrum dari possit omissio pura libera. alii affirmant alii negant. cum prioribus sit

Conclusio.

Dari potest omissio pura et libera.

Pro. dum omissio pura libera est ea, quae nullum habet adjunctum actum positivum, per quem voluntas velit omissionem saltem indirecte: atqui dari potest omissio sine ullo actu positivo voluntatis, per quem voluntas velit omissionem. ad hoc satis est quod voluntas quae tenetur aliquem actum

Summon Elicitas
Elicere ~~alicuius~~ Ullum nec alium collum produci pro
oppositum, omnino aut sumendo formaliter atque
hoc potest contingere homo fieri potest in homo
qui tenetur mane ei tempore orare nihilominus positive
de oratione ~~nec~~ nec ullum actum producere
orationi contrarium; ergo dari potest omissio pura
libera ergo &c. Solvuntur Objectiones
Obj. 1.° in aliquid sit liberum debet esse volitum;
atqui omissio pura non sit volita, siquidem nullum
habet adjunctum voluntatis actum; ergo &c.
D. ma. debet esse volitum vel positive et actualiter,
vel negative et interpretative; communiter positive tamquam et actualiter
nego ma. atque &c.
Itaque omissio pura non sit volita positive quia
voluntas nullum habet actum positivum quo illam
velit; sed sit volita interpretative et negative quatenus
eius actus ipsi contrarius non sit positive volitus et
debuit voluntas ullum actum velle.
Obj. 2.° non magis potest dari omissio pura quae
sit mala et culpabilis quam dari potest omissio
pura quae sit bona et laudabilis: atqui haec ultima
dari non potest; ergo &c.
R. D. ma. et paritatem ratio disparitatis est quod
ad bonitatem multo plura requiruntur quam ad

malitiam juxta illud principium, bonum ex integra causa malum ex quocumque defectu; R. cg. ad bonitatem requiritur intentio finis quae non potest reperiri hic actu ad malitiam vero sufficit absentia intentionis cum bonam intentionem habere debeamus.

Obj. 3.° liberum fit a principio interno atqui omissio pura non fit a principio interno; ergo &c.

Dist. maj. liberum positivum fit a principio interno Conc. maj. liberum privative nego maj. atqui dist. concedam minorem distinguo consequens omissio pura non est libera positive conc. consequentiam positive et negative nego cons.

itaque quamvis omissio pura non sit libera positive quia positive non sit volita attamen sit libera privative vel affirmative interpretative, in eum quia voluntas privatur actu positivo quem potest et debet habere: unde ipsi imputatur omissio ad peccatum.

Obj. 4.° omne liberum est exercitium libertatis: atqui omissio pura non est exercitium libertatis; ergo &c.

Dist. maj. omne liberum est exercitium libertatis positivum vel privativum conc. maj. positivum semper nego maj. atque id &c. ergo &c.

itaque cum libertas sit facultas agendi et non

agendi ipsum non agere est unum exercitium libertatis

De principiis Actuum humanorum internis Et Acquisitis

Principia actuum humanorum acquisita et interna sunt ea quae exercitatione et repetitis actibus comparantur. dicuntur habitus, qui boni sunt, vel mali: boni appellantur virtutes, mali dicuntur vitia.

Agemus 1.° de habitibus in genere, 2.° de virtute in genere, unde facile sit statuere quid sit deinde dum de vitio in genere, 3.° denique disputabimus de variis virtutum speciebus: unde pariter constabit quid statuendum sit de variis vitiorum speciebus

De habitibus universim

habitus est facilitas ad aliquid superaddita potentiae

habitus autem vel est supernaturalis vel naturalis.

habitus supernaturales sunt ii qui superant naturae vires et qui producuntur a solo deo unde dicuntur esse in nobis sine nobis tales sunt fides spes et charitas.

habitus naturales sunt ii qui non superant naturae vires et proprio labore possunt comparari. hic de habitibus tantum naturalibus disputabitur

S. HIERONYMUS.

Si CRUCE conspecta nescit mollescere PECTUS

Mollire invitum SAXEA PALMA potest

P. Gallays à S.t François de Sales — 2

non vero de supernaturalibus qui pertinent ad theologos.

Queritur 1.º utrum dentur habitus naturales

Conclusio 1.ª

Dantur habitus naturales.

Probatur nam habitus naturalis his facilitas agendi potentia naturali ad ditoque repetitis actibus comparatur: atqui plurimæ dantur in nobis potentiæ quæ repetitis actibus quotidie comparant facilitatem agendi v.g. intellectus repetitis actibus quotidie comparat facilitatem ad actus scientiarum pariter voluntas comparat facilitatem ad actum virtutum atque etiam sæpe sæpius vitiorum.

Solvuntur Objectiones

Objicies illud non debet admitti quod tollit meritum: atqui habitus tollunt meritum. nam illud tollit meritum quod tollit difficultatem atqui tales sunt habitus; Ergo &c.

Nego minorem ad cujus probationem dis. maj. illud tollit meritum quod tollit difficultatem ex parte operis con. maj. ex parte operantis nego maj.

Equidem habitus tollit difficultatem ex parte operantis quia ad fert ei facilitatem potentiam at vero non tollit difficultatem ex parte operis quia

illud non minuitur et proinde habitus non minuit meritum sed potius auget; loco minoris majus est meritum quamvis sit repugnantia agentis: atqui praesente habitu minor sit repugnantia agentis; v.g. sit pro bus hunc se dat [illegible] occasio promptius et libentius exercet actum virtutis

Ms illud minuit meritum quod impedit augmentum meriti: atqui habitus impedit augmentum meriti: atqui habitus impedit augmentum meriti non difficultas operantis confert ad augmentum meriti v.g. difficultas illius viduae de qua appud textum meriti v.g. difficultas illius viduae de qua appud marcum, quae misit in gazophylacium duo minuta id est duos denarios, haec difficultas operantis: atqui difficultas hac auxit meritum illius viduae; plus enim meruit, testante Christo domino quam caeteri qui majorem pecuniae summam largiti fuerunt

Prob. Hec

Ad C. M. minorem nego cujus probationem nego maj. non difficultas ex parte operantis seu repugnantia et displicentia operantis: atqui talem haec augeat meritum illud tollitur omnino difficultas autem illius viduae in templum oblata non fuit ex parte operantis sed ex parte operis oriebatur enim ex paupertate ut patet verbis Marci c. 12 v. 44. omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt: haec autem id est vidua, de penuria sua omnia quae habuit misit et totum victum suum. Scilicet si componatur

id quod dedit vidua, sensu quod ipsi remansit, plus dedit quam dives; servata enim proportione rei ad rem plus remansit diviti quam viduae.

Adde quod haec mulier meruit praesertim collaudari a Christo, quia promptiori et alacriori animo atque majori cum pietate duo minuta seu duos denarios obtulerat quam caeteri divites, qui magnam ~~etiam~~ quidem sed superbe et ambitiose summam obtulerant pecuniae summam.

Quaeritur in quo reponi debeant habitus.

Variae sunt philosophorum opiniones circa habituum naturam. Alii namque volunt habitus nostros consistere in sola remotione impedimentorum; alii vero eos esse qualitates potentiis additas; alii distinguunt inter habitus spirituales et corporeos, consequenterque contendunt 1° habitus intellectuales consistere in speciebus impressis; 2° habitus voluntatis consistere in quibusdam terminis immanentibus; 3° denique habitus corporeos consistere in quibusdam vestigiis cerebro impressis per quae discurrunt spiritus animales.

Conclusio 2a

Habitus non consistit in sola impedimentorum remotione.

Pro. nam quod aliquid positivum, dici non debet consistere

in mera absentia atqui habitus est quid positivum et impedimentorum remotio est mera absentia

1° quidem habitus est quid positivum, nam potest habe quod non posset aliter intelligi quomodo quidam influeret in actus ideo; hoc Pr. 2° impedimentorum remotio est mera absentia impedimenta enim removeri nihil aliud est quam ipsorum fieri absentia proindeque Pr.

Dices in eo consistit habitus, quo posito statim ponitur et quo sublato tollitur: atqui posita impedimentorum remotione ponitur et sublata tollitur hoc Pr.

Dist. maj. in eo consistit habitus, quo posito tamquam illius essentia ponitur Con. maj. quo posito tamquam signo infallibiliter connexo tollitur habitus nego maj. atqui Pr.

Itaque quando removenda sunt impedimenta illorum remotio est signum infallibile comportati habitus, quia facilitas agendi est infallibiliter connexa cum remotione impedimentorum sicut difficultas est infallibiliter connexa cum impedimentorum positione sed habitus non consistit in illa remotione

Conclusio 3a

Habitus intellectuales non consistunt in speciebus impressis dictis.

Pro. nam habitus intellectuales non consistunt in eo quod sit fictitium. atqui species quae dicuntur expressae sunt quid fictitium. species enim expressae dicuntur imagines quaedam ab anima rationali efformatae ad praesentiam specierum impressarum seu imaginum ab objectis transmissarum: atqui ejusmodi imagines fictitiae sunt ex contextu dictis in metaphysica ubi de ideis; ergo &c.

Conclusio 4a.

Habitus voluntatis non consistunt in terminis immanentibus actionum hujus facultatis.

Pro. nam si habitus voluntatis consisterent in istis terminis, deberet 1° explicari quid sint ejusmodi termini. atqui id explicari non potest; 2° tales termini ut pote ab anima primum producti, deberent ab ipsa jugiter produci ut in esse suo permanerent: atqui tales termini non sic ab anima jugiter conservantur quia praeter sensum intimum non intervenit perennis haec productio sine conscientia nostra de caeterorum actuum productione; ergo &c.

Conclusio 5a.

Habitus corporis non consistunt in vestigiis cerebro per continuum spirituum animalium transitum expressis.

Pro. nam habitus corporis non consistunt in ejusmodi vestigiis si non dentur spiritus animales qui vestigia haec delineare valeant. atqui probavimus in

physica particulari non dari Spiritus animales e
si darentur Spiritus animales qui vestigia ab ipsis
delinearentur propter minutarentur ob continuam fluidorum
agitationem proinde que Conclusio 6.a &c.

Habitus prout se tenent ex parte animae sunt
modificationes a solo Deo productae et conservatae, vel
independenter ab actibus animae sicut contingit
respectu habituum supernaturalium et congenitorum;
vel dependenter ab actibus similibus frequenter ab
anima repetitis sicut contingit respectu habituum
naturalium et acquisitorum.

§ IV. Illud tamen statuendum est de natura habituum
prout se tenent ex parte animae, quo posito possunt
explicari quaecumque pertinent ad habitus dicendus [illegible]
tos: atqui posita nostra sententia possunt explicari
quaecumque pertinent ad habitus prout se tenent ex
parte animae. 1.° namque non nulli habitus possunt
esse congeniti, si nempe Deus animam creando
hanc modificationem simul producat; 2.° augeri
possunt vel minui habitus acquisiti, quia nempe
cum pendeant ab actibus similibus frequenter repe
titis tamquam a causis occasionalibus debent augeri
si frequenter iterentur et imminui debent si produ
cantur actus oppositi; quemadmodum augentur
vel imminuuntur sensationes, prout motus causa
rum occasionalium augentur vel imminuuntur.

2° habitus permanent in nobis licet de iis non cogitemus, quia cum non producantur a nobis, conservantur licet ad hos non attendamus.

Conclusio 7a

Habitus prout se tenent ex parte corporis consistunt in explicationibus et commotionibus variorum organorum multoties simili modo actis.

Pro. nam ad hoc sufficit quod organa ista diversimode complicari possint et commoveri, quod postquam simili modo multoties complicata fuerunt et mota, facilius complicentur et moveantur eodem illo modo, quod quibus positis intelligi possunt quaecumque pertinent ad habitus prout se tenent ex parte corporis: atqui haec omnia sic se habent ut constabit ex dicendis in physica particulari; ergo &c.

Existere habitus ex parte animae constare debet ex quod alii aliis facilius definiant dividant et argumententur et ex eo quod alii aliis facilius exerceant actus virtutis: dari pariter habitus ex parte organorum corporeorum constare debet ex eo quod alii aliis facilius saltem ad numeros organa musica pulsent; ergo &c.

Cur sint Habitus

Circa causas habituum duo praesertim hic inveniuntur; 1° quod animae sit subjectum habituum,

2°: quaenam sit causa effectrix habituum? ut autem solvatur prior quaestio in memoriam revocandum sit duplex esse subjectum scilicet subjectum quo et quod non hic accipitur de subjecto remoto sive quod. sed difficultas sit circa potentias animae nostrae quae sint habituum capaces.

Dico autem 1°: activas omnes animae rationalis potentias habituum esse capaces: nam si omnes illae potentiae modo facilius modo difficilius in suos actus prorumpunt signum sit eas habituum esse capaces atqui res ita se habet ut inductione patebit; nam intellectus v.g. paulatim acquirit discurrendi facilitatem, voluntas sensim consuescit vitiorum aut virtutum actibus; in nonnullis promptior sit et expeditior vis imaginandi quam in aliis; appetitus sensitivus acquirit facilitatem obtemperandi partis superioris imperio.

Dico 2°: facultates passivas animae rationalis non esse habituum capaces: ratio sit quia dum agitur de recipiendis modificationibus nulla potest cogitari difficultas in subjecto recipiente tunc siquidem sint ineptitudines v.g. ex parte visus, auditus et olfactus, se se tenent ex parte organorum corporis rum, nullatenus autem ex parte animae.

Quod attinet ad causam efficientem habituum docent communiter phi habitus acquiri per actus

similes saepe repetitos ita ut actus sint causae effectrices habituum.

Dico autem 1.° actus non esse causas effectrices habituum tum quia quidam habitus existunt in anima absque praeexistentibus actibus, tales sunt habitus supernaturales et congeniti; tum quia si actus essent causae habituum, essent eorum causae conservatrices: atqui hoc dici non potest, cum habitus permaneant in esse suo absque existentibus actibus.

Dico 2.° animam rationalem non esse causam efficientem suorum habituum: si enim anima suos produceret habitus, eosdem conservaret, cum conservatio sit continuata creatio: atqui anima suos non conservat habitus, cum permaneant in anima de iis non cogitante.

Dico igitur 3.° solum Deum esse causam effectricem nostrorum habituum; quandoquidem solus Deus potest physice agere in animas nostras; sunt actus repetiti sunt tantum causa occasionalis.

Quaeritur utrum habitus 1.° actu comparari possit.

Res. per habitum vel intelligitur aliqua operandi facilitas, sive illa parvula, sive magna; vel intelligitur facilitas constans et firma. Si per habitum intelligatur facilitas quaelibet etiam minima habitus comparatur per unum actum quia per unum actum acquiritur aliqua

facilitas operandi siquidem 1.° actu surgit omnino modificatio, loquatur de habitu spirituali; surgit vero modificatio corporis si sermo sit de habitu corporeo: verum si per habitum intelligatur facilitas operandi constans et firma, habitus 1.° actu non comparatur, ut patet:

Dices habitus non producitur per unum actum, si posito 1.° actu non intelligatur habitus in nobis: atqui res ita se habet; Ergo &c.

Dist. maj. si posito 1.° actu nundum intelligatur habitus quoad substantiam Con. maj. quoad statum nego maj. atqui &c.

Itaque in habitu duo distinguuntur nempe substantia seu natura habitus et status. substantia seu natura habitus est facilitas operandi, sive magna, sive parva sit. habitus quoad statum est firma et constans operandi facilitas. equidem si habitus spectetur quoad statum non producitur 1.° actu; si vero consideretur quoad substantiam et naturam quia 1.° actu comparatur facilitas operandi quamvis illa parva sit et infirma.

Quales sint habitus

Proprietates habituum praecipuae sunt quod possint augeri minui et non nunquam totaliter deleri possunt autem duobus augeri modis

intensive vel extensive

Habitus augetur extensive quando se extendit ad diversa objecta, v. g. habitus logicae augetur extensive quando a facilitate definiendi transit ad facilitatem argumentandi.

Habitus augetur intensive quando perficitur circa idem objectum v. g. habitus discurrendi augetur intensive quando perfectius et facilius discurrimus. hinc habitus minuuntur vel extensive vel intensive. Circa habitum extensionem nulla difficultas; at circa eorumdem intensionem difficultas habetur quomodo scilicet fiat hoc augmentum vel decrementum: porro non nulli contendunt habitus augeri intensive per additionem graduum gradibus minui vero per substractionem, alii talem graduum additionem et detractionem judicant impossibilem. alii vero habitus intendi tantum fiunt per actus prioribus intensiores. alii vero tum per actus intensiores tum per actus remissiores prioribus quidam tandem contendunt habitus deleri posse sola actuum cessatione; alii ad destructionem priorum habituum requirunt exercitium actuum oppositorum. nimis autem variae rationibus [illegible] a philosophis congeruntur sed

Conclusio 1a.

Habitus augentur intensive per additionem graduum prioribus.

Pro. tum enim habitus augentur intensive quando facilitates crescunt: atqui facilitates crescunt ubi facilitas nova [illegible] jam existentibus quemadmodum sic impetus jam impressus cuidam mobili jam applicatur novus et novus impetus, crescit impetus totalis; proindeque &c. tum remissiores et ad[illegible] habitus quando detrahuntur gradus de facilitate totali.

Conclusio 2a.

Habitus possunt augeri intensive per actus aequales atque etiam remissiores.

Pro. nam habitus augentur intensive quando circa idem objectum magis ac magis perficiuntur: atqui circa idem objectum magis ac magis perfici possunt habitus per actus aequales atque etiam remissiores. tum enim habitus magis perficiuntur quando nova acquiritur facilitas sine detrimento prioris jam acquisitae: atqui per actus aequales atque etiam remissiores nova acquiritur facilitas sine detrimento prioris acquisitae. ad hoc satis est quod actus aequales et etiam remissiores debeant sine occasio cum nova producatur facilitas neque

praeterea prior facultas destruitur: atqui [jam productae] videtur se habere, proindeque nova, seu facilitas producta novum debet addere gradum habitui jam praesupposito; ergo habitus totalis augetur; quo enim plura sunt adjuvantia et concurrentia, eo major fit vis activa totalis, et consequenter habitus intendi possunt per actus aequales atque etiam remissiores.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1° actus intendens qualitatem talis esse debet ut ipsam qualitatem pariter intensam producere potuisset, si non reperiisset productam: atqui actus remissior non est ejusmodi; ergo etc. Resp. neg. maj. nam ut actus intendat qualitatem alioquin sufficit quod producat aliquem gradum novum sine detrimento prioris jam producti, sic quidem multiplicatis viribus agens promptius agit ut videre est in motu, qui intenditur quando novi ipsi adduntur gradus; proinde quamvis necesse non sit ut actus intendens qualitatem talis sit ut ipsam qualitatem similiter intensam produxisset, nisi eam invenisset productam.

Obj. 2° crebro repetitis actibus remissioribus repetitio frequens, habitus praesupposita minuitur et tandem omnino deficit; ergo habitus non potest augeri per actus remissiores.

Dis Antecedens licet non desit actuum remissio- num repetitio frequens, habitus comparatus immi- nuitur et tandem omnino deficit si interim produ- cantur actus remissi oppositi concedo antecedens secus nego antecedens

Itaque licet non desit frequens actuum remis- sorum repetitio, habitus comparatus paulatim imminuitur et omnino deficit, si producantur actus remissi oppositi quo tunc causa controversa, id hi, actus illi oppositi non ter paulatim debilitant et destruunt priorem habitum, nec actus remissior promuere destruere sive sic aqua ebulliens si ab urgente foco removeatur et ipsi subjiciatur ignis multo remissior paulatim refrigescit non quod ignis remissior non producat calorem sibi respondentem, sed quia frigus aeris circumstantis plus caloris destruit quam remissior ignis reserviere ponit

Colliges ad habitum fortiorem intendi opus actus intentiores.

Quod pertinet ad destructionem et corruptionem habituum, observandum quatuor modis fieri qualitatem a subjecto inhaerentem posse corrumpi; 1° destructione subjecti, sic perit calor cum id formam annihilaretur, 2° oppositione contrarii, sic perit calor aquae introductione frigoris, 3° subtractione concursus divini, si desineret aqueris actio creatura,

sic Deus suum creaturae concurrere deneget; 4°. Subs
tractione causae 2.ae qua mediante conservatur qualitas
sic perire lumen subtractione solis et facis accensae.
Constat habitum perire per destructionem subjecti,
oppositione contrarii, subtractione concursus divini atque
etiam subtractione causae secundae; sed queritur utrum
ex solo non usu, sola actuum cessatione debilitetur
habitus et omnino tandem evanescat.

Conclusio 3.a

Habitus sola actuum cessatione perire non potest.

Sic. nam illa qualitas sola actuum cessatione
perire non potest, quae non indiget perenni influxu
actus ad sui conservationem: atqui habitus ad sui conserv
ationem perenni actus influxu non indiget. nam si
actus deberet perpetuo influere in habitum, actu transacto
statim periret habitus, ut extincta face perit lumen:
atqui non perit habitus ubi primum cessavit actus,
quemadmodum experientia constat. actus enim dum
tantum causa occasionalis actuum productorum:
cessatio autem actuum non potest esse causa occasionalis
sui destructiva, cum illa cessatio nihil sit; ergo habitus
non indiget perpetuo actus influxu, et consequenter
sola actuum cessatione perire non debet.

Conclusio 4.a

Habitus non perit nisi oppositione habitus
contrarii qui comparatur occasione actuum contrario

rum

Pro: omnis habitus perire non debet nisi oppositione alicujus quod cum ipso non potest simpliciter existere atque habitus contrarius non potest simpliciter existere cum alio habitu sibi contrario v. g. habitus scientiae constare non potest cum habitu erroris contrario; ergo habitus perit oppositione contrarii nec alia ratione intelligitur perire posse.

Quotuplex sit habitus

Habitus ut jam dictum fuit, vel sunt congeniti, vel acquisiti, vel naturales vel supernaturales, vel spirituales vel corporei. Ex spiritualibus alii pertinent ad intellectum, et ideo dicuntur intellectuales nempe intelligentia, sapientia &c. de quibus alibi dictum fuit alii vero pertinent ad voluntatem, et duplicis sunt generis virtutes et vitia. Virtutes semper inclinant ad bonum morale, vitia vero ad malum morale. De solis habitibus voluntatis nunc sit disserendum.

De Virtute

Quid est An sit Virtus

Virtus vel accipitur juxta interpretationem vel juxta ejusdem nominis usum.

Virtus juxta nominis interpretationem, inquit Cicero, a viris nomen mutuata sit, quod virtus virum faciat, nec vir sit qui virtute careat.

Virtus juxta nominis usum diversimode definitur. a Platone dicitur animae pulchritudo sanitas et robur. a Tullio vocatur animi affectio constans conveniens laudabilemque eos efficiens quibus inest: a D. Augustino definitur bona qualitas mentis qua recte vivitur et qua nullus male utitur; denique ab Aristotele definitur habitus recta cum ratione electivus consistens in mediocritate definita quam judicium viri prudentis.

1.º Dicitur habitus, id est, facultas agendi repetitis actibus comparata; 2.º dicitur recta cum ratione electivus, quia sub directione rationis et certa praeceptorum cognitione concurrit ad actus humanos; 3.º dicitur consistens in mediocritate, quia virtus moralis excludit defectum et excessum; 4.º dicitur definita judicio viri prudentis 1.º quia illa mediocritas non est absoluta sed relativa ad singulos homines eorumque conditionem atque adeo mutari debet pro diversitate circumstantiarum et personarum. 2.º judicio viri prudentis, id est, per prudentiam quae est recta ratio agendorum ac vitandorum; cum enim illa mediocritas possit mutari atque aliter se habere pro variis circumstantiis prudentiae est illam assignare.

Jam vero occasione duarum posteriorum definitionum virtutis moralis, quarum altera a D. Augustino, altera ab Aristotele definita fuit, duplex hic movetur quaestio;

prior utrum virtus sit habitus essentialiter bonus; posterior utrum in medio posita sit. Quod spectat ad priorem quaestionem.

Observa habitum virtutis moralis sub duplici respectu spectari posse 1° formaliter, quatenus est virtus moralis, 2° materialiter et specifice, quatenus est hic et ille habitus virtutis moralis, v.g. quatenus est habitus justitiae. Fatentur omnes virtutem formaliter sumptam non posse inclinare nisi ad actus bonos, et eam esse sub isto respectu essentialiter bonam; verum acriter disputant inter se philosophi utrum habitus quilibet virtutis moralis, quando specifice sumitur, possit inclinare ad actus malos.

Observa 2° duplex distinguendum in virtute morali, nempe officium et finem. Officium virtutis moralis est id quod agendum incumbit, v.g. jus reddendum respectu justitiae, largitio pecuniae respectu liberalitatis. Finis virtutis moralis est id propter quod est agendum.

Constat habitum virtutis inclinare essentialiter ad bonum officium; sed quaestio est utrum aliquis possit dici habitus virtutis moralis ad malum finem v.g. habitus justitiae ad reddendum jus propter vanam gloriam.

1°. Virtus moralis potest spectari ex parte corporis et respectu animae. Virtus moralis ex parte corporis est corporis habitudo quae rectae rationi seu virtuti

famulatur qualis reperitur in iis hominibus qui, cum
longo tempore restiterint cupiditatibus vix ullos sentiunt
rebelles motus in suo corpore.
Virtus moralis ex parte animae est bona mentis
qualitas, qua inclinatur homo ad inclinandum
propter honestatem. his positis sit

Conclusio 1a

Virtus moralis seu habitus virtutis ex parte
corporis non est essentialiter bonus.
Probatur: non est habitus ille essentialiter
bonus quo possumus abuti: atqui abuti possumus
habitu virtutis ex parte corporis spectato. nam possumus
abuti eo habitu qui subjacet voluntatis imperio, nec dicit
ordinem essentialem ad finem honestum; atqui
habitus virtutis si ex parte corporis spectetur, subjicitur
voluntatis imperio, nec habet ordinem essentialem
ad finem honestum. 1° subjacet imperio voluntatis
quia pertinet ad potentiam quae nata est obedire voluntati.
2° haec corporis habitudo essentialem non dicit ordinem
ad finem honestum, quae aeque comparari potest
agendo propter malum, quam propter bonum finem;
atque talis est illa corporis habitudo, quae solet servire
virtuti, v.g. qui vanae alicujus falsi numinis
opinione deceptus, compescuit cupiditates et rebelles
corporis sui motus, eamdem acquisivit in suo corpore

habitudinem ac facilitatem quam acquisivimus, sic propter eum verum egisse, perinde enim hi quo ad corpus utrum utrum propter verum an falsum deum agentia; non enim aliter aliquis afficitur hoc inditu vero quam ac falsi nimii cognitione, amore et timore. de hac conclusione satis inter se conveniunt philosophi, sed quaestio hic de virtute morali ex parte animae considerata. quare sit

Conclusio 2a.

Virtus moralis ex parte animae est habitus essentialiter bonus, ita ut nemo possit ipso abuti. Est enim virtus moralis ex parte animae est bona mentis qualitas, qua homo inclinatur ad operandum propter honestatem; atqui nemo potest abuti bona mentis qualitate qua inclinatur ad operandum propter honestatem; nam nemo potest eo habitu abuti ad malum finem, qui essentialiter ordinatur ad actiones honestas. atqui habitus quo homo inclinatur ad operandum propter honestatem essentialiter ordinatur ad actiones honestas ut patet. ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Obj. 1o. ille habitus non est essentialiter bonus quo abutitur; atqui homines saepe abutuntur habitus moralis virtutis, v. g. superbiunt saepe de suavitate. Ergo &c.

Resp. maj. ille habitus non est essentialiter bonus, quo quis abutitur tanquam principio sua actionis

con. maj. tanquam objecto suae actionis nego maj.
Equidem habitus ille non sic essentialiter bonus quo
quis abutitur tanquam principio suae actionis secus
vero e[st] ille abutitur tanquam objecto suae actionis:
porro qui superbiunt de sua virtute sic abutuntur
tanquam objecto, hoc modo saepe homines abutuntur
Deo caeterisque rebus vel sanctissimis; sed non abutun
tur virtute tanquam principio suae actionis, ita ut
habitus virtutis sit principium superbiae.
Ins. tam poten. quis abuti virtute tanquam principio
quamvis sit se bona quam potest quis bene uti
calamo bene aptato; atqui etc. ergo etc.
Nego maj. et paritatem ratio disparitatis quod
modus utendi calamo pendet a manu quae potest ad libitum
moveri; contra virtus essentialiter ordinatur ad hones
tatem et in se includit judicium rectum, quod non
potest flecti ad oppositum, alioquin foret simul per
versum et rectum; quod implicat.
Ins. potest quis male uti habitu scientiae; ergo et habitu
virtutis
Nego consequentiam et paritatem quod scientia sit de
ad veritatem non vero ad honestatem ordinatur imo sub
jecta objectione patet contra sententiae veritas si compa
ratio bene instituatur scilicet se habet habitus virtutis
ad honestatem sicut habitus scientiae ad veritatem; atqui
habitus scientiae ita inclinat et determinat ad veritat
em,

230 ut ad errorem non possit deflecti; ergo et parit habitus virtutis ita determinatur ad honestatem ut nequeat ab ea ad turpitudinem.

Obj. 2° potest quis abuti eo habitu qui hinc indifferens: atqui habitus virtutis hinc indifferens, cum sit electivus; ergo etc.

D. M. maj. potest quis abuti eo habitu qui hinc indifferens indifferentia contrarietatis, con. maj. contradictionis nego maj.

Equidem habitus virtutis hinc indifferens indifferentia contradictionis seu exercitii, quia potest exerceri vel non exerceri; at vero non hinc indifferens indifferentia contrarietatis nempe ad bonum vel malum, si quidem virtus ut supra dictum determinata sit ad bonum scilicet, licentia determinata sit ad verum. Ergo ex hypothesi quod homo agat ex virtute necessario agit propter honestatem.

Obj. 3° potest supponi christianus temperans qui deficiat ad impietatem ex malo mentem: atqui in illa hypothesi habitus temperantiae illum inclinabit ad jejunandum propter malum mentem et proinde ad actum malos.

D. M. minorem habitus temperantiae formaliter ex parte corporis hominem hunc inclinabit ad actum malos, con. minorem habitus temperantiae principaliter ex parte animae nego minorem.

Itaque habitus temperantiae potest spectari ex parte corporis et ex parte animae; habitus temperantiae ex parte corporis est ea corporis modificatio et dispositio

quae sole famulari animae in actibus temperantiae
habitus temperantiae ex parte animae in bona animae
affectio et inclinatio qua mens facilitatur et impellitur
ad honestatem in actibus temperantiae

Equidem ille apostata et desertor religionis Chris
tianae abuteretur habitu temperantiae ex parte Corp
oris quia sic Corporis habitu, quo virtuti famulari solebat
servire iniquitati; at vero non abutebatur habitu
temperantiae ex parte animae, id est, temperantia
non foret principium illius actionis quia temperantia
ex parte animae essentialiter inclinat voluntatem
ad honestatem in suis actibus.

Obj. 4.° finis et circumstantiae non sunt essentiales
sed accidentariae habitui virtutis hoc idem habitus
potest mutare finem et circumstantias atque ex bono
fieri malus.

R. dist. Antecedens finis et circumstantiae sunt accidentariae
habitui virtutis ex parte Corporis considerato, conc. Antece.
ex parte animae nego Antecedens.

Itaque finis et circumstantiae non sunt essentiales sed
accidentariae habitui virtutis ex parte Corporis considerato,
id est, ratione illius facilitatis qua in Corpore et solet
servire et famulare virtutibus quia illa facilitas licet per
actus honestos acquisita tam potest dirigi ad bonum
quam ad malum finem at vero finis et circumstantiae
sunt essentiales habitui virtutis ex parte animae, quia
virtus proprie est in anima primario et essentialiter

 inclinari ad honestatem ipso quod sit propter malum finem
aut pravis circumstantiis non sit virtute.

Sed finis honestus est aliquid virtuti extrinsecum, ergo
virtus ratione finis non est essentialiter bonus.

Respondeo finem esse quidem aliquid extrinsecum vir-
tuti, sed ordo virtutis ad honestatem est quid virtuti intrinsecum
et essentiale; ergo dic.

Quod pertinet ad aliam quaestionem utrum virtus posita
sit in medio,

Observa aliquid dici posse in medio duobus modis,
nimirum positive et negative.

Illud est in medio positive quod est inter duo extrema vitio-
sa, quorum unum est defectus alterum vero excessus, v. g.
manducare quantum decet dicitur esse in medio positive
quia est inter duo extrema quorum unum est defectus
nimirum manducare minus quam decet et alterum
excessus scilicet manducare plusquam decet; proindeque
manducare quantum decet consistit in medio, id est in
mediocritate positive.

Illud est in medio negative quod positum est in aliquo
statu neque excedente neque deficiente sive sit capax
excessus, sive non sit; talis est paupertas evangelica
respectu divitiarum; est enim in statu neque excedente,
neque deficiente quamvis non habeat duo extrema
quorum unum sit excessus et alterum sit defectus,
quia nemo potest peccare contra paupertatem evange-
licam

excedendo, cum ita versetur circa virtutis in illos deficien
omnino et contemnat. His praemissis dico

Conclusio 1ª

Omnis virtus moralis consistit in medio negative.

Probatur. nam illud consistit in medio negative, quod positum est in statu neque excedente neque defici ente, sive sit capax extremorum sive non sit: atqui virtus moralis consistit in statu neque excedente, neque defici ente. nam omnis virtus moralis est electio rei conformis rectae rationi: atqui res conformis rectae rationi neque excedit, neque deficit; ergo &c.

Hinc sequitur virtutem moralem esse in medio formaliter seu efficienter, ex aliquorum non nulli, quia illud est in medio formaliter seu efficienter, quod inclinat ad actus neque deficientes, neque excedentes. atqui virtus moralis inclinat ad actus neque deficientes neque excedentes, ergo &c.

Jam vero omnis virtus moralis potest spectari tum ratione objecti tum ratione finis tum ratione circumstantiarum simul quare dico

Conclusio 2ª

Omnis virtus moralis spectata tum ratione objecti tum ratione finis tum ratione circumstantiarum consistit in medio positive.

Pro. nam illa virtus consistit in medio positive quae est inter duo extrema vitiosa quorum unum est defectus

ad alterum. secus atqui nulla sit virtus moralis quae vel
ratione objecti vel ratione finis vel ratione circumstantia-
rum non habeat excessum et defectum, quos declinare
debet et quibus peccari potest contra virtutem; Ergo &c.

Satis conveniunt auctores de duabus ultimis superi-
oribus conclusionibus, sed controversia est inter illos
utrum omnis virtus moralis consistat in medio positive
ratione objecti, id est, utrum versetur circa aliquod objec-
tum vel materiam, quod suscipiendo plus et minus pos-
sit esse capax duplicis vitii, unius nempe per excessum
et alterius per defectum.

Conclusio 3a

Omnis virtus moralis non est in medio positive
ratione objecti seu materiae circa quam versatur.

Pro. nam illa virtus non est in medio positive ratione
objecti seu materiae circa quam versatur cujus materia
non suscipit magis et minus; atqui dantur virtutes
morales quarum materia non suscipit magis et mi-
nus tales sunt v.g. virginitas et paupertas Evangelica;
Ergo &c.

Hic specialiter disputatur de justitia utrum pariter
sit in medio positive ratione objecti et materiae circa
quam versatur.

Justitia definitur virtus moralis inclinans volun-
tatem ad reddendum unicuique quod suum est

Triplex distinguitur justitia commutativa distributiva et vindicativa.

Justitia commutativa est ea qua suum cuique redditur in commutationibus, id est in emptionibus venditionibus et aliis ejusmodi.

Justitia distributiva seu remunerativa est ea qua suum cuique redditur in praemiis laudabilium actionum.

Justitia vindicativa est ea qua suum cuique redditur in suppliciis vituperabilium actionum; his praemissis sit

Conclusio 4.a

Nulla justitiae species est in medio posita ratione objecti seu materiae circa quam versatur.

Ea namque illa virtus non est in medio posita ratione materiae in qua peccari non potest per excessum: atqui nulla est justitiae species in qua peccari possit per excessum. nam si quis peccaret in aliqua justitiae specie per excessum, peccaret alteri tribuendo plus quam suum est, sive bonum, sive malum: atqui in nulla justitiae specie quisque peccare potest alteri tribuendo plus quam suum est sive bonum sive malum ita ut laedat: nemo enim peccat in materia justitiae nisi quatenus alteri facit injuriam; atqui nullus praecise tribuendo alteri plus quam suum est sive bonum sive malum, facit injuriam, ita ut laedat; 1.o si sit bonum (videtur enim quod non fit injuria, nemo enim

potest comperiri quod si distribuatur plus boni quam jure
ad ipsum pertineat. 2°. Si sit malum sit quidem injuria
sed deficiendo quatenus tribuendo malum [illegible] de
malo plusquam par sit. Ergo in nulla justitiae specie
peccari per excessum sed tantum per defectum.
Est certe triplex Justitia, ut supra diximus, nempe
Commutativa, distributiva et vindicativa: atqui peccari
non potest per excessum in hac triplici justitia; quia haec
[illegible], nisi quatenus ad justum habe-
tur defectum, v.g. in justitia distributiva si centum princeps
centum nummos militibus fortiter pugnantibus,
vel dux exercitus centum distribuat nummos vel potius
rex vel plures: si centum largiatur, tribuet unicuique
quod suum est, nec ullo modo peccabit. si pauciores
peccabit quidem adversus justitiam sed per defectum,
minuendo nimirum bona militum: si distribuat
plures quam centum nummos peccabit adversus justiti-
am non quidem erga milites quorum auget bona,
sed erga principem deficiendo, detrahens scilicet de bonis
illius. idem dicendum est de caeteris justitiae speciebus.
Ergo nulla est justitiae species in qua peccari possit per
excessum sed per defectum.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1°. Illae virtutes sunt in medio positae ratione
materiae, in quarum materia reperitur defectus et excessus:
atqui in materia justitiae reperitur defectus et excessus

nam materia justitiæ Vindicativæ sunt pœnæ; atqui in pœn potest dari licentia; infligere enim centum plagas pro quadraginta sic licentia in pœnis. atqui potest judex centum pro quadraginta infligere plagas ergo &c.

Ergo minorem ad cujus probationem dico maj. materiæ Justitiæ Vindicativæ sunt pœnæ relative spectatæ concedo maj. sunt pœnæ absolute spectatæ nego maj. atqui &c.

Pœnæ absolute spectatæ sunt actus inflicti pœnæ relative spectatæ sunt iidem actus quatenus resarciunt aliorum damnum et eorum commendant sumptis.

Equidem pœnæ sunt materia justitiæ vindicativæ sed quatenus relative sumuntur. pono in pœnis relative sumptis non potest licentia dari adjectionis ergo &c.

Pro. atqui in pœnis relative sumptis potest sic licentia. non pœnæ sumuntur relative quando comparantur ad alterum; atqui potest sic licentia in pœnis comparatæ ad alterum nam dare alteri plus quam par sic licentia relative sumptis ad alterum atqui dari potest alteri plus pœnarum id est satisfactionis quam par sit; ergo &c.

Nego subsumptum ad cujus probationem dico minorem potest licentia in pœnis comparatæ ad alterum qui licentia relative ad alterum ad eos ~~comparatæ~~ ~~licentia~~ conditionis; ergo &c.

Itaque licentia respectu alterius non est conditionis, quia tribuit alteri plus satisfactionis, id est plus boni, quam ipsi debebat: atqui dare alicui plus boni quam ipsi

debetur non hi vitium in tuo vitium in lo consistit quod ine ratione fiat immunitio juris et boni hominis rei promidque quod evera sit defectus.

Ins. atqui talis excessus hi vitiosus. nam vitiosus hi excessus, qui tollit rationem justitiæ atqui talis excessus relative ad autorem tollit rationem justitiæ hop. &c.

RESP. subsumptum ad cujus probationem dis. maj. vitiosus est excessus, qui tollit rationem justitiæ per vitium oppositum conc. maj. per aliam virtutem nego maj. atqui &c.

Quippe excessus ipse potest dici tollere rationem justitiæ sed id fit per aliam virtutem nempe liberalitatem v.g. in justitia distributiva supponatur dux exercitus qui centum accepit nummos ex æquo distribuendos duobus militibus deciatem uni militi octoginta nummos certe hoc in hypotesi non peccon dux quod dederit octoginta nummos uni militi sed quod altero triginta detraxerit, ita ut si altero non læderetur, nullius criminis dux posset arguí.

Obj. 2.° plures infligere pœnas quam oportet excedere est in pœnis: atqui judex crudelis potest infligere plus pœnarum quam oportet; hop &c.

Dis. maj. plus infligere pœnarum quam oportet est excedere in pœnis absolute sumptis conc. maj. relative sumptis nego maj. atqui &c hop. &c.

Itaque certo quod judex crudelis potest excedere in pœnis infligendis

sed non peccari licenter poenarum nisi quatenus licenter sit defectus / diminutio juris; atqui peccare licenter poena rum quatenus sit diminutio juris sed peccare deficien do non faciendo; Ergo &c

D. Sed ista suppositione sequeretur licentiam et defectum in poenis sic unum eidem peccatum nempe defici bus circa justitiam vindicativam atqui hoc absurdum est. Ergo &c.

D. maj. sequitur licentiam et defectum in poenis sic unum et idem peccatum respectu diversarum personarum nempe sontis et auctoris contra maj. respe ctu unius et ejusdem personae negamus; atqui &c

itaque licentius in poenis sit peccatum deficiens respectu sontis, et defectus in poenis sit peccatum defici bus respectu auctoris; quia defectus in poenis detrahit de jure auctoris et licentia in poenis detrahit de jure sontis.

Quaeritur utrum numerus virtutum par sit numero vitiorum quod in solutione sit

Conclusio 3.a

Numerus virtutum non est par numero vitiorum.

Pr.o non numerus virtutum non sit par numero vitiorum sed virtutes quae sunt in medio formali ter, habeant duo vitia sibi opposita; atqui ita se habet nam virtus consistens in medio formaliter et positive sit electiva medii constituti inter duo

extrema opposita nempe extremum defectus et extremum ~~defectus~~ excessus atque virtus non potest hic electiva medii constitute inter duo illa extrema opposita quin una virtus sit inter duo vitia, v. g. liberalitas consistens in medio formaliter, habet avaritiam et prodigabilitatem tanquam duo extrema sibi opposita quorum unum hic excedens et alterum deficiens: nam prodigalitas est affectus dandi plus quam decet et avaritia est affectus dandi minus quam decet. Ergo una et eadem virtus si consistat in medio formaliter habet duo vitia sibi opposita proindeque numerus virtutum non est par numero vitiorum.

Quaeritur utrum virtutes sint inter se connexae;

quod in solvatur

Observa 1.° ex virtutibus aliae dicuntur communes, quia pertinent ad omnem vitae statum, qualesdum virtutes cardinales; aliae dicuntur speciales, quae pertinent tantum ad aliquem vitae statum qualis est magnificentia virginitas paupertas evangelica &c. non agitur hic de virtutibus quae sint aliam propriae vitae statum, sed de his quae sunt communes et pertinent ad quemlibet vitae statum: de his autem disputatur utrum illae sint inter se connexae ut una non possit esse sine altera

Obs. 2.° triplicem vulgo distingui virtutis statum nimirum continentiae temperantiae et statum hero icum.

Status Continentiæ quæ etiam dicitur Status incipientium, hic ille, in quo virtus admodum infirma et instabilis facile vincitur; talis hic Status virtutis inchoatæ.

Status temperantiæ qui dicitur etiam Status proficientium, hic ille in quo virtus jam firma et stabilis difficile vincitur; talis hic Status virtutis jam provectæ.

Status heroicus hic ille in quo virtus constans et firma jam vinci non potest, nec quid retardari difficultatibus; talis hic virtus heroum, quæ perfecta hic et consummata. His præmissis Sit

Conclusio 6a.

Virtutes sunt inter se connexæ in statu heroico.

Probatur: nam virtus in statu heroico debet hic ita constans et firma, ut nullis difficultatibus frangatur et retardetur: atqui sine consortio aliarum virtutum nulla virtus moralis potest esse ita constans et firma, ut nullis difficultatibus frangatur et retardetur: nam una virtus moralis sic ejusmodi, debet facile admodum superare difficultates oriundas etiam ex aliarum virtutum materia: atqui difficultates quæ oriuntur ex materia aliarum virtutum superari non possunt sine illarum virtutum consortio et auxilio; v.g. justitia non poterit omnes vincere tentationes, nisi conjuncta sit cum fortitudine temperantia et aliis virtutibus; maxime judex nisi sit fortis, poterit metu mortis in tentatione a

 jure reddendo deterreri nisi fuerit temperans oblectae libidinis occasione splendidae frangetur; ergo difficultates quae oriuntur ex materia aliarum virtutum superari non possunt sine illis virtutibus, proinde quae virtutes morales connectuntur necessario sunt inter se saltem in statu heroico.

Solvuntur Objectiones

Obj. 1o. in Alexandro in Caesare et in aliis bene multis ducibus fuit fortitudo in statu heroico atqui in his ducibus non fuerunt caeterae virtutes ergo &c.

Nego maj. nam ille non censetur habere fortitudinem in statu heroico qui vincitur a vitiis et cupiditatibus atqui Alexander victus fuit ebrietate et Caesar vero conviviendi cupiditate ergo &c.

Objicies 2o. Ea non sunt necessario connexa quorum unum potest esse sine alio atqui virtus moralis potest esse sine alia, ergo &c.

Dis. maj. ea non sunt inter se connexa quorum unum potest esse sine alio tum absolute tum relative con. maj. absolute tantum nego majorem atqui &c.

itaque si virtutes morales spectentur absolute et prout sunt boni habitus vel mentis affectiones possunt esse sine se invicem non vero si spectentur relative ad statum heroicum de quo Agimus.

Obj. 3o. judex potest proprio justitiae motivo superare voluptates et pericula quibus avocatur a reddendo cuique quod suum est atqui judex ille non

habere virtutem fortitudinis et temperantiae; Ergo justitia potest esse in statu heroico sine aliarum virtutum consortio. Ergo &c.

D. 1.º maj. potest judex ex proprio justitiae motivo superare voluptates et pericula sed aegre admodum con. maj. secus nego maj.

itaque judex ex proprio motivo justitiae fortiore potest absolute vincere difficultates quae occurrunt in jure reddendo cedita facile et prompte. ac si ageret ex motivo virtutum specialium ad quas pertinent ejusmodi difficultates, consequenter ille judex non habebit virtutem justitiae in statu heroico.

Obj. 4.º potest supponi judex semper bene exercuisse justitiam nec ullum unquam exercuisse fortitudinis actum, quia de [illegible] occasio atque in illa hypotesi erit perfecta justitia sine fortitudine.

Dis. maj. potest supponi judex nullum exercuisse actum fortitudinis externum con. maj. internum nego maj.

Duplex distinguitur actus virtutis, alter internus alter externus. Actus internus virtutis est activa mentis affectio cum recto proposito agendi circa materiam virtutis propter honestatem. Actus externus virtutis est actuale exercitium in materia virtutis externa et sensibili.

itaque in allata hypotesi nullus fortasse judex exercuit actus externos virtutis fortitudinis defectu occasionis, et non potuit exercere justitiam perfecte, nisi

plures habere in actu fortitudinis saltem internos nam
non potest habere justitiam in praxi nisi rectum habu
erit in rebus omnibus judicium. Cum justitia hic zelo
judicio non possit haberi in statu heroico. atque in rectum illud
judicium importat etiam omnem affectionem rectam
atque propositum agendi circa materiam cujuslibet virtu
tis hoc autem sufficit ut ille judex dicatur praeditus habitu
caeterarum virtutum.

Ad 2.e quod respondere potest justitiam plus hominis
non haberi in statu heroico quia si forte invideret occasio
defectu fortitudinis v.g. deterretur metu mortis a jure
reddendo et defectu temperantiae frangeretur oblata
libidinis explendae occasione.

Obj. 5.° vitia in statu feritatis non sunt connexa;
Ergo et virtutes in statu heroico connexae dici non
debent.

Dis. Antecedens vitia in statu feritatis non sunt
connexa, quando se mutuo juvare non possunt con
antecedens quando possunt se mutuo juvare nego ante.

Itaque vitia duplici distingui debent genere,
alia quae se mutuo adjuvant ut injustitia et intemperantia
superbia et crudelitas alia quae se mutuo minime
adjuvant ut prodigalitas et avaritia.

Equidem vitia in statu feritatis non sunt connexa
si se mutuo adjuvare nequeant, contra vero si

se mutuo adjuvare possent. Idem dicendum est de virtutibus connectuntur in statu heroico quando se se adjuvare possunt licet mutuam sibi non possint ferre operam, proindeque par est utrobique ratio.

Obj. 6.o virtutes intellectus non sunt necessario connexae in statu perfecto hoc est virtutes morales.

D. Antecedens virtutes intellectus quae se adjuvare nequeunt non sunt necessario connexae in statu perfecto con. Antecedens secus nego Antecedens.

De Subjecto Virtutum Moralium.

Quaeritur ibi quodnam sit subjectum proximum seu quo virtutum moralium an sit intellectus et voluntas duntaxat an etiam in appetitu sensitivo admittendae sint virtutes morales.

Quatuor numerantur virtutes morales cardinales nimirum prudentia justitia fortitudo et temperantia. de prudentia et justitia satis conveniunt philosophi residere praesertim in intellectu et voluntate: quare controversia tantum de fortitudine et temperantia utrum in appetitu sensitivo an vero tantum in voluntate reponi debeant.

Conclusio 1a

Admittendi sunt habitus temperantiae et fortitudinis in voluntate et in appetitu sensitivo.

Probatur nam quoties duae facultates sic se habent ut una moveatur per aliam ad aliquid agendum ita ut in utraque patiatur aliquam difficultatem in operando, tunc habitus facilitans praecipue quidem pertinet ad facultatem moventem, sed in facultate quae movetur admittendus est etiam habitus facilitans ad obsequendum: atqui appetitus sensitivus movetur per voluntatem ad actus temperantiae et fortitudinis ita ut voluntas et appetitus sensitivus patiantur difficultatem voluntas quidem imperando appetitus vero sensitivus obsequendo: ergo in voluntate et in appetitu sensitivo admittendi sunt habitus temperantiae et fortitudinis ita ut habitus imperantes fortitudinis et temperantiae pertineant ad voluntatem, habitus vero famulantes pertineant ad appetitum sensitivum.

Conclusio 2a

Fortitudo et temperantia quae sunt propriae virtutes morales in sola voluntate debent admitti.

Pro. nam virtutes morales debent in illa tantum admitti facultate, quae potest versari circa proprium objectum virtutum moralium: atqui sola voluntas potest versari circa objectum proprium virtutum mora
lium

nam proprium objectum virtutum moralium sit ipsa honestas amanda; atqui sola voluntas potest versari circa honestatem amandam, non vero appetitus sensitivus qui potest duntaxat versari circa bonum sensibile; ergo in sola voluntate reponi debent habitus fortitudinis et temperantiae, qui proprie sunt virtutes morales.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1.° habitus temperantiae et fortitudinis se habent ad appetitum sensitivum, sicut frenum quo dirigitur equus; atqui frenum imponitur equo non equiti; ergo habitus temperantiae et fortitudinis debent collocari in appetitu sensitivo qui est velut equus frenandus, non autem in voluntate quae se habet ut eques.

Dist. maj. habitus temperantiae et fortitudinis famulantes se habent ut frenum respectu habituum sensitivi conc. maj. habitus temperantiae et fortitudinis imperantes nego maj. [?] hoc [?].

Itaque duplex est habitus fortitudinis et temperantiae nempe imperans et famulans.

Habitus imperans est ille qui pertinet ad voluntatem, eamque inclinat ad eligendas actiones honestati conformes in materia fortitudinis et temperantiae; dicitur imperans, quia voluntatis est caeteris imperare facultatibus.

Habitus famulans est ille qui pertinet ad appetitum sensitivum eumque inclinat ad obsequendum

248 Eligenti actionem honestati conformem in materia temperantiae
et fortitudinis; appellatur famulans quia appetitus
sensitivus est obsequiis voluntati.

Equidem habitus fortitudinis et temperantiae famulantes se habent ad appetitum sensitivum, sicut se habet frenum respectu equi, non vero habitus imperantes qui pertinent ad solam voluntatem cum haec sola facultas possit intendere honestatem virtutis ind aliquo propter se habent habitus fortitudinis et temperantiae imperantes in arte equestris. igitur quemadmodum ars equestris pertinet ad equitem non vero ad equum, sic habitus fortitudinis et temperantiae imperantes pertinent ad voluntatem non vero ad appetitum sensitivum.

Obj. 2°: habitus residet in ea facultate quam dirigit: atqui virtus temperantiae et fortitudinis dirigit appetitum sensitivum; ergo &c.

R. maj. habitus residet in ea facultate quam dirigit immediate conc. maj. quam dirigit mediate nego maj. atqui &c. Atqui virtus temperantiae et fortitudinis dirigit appetitum sensitivum mediante voluntate in qua residet, siquidem voluntas dirigit habitibus temperantiae et fortitudinis appetitum sensitivum regit quemadmodum scriptor per artem scribendi dirigit calamum, licet ars scribendi non resideat in calamo; ergo a pari licet appetitus sensitivus dirigatur per

fortitudinem et temperantiam, illæ virtutes non de-
bent residere in appetitu sensitivo;

Enim vero quotiescumque facultas aliqua famula-
tur alteri facultati dirigenti, toties in facultate dir-
igibili residet habitus famulans, si sic ipsa dispo-
natur; habitus vero imperans residet in facultate
dirigente et movente; atqui appetitus sensitivus
in operationibus fortitudinis et temperantiæ dir-
igitur et famulatur voluntati; ergo in habitu sensitivo
reponendus hic quidem habitus temperans temperan-tiæ
et fortitudinis, non vero temperans quod ad solam
voluntatem pertinet.

Obj. 3° habitus fortitudinis et temperantiæ non
debent reponi in ea facultate, quæ non patitur
difficultatem circa res sensibiles; atqui voluntas
quæ sit facultas spiritualis nullam patitur difficul-
tatem circa res sensibiles; ergo &c.

R. Omnino, nam voluntas enim licet spiritualis
entitative sit, tamen affective corporea, et patitur
difficultatem circa res corporeas, propter conjunctionem
animæ cum corpore; quo propter habitus fortitudi-
nis et temperantiæ debent pertinere ad voluntatem
ut vincat difficultates ortas in materia fortitudinis
et temperantiæ.

Obj. 4° actiones appetitus sensitivi sunt actiones
virtutis; ergo habitus virtutis debent residere in appetitu
sensitivo.

250 Dices: Intendendo actiones appetitus sensitivi sunt actiones virtutis imperatae, sunt actiones virtutis elicitae, nego. Ergo &c. distinguo pariter consequens.

Itaque duplex distinguitur actio nempe elicita et imperata.

Actio virtutis elicita est ea quae proficiscitur et exercetur immediate a voluntate talis homo Deum adamare praecaritis.

Actio virtutis imperata est ea quae proficiscitur et exercetur ab aliqua facultate ex imperio voluntatis, talis est largitio pecuniae alicui egenti.

Equidem operationes appetitus sensitivi sunt actiones virtutis imperatae et famulantis, ac vero non sunt actiones virtutis elicitae et imperantis; proindeque operationes virtutis imperatae et famulantis possunt reponi in appetitu sensitivo; sed operationes et habitus virtutis elicitae et imperantis reponi non debent in appetitu sensitivo, quia virtus imperans non potest reponi in ea facultate quae non intendit honestatem: atqui appetitus sensitivus non intendit ipsam honestatem cum honestas non sit bonum sensibile; ergo virtus imperans ad solam voluntatem pertinebit, et non ad appetitum sensitivum.

Quaeritur utrum admitti possint in gentilibus quaedam virtutes morales saltem in statu imperfecto,

(idem utrumque) ille habitus laudabiles qui interdum reperiuntur in gentilibus sunt semper vitiosi.

Conclusio 3a.

In gentilibus admitti possunt quaedam virtutes morales in statu imperfecto.

Pro. Nam virtus moralis in statu imperfecto est quaedam facilitas agendi propter honestatem: atqui potest haec facilitas in gentilibus admitti. tum nam illa facilitas duo tantum requiri nempe rectum judicium ad bonum in voluntate affectionem ad sequendum rectum intellectus judicium atqui haec duo reperiri possunt in gentilibus; 1o quidem reperiri potest rectum judicium, quia participes sunt luminis naturalis; 2o in eorum voluntate potest esse bona quaedam affectio ad sequendum rectum intellectus judicium: nam illa affectio est dispositio acquisita actibus repetitis circa materiam virtutis: atqui gentiles saltem nonnulli aliquando fecerunt actus circa materiam virtutis siquidem ex Augustino libro de spiritu et littera c. 28 in infidelibus quaedam sunt opera quae secundum justitiae regulam vituperare non possumus sed merito ac jure laudare debemus; ergo etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. nulla sit in infidelibus virtus ne quidem in statu imperfecto, si quaevis eorum actio sit peccatum, virtus enim actibus peccati non comparatur: atqui quaelibet gentilium actio sit peccatum. nam ex apostolo ad romanos capite 14 quod non sit ex fide, peccatum est: atqui in gentilibus nulla sit fides; Ergo &c.

Nego minorem nam opera quae secundum justitiae regulas vituperari non possunt sed potius laudari debent non sunt peccata: atqui a S. Augustino hujusmodi laudata in gentilibus nonnulla dantur opera, quae secundum justitiae regulas vituperare non possumus sed merito ac jure laudare debemus Ergo &c.

Ad locum apostoli dis. quod non sit ex fide id est ex bona conscientia et certa quadam omnimoda peccatum sit conc., quod non sit ex fide theologica proprie dicta peccatum sit nego.

Itaque quod non sit ex fide id est quidquid fit contra conscientiam et dictamen rationis, semper sit peccatum; sed illud semper non sit peccatum, quod non fit ex fide proprie dicta ac theologica

quae facit Christianos; declarat enim Apostolus infideles posse recte agere, seu facere quod lege praescriptum est: sum enim gentes, inquit, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex.

Quod autem illud testimonium Apostoli omne quod non est ex fide peccatum est non debeat intelligi de fide theologica quae Christianos facit sed de sincera et sincero animi persuasione, patet quia hic agitur de ciborum delectu de quibus edere contra conscientiam non licere declarat Apostolus.

Illud illud est peccatum, quod Deo displicet: atqui quod non fit ex fide theologica Deo displicet nam ex eodem apostolo sine fide impossibile est placere Deo hoc Pr.

Ergo minorem nego, illud non displicet Deo, quod fit recta ratione et propter honestatem; atqui actus, qui fit sine fide theologica, potest fieri ex recta ratione et propter honestatem, v. g. judex aliquis potest solo justitiae veritatis, et ordinis amore jus litigantibus dicere; pariter dives potest inopi subvenire solo humanitatis studio quia id rationi et ordini convenit.

Ad authoritatem apostoli dis. sine fide impossibile est placere Deo in ordine supernaturali conc. in ordine naturali nego.

Equidem sine fide nemo potest placere Deo in ordine supernaturali, id est quid quando agere quod merere

actum

vitam aeternam, quia ad id necessaria fides. Necessaria hic inquam creaturum 2°. fratrem justificans, sine qua nemo salvari potest.

C. Sj. 2: ille actus non hi actus virtutis qui procedit a principio malo atqui omnes actus infidelium procedunt a principio malo nimirum a concupiscentia quae facit mala hi; hoc d.

S. V. maj. ad comprobationem nempe omnes actus procedere a concupiscentia siquidem plures Ei sunt secundum rectam rationem et proinde boni sunt moraliter; hinc vero illae actiones non sunt malae moraliter et in ordine naturali quae merentur aliquam mercedem temporalem atqui sic Augustino L. 5. de Civitate Dei c. 12 quaedam infidelium actiones meruerunt mercedem temporalem, delictorum praeteritorum obtinere remissionem peccatorum in inferis ut ait idem Augustinus Libro 4° contra Julianum Capite 3°; hoc d.

N. S. nullum hi medium inter charitatem et concupiscentiam, nam juxta Augustinum ubi non hi charitas ibi regnat formalis cupiditas; atqui actiones Gentilium non oriuntur a charitate hoc d.

D. V. maj. nullum hi medium inter charitatem et concupiscentiam ratione subjecti conc. maj. ratione actus nego maj. atqui d.

itaque nullum sit medium inter charitatem et concupiscentiam ratione subjecti, videlicet, subjectum nempe homo est in gratia vel in peccato; sed datur medium ratione actus; quamvis enim homo supponatur sive in gratia, sive in peccato, omnes tamen ejus actiones non veniunt de la charitate, vel a concupiscentia: 1° non a charitate, quia justus saepe venialiter peccat. 2° non a concupiscentia, aut infidelitate, quia nonnullae illius actiones possunt oriri a recta ratione, praesertim adjuvante gratia actuali, nam, ut habet augustinus libro de spiritu et littera c. 28, non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vitae suae facere aliqua legis praecepta vel sapere. Sicut enim non impediunt a vita aeterna justum quaedam peccata venialia sine quibus haec vita non ducitur, sic ad salutem aeternam nihil prosunt impio aliqua bona opera sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur. unde patet Augustinum credidisse in gentilibus non nullas esse actiones bonas morales, quamquam nihil prosint ad vitam aeternam; has autem a lumine rationis, non a concupiscentia aut infidelitate non proficisci.

Obj. 3.° ex Sancto Augustino gentiles non habent veram pudicitiam quia non servant fidem conjugii propter verum Deum pariter ex eodem doctore fortitudo gentilium est cupiditas; gentiles sunt arbores steriles; denique Augustinus passim invectatur pelagianos quod dicerent hominem per congenitas vires aliquod bonum facere posse et legem naturalem implere; ergo existimavit nullam esse in gentilibus actionem bonam.

Respondeo 1.° Sanctum Augustinum ita loqui non quod existimet omnes prorsus gentilium actiones esse peccata, sed quia raro contingit ut ex solo rationis judicio non ex pravo aliquo cupiditatis stimulo infideles suos exerceant actus.

2.° Sanctus Augustinus saepe agit de actibus gentilium consideratis in ordine ad vitam aeternam non autem in ordine ad honestatem naturalem; jam vero si vitales actus infidelium spectentur in ordine ad vitam aeternam non sunt virtutes et quodammodo etiam possunt dici peccata, sic gentiles merito vocantur ab Augustino arbores steriles quia non ferunt fructus vitae aeternae.

Nb. hanc nostram responsionem adhibebat olim Julianus cum fatebatur opera infidelium esse sterilia ad vitam aeternam; igitur cum Augustinus

nihilominus cum urgeat ex insectatus poterat ac ius
tamen crediderit omnia opera infidelium non tantum
fore sterilia ad vitam aeternam sed nimine parti
cipare nocturnalem honestatem.

Dis. Antecedens homo responsionem ad libebat olim
Julianus stricte et apparente conc. Ante. sincere et
in rei veritate nego Antecedens.

Itaque Julianus non loquebatur sincere et ex animo
sed hanc afferebat responsionem ut declinaret difficultatem ac
defugeret suspicionem erroris quapropter si eum refutat
Augustinus l. de lege observata infidelium meretur gratiam
gratia ipsi debita jam non amplius fuit gratia quae sit
gratis data ex quibus Augustini verbis constat Julianum
quem refellit credidisse in rei veritate opera infidelium
mereri adeo gratiam salutis atque adeo non esse sterilia
in ordine ad vitam aeternam.

Obj. 4° Ea opera non sunt bona neque quidem bonitate
morali quae non referuntur ad Deum atqui opera infi
delium non referuntur ad Deum siquidem infideles Deum
non cognoscunt.

Dis. maj. Ea opera non sunt bona neque in bonitate
morali quae non referuntur ad Deum neque explicite
neque implicite con. maj. explicite nego majorem.

Itaque opera infidelium non referuntur ad Deum
explicite quia infideles explicite Deum non cognoscunt sed
possunt referri ad Deum implicite quia omnis actus bonus

et honestum, ita ut bene refertur ad Deum finem: sunt enim propter honestatem
moralem, id est, veritatem, justitiam vel ordinem, quae
sunt quidam divinitatis radius scilicet in
ejusmodi actionibus homo non agit ut infidelis sed quatenus
aliquid retinet boni, illius quod in prima sua origine adeo
accepit; ergo etc.

Obj. Si opera infidelium referuntur ad Deum implicite
quia fiunt propter honestatem moralem, Deus erit tantum
finis operis non vero operantis: atqui id non sufficit ut
Gentilis homo censeatur facere aliquod bonum opus; ergo
etc. R. Neg. min.; Deus enim non erit tantum finis operis sed
etiam finis ultimus operantis saltem implicite licet
supponatur gentilis Deum non agnoscere; namque Deus
sit finis operantis saltem implicite, satis est quod gentilis
tendat ad aliquam divinae essentiae participationem
atqui licet gentilis Deum non cognoscat explicite attamen
potest agere propter honestatem sicque tendere ad
aliquam divinae essentiae participationem. V.g. judex
ethnicus potest, solo justitiae, veritatis et ordinis amore, jus
suum contendentibus dicere; potest largiri eleemosynam pauperi ex amore misericordiae, humanitatis, proximi:
atqui haec omnia bona sunt et honesta moraliter; ergo etc.

Adde quod non negamus ut jam supra monui
infideles in ejusmodi actibus adjuvari aliqua
gratia actuali.

De Variis Virtutum Speciebus.

Virtus moralis ex dictis ea vocatur quae pertinet ad dirigendos actus humanos ad honestatem.

Virtus moralis universim duplex distinguitur aut distingui potest prudentia aut Charitas, prudentia quidem quae sita in intellectu recta ratio agendorum et Charitas quae sita in voluntate rectitudo agendorum ratio hujusce est quia tot sunt universim admittendae virtutes morales quot sunt universim difficultates superandae in dirigendis actibus ad honestatem atqui duae sunt ejusmodi difficultates generatim altera pertinens ad intellectum nempe agendorum ignorantia altera pertinens ad voluntatem nimirum perversitas porro agendorum ignorantia tollitur tollitur per prudentiam et perversitas corrigitur per Charitatem Ergo duae sunt generatim Virtutes morales quibus tota norma honestatis et probitatis continetur nempe prudentia residens in intellectu et Charitas residens in Voluntate.

Jam vero Charitas seu agendorum rectitudo potest spectari vel quatenus reddit unicuique quod suum est nempe Deo nobismetipsis et proximo et tunc vocatur justitia vel quatenus imponit modum timori et dolori quibus homo deterretur ab honesto agendo et dicitur fortitudo.

vel denique spectatur quatenus ponit modum volup-tati et appellatur temperantia. quapropter justitia, fortitudo et temperantia a caritate tanquam a fonte fluunt et manant. nunc patet secundum mediatam et immediatam virtutum distributionem quatuor esse generatim admittendas virtutes morales prudentiam justitiam fortitudinem et temperantiam, quae cardinales dicuntur quia quatuor illis virtutibus tota vita moralis vertitur et nititur tanquam janua suis cardinibus.

De Prudentia

Prudentia definitur ab Aristotele habitus vera cum ratione activus circa ea quae sunt bona aut mala moraliter. a Sancto Augustino dicitur rerum appetendarum ratio et fugiendarum seu scientia. siquidem prudentia distinguit bona a malis et utilia a noxiis omnemque vitae rationem moderatur.

Actus sunt praecipui actus prudentiae consultatio rectum judicium et imperium.

Consultatio quae inquirit media utilia et necessaria ad finem consequendum. unde proverbiorum capite 4.º prudens agit omnia cum consilio. consultationi opponitur praecipitatio.

Rectum judicium fructus mentis nostrae quo certo dicernimus quid sit agendum quid ve fugiendum. recto judicio opponitur hebetudo et stoliditas mentis.

Imperium sive actus mentis quo praecipitur qua ratione utendum sit de mediis quae optima fuerunt judicata.

Praeterea aliae assignantur prudentiae partes quibus ipsa adjuvatur nimirum memoria, solertia, docilitas circumspectio et providentia.

Prudentia opponitur imprudentia quae ignorationem aliquando, semper vero praecipitationem dicit; opponitur quoque negligentia quae pigritia sive quaedam animi mollities. nimia bonorum terrestrium sollicitudo sit etiam vitium oppositum prudentiae; hinc illud Scripturae in proverbiorum capite 23 versu 4o: noli laborare ut diteris sed prudentiae tuae pone modum.

De justitia.

Justitia definitur a multis perfectiva et constans voluntas tribuendi unicuique quod suum est minus accurate, quia justitia non sit facultas sed habitus. unde accuratius definitur perfectiva et constans facilitas reddendi cuique quod suum sit.

Triplex ut alibi diximus, sit justitia, nimirum commutativa, distributiva et vindicativa.

Partes justitiae sunt religio erga Deum, pietas erga parentes, et observantia erga caeteros homines, praesertim qui aut virtute aut dignitate praestant.

Quaeritur hic utrum in poenis decernendis talio observari debeat.

Duplex sit talio physica et moralis. Talio physica

tur auxipositu pene eque physico vinunio similis hu inju
ne illatæ ut cum dicitur in Scriptura oculus pro oculo
dens pro dente. Talio moralis hu quædam proportio
supplicii cum injuria illa habita ratione persona
rum et circumstantiarum in quibus actio peracta fu

Conclusio 1.a

Talio moralis in pœnis decernendis debet observari

Probatur nam illud observari debet quod æquam
ponit proportionem inter offensam et pœnam in
reparatione injuriæ atqui talis hu talio moralis,
quia gravitas injuriæ et meritum satisfactionis
æstimantur, non hu solo materiali injuriæ aut
satisfactionis, sed etiam ex certa dignitate personarum
offensæ et offendentis et hu aliis circumstantiis: ergo
talio moralis in pœnis decernendis debet observari:
ergo &c.

Conclusio 2.a

Talio physica non debet observari in justitia
vindicativa

Pro: nam illud non debet observari in justitia vindi
cativa quod in reparatione injuriæ non ponit
justam æqualitatem inter offensam et pœnam sed
deficit vel excedit: atqui talio physica hu ejusmodi,
v. g. si quis princeps subditum, superior inferiorem
percusserit non propterea pariter repercutiendus:
nam tunc daretur excessus in pœna; si vero ab altera

parte subditus ipsemet inferior superiorem percusserit, satis non hic, si puniretur pecuniatim, non tamen bene defectus in poena; hoc talio phisica non debet observari.

Et certe gravitas injuriae et meritum satisfactionis non sine petitur ex solo materiali injuriae cum satisfactionis, sed ex dignitate personarum et aliis circumstantiis: atqui quando observatur talio phisica, habetur tantum ratio injuriae materialiter sumptae non vero dignitatis personarum et aliarum circumstantiarum in quibus injuria et satisfactio versantur.

Dices dictum fuit judaeis oculus pro oculo, dens pro dente: atqui illud fuit talio phisica, hoc ergo &c.

Dis. maj. dictum fuit judaeis ad duritiem cordis, oculus pro oculo, dens pro dente conc. maj. ad perfectam rationem justitiae nego maj. atqui &c.

Itaque illud justitiae genus traditum fuit judaeis ad duritiem cordis eorum et in finis imponeretur ultioni, sed erat justitia imperfectorum.

Quaeritur ibi utrum judex debeat judicare secundum allegata et probata contra propriam scientiam quod ut intelligatur.

Observa judices et magistratus in republica creari, ut illorum ministerio respublica reddatur unicuique quod suum est, juxta leges quas ipsa plena aequitatis constituit: jam vero ex lege de facto jus non est hic apud homines; proindeque necesse erit judex in

promunciandis judiciis attendere ad legem et factum in suo cuique jure servit studio et scrutatione cognitionem legum consequitur judex, notitiam vero facti habet ab instrumentis et testibus: quare fieri potest absolute ut judex aliquid noverit ex propria scientia et tamen contrarium accipiat ab instrumentis aut relatione testium, v.g. fieri potest ut judex propria scientia sciat paulum ab omni crimine esse immunem, et gilum tamen instrumentis publicis et relatione testium homicidii accusatum et convictum videat.

In hoc casu quaestio fit utrum judex pro habitis instrumentis publicis et relatione testium sequi debeat propriam scientiam an potius neglecta privata scientia teneatur sequi alienam notitiam ab instrumentis publicis et testibus acceptam atque adeo damnare eum quem novit innocentem. hoc eum debent intelligi quaestio utrum judex debeat judicare secundum allegata et probata, quare sit

Conclusio 3a.

Judex debet judicare secundum allegata et probata contra propriam scientiam.

Pro. nam persona publica judicans ut publica, id est vices reipublicae gerens, debet judicare secundum scientiam publicam, quia judicare debet sicut judicaret respublica atqui judex ut persona publica scientiam

autem publica hic ea quae habetur per instrumenta publica et testes, id hic allegata et probata; ergo etiam si reclamet propria scientia judex debet judicare secundum allegata et probata.

Et certe haec sententia hic admittenda, qua sublata maxima derivantur in rem publicam incommoda; atqui nisi judex teneatur judicare secundum allegata et probata maxima derivantur in rem publicam incommoda: 1º nullo amplius remaneret judiciorum forma, quia judex ad arbitrium suum vel quovis alio modo corruptus posset reum absolvere testando se eum cognoscere innocentem. 2º male consuleretur securitati judicis apud quem malevoli potentiam accusare innocentem et judicem cogant abire magistratu ne scilicet insontem morti damnet. 3º non consuleretur etiam publicae tranquillitati; maximi enim excitabuntur in populo motus, si qui juridice reus probatus est et proinde talis habetur, absolvatur a judice; ergo judex reclamante propria scientia debet judicare secundum allegata et probata. unde illud deuteronomii in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1º rex non debet judicare secundum allegata et probata; ergo nec judex. . . . .

(Ci) Si consequentiam et paritatem ratio disparitatis in quod Rex pro sua suprema potestate possit etiam reos absolvere unde a fortiori potest et debet absolvere et dimittere eum quem novit innocentem; at vero judex sit merum reipublicae instrumentum; proindeque judicando debet sequi scientiam publicam.

Obj. 2.a homo judicando debet se conformare judicio divino atqui judicium divinum fit semper secundum privatam scientiam non autem secundum scientiam publicam quando opponitur scientiae privatae

Dis. maj. homo judicando debet se conformare quantum potest judicio divino conc. maj. secus nego maj. atqui &c.

Itaque judex utique judicandum debet quantum potest se conformare divino judicio, sed in praesenti hypothesi non potest judicare quemadmodum Deus judicaret siquidem Deus ut pote supremus Dominus judicat propria authoritate, judex vero judicat tantum authoritate accepta a republica; hinc in ferendis judiciis debet sequi scientiam publicam.

Et certe si valeret hoc argumentum, cum Deus non absolvit reum quantumvis juridice probatum innocentem sic judex eum non deberet absolvere, ut se conformaret judicio divino: atqui id falsum esse fatentur ipsimet adversarii hinc argumentum nihil probat

Objicies 3.° Exodi Capite 23 versibus 10 et 20.
Vetitum hic judicem, ex quo falsum testimonium his
verbis, non audies vocem mendacii, nec in judicio
acquiesces plurimorum sententiae, ut a recto devies:
atqui judex judicans secundum allegata et probata
audit vocem mendacii et plurimorum sententiae
acquiescit ut a recto devies; Ergo &c.
Dist. maj. non audies vocem mendacii, si mendacium
possit sapientia judicis palam fieri et publice mani-
festari, Con. maj.; si mendacium arte nulla possit
detegi et publice manifestari, Nego maj. atque id hic.
Itaque quando mendacium aliqua arte et
sapientia judicis detegi et manifestari potest, quem-
admodum legitur in Scriptura detectum fuisse men-
dacium testium sapientia Danielis in causa Susannae:
tunc judex non debet audire et sequi vocem mendacii;
sed res aliter se habet, si mendacium palam fieri
et manifestari non potest, nec tunc judex audit vocem
mendacii, ut a recto deviet, eo dum munus judicis
implevit juxta aequissimam judiciorum formam;
quapropter illa Exodi verba non pertinent ad praesen-
tem quaestionem, quia ibi argumentur iniqui judices
qui a recto deviant, adducunt falsos et mendaces
homines, quorum iniquas voces audiunt, ut opprim-
ant innocentem.

Obj. 4º. Judex condemnans innocentem contra propriam sententiam mentitur; siquidem condemnat reum quem novit innocentem, atqui nunquam licet mentiri; Ergo &c.

Resp. neg. maj. nam judex in eo casu non pronunciat accusatum esse reum, sed illum esse legitime et juridice convictum; quod certe in hypothesi verum est.

Obj. 5. non licet judici occidere hominem innocentem; atqui si judex judicaret secundum allegata et probata, contra propriam scientiam occideret innocentem; Ergo &c.

Resp. dist. maj. non licet judici occidere hominem innocentem cognitum ut innocentem conc. maj. secus nego maj. patet solutio.

Inst. minus licitum est judici occidere hominem innocentem cognitum ut innocentem privata scientia, quam licitum sit non sequi scientiam publicam; Ergo quoties contingit vel occidendus sit homo innocens, vel deserenda sit scientia publica, judex debet servare innocentem et deserere scientiam publicam.

Resp. antecedens nam non occidere hominem innocentem cognitum ut innocentem scientia privata, hoc pertinet ad bonum privatum; at vero non deserere scientiam publicam inhaerendo judiciis publicis, hoc

pertinet ad bonum publicum; hoc sunt vel occidendus hic innocens, vel deserenda scientia publica, magis expedit reipublicae occidi hominem innocentem, quam deseri scientiam publicam: hinc enim longe majora exsurgerentur in rempublicam incommoda, quam unius hominis innocentis occisio quae afferende raro et per accidens contingeret.

Obj. 6. adhibentur testes in judiciis ut fiat notus judici author criminis; hoc si judex propriam habet scientiam rei gestae, non debet aliam quaerere per allegata et probata.

Dis. Antecedens adhibentur testes in judiciis, ut notus fiat judici author criminis per scientiam publicam et reipublicae mentem cognoscat, conc. ante; ut cognoscat simpliciter authorem, neg. antecedens.

Itaque ad legitimam judiciorum formam non sufficit ut judex cognoscat simpliciter authorem sceleris, sed necesse est ut cognoscat modo convenienti judiciis, quae exercentur authoritate publica et nomine reipublicae, cujus judex minister: porro modus ille conveniens hujus ut judex cognoscat authorem criminis per scientiam publicam, quae non dicitur in libera potestate judicis, ne simul testis sit et judex; quod omnino repugnat legitimae judiciorum formae.

Obj. 7°: Si judex posset judicare secundum probata et allegata contra propriam scientiam non satis foret provisum innocentiae securitati; nam non hu satis provisum innocentis securitati quando malitia hominis la mente potest facere reum: atqui si judex posset judicare secundum allegata et probata tunc malitia hominum posset insontibus facere reos; Ergo &c.

Nego antecedens ad cujus probationem dis. maj. satis non foret provisum innocentiae securitati, quando malitia hominum insontibus posset facere reos de facto con. maj. de jure tantum nego maj. atq. &c.

Itaque potest quis fieri reus duobus modis de jure et de facto

Reus de jure hic ille, qui instrumentis publicis et relatione tantum juridice convincitur alicujus criminis

Reus de facto hic ille, qui revera in culpa versatur et aliquod crimen perpetravit.

Equidem in nostra sententia malitia hominum potest facere reos de jure, non vero de facto; proinde quod non sequitur innocentis securitati minus bene provisum; 1°: quia nunquam forsitan occurret ille casus in quo solus judex habeat privatam scientiam

innocentiæ hominis quivoceu[?] [illegible] 2°. quia in contraria scientia longe graviora sequerentur incommoda.

Obj 8°. Si judex certo cognosceret se non habere authoritatem, non posset accusatum damnare, quidquid adduceretur ad probandum quod haberet autoritatem 2°. si judex certo noverit iniquitatem alicujus legis, non potest secundum illam judicare quamvis ista probetur justa 3°. Si quis sciat hanc mulierem non esse suam uxorem non potest licite ad eam accedere, licet juridice probetur esse ejus uxorem; ergo a pari si judex propria scientia noverit aliquem esse innocentem quantumvis instrumentis publicis et relatione testium convincatur alicujus criminis eum damnare non potest.

Respondeo 1°. si agatur in objectione de authoritate temporali nego antecedens. Si quis enim juridice probetur esse judex, potest exercere officia judicis, quia publica persuasio sufficit ad tribuendam authoritatem. Si vero agatur de authoritate spirituali magna est disparitas quia authoritas spiritualis v.g. sacerdotiones pendet a caractere quem publica testimonia et aliæ probationes externæ non tribuunt.

Resp. ad secundum si agatur de lege revera injusta non potest ejus equitas sic probari, quin probationes refelli possint; non enim nos hic de facti quæ probantur authoritate testium, sed de re juris, quæ rationibus debet ostendi.

Resp. ad tertium nullam esse paritatem ratio disparitatis est quod accedere ad mulierem hic actus hominis est personae privatae adeoque debet dirigi per propriam notitiam, sed judicare hic actus judicis prout persona publica; proinde eaque debet dirigi per scientiam publicam.

Obj. 9°. Si judex debet judicare secundum allegata et probata, Pilatus non peccavit damnando Christum atqui id dici non potest; hoc ergo etc.

Resp. maj. nullam fuisse unquam paritatem inter hominem et Christum Dei filium, qui non modo ex Scriptura Sacra ostendebat se Messiam a prophetis annunciatum, sed etiam homo demonstrabat divinitatem infinitis numero miraculis quibus fidem denegare erat hominum impiorum et inexcusabilis caecitas.

2°. ille judex peccat qui damnat eum qui non fuit juridice convictus et juxta legitimam judiciorum formam; atqui Pilatus damnavit Christum non convictum juridice secundum legitimam judiciorum formam. jicem legitima judiciorum forma postulat 1°. ut fiat et inquisitio testium publice non a se sit nota, 2°. ut illorum testimonia conveniant et probent crimen hominis accusati: atqui nihil horum contigit in causa Christi, ut patet ex Scripturae verbis Matthaei c. 26. versu 59, principes autem sacerdotum et omne concilium quaerebant falsum testimonium contra Jesum ut

cum morti traderent, et non invenerunt, cum (ut dixi) multi falsi testes accessissent: et Marci decimo quarto verso 57 convenientia testimonia non erant: et Matthaei 27 ait illis praeses, quid enim mali fecit? at illi magis clamabant dicentes crucifigatur: et Lucae c. 13 v. 22 nullam causam mortis invenio in eo. et Joannis c. 19 v. 29 exivit ergo Pilatus ad eos foras et dixit, quam accusationem affertis adversus hominem hunc, et responderunt et dixerunt ei, si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. quae omnia probant in causa Christi violatam fuisse omnem judiciorum formam atque adeo ipsum injuste omnino fuisse damnatum.

De Fortitudine

Fortitudo est constans et perpetua facilitas subeundi pericula et sustinendi dolores honoris motivo honestatis.

Partes integrantes fortitudinis sunt fiducia, magnanimitas, patientia, et perseverantia: nam ad perfectionem actuum fortitudinis duo requiruntur, nimirum agere fortiter et pati fortiter: primo actio pertinet ad aggressionem, passio vero ad sustinentiam. jam vero ad aggrediendum duo sunt necessaria scilicet fiducia ad animi praeparationem pertinens, et magnanimitas ad constantiam operis executionem

pertinens. pariter ad sustinendum duo requiruntur, nempe patientia, ut animus malorum pondere sive praesentium, sive imminentium, non frangatur, et perseverantia, ut animus malorum vel laboris diuturnitate non deficiat.

Fortitudini opponitur per defectum timiditas, et per excessum temeritas.

Quaeritur ibi utrum nobilius sit aggredi quam sustinere seu utrum fortitudo magis eluceat in aggrediendo quam defendendo.

Conclusio 1a.

Fortitudo magis elucet sustinendo quam aggrediendo.

Probatur nam ibi magis elucet fortitudo ubi major sit superanda difficultas: atqui caeteris paribus major sit difficultas superanda in defensione quam in oppugnatione, nam major sit difficultas superanda respectu illius hominis qui difficilius potest in suum commodum pericula convertere atqui defensor difficilius potest in suum commodum pericula convertere: qui enim periculum non habet in sua potestate difficilius potest ille in suum commodum convertere periculum atqui defensor non habet periculum in sua potestate sed aggressor qui periculum sumit ex propria electione unde aggressor censetur praevidere omnes seu singulas periculi circumstantias quas praestare nequit defensor.

Et certe illustrior sit fortitudo in sustinendo quam ag-

grediendi hinc magis laudatur homo qui dicit deffensor quam si dicere aggressor et dicendum magis vituperatur homo qui victus in aggressor quam si deffensor victus fuisset atque res ista in idem tenet quia majus dubium in periculum deffensoris quam aggressoris.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1º nobilius est agere quam pati atqui aggredi est agere sustinere vero ac deffendere est pati; ergo etc.

Distinguo minorem sustinere mere passive est pati, conc. minorem sustinere active nego minorem.

Itaque in praesenti negotio sustinere mere passive est admittere malum sine ulla resistentia; sustinere active est subire periculum cum aliqua resistentia.

Equidem sustinere mere passive est duntaxat pati, autem sustinere active id est resistendo et vim vi repellendo non est simpliciter pati.

Objicies 2º difficilius est obsidere quam ab obsidione deffendere; ergo nobilius est aggredi quam deffendere.

Nego antecedens obsidentes enim et obsidentes habent in sua potestate periculum locum tempus et alias temporis circumstantias unde difficilior est sorte conditio obsessorum quam obsidentium.

Quaeritur utrum fortitudo magis eluceat in repentinis quam in praevisis.

Respondeo affirmative nam fortitudo magis lucet ubi opus est habitu magis confirmato: atqui in re pentinis magis opus est habitu constantiori ac magis confirmato quia periculum praesens minime praevisum vehementius virtutem urget

Dices nobilior est actus virtutis quo liberior et magis deliberatus: atqui actus praevisus est ejusmodi; Ergo Resp. Dis. maj. si Caetera sint paria Conc. maj. secus nego maj. porro omnia non sunt paria repentinus enim actus fortitudinis difficilior est atque adeo nobilior cum enim fortitudo versetur circa difficilia nobilitas actus fortitudinis aestimari debet ex difficultate.

Quaeritur 2o. utrum sit actus fortitudinis se ipsum occidere.

Respondeo negative quia ille actus non est fortitudinis qui oritur potius ex infirmitate et ignavia quam ex firmitate et animi Constantia: atqui sibi mortem inferre, oritur potius ex ignavia quam ex animi firmitate et Constantia siquidem directa hujusmodi occisio est animi determinatione et impatientia propter gravitatem et diuturnitatem, quia ejusmodi malis tolerandis impar sit animus.

Dices ingens adire periculum et acerbissimum Constanter pati dolorem est actus fortitudinis.

atque se ipsum directe occidere sunt ingens adire periculum ergo &c.

Distinguo maj. ingens adire periculum et acerbissimum dolorem constanter pati ex recta ratione et laudabili motivo sunt actus fortitudinis conc. maj. ex omnimoda desperatione et metu majoris mali nego majorem.

Itaque violentas sibi manus inferentes quidam non agunt ex recta ratione sed metu gravioris mali quod sustinere fortiter nequeunt, unde pusillanimes et ignavi haberi debent non fortes et constantes.

Instabis laudatur Samson quod sibi mortem consciverit ergo &c.

Dis. Antecedens quod sibi mortem consciverit inspiratione divina conc. Antecedens privata authoritate nego antecedens.

Adde quod Samson non se directe interemit sed opprimendo hostes dei ipse fuit oppressus quemadmodum olim Eleazar oppressus fuit ab Elephante cui libenter se supposuerat. Machabeorum libro primo capite sexto versu 46.

Quaeritur utrum duellum sit actus fortitudinis.

Duplex est duellum privatum et publicum. duellum publicum est illud quod authoritate publica suscipitur ad parcendum civium sanguini et pacem procurandam tale fuit olim certamen inter Davidem et Goliathum inter Horatios et Curiatios apud romanos.

Duellum privatum est illud quod authoritate privata

 suscipitur propter bonum privatum dispositus sic.

Conclusio 2a

Duellum publicum est actus fortitudinis

Probatur: nam ille actus est verae fortitudinis qui in materia fortitudinis exercetur secundum rectam rationem: atqui duellum publicum, hujusmodi scilicet publicum bellum suscipi potest secundum rectam rationem ergo forti... duellum publicum ergo &c.

Conclusio 3a

Duellum privatum non est actus verae fortitudinis

Probatur: nam ille actus non est verae fortitudinis qui non exercetur ex motivo honesto et laudabili: atqui duellum privatum non exercetur ex motivo honesto et laudabili. Duplex enim est tantum motivum duelli privati nimirum ulciscendae injuriae aut veritatis manifestandae: atqui neutrum dici potest honestum et laudabile 1° quidem ulciscendae injuriae privatae non est motivum laudabile et honestum: nam illud non est honestum et laudabile quod recta ratio prohibet atqui recta ratio prohibet duellum privatum adhiberi ad ulciscendam injuriam privatam. Solae enim ultionem inferre in potestate privatorum non sunt tamquam soli reipublicae permittitur; 2° manifestandae veritatis pro duellum privatum non est non est motivum honestum sequi sequitur homicidium [illegible] spe manifestandae veritatis.

atque in duello privato sequitur homicidium sine ulla spe manifestandæ veritatis; ut enim haberetur cognitio veritatis per duellum deberet inquirens in duello cadere innocens vero vincere: atqui res sæpe aliter accidi-num: sæpe cum innocens solus cadit, aut etiam non nunquam ambo cadunt: ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1°. bellum inter principes licitum est ad ulciscendam injuriam et jura repetenda: atqui non minus bello quam duello cadunt nocentes et innocentes: ergo nulla nostra probatio.

Dist. maj. bellum licitum est inter principes ad ulciscendam injuriam et jura repetenda quando injuriam et jura aliomodo repeti non possunt, conc. maj. secus, nego majorem.

Itaque hoc est discriminis inter principes et privatos homines qui reipublicæ legibus subjiciuntur, quod privati possunt adversus privatos agere de injuria ulciscenda et jure repetendo coram judicibus reipublicæ ad hoc constitutis: at vero principes non habent judices superiores apud quos litigare possint de juribus repetendis, cum in his in terris uni Deo subjiciantur in temporalibus.

Ins. sæpe contingit ut non possimus injurias ulcisci per judices et principes, nempe quando domini

280 testes aut corrupti sunt judices; ergo tunc temporis licitum est duellum privatum.

Nego consequentiam tunc enim patienter ferenda est injuria quando non possumus eam ulcisci sine detrimento publico, imprudenti vitae periculo, legum violatione et regalis authoritatis contemptu; quae omnia reperiuntur in duello authoritate privata suscepto.

Inst. potest supponi quaedam familia translata in insulam quandam sine rege et principe; atqui in tali casu licet privato duello injuriam ulcisci suam ergo etc.

Nego minorem tunc enim temporis certamen ab illa familia susceptum non esset privatum duellum; nam in illa familia et occasione patre familias esset rex seu princeps suae familiae, et familia agens ex illius authoritate ageret authoritate publica non privata.

Obj. 2° licet homini privato occidere hominem privatum in via insidiantem etiam non expectata authoritate publica; ergo privatum duellum licitum est.

1° Nego antecedens nam privato homini potius est moriendum quam in quemquam ex intentione interficiendi; illud enim omnino prohibetur hoc decalogi praecepto non occides.

2° Nego consequentiam nam in duello privato reperitur aliquod pactum, cum sit ex mutua conventione, quapropter jure ac merito interdicitur a principibus) quod non fit cum quis ex improviso in via

et in Sylvis oppugnatur a latrone, aut ab alio quovis homine.

Ins. licet vim vi repellere hoc verum ergo Antecedens.

Respondeo verum hoc esse illud Antecedens si bene intelligatur. nimirum licet vim vi repellere, quia unusquisque tenetur impedire quantum licet ne ipse interficiatur, proindeque debet avertere et declinare quaecumque mortem afferre possunt; sed ne interficiatur, non debet alios interficere, quamvis vitam suam aliter servare non posset.

Ins. licet privato homini occidere alterum hominem calumniantem et famae suae detrahentem quia fama est pretiosior vita. hoc de se.

Resp. antecedens hoc enim opinione nihil perniciosius, non modo religioni, sed etiam honestati humanae excogitari potuit. ad id autem quod additur fama pretiosior est vita dis. propositionem fama et existimatio virtutis apud Deum pretiosior est vita Conc. apud homines nego.

Itaque licet falsus efficiatur homo qui in hominum existimatione concidit perinde nobis ipsi attamen apud Deum numquam nobis invitis eripitur vera fama et existimatio, quae semper virtutem sequitur; proindeque calumniantem et nobis detrahentem numquam licet nobis occidere.

De Temperantiâ

Temperantia est perpetua et constans facilitas ponendi modum voluptatibus corporis, quae potissimum gustu et tactu percipiuntur. hinc alio modo definitur mediocritas in voluptatibus gustus et tactus: porro voluptates gustus praesertim percipiuntur ex cibo et potu, beneficio linguae et gutturis. quapropter philoxenus olim gruis collum appetebat, ut hac voluptate diutius frueretur.

Quatuor numerantur subjectivae partes temperantiae, nimirum abstinentia quae cibo; sobrietas, quae potui; castitas, quae rei venereae; et pudicitia, quae omnibus voluptatum actibus modum ponit.

Castitas triplex est, virginalis quae respuit omnes omnino voluptates venereas; conjugalis, quae sacramenti lege continuum thorum; et vidualis quae illas respuit ex motivo praeteriti matrimonii.

Partes integrantes temperantiae sunt verecundia quae refugit turpitudinem temperantiae contrariam et honestas, quae est inchoata temperantia, motum voluptatis ex respectu passionis excitatum deprimit.

Praeterea aliae solent assignari temperantiae partes, nimirum humilitas, qua impeditur ne homo propriis bonis efferatur; mansuetudo, quae ponit

modum iræ; Clementia quæ punitionem moderatur, modestia, quæ gestus Corporis decenter Componit, et Simplicitas, quæ Vestibus et Supellectilibus modum Statuit.

Temperantiæ per Excessum opponitur intemperantia quæ nimium indulget voluptatibus gustus et tactus; per defectum temperantiæ opponitur insensibilitas seu Stupiditas quæ Corporis delectationes ad naturæ Conservationem ab ipso deo ordinatas Contra rationem negligunt.

Omnibus temperantiæ partibus opponuntur Vitia Contraria. Ut Sobrietati opponitur Ebrietas Castitati Luxuria, pudicitiæ impudicitia, Continentiæ incontinentia, humilitati Superbia &c.

Pars Tertia Ethicæ
De Proprietatibus Et Speciebus Actuum humanorum

Tertiam hanc Ethicæ partem duabus absolvemus disputationibus quarum prior erit de proprietatibus posterior vero de Speciebus actuum humanorum.

De Proprietatibus actuum humanorum.

Proprietates actuum humanorum duæ præsertim numerantur nempe eorum bonitas et malitia quæ propter tria hic expendenda occurrunt 1.° quid sit bonitas et malitia actuum humanorum 2.° unde repetantur, 3.° utrum cuilibet actui humano alterutra necessario conveniat

Quid sit bonitas et malitia Actuum humanorum

Bonitas moralis actuum humanorum hic est eorum conformitas cum recta ratione unde hæc actio dicitur bona moraliter quæ conformis

S. AMBROSIVS.

Ne SÆVA in vanas sese MANVS efferat auras,
Quadrifido invigilat, dextera palma FLAGRO.

P. Gallays a St. François de Sales. 1

cum recta ratione.

Malitia moralis actuum humanorum est diffor-
mitas a recta ratione, quapropter hic actio dicitur
mala moraliter quae difformis a recta ratione.

Fatentur omnes philosophi atque etiam Theologi
bonitatem moralem actuum humanorum esse
aliquid positivum; sed gravis controversia movetur circa
malitiam moralem utrum dici possit aliquid positi-
vum an spectari debeat tanquam mera bonitatis
absentia; quod ut solvatur duplicem hic ponimus
conclusionem. Conclusio 1a.

Malitia moralis reponenda est in difformita-
te a recta ratione.

Probatur: nam in eo reponenda est malitia
moralis quod est aliquid primum in peccato, constituens
formaliter peccatum in ratione peccati; atqui diff-
ormitas a recta ratione est ejusmodi; nam ea posita
statim intelligitur peccatum; ergo &c.

Et certe malitia actuum humanorum consisti-
t in illorum difformitate a recta ratione, siquidem
homo agit humano modo toties debeat attendere ad
rectam rationem et ad illam se conformare; atqui
res ita est, cum recta ratio sit regula agendorum
omittendorum: igitur si illius actio sit conformis
rectae rationi, hoc ipso intelligitur formaliter

bonum et honestum, si vero sit difformis statim concipitur formaliter malum et inhonestum; Ergo &c.

Conclusio 2a

Malitia moralis est mera absentia bonitatis seu privatio rectitudinis debitae.

Pro. nam id [illegible] est malitia moralis, quod est quid primum in ipsa et quo posito statim actio intelligitur mala: atqui absentia bonitatis seu privatio rectitudinis debitae est quid primum in malitia morali et eo posito statim actio intelligitur mala: in tantum enim aliquis actus intelligitur malus moraliter in quantum intelligitur privatus rectitudine debita.

Et certe si malitia esset aliquid reale et positivum Deus censendus foret auctor peccati formaliter sumpti, siquidem omnia per ipsum facta sunt et sine ipso nihil factum est quod factum est [illegible] consequens vidit enim Deus omnia quae fecerat inquit Scriptura et erant bona. Unde Sancti [illegible] ad objectiones sibi propositas detestanda est et abominanda opinio, quae Deum cujusque malae voluntatis aut malae actionis credit esse auctorem.

Denique illud est asserendum de malitia morali

quod magis [consonus] est sententiae Sanctorum patrum: atque Sancti patres ii praesertim qui adversus manichaeos scripserunt reponunt malitiam moralem in aliquo negativo sic Sanctus basilius Chrisostomus ac Sanctus Augustinus qui his verbis urget manichaeos libro 2º De Civitate Dei nemo quaerat causam efficientem malae voluntatis non enim efficiens sed deficiens, quia illa non est effectio, sed defectio.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1º Sancti patres vocant peccatum nihil morale: atqui non inde sequitur peccatum nihil esse positive et physice; [ergo] &c.

Ego nego rationes enim quas adducunt Sancti patres non probant peccatum esse aliquid physice, contra ostendunt peccatum nihil esse physicum et positivum.

Et certe manichaei numquam dixerunt peccatum esse aliquid moraliter igitur quando Sancti patres disputant adversus peccatum nihil esse loquuntur de nihilo, non vero de nihilo morali: unde de nihilo physico loquuntur contra quod quaerebant hi haeretici nisi causam eamdem quod quaererent causam efficientem nihili quare Augustinus, causam efficientem malae voluntatis nemo quaerat causam efficientem malae volunta-tis non enim efficiens sed deficiens, quia nec illa effectio, est, sed defectio.

290 Obj. 2°: non minus malum morale est quid positivum quam malum physicum: atqui malum physicum est quid positivum v.g. venenum quod est malum physicum. Ergo &c.

1° nego minorem et distinguo: venenum est malum causaliter quatenus producit privationem debiti temporalis concedo malum est formaliter et secundum se nego. itaque venenum physice et secundum se spectatum bonum est; sed privatio debiti temperamenti quam producit mala est: unde venenum debet dumtaxat dici malum formaliter et effective

2° negari potest major quia falsum supponit cum supponat simpliciter malum physicum esse quid positivum, non malum physicum hujusmodi nihil

Obj. 3°: illud est quid physicum et positivum, quod positivam habet causam atqui malitia saltem in peccato commissionis habet causam positivam nempe facultatem et ipsius actionem, Ergo &c.

Dist. maj. illud est quid physicum et positivum, quod habet causam positivam efficientem conc. maj. deficientem tantum nego maj. atque dist. min.

itaque malitia moralis habet causam positivam deficientem non efficientem etiam in peccato commissionis cum malitia sit defectio non autem effectio, ut recte monet sanctus Augustinus.

causam efficientem malae voluntatis, non tamen efficiens sed deficiens; quia nec ipsa effectio est, sed defectio.

Nos illud habere causam positivam efficientem quod est ex eo quod voluntas agat: atqui malitia in peccato commissionis est ex eo quod voluntas agat; ergo &c.

Dist. maj. quod est ex eo quod voluntas agat simul materiale et formale actionis, conc. maj. ex eo quod agat materiale et deficiat in formali, neg. maj.

Itaque juxta Doctorem Thomam duo distingui debent materiale et formale:

Materiale peccati est actus ipse positivus, seu ipsa actionis entitas, quae physice et in se spectata bona et naturae perfecta, quia est.

Formale peccati est difformitas actionis a recta ratione, seu absentia rectitudinis debitae.

Porro malitia in peccato commissionis oritur ex eo quod voluntas agat materiale actionis et in formali deficiat non vero ex eo quod agat materiale simul et formale; immo ut accuratius loquar malitia moralis non oritur ex eo quod voluntas agat materiale quia materiale

riale

292 peccati bonum est, sed oritur ex eo quod deficiat
in formali unde Causa malitiæ moralis hominum
deficiens non vero efficiens.
Urs. illud est efficiens quod habet effectum positi
vum atqui malitia habet effectum positivum
v.g. damnationem æternam ergo &c.
Dis maj illud est positivum quod tanquam causa
producens habet effectum positivum Con maj quod
tanquam occasio nego maj.
Itaque malitia moralis est tantum causa occasionalis damna
tionis non vero causa physica et vere producens, ipse enim
Deus est qui damnatos pœnis addicit æternis.
Ins. Sive ita se haberet, reprobi propter nihilum
damnarentur, atqui id dici non potest, ergo &c.
Dis maj. reprobi damnarentur propter nihilum
quod est privatio rectitudinis debitæ Con maj. propter
nihilum simpliciter nego maj.
Itaque reprobi non damnantur propter
nihilum simpliciter sed propter nihilum quod
est privatio rectitudinis debitæ; cum enim
dictum sit de utroque malo seu bonum reprobi
damnantur non modo quia malum faciunt
sed etiam quia bonum omittunt in utroque

autem privantur rectitudine debita.

Obj. 4° Contraria sunt ambo positiva: atqui bonum et malum sunt duo contraria iuxta Aristotelem; Ergo &c.

Ergo minorem, non enim loco Aristotelis dici quidem la contraria dici non debent quorum unum sit habens formam et alterum privativum: atqui bonitas sit forma, malitia vero sit privatio formae; Ergo &c.

Potest aliter responderi distinguendo bonum et malum sunt duo contraria grammatice concedo et philosophice nego; hoc sensu potest explicari et intelligi Aristoteles.

Obj. 4° quod opponitur praecepto negativo sit oppositum atqui malitia peccati saltem commissionis opponitur praecepto negativo, v.g. malitia furti opponitur huic praecepto, non furaberis; sicut homicidii malitia opponitur huic alteri non occides; Ergo &c.

Dist. maj. quod contrarie opponitur praecepto negativo, illud sit positivum con. quod privative tantum opponitur nego majorem.

Itaque malitia peccati commissionis privative tantum opponitur praecepto negativo quatenus sit

294 privatio rectitudinis impositae. Furtum vero & malitia illius sumptum in potest quid positivum contrarie opponitur huic praecepto non furaberis.

Instabis: malitia prohibetur praecepto negativo; hoc ei contrarie opponitur.

Resp. Antecedens. Siquidem nulla sit ostensio malitiae in isto praecepto itaque prohibetur tantum actio non quidem praecise propter se aliqui brutae animantes forent etiam malitiae moralis capaces cum in ipsis deprehendantur actiones nostris peccatis physice spectantur similes; sed actio prohibetur tantum ob adjunctam malitiam moralem, id est, absentiam rectitudinis debitae cujus homo est capax.

Instabis: Si malitia furti sit absentia seu negatio rectitudinis debitae foret negatio negationis; nam perfectio moralis quae exprimitur per praeceptum furandi est negatio furti atqui ~~negatio~~ qualitatis moralis fit negatio illius perfectionis. Ergo &c.

Resp. Antecedens ad cujus probationem nego majorem rectitudo enim quam imperat praeceptum non furandi non est mera negatio furti sed positiva perfectio et laudabilis affectio voluntatis cujus privatio est furti malitia. Sin vero si perfectio

moralis quæ respondet præcepto non furandi nihil aliud foret quam negatio furti, bruta omnia forent dum non furantur forent capaces rectitudinis moralis, quod hic absurdum ergo &c.

Obj. 6a. Si malitia moralis esset absentia seu privatio debitæ rectitudinis deberet assignari subjectum illius privationis atqui fieri non potest ergo &c.

Resp. N. minorem et dico in peccatis commissionis subjectum illius privationis esse tum voluntatem male affectam tum ipsam actionem quæ privatur rectitudine debita in peccato vero omissionis subjectum malitiæ moralis est sola voluntas non autem actio, quæ nulla est nam malitia peccati omissionis consistit in privatione rectitudinis debitæ id est in privatione actionis quæ exerceri debet.

Obj. 7a. Si malitia moralis consisteret in privatione rectitudinis debitæ omnia peccata alicui virtuti opposita, forent æqualia nam quæcumque privantur aliqua forma æqualiter privantur atqui id repugnat ergo &c.

Resp. N. antecedens ad cujus probationem dist. maj. quæcumque privantur aliqua forma æqualiter ipsa privantur si privatio precise et propter se spectetur ex quatenus est absentia formæ conc. maj. si spectetur ratione subjecti quod hac privatione fit magis aut minus idoneum ad recipiendam formam neg. majorem.

Itaque inaequalitas peccatorum quae alicui virtuti opponuntur reperitur ex eo quod voluntas quae est subjectum malitiae moralis in quibusdam peccatis a rectitudine morali magis avertitur in aliis vero, sic avaritia secundum majus peccatum quam prodigalitas quia voluntas prodigi aptior sit libertati quam voluntas avari.

Obj. 8o. Si malitia moralis foret mera absentia rectitudinis debitae peccatum commissionis non differret a peccato omissionis quia utrumque foret absentia rectitudinis debitae atqui id repugnat, ergo &c.

Dis. maj. peccatum commissionis non differret a peccato omissionis si nihil foret in peccato commissionis quod non reperiatur in peccato omissionis con. maj. secus nego majorem

Itaque peccatum commissionis et omissionis possunt spectari vel relative ad se invicem vel relative ad actum bonum; relative ad actum bonum postulat tantum differentiam quae sit in mera rectitudinis absentia; at vero si spectentur relative ad se invicem, inter se differunt, siquidem peccatum omissionis habet tantum absentiam perfectionis in voluntate non autem in actione quae nulla fit; peccatum vero commissionis non modo dicit absentiam rectitudinis debitae in voluntate, sed etiam in

atione ipsius facultatis hoc autem actione peccatum commissionis differt a peccato omissionis.

Obj. 9°. malitia moralis non potest dici privatio rectitudinis debitae nam privatio est absentia formae in subjecto apto ad illam recipiendam atqui sunt actus qui nullam recipere possunt rectitudinem v. g. actus odii Dei, aut idololatriae; ergo &c.

Nego antecedens ad cujus probationem respondeo 1°. licet quidam forent actus qui non possent recipere rectitudinem, attamen malitia moralis semper dici potest privatio rectitudinis debitae non quidem in ipso actu, sed in ipsa voluntate quae semper capax est suscipiendae illius rectitudinis, et quae sola proprie loquendo privatur rectitudine debita.

Respondeo 2°. dist. minorem sunt actus qui si specifice spectentur non possunt recipere rectitudinem concedo minorem si generice spectentur nego minorem itaque odium Dei si specifice et formaliter sumatur odium Dei non est capax rectitudinis debitae sed si generice spectetur pro odio in actu voluntatis capax est alicujus rectitudinis et sub eo respectu actus ille potest dici privatus rectitudine debita.

Adde quod actus externi tantum dici debent mali quatenus vel eliciuntur vel imperantur a voluntate male affecta, cui convenit proprie privari rectitudine

 debito, jam illius privationis subjectum in supra dictum est.

Quaeritur unde repetantur bonitas et malitia actuum humanorum quoad intelligatur.

Observa 1° tria circa actus humanos distinguenda sunt, objectum, finis et circumstantiae.

Objectum est id circa quod occupatur actio moralis, talis est largitio pecuniae pauperi in eleemosynam.

Finis actus humani duplex est operis et operantis.

Finis operis et internus est illud ad quod refertur ex natura sua actio, sic sublevatio pauperis est finis internus eleemosynae.

Finis operantis et externus est illud quod intendit agens pro beneplacito suo, sic vana gloria est interdum finis in eleemosyna.

Circumstantiae actuum humanorum sunt accidentia quae actionem concomitantur, quae omnia exprimi solent hoc versiculo

" quisquid, ubi, quibus auxiliis, cur quomodo quando.

Observa 2° finis externus influit praesertim in bonitatem aut malitiam actuum humanorum. hinc notum est istud

" quidquid agant homines intentio judicat omnes, id est etsi in actibus humanis omnia bona forent, si finis internus sive intentio agentis mala, sit,

actio sumitur mala. hinc S. Augustinus, non faciunt bonos aut malos mores, nisi boni aut mali affectus; neque justus inquit Aristoteles qui justa agit, sed qui juste; neque fortis, qui fortia, sed qui fortiter agit.

Observa 3.° Circunstantiae aliae sunt pertinentes aliae impertinentes. pertinentes sunt illae quae aliquid conferunt ad bonitatem aut malitiam actionis ut cum quis furatur in loco sancto; impertinentes seu phisicae dicuntur illae quae nihil faciunt ad malitiam moralem V. g. cum quis furatur manu dextera potius quam sinistra. his praemissis.

Respondeo bonitatem et malitiam repeti debere ex objecto fine et circunstantiis ita ut si aliquid horum malum sit actio mala tradatur. unde illud tritum in moralibus bonum ex integra causa malum ex minimo defectu. V. g. Elemosina facta propter vanam gloriam mala est propter malum finem colloquium in aedibus sacris malum est propter loci circunstantiam.

Et certe circunstantiae ita influunt in malitiam actuum humanorum ut non numquam mutent speciem peccati furari enim sacram rem vel profanam in sacro loco non modo furtum est sed etiam sacrilegium.

300 Dices dari potest actio mala quae bonum habeat objectum v.g. odium Dei quod habet Deum pro objecto. pariter potest dari actio bona quae habeat malum objectum, v.g. odium peccati, quod habet pro objecto peccatum. Ergo &c.

Nego Antecedens objectum enim odii Dei non est Deus simpliciter, sed Deus odio habendus, porro Deus odio habendus est objectum moraliter malum pariter objectum odii peccati non est peccatum simpliciter sed peccatum odio habendum, jam vero peccatum odio habendum est objectum moraliter bonum.

itaque quando dicitur bonitatem aut malitiam moralem desumi ab objecto id non debet intelligi de objecto phisice et materialiter spectato sed de objecto moraliter spectato, sicut enim in phisicis habitus et actus specificantur ab objectis formaliter spectatis, non vero ab objectis materialiter sumptis ita et in moralibus.

Utrum cuilibet actui humano conveniat bonitas aut malitia.

Quando quaeritur utrum bonitas vel malitia necessario conveniat actui humano, idem est, ac si quaereretur utrum dari possint actus humani indifferentes in individuo, id est, qui neque sint boni neque mali moraliter.

itaque actus humanus potest spectari vel in specie vel in individuo.

Actus humanus in specie est actus in se precise spectatus ratione objecti et finis interni tantum.

Actus humanus in individuo est actus non tantum in se sed etiam ratione finis externi consideratus.

his premissis Conclusio 1ª

Dantur actiones humanæ indifferentes in specie.

Probatur. nam actio indifferens in specie est ea, quæ in specie considerata neque bona est, neque mala moraliter: atqui dantur actiones humanæ quæ in specie consideratæ neque bonæ sunt neque malæ: nam actiones in specie sunt actiones consideratæ ratione objecti et finis interni tantum: atqui dantur actiones humanæ, quæ si spectentur ratione objecti et finis interni neque bonæ sunt neque malæ. si quidem dantur objecta quæ neque bona sunt neque mala moraliter, v. g. canere legere, ambulare, ædificare &c. dantur etiam fines interni qui sunt indifferentes in genere morum v. g. commoda habitatio respectu ædificationis aurium delectatio respectu cantus. ergo &c.

quoad spectat ad aliam quæstionem utrum dantur actus humani indifferentes in individuo, duplex est sententia.

Prima est Scoti, communium Scotistarum qui volunt dari actiones humanas indifferentes in individuo. nam averunt hominem aliquando agere posse sola utilitate ductum nec necesse esse ut omnes nostræ actiones ad Deum referantur.

Secunda est thomistarum, qui contendunt nullam posse dari actionem indifferentem in individuo homi nemque debere omnes suas actiones ad Deum referre, ita ut peccet quando non refert. huic sententiæ subscribimus.

Conclusio 2ª

Nullæ dantur actiones humanæ indifferentes in individuo.

Pro. nam actio humana in individuo est actio spectata ratione finis externi: atqui nulla datur actio humana indifferens si consideretur ratione finis externi. nam illa actio non est indifferens, quæ aut bona sit vel mala: atqui actio humana considerata ratione finis externi bona est vel mala. vel enim finis bonus est, vel malus: atqui si bonus sit, bona intelligitur actio; sin vero mala evadit; Ergo &c.

Et ª Certe vel actio humana in individuo refertur ad Deum tanquam finem ultimum vel ad creaturam. atqui si actio humana refertur ad Deum tanquam ad finem ultimum et aliunde objectum et circumstantiæ non sint malæ actio bona est, si vero refertur ad creat

barum licet objectum et circumstantiae bonae supponantur actio tamen mala: nam ista actio mala censeri debet quae non est conformis rectae rationi: atqui actio humana quae non refertur ad Deum non est conformis rectae rationi; quamvis habeat bonum objectum et bonas circumstantias siquidem recta ratio postulat ut omnes nostrae actiones ad Deum referantur, cum sit primum principium et quemadmodum universalis finis ultimus ad quem cuncta referri debent.

Denique ut omne judicium intellectus verum est aut falsum sic omnis actio voluntatis bona est vel mala bona si bono fine mala si malo fine exerceatur; ergo etc.

Solvuntur objectiones.

Objicies 1º. ex sancto Hyeronimo in Epistola ad Santinum et Augustinum bonum esse Continentiam malum esse Luxuriam inter utrumque indifferens ambulare ergo dantur actiones humanae indifferentes.

Dis. Antecedens indifferens est ambulare in specie Con. Antecedens in individuo nego Ant. Ergo dis. Consequens dantur actiones indifferentes in specie Con. Consequentiam in individuo Nego consequentiam.

Itaque actio humana spectari potest ut diximus vel in specie vel in individuo. Spectatur in specie quando consideratur ratione objecti et finis interni; consideratur in individuo quando spectatur ratione finis externi

Equidem Ambulatio est indifferens in specie, quia

 habet objectum indifferens nempe ambulationem, et finem internum indifferentem, animum delectationem animi; verum sic spectetur in individuo sed ratione finis externi quem sibi proponit homo dum deambulationi indulget bona est vel mala: vel enim finis ultimus illius deambulationis est deus vel creatura; si deus, bona ambulatio; si creatura, mala est, quia homo interdeambulandum frueretur creaturis, in quo consistit tota voluntatis humanae perversitas.

Urg. pergit Sanctus hieronymus, sive sederis sive non, nec justitiam habebis, nec injustitiam: inde illud confirmo potens argumentum Sanctus hieronymus agit de ejusmodi actionibus prout sunt: atqui quod sit est in individuo; ergo Sanctus hieronymus admisit actiones indifferentes in individuo.

Dis. maj. S. hieronymus agit de ejusmodi actionibus prout sunt in abstracto spectantur tantum ratione objecti et finis interni con. maj. ratione finis externi nego majorem.

Itaque in ejusmodi actionibus ex S. hieronymo homo non habet justitiam aut injustitiam ex objecto et fine interno, quia objectum et finis internus sunt quid indifferens sed justitiam aut injustitiam habet ex fine externo: hoc sensu intelligi debet S. hieronymus, secus enim foret intelligendus de ejusmodi actionibus

Spectatis quoad finem externum sequeretur illas
actiones nunquam esse malas aut bonas, quod est
falsum; nam ambulare propter malum finem
est actio mala.

Nego. potest quis facere illas actiones propter finem
dumtaxat internum: atqui ex concessis finis internus
est indifferens; ergo &c.

Dis maj. potest quis facere illas actiones propter
finem internum dumtaxat, et tunc ille finis fiet
externus respectu illius hominis atque adeo malus
Con maj. et tunc ille finis non fiet externus respectu
illius hominis, nec malus nego maj. atqui &c.

Itaque potest quis agere propter finem dumtaxat
internum, sed tunc conquiescet in illo fine interno
tanquam in fine ultimo et consequenter peccabit
quia homo actionem ad Deum non referet et adhe-
rebit creaturae.

Obj. 2° nulla datur species quae non habeat indi-
viduum atqui ex concessis dantur actiones indifferentes
in specie ergo ex concedendis debent etiam dari actio-
nes indifferentes in individuo.

Dis minorem dantur actiones indifferentes in specie, id est,
dantur actiones quae per ordinem ad objectum sunt
indifferentes con minorem dantur species actionum
quae per ordinem ad finem externum sunt indiffe-
rentes

 Nego minorem, prop. &c.

Atque dantur actiones quae per ordinem ad objec-
tum nec bonae nec malae sunt moraliter, ut mandu-
care, bibere, currere &c. Sed nullae dantur actiones
seu species actionum quae relative ad finem ultimum
nec bonae sint nec malae.

Atque distinguo potest, unius dantur actiones indif-
ferentes in specie negative et permissive, concedo minorem;
positive, nego minorem: porro illa tantum competere
debent individuo alicujus speciei quae conveniunt
huic speciei positive, non autem negative et permis-
sive tantum, v.g. ex eo quod homo in specie sit positi-
ve rationalis, omnia hominis individua sunt rat-
ionalia; at vero ex eo quod homo in specie neque sit
albus neque niger, non sequitur hominem in indi-
viduo, v.g. Petrum neque esse album neque nigrum.

Obj. 3.° volitiones bonorum operum sunt indif-
ferentes, quando non imperantur bona illa opera, v.g.
velle orare hora non imperata; sed quid indifferens,
quia illud non est malum, cum ad id non teneamur,
neque bonum ut patet; ergo dantur actiones indiff-
erentes in individuo.

Nego antecedens: non enim solum recta ratio
postulat ut recte agamus, sed etiam ut recte et
honeste quiescamus; proindeque qui non vult face-
re bonam actionem quae non imperatur debet

illam volitionem ad bonum finem referre

Obj. 4.o potest suscipi deambulatio die lunæ, v.g.
propter sanitatem recuperandam: atqui in illa
hypothesi deambulatio hic indifferentiationem in
individuo quia habebit objectum indifferens nempe
motum localem; indifferentes circumstantias scilicet
quod fiat die lunæ et finem indifferentem nempe
sanitatem recuperandam siquidem vetitum non
sit consulere sanitati;

Resp. minorem nam in illa hypothesi ambulatio
sit mala propter malum finem non quod vetitum
sit consulere sanitati, sed quia quisque tenetur
curam sanitatis ad Deum referre alioquin staret
in creaturis sistendo, secretum in quo sita omnis
perversitas ex Sancto Augustino sic enim habet
disputans contra Julianum, cum itaque facit
homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter
hoc facit propter quod facere debet peccare convincitur.

Obj. potest quis supponi ludere quia id nullo lege
vetatur: atqui hoc pacto illa actio nihil habet boni
aut mali; Resp. Neg.

Resp. nego min. quod quis possit ludere præci-
se quia id non prohibetur: tum enim ageret sine
ullo fine, cum non prohibitio non possit habere
rationem finis, sed tantum conditionis præmoven-
tis

 impedimentum agendi oritur lex prohibitione, porro nemo deliberate agens potest agere sine fine. Cum de natura deliberatae actionis sit, ut praesupponatur electio, jam vero electio fit semper propter aliquem finem.

Obj. 4°. Si nulli darentur actus humani indifferentes in individuo, maxime quia homo tenetur ad Deum referre omnes suas actiones: atqui homo ad id non tenetur; hoc ergo Ꝛc.

R. Nego minorem. Homo ipse tenetur suas actiones ad Deum referre, qui illas non referendo violat legem justitiae et gratitudinis: atqui homo legem gratitudinis et justitiae violat, quando non refert suas actiones ad Deum; lege enim justitiae et gratitudinis tenemur reddere unicuique quod suum est: atqui omnes nostrae actiones Dei sunt, ut potè rerum omnium domini et authoris omnium bonorum; igitur qui se suaque omnia Deo non refert, acceptor is violat legem justitiae et gratitudinis.

Inst. homo non tenetur omnes suas actiones ad Deum referre, si nullum datur praeceptum de referendis nostris actionibus ad Deum: atqui nullum datur hujusmodi praeceptum; hoc ergo Ꝛc.

R. Nego minorem. Datur enim istud praeceptum: diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex toto mente tua et ex totis viribus tuis: atqui homo

non potest itaque diligere Deum nisi ad ipsum suas omnes actiones referat; nam qui suam actionem ad Deum non refert is haeret sive quiescit in creatura v.g. in natura commodo, delicijs aliquando voluptate creata, quam proinde amat propter se; porro qui creaturam aliquam propter se amat, ita profecto non amat Deum ex toto corde suo et ex tota anima sua et ex totis viribus suis. Ut enim hoc modo homo diligat Deum, debet solum Deum diligere, aut si aliquid praeter Deum diligit illud debet amare propter Deum et consequenter illius amorem ad Deum referre; ergo datur praeceptum quo homo tenetur omnes suas actiones ad Deum referre.

Nego: praecepta affirmativa non semper obligant; atqui praeceptum de diligendo Deo est affirmativum; ergo illo praecepto affirmativo non tenemur omnes omnino nostras actiones ad Deum referre.

Dist. maj.: praecepta affirmativa non semper obligant absolute, conc. maj.; hypothetice nego maj. Sicut itaque praeceptum affirmativum v.g. de colendis parentibus non semper obligat absolute, sed semper obligat quoties nobis sit cum parentibus tale est istud praeceptum, sive bibitis sive manducatis, sive quid aliud facitis omnia ad gloriam Dei facite, hoc praecepto non tenetur homo semper

31º bibere et manducare, sed ex hypothesi quod bibat et manducet, debet bibere et manducare propter gloriam Dei. hoc sensu intelligendum est praeceptum de referendis omnibus nostris actionibus ad Deum.

Ins. praecepta divina omnibus doctoribus innotescunt: atqui omnibus doctoribus non innotescit nos teneri omnes nostras actiones ad Deum referre, quia id à pluribus negatur; Ergo &c.

Dis. maj. praecepta divina innotescunt omnibus doctoribus quoad substantiam Conc. maj. quoad modum Explicandi nego maj. atqui &c.

Itaque praecepta divina innotescunt omnibus doctoribus quoad substantiam sed quando disputant inter se de modo Explicandi illa praecepta v. g. nonne omnes doctores usuram Esse prohibitam sed inter eos non convenit utrum licet nunc in hoc particulari facto sit usura. pariter nullus Est doctor qui ignoret illud praeceptum diliges dominum Deum tuum Ex toto Corde tuo &c. verum de illius Explicatione disputant inter se doctores.

Ins. Si homines tenerentur omnes suas actiones ad Deum referre, saepe peccarent: atqui id dici non potest. Ergo &c.

Data majore nego minorem et consequentiam.

pertinet enim haec ~~illa~~ de moribus judicandi ratio
ut asseramus hominem non teneri actiones suas
ad Deum ~~non~~ referre, quia hinc sequeretur illum
saepe peccare? scilicet mirum hic non debet si homo
tam fragilis et infirmus frequentissime labatur et
peccet, cum David ipse regius fatebatur suas iniquitates
multiplicatas esse super capillos capitis sui.

Obj. 6º In Scripturâ Sacrâ suave est jugum Christi:
atqui si homo teneretur omnes suas actiones ad Deum
referre, jam suave non esset jugum Christi; ergo &c.

1º. Dist. minorem non omnes suas actiones ad Deum
referre, in amare Deum ex toto corde suo et tendere ad
illum tamquam ad finem nostrum ultimum: atqui
grave et durum non debet esse homini cumulato a Deo omni bono
beneficiis, Deum amare ex toto corde suo et ad illum
tendere tamquam ad finem ultimum.

2º. Dist. minorem jugum Christi non esset suave, si
homo teneretur referre explicite et actualiter ad Deum
omnes suas actiones, Conc. minorem implicite et
virtualiter, nego minorem, ergo &c.

Itaque homo non tenetur omnes suas actiones
ad Deum actualiter referre; id enim non patitur
infirmitas humana; sed sufficit si istud praestet
implicite et virtualiter, nimirum si initio diei
se et quidquid per diem acturus est Deo voveat et offerat,

atque saltem graviora negotia non suscipiam
nisi ea ad Deum retulerim, nec ob hoc proposito pec
peccatum mortale incurrerim; Ergo posito praecepto
de referendis omnibus nostris actionibus ad Deum
jugum Christi semper remaneret suave et jucundum.

Obj. 7a. Sunt quaedam actiones quae nec debent
nec possunt ad Deum referri, quales sunt vilissimae
quaedam nostrae actiones; Ergo &c.

D. Antecedens sunt quaedam actiones quae
nec debent nec possunt ad Deum referri immediate
Conc. Antecedens mediate nego Antecedens.

Itaque actiones nostrae etiam vilissimae et
possunt ad Deum saltem mediate referri, illas
quatenus referimus ad meliorem corporis dispositio
nem qua deinde utamur sive ad Dei cultum, sive ad
haec praestanda officia quae Deus a nobis exigit.

Obj. 8a. Si homo teneretur omnes suas actiones
ad Deum referre, omnia infidelium opera
forent peccata: atqui id dici non debet, durior enim
foret haec sententia; Ergo &c.

D. maj. omnia infidelium opera quae ad Deum
non referentur, forent peccata Conc. maj. secus
nego maj.

Itaque infidelium opera quae ad Deum referun
tur

non sunt peccata: quae vero non referuntur, peccata censeri debent:

Nos. In Gentibus omnia opera quae ad Deum non referuntur, sunt peccata: atqui nulla infideluim opera unquam referuntur ad Deum: nec unquam relata fuerunt; ergo &c.

Respondeo 1.° ad minorem utrum gentiles retulerint aliquas e suis actionibus ad Deum nec ne non philosophorum, sed et Theologorum est expendere: haec enim quaestio theologiae est non philosophiae.

Res. 2.° negando minorem: male enim dicuntur gentiles nullas ad Deum actiones retulisse, si potuerunt ad Deum illas referre, atqui ex Apostolo potuerunt. Sic enim loquitur ad Romanos C. 10. V. 20. ita ut sint inexcusabiles quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt; jam vero si ex Apostolo inexcusabiles sunt gentiles quod Deum non glorificaverunt, ergo illum potuerunt glorificare, et consequenter suas actiones ad Deum referre.

Etiam vero quamvis propter peccatum 1.° parentis homines nascantur filii irae, cum caecitate mentis et duritie cordis, attamen omnia hominis dona naturalia non perierunt, sicut intellectus verum naturale potens ad bonum cognoscere et vere

cognoscit quid in etiam voluntas poterit bonum morale exercere in ipso habebit non quidem meritorium vitae aeternae, sed quo non sit meritorium poenae aeternae.

Hinc non desunt exempla hominum infidelium qui bonas haberent actiones et ideo laudantur a Scriptura Sacra. Actorum capite decimo v. 1. haec leguntur: Vir autem quidam erat in Caesarea nomine Cornelius Centurio Cohortis quae dicitur Italica religiosus ac timens deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi et deprecans deum semper. et infra v. 4. angelus ipsum alloquens sic habet, Corneli eleemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu dei. pariter Exodi capite 1. v. 20 laudantur obstetrices hebraeorum quod ex timore dei servaverint filios hebraeorum. Josue c. 6 capta et destructa urbe Jericho raab servatur et laudatur quod apud se occultaverit exploratores a Josue missos Jericho.

Observa tamen illos infideles in illis actionibus destitutos non fuisse gratia actualis deus enim ipsis aspiravit bonam hanc voluntatem. unde perfecta sunt laudabilia haec opera.

Nec illi non possunt suas actiones ad deum referre qui deum non cognoscunt: atqui gentiles deum non

cognoscunt; ergo &c.

Dis. maj. ille non potest suas actiones ad Deum referre qui Deum non cognoscit neque explicite neque implicite con. maj. explicite tantum nego maj.

Itaque duplex distingui debet Dei cognitio explicita et implicita

Cognitio Dei explicita est ea qua Deus cognoscitur ut primus seu primum agens finis et origo omnis boni, creator et conservator rerum omnium.

Cognitio Dei implicita est naturalis quaedam cognitio primi alicujus boni, est cognitio ordinis honestatis et justitiae moralis, quae quidem cognitio est quaedam Dei participatio et irradiatio quae omnibus hominibus inest juxta illud Scripturae Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.

Itaque qui Deum non cognoscit neque explicite neque implicite is non potest suas actiones ad Deum referre, sed qui eum cognoscit implicite, potest eas saltem implicite referre, quod sufficit ut actiones sint moraliter bonae: porro tales sunt gentiles, quamvis enim Deum non cognoscerent explicite, attamen illum cognoscunt saltem implicite: alioquin Apostolus non diceret loquens de gentilibus, ita ut sint inexcusabiles &c. igitur gentiles cognoscunt Deum saltem implicite tanquam per irradiationem quamdam a deo profectam unde Sanctus Thomas sic loquitur lex aeterna

nobis incognita sit secundum quod est in mente divina innotescit tamen aliquatenus vel per rationem naturalem quae ab ea derivatur, ut propria ejus imago vel per aliqualem revelationem superadditam. Concludendo sunt quae diximus quando agitatum est utrum aliquae virtutes reperiri possent in gentilibus

De variis actuum humanorum speciebus

Actus humani generatim duplicis ut jam saepe dictum est distinguuntur generis nempe eliciti et imperati.

Actus eliciti sunt ii qui immediate proficiscuntur ab ipsa voluntate quales amor odium.

Actus imperati ii vocantur, qui immediate sunt ab aliis facultatibus quae ex imperio voluntatis agunt; tales sunt motus linguae manuum pedum etc.

Actus eliciti soli vocantur humani per se, quia soli per se intrinsece sunt liberi; imperati vero vocantur humani extrinsece tantum et per accidens, quia extrinsece duntaxat sunt liberi, quatenus fiunt ex imperio voluntatis liberae.

Actus imperati vel sunt interni vel externi. interni procedunt a facultate interna suntque vel cognoscitivi vel appetitivi. Cognoscitivi dicuntur ii, qui pertinent ad intellectum et imaginationem; appetitivi sunt ii, qui pertinent ad appetitum sensitivum.

Actus imperati externi sunt ii, qui ex imperio
voluntatis prodeunt a facultate sita in organis
externis, qualis est motio oculorum pedum &c.
Quatenus actus intellectus procedunt quatenus ex
libero voluntatis imperio possunt appellari actus ~~exter~~ ma-
ni sive sint perceptiones sive judicia sive discursus.
Duo vero actus intellectus vel circa finem versantur
vel circa media: intellectus versatur circa finem eum
representando voluntati bonum et convenientem.
at vero versatur circa media deliberando et consultando utrum media
sint apta ad finem consequendum necne.
Consultatio non spectat finem ultimum, sed
illum supponit, nam versatur circa ea quae sunt
in nostra potestate sic propter electionem. Electio autem
non spectat finem sed media quae sunt in nostra
potestate.
Actus eliciti voluntatis vel spectant finem vel
media. tres sunt actus voluntatis circa finem, nimi-
rum amor, intentio et fruitio. Circa media tres etiam
sunt actus voluntatis, scilicet electio, consensus et
usus.
Amor est actus quo voluntas sibi complacet in aliquo
objecto quatenus representatur conveniens, ita ut volun-
tas nondum determinetur ad inquirenda media.
Intentio est amor finis efficax quo voluntas determi-
natur ad inquirenda media.

Fruitio est quies voluntatis in bono praesenti: ac proinde ille actus versatur circa finem quia in mediis quatenus sunt media voluntas non conquiescit, sed per haec tendit ulterius ad propositum finem.

Electio est actus voluntatis per quem ex pluribus mediis ab intellectu propositis uno relicto alterum assumit.

Consensus est actus voluntatis quo voluntas unicum medium ab intellectu propositum tanquam simpliciter necessarium assumit ad finem consequendum. Electio postulat plura media, consensus unum requirit.

Usus est actus voluntatis quo semetipsam et caeteras facultates applicat ad executionem mediorum; illa actio appellatur usus activus: actio vero qua facultas aliqua ex imperio voluntatis applicatur ad executionem mediorum dicitur usus passivus.

Philosophi morales non agunt de actibus imaginationis; at vero plurimum disputant de actibus appetitus sensitivi; quia illi actus magno sunt virtutibus et vitiis adjumento. Vocantur passiones; quam ob rem agemus de passionibus 1° in genere 2° in specie.

De passionibus generatim.

Passio est motus appetitus sensitivi circa bonum vel malum sensibile.

Vocatur passio, non quod sit mera passio, sed quia

semper conjungitur cum aliquâ corporis passione. Sic passiones semper mutant naturalem corporis dispositionem statum, v.g. cor odio dilatatur, tristitia contrahitur, metu vultus pallescit et totum corpus contremiscit.

Finis passionum est conservatio animalis et speciei; nam passiones à naturâ concessae sunt ad bona scilicet prosequenda et mala fugienda; quapropter si passiones quandoque ipsum animal interimunt, id fit per accidens et contra naturae intentionem.

Causa efficiens propriè dicta passionum tum ex parte animae, tum ex parte corporis solus Deus est, qui potest solus agere in nostram animam et nostrum corpus.

Causa efficiens occasionalis passionum est 1° imago notio quae repraesentat bonum aut malum sensibile, cujus impressione excitantur passiones, 2° appetitus sensiens qui producit illos motus; 3° ad id etiam plurimum conferunt alimenta atque etiam natura aeris quem ducimus; hoc etiam provenit diversitatem temperamentorum; hinc fit unusquisque sit propensior ad certas quasdam passiones.

Experientia constat temperamentum esse causam saltem remotam passionum; qui enim v.g. calidioris et siccioris sunt temperamenti, proni reperiuntur ad iram et audaciam. qui temperamento

frigidi proclives sunt ad timorem tristitiam et desperatio nem. qui habent sanguinem moderate calidum pro ni sunt ad amorem, gaudium et desiderium. ratio generalis hujus rei est quod passiones important quen dam motum corporis, motus autem corporis pendent præsertim ex temperamento.

Duo hic quæri solent 1° utrum passiones sint bonæ, aut malæ moraliter, an indifferentes; 2° quotuplex sit passio.

Stoici æstimabant passiones esse malas peripate tici negabant; sed illi philosophi videntur disputasse de solo nomine nam peripatetici fatebantur passio nes immoderatas esse malas: Stoici vero asserebant nullam esse veram passionem nisi immoderatam. quapropter quando Stoici dixerunt hominem sapientem debere esse immunem ab omnibus passionibus intelli gi debent de immoderatis non vero de moderatis: nam immunitas enim ab omni passione etiam moderata est insensibilitas, quæ etiam apud Stoicos est deterior ipsis passionibus immoderatis.

Conclusio.

Passiones secundum se spectatæ nec malæ sunt nec bonæ moraliter.

Probatur illud quod de se et ex natura suâ nec bonum est nec malum moraliter quod est indifferens ad bonitatem et malitiam moralem: atqui tales sunt passiones secund um

lo spectata; quod enim bonum est moraliter quatenus lo
utimur ad bonum, et quod est malum moraliter, quate-
nus lo utimur ad malum, illud est de se et sua natura
sua indifferens ad bonitatem et malitiam moralem:
atqui talis sunt passiones: nam bonae sunt moraliter
quando illis utimur ad bonum et virtutem sic bona est
ira quando inservit fortitudini et pietati mala autem
sunt passiones quando illis utimur ad malum et viti-
um, sic mala est ira quando inservit propriae
vindictae et impietati; ergo passiones sunt bonae aut
malae moraliter ex usu, proindeque sunt indifferen-
tes:

Solvuntur Objectiones:

Objicies 1° passiones sunt morbi animae; ergo
&c.

Dis. Antecedens, passiones immoderatae concedo
moderatae nego Antecedens.

itaque quemadmodum humores intemperati
sunt morbus corporis temperati vero sanitatem
constituunt, ita passiones immoderatae sunt morbus
animae moderatae vero inserviunt virtuti.

Aliter responderi potest negando Antecedens, licet
quod passiones sint animae morbi siquidem passiones
sunt quidem imperfectiones physicae ut dolor et tristitia; sed non
sunt morbi animae nam morbus animae est vitium:
imperfectiones autem non sunt vitia; etenim vero
imperfectio dicitur quatenus non perficit, [illegible]

322 quatenus laedit et ditiori. itaque conservationem in recta ratione hominem in impressionibus tum suarum aliorumve corporum affici valere impellatur ad agendum vel abhorrendo avocatur. unde iis loquidem hoc argumentum probat imperfectionem quod possit pati ab externis corporibus, sed inde non sunt omnino morbus moralis cum nulla sit turpitudo nulla inhonestas moralis in passionibus moderatis; hoc illo aristotelici sunt quidem imperfectiones naturales sed non sunt malae moraliter.

Obj. 2°. illud debet fugere malum cui vir probus debet obsistere totis quam irritamento peccati atqui vir probus debet obsistere passionibus hoc &c.

Resp. minorem vir probus debet obsistere passionibus immoderatis con. nunc moderatis nego minorem; hoc &c.

Itaque passiones duplicis distinguuntur generis moderatae et immoderatae.

Moderatae sunt illae quae versantur circa bonum et malum sensibile ut docet.

Immoderatae passiones sunt illae quae versantur circa bonum et malum ea ratione qua non decet.

Equidem illud est malum cui tamquam irritamento peccati vir probus tenetur obsistere sed tales non sunt passiones moderatae igitur solis passionibus

effrenatis et immoderatis oppositi, verum probum
resistere, quia sunt a peccato et ad peccatum inclinant.
Sed passiones moderatae sunt effectus Concupiscentiae
atqui effectus Concupiscentiae sunt mali moraliter ergo &c.
Dist. maj. passiones moderatae sunt effectus Concupis
centiae sumptae pro appetitu ordinato boni sensibilis
Conc. maj. pro appetitu inordinato boni sensibilis neg.
maj. atqui &c.
Itaque Concupiscentia potest sumi duobus modis
1° pro appetitu sensitivo, qui est facultas naturalis
nata obedire rationi. Concupiscentia hoc modo accepta,
fuit in Adamo innocente et in ipso Christo. 2° Concup
iscentia sumitur pro appetitu inordinato boni sensi
bilis, qui non est consentiens rectae rationi: et ipsi
maxime obsistit: hoc sensu sumitur in Scriptura
sacra, quando dicitur fomes peccati, lex membrorum
repugnans legi mentis.
Equidem passiones moderatae et naturales sunt
effectus Concupiscentiae priori sensu acceptae, id est,
quatenus nihil aliud significat quam facultatem
appetitivam boni sensibilis; at vero passiones natu
rales non sunt effectus Concupiscentiae posteriori sensu
acceptae, id est, quatenus significat appetitum inordina
tum boni sensibilis repugnantem legi mentis seu

 rectæ rationi; porro affectus Concupiscentiæ posteriori modo acceptæ mali sunt moraliter, non vero si priori sensu sumantur.

Dico 3. occasio peccati in moralibus censetur mala atqui passiones quatenus sunt affectus Concupiscentiæ priori sensu acceptæ sunt occasio peccati, hoc ergo &c.

Dist. min. occasio proxima peccati in moralibus censetur mala, Con. min. occasio remota et per accidens nego min.

Etenim in moralibus duplex distingui solet occasio peccati proxima et remota.

Occasio per se et proxima peccati est illa, quæ connexionem habet cum peccato ordinariam et frequentem.

Occasio per accidens et remota peccati est ea quæ non habet connexionem frequentem et ordinariam cum peccato, sed raram duntaxat contingentem et per accidens.

Equidem in moralibus mala est occasio proxima peccati, quæ necessitate quadam morali inducit in peccatum; at vero mala non est in moralibus occasio remota peccati quæ non inducit per se in peccatum, nec probabilem habet connexionem cum peccato; porro tales sunt passiones, sunt quidem occasio remota peccati, sed per se et ratione sui non inducunt in peccatum, proindeque non debent dici moraliter malæ;

alioquin virtus ipsa deberet dici moraliter mala, si quidem aliquando est occasio remota peccati, dum homo de sua virtute superbit.

Obj. 3º in statu innocentiae non erant passiones; ergo passiones sunt malae moraliter.

Resp. Antecedens in statu innocentiae non erant passiones omnes, conc. Ant. nullae erant passiones, nego Ant.

Itaque respectu status innocentiae passiones duplicis sunt generis: quaedam non decebant statum innocentiae, quaedam vero non decebant dignitatem hujusce status; v. g. passiones quae arguebant imperfectionem oppositam perfectionibus status innocentiae non conveniebant huic statui; sic dolor non fuit in statu innocentiae, non quod sanctitas cum dolore consistere non possit, sed quia cum dolore stare non potest status innocentiae, in quo Adam creditur fuisse immunis ab omni molestia et dolore; sed fuerunt in statu innocentiae aliae passiones quae non opponebantur perfectionibus illius status; proindeque non sequitur passiones esse moraliter malas.

Obj. 4º illud est malum moraliter quod opponitur perfectae tranquillitati; atqui passiones sunt ejusmodi; ergo etc.

Resp. maj.: quod opponitur perfectae tranquillitati

326 secundum quid etiam generali humanae tranquillitati con. maj. quod opponitur perfectae tranquillitati simpliciter, non in genere tranquillitatis divinae et Angelicae nego maj. atque &c.

Itaque passiones opponuntur perfectae tranquillitati, qualis est in Deo et in Angelis; at vero non opponuntur tranquillitati quali debet esse in homine, dum his in terris vivit; sicut vero se habet passio ad tranquillitatem naturalem hominis sapientis, sicut aestus maris ad tranquillitatem naturalem ipsius maris. porro mare dicitur perfecte tranquillum et pacatum licet leviter solito semper moveatur et impellatur; ergo a pari homo potest frui tranquillitate et quiete, licet interdum experiatur passiones naturales; proindeque passiones secundum se non opponuntur tranquillitati viri sapientis.

De Numero Passionum Universim

Platoni unica est passio, scilicet amor, quia amor praebet originem omnibus motibus appetitus non modo sentientis sed etiam rationalis.

Duplex distinguitur appetitus sentiens, scilicet concupiscibilis et irascibilis.

Appetitus Concupiscibilis hic ille qui versatur circa
bonum et malum sensibile absolute consideratum,
id est, nulla habita ratione difficultatis
Appetitus irascibilis hic ille qui versatur circa
bonum et malum quatenus est arduum et difficile.
Juxta Sanctum Thomam sex sunt passiones in
appetitu Concupiscibili nempe amor et odium, desiderium
et fuga, gaudium et tristitia; in appetitu vero irascibili
sunt quinque passiones scilicet spes et desperatio
audacia et timor atque ira quare sic

Conclusio.

In appetitu tum Concupiscibili tum irascibili admit
tenda sunt undecim passiones.
Probatur nam objectum appetitus sensitivi potest
considerari triplici modo primum universim, id est,
nulla habita ratione praesentiae et absentiae, deinde
spectari potest ut absens denique ut praesens; atqui 1°.
si consideretur universim et nulla habita ratione
praesentiae aut absentiae excitat amorem si sit bonum;
excitat vero odium, si sit malum. 2°. si consideretur ut
absens excitat desiderium si sit bonum; excitat vero
fugam si sit malum; 3°. si spectetur ut praesens,
gaudium excitat si sit bonum; tristitiam vero si
sit malum; ergo in appetitu Concupiscibili sex

admittendae sunt passiones scilicet amor et odium desiderium et fuga gaudium et tristitia.

Objectum vero appetitus irascibilis est bonum et malum quatenus arduum et difficile. porro illud objectum spectari tantum potest duobus modis ut praesens et ut absens, quia universim sumptum nullam habet adjunctam difficultatem; jam vero si spectetur bonum ut absens et arduum vel exhibetur possibile et spem excitat; vel ut impossibile, et excitat desperationem; si autem spectetur malum ut absens et arduum, tum spectatur vitabile et producit audaciam vel creditur inevitabile et parit timorem. demumque si spectetur malum ut praesens et arduum ita ut possit repelli excitat iram; igitur in appetitu irascibili admittendae sunt quinque passiones, scilicet spes et desperatio audacia et timor atque ira; proindeque admittendae sunt undecim omnino passiones nimirum amor et odium desiderium et fuga gaudium et tristitia spes et desperatio audacia et timor atque ira.

Dices: duodecim admitti debent passiones. Si ira contrariam habet passionem sicut caeterae passiones; atqui ira sic se habet, quia habet tolerantiam: malum enim sensibile praesens potest considerari sub duplici respectu vel ut superabile, quo sensu secundum

omnes excitari com; vel in inevitabile sicario oppone periculum homini v.g. a vigenti sicarii circumdato: atqui tunc sexta debet excitari passio in appetitu irascente quae potest vocari tolerantiva.

Resp. Nego minorem ad cujus probationem dico malum praesens consideratum ut insuperabile quomodoquam sit maxime dolorificum non esse tamen arduum quia non relinquit locum fugae, ut patet exemplo hominis quem viginti sicarii circumveniunt et aggrediuntur. unde malum hoc modo spectatum est tantum objectum appetitus concupiscibilis in quo excitat tristitiam

Omnes supra allatae passiones revocari solent ad quatuor principales scilicet ad gaudium et tristitiam spem et timorem imo ipso amore omnes passiones contineri videntur vero quaelibet passio vel nihil aliud est quam ipse amor vel quaedam amoris determinatio.

Datur inter passiones duplex praesertim ordo scilicet naturae et dignitatis.

Ordo naturae reperitur inter eas passiones, quarum una est velut origo et principium aliarum. sic amor et odium sunt passiones in statura priores desiderio et fuga.

Ordo dignitatis intercedit inter eas passiones quarum una magis perficit quam altera; sic gaudium praestare spe, spes enim tendit ad gaudium et ad passionem magis perfectam.

De Passionibus in Specie

Hic non habemus in animo expedere quae ratione passiones existentur in nostro corpore, id enim non ad moralem sed ad phisicam pertinet: igitur describemus duntaxat motus passionum relative ad objecta: unde passiones inter se facile distingui possunt.

Sex sunt ex dictis, passiones appetitus concupiscibilis, tres circa bonum, nempe amor desiderium et gaudium; tres vero circa malum scilicet odium fuga et tristitia.

Hic amor caeteras omnes passiones excitat, sic illas etiam reprimit: amor autem hoc loco accipitur pro solo amore partis inferioris ipsius hominis quo sensu definitur inclinatio appetitus concupiscibilis in bonum sensibile absolute spectatum tanquam conveniens.

Effectus amoris sunt caecitas unitas satietas et inbecillitas.

1º Caecitas quia amor saepe mentem excaecat et impedit ne sincerum de re amata ferat judicium; hinc vero multi amant res turpissimas quas pulcherrimas existimant.

2º Unitas, quia qui se invicem amant, unicam quodam modo constituunt personam.

3.º Extasis quia qui amat extra se ipsum aliquotamus hic atque affectu et cogitatione videtur in objectum amabile translatus.

4.º Imbecillitas quia per amoris vehementiam naturalis calor occupat cerebrum et reliquas desersit partes corporis unde oritur languor deliquium et aliquando mentis insania.

Remedia sunt naturalia inordinati amoris remedia 1.º mentem convertere ad defectus rei amatae 2.º frequenter cogitare damna et incommoda, quae ex inordinato amore sequi solent quae certe multa sunt et gravissima 3.º denique otii fuga.

Desiderium est motus appetitus sensitivi in bonum sensibile absens. vocatur concupiscentia.

Remedium praecipuum concupiscentiae est statim ab initio illam comprimere quia ut ait Seneca facilius est affectuum initia quam impetus regere.

Gaudium est affectio appetitus concupiscibilis per quam bono sensibili et praesenti adhaeremus et in eo jucunde versamur.

Dices contra illam definitionem, gaudium male definitur affectio appetitus concupiscibilis per quam praesenti bono adhaeremus, siquando quae in cogitatione praeteriti vel futuri boni delectamur: atqui ita est, ergo &c.

332 Ergo majorem non illa delectatio habet pro objecto, non tam bonum praeteritum aut futurum, quam illius Cogitationem praeterea licet tale bonum non sit realiter praesens attamen praesens intentionaliter in animo quatenus ens ab imaginatione habetur tanquam praesens; proinde quare semper verum est gaudium hoc de bono praesente.

Effectus gaudii est dilatatio Cordis, unde nascitur risus Exultatio Corporis interdum lacrimae deliquium atque etiam mors.

Remedium perversi gaudii seu inordinati est delectationum ex Consideratio illorum brevitatis nimis ... et malorum effectuum saepe numero subsequentium, quia ejusmodi gaudia nascitur tristitia nimia et alia id genus morbi plerumque exequuntur juxta illud proverbiorum C. 14. v. 13. Extrema gaudii luctus occupat.

Odium est motus appetitus Concupiscibilis, quo aversamur malum sensibile praecise quatenus est malum.

Remedia odii sunt avertere Cogitationem ab objecto quod illicite odio habetur, Considerare levitatem motivi propter quod saepe odimus, respicere ad perfectiones illius rei quam odio prosequimur, denique meditari quod odium sit à Deo vehementer prohibitum.

Fuga est motus appetitus Concupiscibilis quo aversamur malum sensibile ut absens.

Tristitia est passio appetitus concupiscibilis quo quis malum praesens abhorret.

Dolor et tristitia hoc inter se differunt, nam dolor dicitur acerbus ille sensus quo afficimur ex quadam ingrata impressione, v.g. ex gravi ictu.

Tristitia vero proprie appellatur acerbus ille sensus qui in nobis oritur ex interiori quadam apprehensione et repraesentatione objecti displicentis, v.g. ex nuntio mortis amici.

Effectus tristitiae sunt contractio cordis, lacrimae frigidae, nam calidae sunt gaudium, ejulatus, denique perturbatio omnium operationum.

Remedia tristitiae sunt consolatio et compassio amicorum, consideratio humanarum vicissitudinum, collatio miseriarum nostrarum cum majoribus quibus omnibus maxime sunt adjumento si Deus juverit, cogitatio nostrorum peccatorum, submissio divinae providentiae, et spes mercedis ex illis malis, si patienter tolerimus.

Hae sunt sex passiones, quae pertinent ad appetitum concupiscibilem; jam vero quinque subsequuntur quae reponuntur in appetitu irascibili, nimirum spes, desperatio, audacia, timor et ira.

Spes est motus appetitus irascibilis circa bonum arduum cognitum ut possibile.

Quatuor requiruntur conditiones ad objectum spei.

1º. ut sit bonum, nulla enim datur spes mali sed tantum timor; 2º. ut objectum sit absens, id est, nondum possessum, quod enim possidetur non speratur; 3º. ut sit arduum et obtentu difficile, quae enim et faciliora sunt spectantur quasi possessa et consequenter non sperantur; 4º. requiritur ut objectum spei apprehendatur ut possibile, alioqui non spem sed desperationem excitaret.

Effectus spei sunt confidentia, ardor, perseverantia, voluptas et hilaritas.

Remedia spei sunt cogitatio humanorum vicissitudinum propriae infirmitatis et defectuum objecti sperati.

Desperatio est passio appetitus irascibilis orta ex apprehensione boni absentis, quod ita videtur arduum et difficile, ut credatur impossibile.

Praecipuum desperationis remedium est animum erigere et illum firmare usque in finem.

Audacia est motus appetitus irascibilis adversus malum imminens repellendum, cognitum ut vitabile.

Timor est passio appetitus irascibilis orta ex apprehensione mali imminentis adeo difficilis et ardui ut nequaquam vitari possit secundum aestimationem virium.

Praecipua timoris remedia sunt conscientia bona et minuere opinionem mali futuri. timor audacia

in se nituntur; sed distinguuntur quod timor difficultatem et periculum fugiat, audacia vero neglecto periculo et spreta difficultate rem aggreditur.

Effectus timoris sunt contractio cordis, recessio spiritibus ad partes intimas, pallor, horror, titubatio, frigus, defectio vocis &c.

Ira ultima passio appetitus irascibilis a verbo ira ortum habere dicitur, quia qui irascitur extra se quodammodo ire videtur: unde qui iram reprimunt ad se redire dicuntur.

Ira definitur motus appetitus irascibilis, quo repellitur malum arduum praesens insurgendo adversus causam mali

Remedia irae sunt inquirere diligentius quid sit factum aut dictum, ponere sibi ob oculos turpitudinem iracundiae et deponere persuasionem injuriae acceptae

Appendix brevis de Tribus Ethicae Partibus.

Diximus initio hujusce tractatus Ethicam dividi in monasticam, oeconomicam et politicam. de tribus illis Ethicae speciebus pauca sunt hic tradenda.

De Monastica

Monastica tota occupatur in dirigendis actibus hominis prout privatus vitam degit; proindeque monastica hic praescribere varia ejus officia quibus homo erga seipsum tenetur; sed quia officia hominis privati definiri non possunt nisi prius innotuerit quidquid quo nostrum debeat Deo, unde officia nostra erga Deum omnem hominum [illegible] instituuntur. atque ita agemus 1° de officio hominis erga Deum deinde de officio hominis erga seipsum.

De officio hominis erga Deum.

Deus non alia ratione creavit hominem ad sui imaginem et similitudinem quam ut homo possit intueri in se velut in speculo Creatoris sui imaginem; proindeque Creatorem suum quem ignorare non potest cognoscat et amet, ut demum illum obsequio et cultu, ad ejus fruitionem, qua sola beatus fieret perveniat. hinc Deus homini indidit animam immortalem intelligentiae religionis et felicitatis aeternae capacem.

Itaque nihil prius fieri debet homini hic in terris constituto quam ut Deum cujus beneficio tam excellentem nobilemque naturam sortitus est debito obsequio et cultu

Veneretur quodam aequaliter, quaedam ipsi observanda
sunt quibus tanquam totidem gradibus ad Deum finem
suum ultimum feliciter perveniat.

1.° Persuasum sic debet omnibus hominibus Deum esse
rerum omnium principium et finem; ejus potentiam
et vim per omnes universi partes manare et diffundi,
illius sapientiam in rerum gubernatione ita suaviter
simul et fortiter omnia disponere, in quem finem, quam
ordinationem per ipsum et propter ipsum fecit; denique
nos in ipso vivere moveri et subsistere juxta illud Scriptu-
rae Sacrae in ipso vivimus movemur et sumus; adeo ut
Deus nunquam a nobis satis diligi possit. quo fit ut
nedum amore beatitudinem ejus capiamus, quin potius
ad Deum omnia nostra opera et cogitationes referre
oporteat.

2.° Quoniam praeter ea figura hujus mundi id unum
necessarium haberi debet, scilicet omni studio et dili-
gentia legem dei exquirere, illam meditari et adimple-
re nec a divinis illius praeceptis, quantum in nobis
tantisper unquam recedere.

3.° Non tantum interior, sed etiam exterior cultus
Deo exhibendus, nimirum votis et precibus una cum
fidelium coetu in id autem efficiendum ut vitae
laudum atque orationum sacrificio puro corde offer-
antur non quemadmodum oblatio justi ut Scriptura

in Deo sacerdotes in conspectu Dei, si nihil profici-
mus humiliando se; quis enim hauriet inopia
Scriptura illum qui egemus in peccatis iterum facit illa
nova inventio cultu nostri Deus sit, cum ipse sit omnis
sanctitatis et innocentiae fons perpetuus, sic in ipso
placemus ad illius sanctitatem mores nostros et
vitam instituere debemus. quod quidem praestare homo
quando in id animum incumbit, ut sit Deo acceptus et
omni culpa careat, cum misericordiam Dei semper
imploravit, nihil que aliud precatur nisi sui peccatis
remissionem, si forte nihil sibi sit conscius.

4° quod spectat ad orationem qua quid precamur a Deo
postulamus videndum quid et a quo petamus; non enim
Deus ob res nihili implorandus est, sed ob res divinas
quae ad aeternam vitam nos promoventes flagitanda
sunt. nihil igitur a Deo praecipuum nos petere oportet,
nisi ut nos meliores efficiat, animum nobis largia-
tur ad mandata divina sequenda et voluntatem que
propensam ad bene faciendum in quibus omnibus vivimus:
nihil autem melius bona mente, qua cum suam
ignorantiam corporisque infirmitatem apprime
noverit nihil de se praesumit, sed spem omnem in
Deo constituens humili et ferventi devotione cita
fortunia ad eum confugit.

4º. beneficia Dei non solum hic oblata omnino, sed summae
illius in nobis misericordiae memores excipere debemus: humiliemur
tantum corde ac intimo affectu, sed ore pariter ac lingua
laudes illius sunt celebrandae; id quod si omnibus nostris
infixum esse debet, in singulis fere momentis summam
Dei beneficentiam supremumque illius dominium
agnoscere et venerari meminerimus. 5º. autem hic
perfectissimus operationis agendi ratio, si nos divinae
ordinationi illius subjiciamur sive in rebus prosperis, sive
in adversis, aequam semper animi nostri parem atque
serenam tranquillitatem: non enim minus diligit
Deus quos adversis tentat, quam quos cumulat bonis juxta
illud Scripturae quem diligit Deus corripit et quasi
pater in filio complacet sibi: proverbiorum c. 3º. v. 12.
6º. denique haec officiorum nostrorum vigor est cum
summa ut nihil nos ab illius amore et mandato-
rum observatione dimoveat, sed ad illum in quocumque
vitae statu tamquam ad communem omnium paren-
tem vota nostra dirigamus spemque omnem in illo collo-
cemus; ac tunc erimus e numero eorum in quorum
persona loquitur Apostolus Romanorum c. 8º. v.
24 dum dicit quis nos separabit a charitate Christi;
tribulatio an angustia, an fames, an nuditas, an
periculum, an persecutio, an gladius &c.

De officio hominis erga se ipsum.

Ab amore Dei manat amor proximi: nemo autem magis propinquus quam sibi ipsi conjunctus; quapropter unusquisque secundum Deum se diligere tenetur, ita tamen ut vitam suam pro amore Dei, si opus fuerit, profundere sit paratus. qui enim amat animam suam perdet eam, et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam, inquit Scriptura. jam vero homo se diliget dilectione utili et honesta, si abjecerit omnem abundantiam malitiae, et animam suam ab hoc seculo custodierit: ideo in re sui corporis et animi facultates atque affectiones summa cum attentione debet componere; cum enim nemo sine vitiis nascatur, in his, si non penitus evellendis, saltem coercendis [illegible] hic totum oportet.

1º. Corpus necessariis non superfluis pascendum alimentis, ne in labore deficiat, aut in seductorem suum scilicet animum insolentius efferatur: in iis etiam parce utendum, nam proverbiorum C. 20. V. 1º. luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas, quicunque his delectatur non erit sapiens. itaque non quid suggerat gula, sed quid natura requirat atten

dendum sit, quod ipsi necessitati subvenire studuerimus nedum non excedemus unquam, sed intra praestitutos sanitati utilis limites permanebimus.

2.° Nec molliter curandum est corpus, nec frangendum otio sed labore et exercitatione, illius vires sunt corroborandae et fovendae; nulla enim pestis est foedior et perniciosior quam mollities et desidia, quae non tantum corpus inficit et corrumpit, sed ipsam quoque mentem veluti contagio polluit et in omne vitiorum genus praecipitat.

3.° Singulis sensibus praesertim oculis et auribus quaedam ponenda est custodia; quae enim per oculos et aures subeunt, haec altius in cerebro relinquunt et imprimunt vestigia quibus affectus animi vehementer excitantur, quos quidem affectus postea non nisi summa cum difficultate compescere possumus. quapropter juvenibus hoc praecipue incumbit cura, ut ab omnibus pravis congressibus se tueantur et caveant; cum enim in iis vigeant affectus et sanguis in majoris ebulliat, ex visis et auditis sponte inflammantur atque in vitia praecipites ruunt.

4.° Cum operam et studium impendere requirit teneatur, ut vitiis omnibus, quaecumque per sensus irruere possunt, viam praecludant; mentem virtutibus et disciplinis ornare debet, ut his adjuta et se et suum corpus, quod ipsius regimini subjicitur, facilius regere et moderari valeat.

attamen spectanda hic cujusvis hominis conditio, neque
enim eadem diversos homines decent: aliud enim hic
studium et officium mercatoris, aliud judicis, aliud
agricolae vel fabri, aliud hominis privati, aliud
denique publici. in his autem omnibus sectanda in
illa aurea mediocritas quae tantopere commendatur,
sive in judicio quod quisque de se fert, sive in moti
bus et gestibus, sive in vestitu et ornatu, sive in mensa
et ferculis. itaque nec splendidius, nec sordidius
vivendum, sed quisque natalium, fortunarum et facul
tatis suas spectare debet, ut in victu, aedibus, supellec
tili et externo corporis cultu modus constituatur. denique
id semper sit nobis in animo, sua hic cuique vitae generi
adjuncta commoda et incommoda: unde in qua voca
tione quisque vocatus est in ea permanere debet, quem
admodum monet apostolus.

§. Si unquam alias, praesertim in eligendo vitae gen
ere maxima opus est prudentia. ac quidem ipsum illud
vitae genus eligere quod nobis congruum sit operis forte
divini, non humani esse videtur. difficultatem etiam
auget quod infirmae adhuc aetate ille conditionis electus
habendus sit. ineunte enim, cum fere adolescentia
cui inest maxima imbecillitas consilii, tum id sibi
quisque genus aetatis degendae constituit quod maxime
adamavit; itaque ante implicatur aliquo certo

genere Carnuque vivendi quam potuit quid hic optimum judicare: in hoc igitur negotio enixe implorandum est Coeleste auxilium, ut quod Deo placeat et quod nobis convenit exploratum habere possimus, deinde adhibendi sunt in Consilium amici, non quilibet sed hi in quibus vigent melior animus, pietas et longo rerum usu Confirmata prudentia.

De Economica

Economica sic dicta fuit a vocibus graecis oicos Domus et nomos lex; quia agit de Constitutione et administratione rei domesticae, seu hic familiae.

Familia definitur Societas plurium hominum in eodem aedificio viventium ad mutuum vitae subsidium. Nemo homo sibi non sufficiens aliorum indiget industria ad ea Comparanda quae natura ipsi denegavit, et quae necessaria sunt ad vitam humanam sustinendam et conservandam: hujus generis sunt 1.o victus vestitus et institutio.

Quod pertinet ad victum, Cum homo inter animalia acceperit Corpus delicatissimae Constitutionis, nempe ut hoc auspicium mentis humanae magis Conveniat, nemine majori opus fuit ciborum praeparatione ut Corpus illius nutrimento Conservaretur; quod quidem ad nutriendas bestias minime necessarium videtur. Satis porro Ciborum apparatus Commode fieri non

 potuit, nisi pluribus in eadem domo commorantibus.

Quod attinet ad victum, quamvis Deus ceteris animantibus dederit quo tegerentur, v.g. lanam ovibus, plumas avibus, squamas piscibus, simile vestimentum denegavit homini, concessit tantum rationem et manus, ut sibi excogitaret et pararet vestimenta: jam vero haec vestimentorum praeparatio fieri non potuit nisi pluribus una convenientibus.

Denique quod spectat ad eruditionem et institutionem, dedit Deus ceteris animantibus instinctum ut nullo duce sibi consulant et suis provideant rebus: aranea, nullo docente suam texit telam; aves suos construunt nidos; homo rationis et libertatis compos praeceptore indiget ut relicto bono duntaxat apparenti, illud quod revera bonum est eligat: haec autem fieri non potuerunt sine societate.

Jam vero officia in familia adimplenda triplicis sunt omnino generis, scilicet vel conjugum inter se, vel parentum et liberorum, vel dominorum et servorum.

De regulis conjugii

Prima conjugii regula haec est: conjugium generi humano, non autem cuilibet homini necessarium est, quia quamvis conjugii beneficio

species humana, conservetur Ecclesia, nascantur filii, attamen potentes sunt animo abstinendi a nuptiis, sibi licet in facilius possimus vacare iis, quae Domini sunt, juxta illud Apostoli, qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt.

2.a Regula Conjugii est aetas ad conjugium apta: haec aetas dicitur pubertas, quae in foemina incipit anno 12. et in masculo anno decimo quarto, nisi quid insolitum impediat: attamen solent improbari conjugia eorum qui statim a pubertate matrimonium contrahunt, quod haec conjugia proli futurae saepius noceant.

3.o In delectu conjugis habenda est ratio 1.o bonorum animi, nempe virtutis, probitatis, sapientiae et industriae; deinde bonorum corporis, nempe sanitatis, pulchritudinis; denique bonorum externorum, famae, generis &c.

4.o Finis conjugii debet esse non solum voluptatum moderatio et generis humani propagatio, sed etiam mutuum viri et uxoris in adversa fortuna subsidium. Haec enim est adeo consentanea mori, indoles atque natura foeminae, ut ad omnia praestanda parem non habeant virtutem et industriam: ille animo et viribus praestantior injurias propulsare et labores ad vivendum necessarios sustinere debet; haec vero inferior ad custodiam domus et liberorum educationem aptior est.

5.o Vir plures habere non debet uxores; quamvis enim haec consuetudo apud quosdam extiterit...

quamvis id circo in veteri testamento tacitum fuerit nimirum ad propagationem filiorum Dei attamen ratio magis congruum hic videtur ut quisque unam duntaxat habeat uxorem; 1° quia ab initio non nisi unum et foeminam adamum scilicet et evam creavit Deus et conjunxit; 2° quia summa debet hic conjugum concordia et mutuus amor, qui subsistere et permanere non potest si vir unus plures habeat uxores hinc enim jurgia et querelae frequentes surgunt. 3° quia multitudo uxorum libidinem hominis accendit et illius judicium subvertit juxta illud scripturae depravatum fuit cor Salomonis ob uxores alienigenas, indeque retro deos alienos. 4° denique quia id vetatur lege Evangelica: hinc apostolus unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum habeat virum.

§. 3a Conjugium legitime celebratum quamdiu conjuges vivunt indissolubile manet. enim vero vel conjuges prolem habent, vel carent prole. si 1um, tamdiu tenentur conjugii vinculo, quamdiu manet proles; si 2um, fides conjugii nec ad certum tempus data indissolubilem reddit nexum, neque immoderata habendae prolis cupiditas fidei conjugali anteponenda. hinc illud scripturae, quod Deus conjunxit homo non separet.

Dices: habetur in decretalibus, Ecclesiam facere divortia; et apud Matthaeum C. 19 quicumque dimiserit uxorem nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur; ergo matrimonium non est indissolubile.

Respondeo 1º Canones decretalium non esse intelligendos de vinculo conjugali, quasi illud vinculum non sit indissolubile: sed quia Ecclesia declarat vinculum propter impedimenta, ut loquuntur, dirimentia, nullum unquam fuisse; vel quia Ecclesia justis de causis consuetudinem conjugum impedit. 2º Verba Matthaei C. 19 non probant fornicatione dissolvi vinculum conjugale, cum Christus addat qui dimissam duxerit moechatur. Nam Christus ad hanc Pharisaeorum quaestionem, licetne homini dimittere uxorem quacumque de causa, respondere volens ait non propter aliam causam quam propter fornicationem dimitti posse uxorem, quae tamen dimissa remanet semper vinculo conjugale.

7º Uterque Conjux indolem Conjugis, et Societatis onera [illegible], ferat, si fuerit difficilis, patienter ferat; Conjugem ad virtutem tum suasione tum exemplo excitet; Conjugi quocumque laboranti semper et ubique subveniat; propterea enim fuit institutum matrimonium.

8o Denique maritus consilium uxoris semper audiat, sed raro sequatur, praecipue si res sit magni momenti; licet enim solertia in quibusdam mulieribus vigeat, in his tamen difficulter reperitur rectum et sanum consilium, cui nihil malitiae mulieris sit admixtum. maritus secreta, quae nullius sunt momenti, uxori communicet in signum suae erga uxorem benevolentiae, secus si magni fuerit ponderis, nisi longo usu noverit uxorem suam prudentem esse; quia in muliere, quae est laudis et gloriae, plusquam dici potest, avida, incredibilis est ardor communicandi arcanum quod sibi communicatum est.

De Regulis Parentum

Quaedam sunt regulae, quas observare debent parentes erga suos liberos, priusquam ad eos attingemus.

1a Regula. ne forte mutilum et depravatum foetum interficere. horrendo aliquando est criminosi Aristotelis opinio, qui semper foetus distortos et mutilos, ubi primum in lucem prodierint, e medio esse tollendos, quasi parentibus et reipublicae oneri futuros. nam quamvis licet amputare tumores, stirpes atque fortuitos, cum numero sunt plures, abjicere, attamen ne forte hominem trucidare, quorum Deus est absolute Dominus.

2.° matres ipsae quantum fieri potest, debent proprio lacte liberos nutrire, nec alienis uberibus alendos mandare; cum enim omnes naturae leges, ejusdem corpus alere, cujus est gignere. deinde mater debet infantem lactare ad conciliandum amorem quo liberi suos parentes prosequi tenentur amorem; experientia enim constat nutricem vehementer adamari ab infantibus. denique lacte alieno saepe afferuntur aegritudines, et optima infantis indoles corrumpitur, ut patet in iis qui ferino lacte nutriuntur.

3.° Fuga a servorum consortio, quantum fieri potest, arceatur; sicut enim figuras quaslibet admittit cera, ita infans bonis et malis moribus facile imbuitur, a quibus postea difficile recedit. huic illud Scripturae Proverbiorum C. 22 V. 6.° adolescens juxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea. huic illud Horatii, quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu.

4.° Infans doceatur 1.° ea, quae ad naturam et cultum Dei pertinent; 2.° quae spectant ad observationem et venerationem parentum atque eorum, qui parentum locum obtinent.

5.° Mutetur puerorum institutio pro diversitate sexus fortunae et professionis: aliter enim filius aliter filia instrui debent; aliter nobilis aliter rustici.

35°. Si vero pueris instituendis aliquatenus praefici oportuerit eligantur viri pietate et doctrina praestantes qui verbis et exemplo pueros sibi commissos ad virtutem et pietatem excitent. Filiis vero, filiabus praeponantur foeminae.

Praeceptor seu paedagogus advertat cum quibus adolescens sibi commissus societatem ineat. Videat ut victu sit temperatus, gestu et vestitu modestus, aliquando ludis honestis relaxet animum; praesertim in eo totus sit ut adolescentis ingenium pulchre calleat.

Aulicae cui commendatae sunt filiae suas bene doceat juxta illud Sancti Ambrosii non circumcursare per alienas aedes, non demorari in plateis, non in publico miscere sermones; sic enim illum amitteret, qui in foemineo sexu maxime laudabilis est pudorem; sed in primis nunquam compatiatur eas otiosam, memor sacri illius contextus proverbiorum c. trigesimo 1° v. 23. ubi laudatur foemina quod quaesierit lanam et linum et operata fuerit consilio manuum suarum.

De regulis Dominorum.

Oeconarius seu domino vices servorum societas in res familiaris administret; in omni familia plurima occurrunt officia quae nec

parentes, et liberos decem ei quae proinde Servis
exequenda relinquuntur

Servum Servus tribus modis dicitur Servus nimirum
natura emptione et mercede

Servus natura is est, qui tum debilis et obtusus reperitur
sic omnino, ut nec se, nec alios regere valeat attamen
Viribus Corporis potens, aptus est ad aliquid moliendum.

Servus emptione is vocatur, qui jus non habet in
suam libertatem; tales fuerunt Servi apud Ethnicos.

Servus mercede ille appellatur qui Servitutem liber
datae suam vendidit operam; unde vocatur merce
narius; tales sunt apud nos famuli, qui ad unum
aut plures annos Conducuntur. de ejusmodi Servis
hic tantum agitur.

1.a Regula in delectu Servorum inspicienda est
praesertim indoles; cum vero qui maxime sunt
animosi, ii sunt gubernatu difficiles; qui valde
sunt ignari, nihil quidquam sustinere possunt.
quare operae pretium est eos eligere, qui nec elato,
nec abjecto nimis sint animo: tum tamen in illo
tioni diligenter invigilandum sit, vehementer animo
lugendum, quod plerique famulorum apud dom
inos Christianos gentiles vitam ignari priorum
relligionis Christianae Elementorum cujus quidem rei
agentes

oportunius parum docturi sunt domini; unde Apostolus qui familiae suae et domesticorum suorum curam non habet fidem negavit et infideli est deterior.

2º Ut imperium domini in servos non sit nimis austerum juxta illud Apostoli, et domini eadem facite illis minimum servis remittentes minas, scientes quia et eorum et vester dominus est in Caelis, et personarum acceptio non est apud Deum: neque etiam debet esse nimis benignum imperium domini, alioquin servus superbus fieret et insolens et nimia domini facilitate abuteretur, juxta illud proverbiorum C. 29 V. 21 qui delicate a pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem. prudentis ergo domini est cognita servi cujuslibet indole, cum hoc durius cum illo mitius agere; ita tamen ut nunquam ad inhumanitatem, nec ullam unquam famem servis Dominus jam habeat.

3º Secreta tamen non debent committi servis; monet enim Sapiens proverbiorum C. 25 V. 9º Causam tuam tracta cum amico tuo et secretum extraneo ne reveles: servus autem est extraneus.

De Politica

Politica dicitur a nomine graeco polis Civitas, quod tota sit in praescribendis regulis et institutis, quae pertinent ad regimen Civitatis et reipublicae.

Tres distinguuntur de bene regenda reipublicae rationes simpliciores, ad quas regimen omne revocatur.

1.a Dicitur monarchia, quando summa potestas ad unum duntaxat delata fuerit, qui proinde appellatur monarca, Rex, Imperator.

2.a dicitur Aristocratia, sive Timocratia, quando Civitas administratur a paucis, iisque virtute et dignitate Clarissimis, qui reipublicae magis quam suo commodo consulunt.

3.a Appellatur Democratia seu plebea authoritas, quando Civitas administratur a Consilio quodam in quo quilibet e populo jus habet suffragii.

Quaeritur quaenam sit his optima imperii forma.

Respondeo omnibus regiminis formis anteponendam esse monarchiam, sive pax et concordia populorum, sive gubernandi ratio spectetur; siquidem ubi unicus sit rerum dominus et arbiter, ibi nullus fere locus dissidiis et factionibus, omnes in officio

continentur ab uno Capite, cum eadem sit voluntas, non multiplex ut tum accidit cum plures eidem administrationi praeficiuntur aequali semper tenore cuncta geruntur et administrantur; quemadmodum universus orbis ab omnipotente Deo Constanti semper modo moderatur ac regitur.

Quaeritur 2º: utrum potius sit Rem publicam ab optimo rege administrari quam optimis contineri legibus.

Res. affirmative, nam quantumvis bonae supponantur mutae sunt et nonnisi generatim dumtaxat imperant honesta et prohibent contraria; in dubiis et difficilioribus interrogari non possunt, exemplo non praeeunt, nec exhortationibus atque consiliis adjuvant; contra vero princeps optimus imperat justus et prudens non generatim tantum sed habita ratione temporis, loci, caeterorumque adjunctorum honesta praecipit et contraria prohibet: denique subditi, qui plus credunt oculis quam auribus, quando vident principem, quem naturaliter diligunt et venerantur, non solum verbis sed etiam factis ad virtutem excitantem, vehementius juxta illud ,,, Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Q. 3º: utrum viro potius quam foeminae conveniat imperium

Res. affirmative, quia in viro principe major reperi-
tur

prudentia quo optimum de rebus agendis capiunt consi
lium major constantia quo illud consilium prosequuntur
major denique fortitudo, quo hostibus tum civilibus
tum externis terrorem injicere ibique resistere valent
mulieres vero saepe prudentia in suscipiendis consiliis
et fortitudine in prosequendis carent.
Dices multae foeminae feliciter regna et provincias
administrarunt; ergo &c.
Respondeo non multas quidem foeminas feliciter
imperasse; sed si forte quandoque contigit ut imperium
mulieris non fuerit infaustum id potius acceptum referri debet
virorum consiliis quam mulierum sapientiae et for
titudini. quamquam enim ad leviora negotia
sufficiant mulieres gravioribus succumbunt.
Q. 4° utrum imperium hereditarium praestet electivo.
Res. ita tum quia in electione regis plures oriuntur
seditiones et bella civilia quemadmodum contigit
superiori saeculo in Polonia. 2° in gubernatione imp
erii hereditarii sic se gerit princeps ut pater familias
in administratione hereditatis propriae. fortius adm
inistrat regnum ut bonum majorum suorum trans
mittendum nepotibus. 3° denique cum jure natali
tio successor regnum inium perseverare debet in iis;
qui de regno bene meriti sunt, spes mercedis et in
iis qui male, timor poenae; quae omnia reipublicae

346 maximas afferunt utilitates ergo regimen hereditarium praestat electivo.

Dices: plurima incommoda sequuntur monarchiam hereditariam: ergo non est praestantior.

Respondeo plurima quidem incommoda ex regno hereditario sequuntur, sed multo potiora quam ex electivo. nonnulla ex regiminis specie etiam optima, quae cum suis commodis et utilitatibus multa non habeat admixta incommoda, sed assul-tae ut supra diximus reperiuntur utilitates et pauciora incommoda in hereditario quam in electivo.

Jam vero cum princeps omnia reipublicae munia per se obire non possit ministros et consiliarios habeat necesse est, plus enim vident oculi quam oculus.

Quaeritur quaenam hic debeant ministrorum et consiliariorum dotes.

Respondeo 1° consiliarius sit legum et historiarum externarum quam domesticarum peritus, ut ex lege et facto quid ad reipublicae salutem agendum et vitandum sit inferre valeat. 2° sit fidus et secreti tenax atque imitetur eos de quibus loquitur Valerius Maximus his verbis, fidum et firmum et altum reipublicae decus silentii salubritate munitum et vallatum... itaque non dicam unum, sed neminem audiis

se

credere quod tam multorum auribus commissum
fuerat. 3.o Consiliarius sincerus, et vera devotio semp
er salutaria suggerere sive in bello sive in pace nec
considerare debet quid magis arrideat, sed quid ma
gis expediat vel principi vel populo; sicque suum tunc
bene implere officium ut semper Dei honori, princi
pis gloriae, patriae splendori et populorum saluti consu
lat.

Q. an liceat bellum inter Christianos gerere.

Res. bellum posse licite geri inter Christianos, 1.o pro
patriae et religionis defensione. 2.o pro asserenda
publica libertate, 3.o pro tuenda principis ~~legi~~ laesi
dignitate. haec omnia justam praebent belli geren
di materiam.

Et certe si bellum foret per se malum, professio
militaris haec etiam mala: atqui militaris profes
sio non per se mala nec contraria sanctitati relli
gionis Christianae, ut patet ex responso Joannis Bap
tistae, qui consultus a militibus quid bene facturi,
non ipsos a conditione suae vitae genere deterruit,
sed duntaxat eos hortatus est ut stipendiis suis bene
contenti sint. hinc quod in exercitibus imperatorum romanorum
reperti sint plurimi milites sanctitate conspicui
qui pro Christi fide sanguinem fuderunt; hinc

Dices: bellum ubique numeratur inter flagella Dei, et bellatores solent perpetrare multa mala; ergo &c.

Nego consequentiam. Licet enim bellum sit vere Dei flagellum seu instrumentum quo Deus utitur ad puniendos homines, potest tamen fieri ut illud instrumentum sit bonum, quamquam multa a bellatoribus perpetrentur; clerici enim, mercatores, judices, sacerdotes multa crimina admittunt, nec tamen mala est mercatura &c.

Dices: Matthaei C. 27 V. 52 omnes qui acceperint gladium gladio peribunt; ergo bellum damnatur inter Christianos.

Nego consequentiam. Ille enim duntaxat ad sensum Scripturae accipit gladium ex Sancto Augustino L. 22 contra Faustum capite septimo qui nulla superiori ac legitima potestate vel jubente vel concedente in sanguinem alicujus armatur; id autem dici non potest de republica aut rege qui superiorem ac legitimam habet potestatem.

Quaeritur utrum bellum possit esse justum ex utraque parte.

Res. bellum ex utraque parte potest videri justum intima scilicet animi persuasione ex ratione indu- [illegible] reipublicae consiliis ponderatis, quando sufficit ad

bellum juste gerendum non in ejusmodi occasionibus sola ratione et conscientia ducuntur homines adeo quidem itaque ubi intima animi conscientia persuasum habent nihil se rationi ac justitiae contrarium agere in hoc dendo bello, possunt in bellum consentire: id autem ex utraque parte nihil vetat accidere, etiam inter principes Christianos.

Verum in bello gerendo id meminerint principes, pacem debere semper esse cujuscumque belli finem. pax enim expedit non solum victis, sed etiam victoribus; 1° victis, quia praestat aliquibus honestis conditionibus bellum pace finire, quam post multa certamina de regno in servitutem cadere; 2°. victoribus pax etiam expedit; praeterquam quod enim incerti sunt exitus armorum, princeps qui victoriam pugnae in manibus habens pacem facere non recusat ostendit se et juste bellum suscepisse et recte finire.

haec sunt quae habuimus dicenda generatim de actibus humanis quae omnia utinam dicta sint ad vestram utilitatem et majorem Dei gloriam.

Finis Ethicae

362

364

366

368

372

37b

375 (penult.)
40

9/–

2 vol.

Really iv + 220 + 356 pages
for pp. 79–99 of the 2nd pagination
are 1.

2630
2 vol.